

ΒΥΡΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΛΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΤΟΣ Α'.—ΤΟΜΟΣ Α'. | 4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1874. | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 10.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΔΩΔΩΝΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΝΤΕΙΟΥ ΑΥΤΗΣ.

(Συνέχεια ἴδε ἀρ. 7. Βύρωνος.)

§ 1α. Καὶ ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι
μεγίστη διαφορά ἐπιφαίνεται μεταξύ τῶν
λόγων τῶν τοῦ Θεθαίου Διὸς ἱερέων καὶ τῶν
τοῦ Δωδωναίου προμάντεων ἢ πελειῶν. Διότι
οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ἱερεῖς συνωδᾶ τῇ ἑαυτῶν
ἀλαζονείᾳ ἀπεφαίνοντο ὅτι ἱέρεια πωληθεῖσα
ἐς Θεσπρωτοὺς ὑπὸ Φοινίκων κλ. κατηγή-
σατο τοῦ Μαντείου¹ ἢ δὲ τῶν προμάντεων

¹ Ἡρόδ. Βιβλ. Β'. § 52—53.

τῆς Δωδώνης παράδοσις παριστᾷ, ὅτι δύο
πέλειαι ὤρμησαντο ἐκ τίνος σημείου, καὶ ἡ
μὲν διευθύνθη εἰς Λιβύην, ἡ δὲ εἰς Θεσπρω-
τίαν πρὸς Δωδώνην· ἐκ τίνος σημείου; ἡ πα-
ράδοσις λέγει οὐδέν· ἀφαιρεῖ ὅμως πολὺ τῆς
ἀξίας τῶν λόγων τῶν τῆς Αἰγύπτου ἱερέων
ἐκτιθεῖσα τὴν σύγχρονον διεύθυνσιν τῶν πε-
λειῶν, διότι ἡ σύγχρονος εἰς τε τὴν Αἴγυ-
πτον καὶ Θεσπρωτίαν διεύθυνσις ἀποδεικνύει
τὴν ἐκ τίνος ἄλλης χώρας ἐξόρμησιν τῶν
πελειῶν ἥτοι ἐξ Ἀσίας, ἐξ ἧς πρὸς τε Αἴ-
γυπτον, πρὸς τε Ἑλλάδα διευθύνθησαν οἱ
πρῶτοι αὐτῶν κάτοικοι· καὶ οὕτως ἡ μία
παράδοσις ἀναιρεῖ τὴν ἄλλην· ἀναιρεῖται δ'
ἡ παράδοσις τῶν Αἰγυπτίων καὶ ὑπὸ τῆς
παρὰ Θεσπρωτοῖς πράξεως τῆς ἱερείας τοῦ

Θηβαίος Διός, ἐὰν ὑποτεθῆ ἀληθῆς αὐτῆ, ὅπως ἔλεγον εἰ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς τῷ Ἡροδότῳ· διότι ἐὰν παραδεχθῶμεν πώλησιν ἱερείας, κατὰ τὸν λόγον ἐκείνων, ἢ πώλησις αὐτῆ προϋποτιθῆσιν ἀγοραστὰς, κυρίους, αὐθέντας τῶν ἀγοραζομένων· οἱ δ' ἀγοράζοντες δούλους προϋποτιθένται ἔχοντες πλοῦτη πρὸς ἀγορὰν καὶ συντήρησιν αὐτῶν, προσέτι κτήματα, ἐν οἷς νὰ ἐργάζωνται οἱ δούλοι, ἢ ἐργαστήρια, καὶ τὰ παρόμοια· ὥστε τοιαύτη κατάστασις ὑποδεικνύει ἀνάπτυξιν πολιτισμοῦ, οἷος ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς, καθ' ὃν αἱ κοινωνίαι διηροῦντο εἰς δύο τάξεις, τὴν τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δούλων· καὶ τῶντι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, Ὀμήρου, οἱ Θεσπρωτοὶ τῆς Ἠπείρου φαίνονται εἰ μᾶλλον πεπολιτισμένοι ἐκ τῶν παναρχαίων λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου· διότι εἶχον ἄσπετα πολλὰ καὶ πλοῦτη, ὧν ἡ ἐπιθυμία ἐκίνησε τὰς ἡμιαγρούς τότε φυλάς τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὁμοίων χωρῶν, ὥστε ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἡρακλέους νὰ ἐξορμήσῃσι καὶ ἐπιδράμωσι τὴν Θεσπρωτίαν, ἣν ἐλεηλάτησαν ἐξηνδοραπίδισαν καὶ τέλος ἐκυρίευσαν καὶ τὴν παναρχαίον ἐν αὐτῇ πόλιν, Ἐφυραν, ἐν ἣ ἐβασίλευεν ὁ Φύλας, οὐτινος τὴν θυγατέρα Ἀστούχην, ἔλαβεν αἰχμάλωτον ὁ Ἡρακλῆς. Ἰδοὺ ἢ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ μαρτυρία.

(Τρηπόλεμος) «ὄν τέκεν Ἀστούχεια βίη Ἡρακλεΐη ἔτην ἄγετ' ἐξ Ἐφύρης, ποταμοῦ ἀπὸ Σελλήεντος» Πέρσης ἄσπετα πολλὰ διοτρεφῶν αἰχλῶν. »¹

Ἐκ τούτων καταδηλότατον γίνεται, ὅτι ἡ Θεσπρωτία ἤμαζεν ἔχουσα πληθὺν ἀστέων, ἐν οἷς ἦσαν αἰχλῶι διοτρεφεῖς, κατὰ τὸν θεῖον ποιητὴν, ἤτοι εὐγενεῖς, καὶ ἀναλόγως τῶν τότε χρόνων πεπολιτισμένοι κάτοικοι, διηρημένοι εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους. Ἄλλ' ἄνθρωποι εἰς τοιαύτην κατάστασιν πολιτισμοῦ εὐρισκόμενοι εἶχον βεβαίως καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῶν καὶ τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθιδρύματα, ὧν πρῶτιστον καὶ ἀρχαιότατον ἦν τὸ τοῦ Διὸς τῆς Δωδώνης, ἐν Θεσπρωτίᾳ

¹ Ὀμηρ. Ἰλιάδ. Β. στίφ. 660—668. Διόδ. Σικελ. Βιβλιοθ. ἱστορ. Βιβλ. Δ'. § 36. ἔκδοσ. στερεότ. λειψ. 1829. τόμ. Β'. σελ. 62. — Ἀπολόδοτ. βιβλιοθ. Βιβλ. Β'. σελ. 79. κ'. 6 ἔκδ. Ν. Δούκα· ἐν Βιέννῃ 1821.

κειμένης, κατὰ Πανυσανίαν.¹ Ἐκ Θεσπρωτίας προήλθον καὶ οἱ καθ' Ὀμήρον κέντρος Ἰππῶν,² ἢ καθ' ἡμέτερος,³ καὶ ἔκτισαν ἐν Βοιωτίᾳ τὴν Καδμείαν τῶν Θηβῶν,⁴ θεμελιώσαντες καὶ ἄλλας πόλεις, ὧν τὰ ὅμοια ὀνόματα ἀπαντῶνται ἐν Θεσπρωτίᾳ τῆς Ἠπείρου, ὡς ἀπέδειξεν ὁ σοφὸς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητὴς κ. Σεμιτέλος εἰς τὴν ἐναίσμιον αὐτοῦ διατριβὴν, γραφεῖσαν καὶ ἀναγνωσθεῖσαν, ὡς εἴησται, ἐν τῷ τοῦ Βερολίνου Πανεπιστημίου⁵ κατὰ τὰς ἀπολυτήριους ἐξετάσεις. Ἐκ τῆς Θεσπρωτίας καὶ ἄλλαι ἀποικίαι ἐστάλησαν εἰς Θεσσαλίαν, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, καὶ ἐξ αὐτῶν ἔλαβον τὸ ὄνομα οἱ Θεσσαλοί.⁶

§ 16'. Εἰς τοιαύτην χώραν λοιπὸν ἐπωλήθη ἢ ἐξ Αἰγύπτου ἱερεῖα, ἐὰν πιστεύσωμεν τοὺς ψευθεῖς λόγους τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων· πωληθεῖσα δ' ἀποκατέστη δούλη, ὡς ἀπαντες οἱ ἐκ Καρίας, Σκυθίας, Συρίας, Αἰγύπτου καὶ ἄλλων βαρβαρικῶν χωρῶν ἐξαρπαζόμενοι καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀπεμπολούμενοι δούλοι· ὡς δούλη δὲν ἠδύνατο παρὰ τοῖς κυρίοις αὐτῆς, καὶ μάλιστα λίαν ἀναπτυγμένοις οὖσιν, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, νὰ ἐνεργήσῃ τὴν πρώτην ἐγκαθίδρυσιν τοῦ ἀρχαιότατου θρησκευτικοῦ αὐτῶν καθιδρύματος. Ὅ,τι δὲ μᾶλλον φαίνεται λογικὸν καὶ πιθανόν, εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν πρὸς χάριν τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων καὶ τοῦ Ἡροδότου, ὅτι ἡ Αἰγυπτία ἐλείνη γυνὴ εὖρε τὸ ἱερόν τῆς Δωδώνης καθεστῆκε καὶ ἀμαζόν προ ἀγνωστων χρόνων, καὶ ὅτι προσελήφθη ἴσως καὶ αὐτῆ παρ' αὐτῷ ὡς ἱεροδούλη, ὅπως καὶ εἰς πλείστα τῆς ἀρχιότητος ἄλλα ἱερὰ προσελαμβάνοντο πλείσται ὅσαι ἱεροδούλαι χάριν διαφόρων ὑπηρεσιῶν ἐν αὐτοῖς.⁷ Ἄλλὰ διότι ἐχηρημάτισεν ὑπηρετρία τοῦ ναοῦ, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι καὶ «κατηγήσατο» αὐτοῦ, καθὰ εἰ-

¹ Πανυσαν. Ἀπτικ. βιβλ. Α'. καὶ XVII. 5. 6'

² Ἰλιάδ. Δ. 391.

³ Ὀδυσσ. Α. 276.

⁴ Ὀδυσσεύς Α. 260—263.

⁵ Σεμιτέλ. Ἠπειρωτικ. σελ. 36—40 ἔκδ. Βερολίν. Κριτικαί μου περὶ Δωδών. Ἐπιστὰς. σελ. 42—20.

⁶ Ἡροδοτ. Ζ'. 47. 6.—Vellejus paterc. 4, 3.

⁷ Ἀρχαιολογ. Λεξικὸν Σμιθ'· μετάφρ. Πανταζῆ σελ. 424 κέξ.—Μελετ. Γεωγραφ. Βοιωτικ. σελ. 344, Α', ἔκδ. Βενετ. 1728.

κάξει ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας. Ἄλλως δὲ εἰς τὰ τοιαῦτα σεβασμιώτατα παρὰ ταῖς παναρχαίους Ἀρχαῖαίς φυλαῖς ἱερὰ ὑπηρετοῦν τὰ εὐγενέστερα καὶ λαμπρότερα αὐτῶν γένη ὅπως οἱ Εὐμολπίδαι εἰς Ἐλευσίνα τὸ σεβασμιώτατον ἱερόν τῆς Δήμητρος κλ. οἱ Θρακίδαι ἐν Δελφοῖς,¹ οἱ Σελλῶν ἔξοχοι ἐν Δωδώνῃ καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ· οἱ τοιοῦτοι δὲν ἐπέτρεπον εἰς Ἑλληνίδας κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν λαμπρότερων οἰκογενειῶν καταγομένας, νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὰ ἱερὰ, καὶ πῶς θὰ ἐπέτρεπον εἰς βακένδυτον δούλην, μέλαιναν, τὴν «Ε.Ι.Ιάδα γιλῶταν» ἀγνοῦσαν; Τούτο φαίνεται ὅλως ἀπίθανον παρὰ τοῖς συντετοῖς, παρ' οἷς οὐδ' αὐτὸ τὸ «εἶπε τε συνέλιθε τὴν Ε.Ι.Ιάδα γιλῶτην» κλ. τοῦ Ἡροδότου δὲν ἔχει ἀξίαν τινά, διότι παρέχει τοσαύτας δυσκολίας εἰς τὴν ἀποδοχὴν, ὅσαι ἱκαναὶ νὰ ἀνατρέψωσιν ἄρδην τὸ πραγματικὸν τῆς ἐννοίας τῶν λόγων τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας. Μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν ἱερῶν συστάσεως καὶ ἐγκαθιδρύσεως παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, εἰσῆχθη καὶ παρ' αὐτοῖς ἢ τῶν ἱερέων ὑπηρεσία παρὰ τοῖς ναοῖς, ὅτε καὶ τῷ Δι' οὐναος ἢ Διώνῃ ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἱερέων διὰ λόγους εὐνοήτους, ὡς θέλωμεν ἀποδείξῃ ἀλλαχοῦ εἰς πλάτος. Μεθ' ὅλας ταύτας τὰς παρατηρήσεις δὲν ὑφίσταται πλέον εἰς τὰς Αἰγυπτιακὰς παραδόσεις πίστις, οὐδὲ εἰς τὰς εἰκασίας καὶ ἀλληγορίας τοῦ Ἡροδότου ἐνυπολαμβάνει τι ἀληθείας, ὥστε ὁ ἀκριβολόγος ἐπιστήμων, ὡς λάτρης τῆς ἐπιστήμης καὶ οὐχὶ τῶν παραδόσεων καὶ ἀλληγοριῶν, δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ ἀγῆται καὶ φέρηται εἰς τὰς ἐκυτοῦ ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τοι ἄλλως προσεχομένων ἐκ σοφῶν ἀνδρῶν βαρύτητος καὶ ἀξίας οὐ τῆς τυχεύουσ οἷος ὁ Ἡρόδοτος, οὐτινος τὸ βαρύτερον σύγγραμμα χάρις τοσαύτην ὑπόληψιν παρὰ τῷ πεπαιδευμένῳ κόσμῳ. Ἀτυχῶς ὅμως, ὅπως εἰς ὅλα τὰ πράγματα τῆς ἀθροπότητος ἀπαντῶσιν ἀέλειαι τινες καὶ ἐλλείψεις, οὕτω καὶ παρὰ τῇ περὶ ἐποποιῆς τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας ἀναφαινόμενοι ποῦ καὶ ποῦ δοθησῆς τινες εἰς τὰ ἀμίμητα διὰ τὴν καλολογὴν αὐτῶν πρόσωπα τῶν ἐννεά θυγατέρων

τῆς Μνημοσύνης· ἢ δὲ καλλιτεχνικὴ χάρις τῆς Κλασσικότητος, ὡς πέπλος ἐκ τῶν ῥοδίων δακτύλων τῶν θεαινῶν, προσερχομένη, ἐφαπλοῦται μὲν ὅπως περικαλύψῃ αὐτὰς ἐν ταῖς πτυχαῖς ἐαυτῆς, ὡς αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλὰ αὐτὴς μὲ τοσαύτην χάριν ἀναφανόμενα ἐλλείμματα τῆς ἀμιμῆτος πολλοὶ τῶν Εὐρωπαίων σοφῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως, λαμβάνουσιν ὡς ἀρετηρίας ἀσφαλῶν δῆθεν βάσεων, ἐξ ὧν ὁμώμενοι προβαίνουν εἰς ἐπιχειρήσεις συγγραφῶν, ὧν φυσικῶ τῷ λόγῳ τὸ θεμελίον ἐστὶ σαθρὸν· σαθρὸν δὲ ὄντος τοῦ θεμελίου, καὶ σύμπασα ἢ συγγραφή ἐπομένως, ὡς πᾶσα οἰκοδομὴ μὴ ἐπὶ στερεᾶς βάσεως ἐποικοδομηθεῖσα, κλονίζεται, καὶ κατὰ συνέπειαν στερεῖται πάσης ἐπιστημονικῆς ἀξίας. Καὶ τοιαύτη εἶναι ἢ τοῦ σοφοῦ κ. Φ. Κόρδη περὶ τοῦ Δωδωναίου Μαντείου πραγματεία² καὶ τινες ἄλλαι, τείνουσαι νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ψευθεῖς, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, παραδόσεις τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου, καὶ νὰ ὑποσείσωσι τὴν πανάρχαιον θρησκευτικὴν πεποιθῆσιν ἀπασῶν τῶν Πελασγικῶν φυλῶν, ὅτι αὐταὶ ἀέλαθεν ἦσαν αἱ πρῶται ἐγκαθιδρύτριαι καὶ θεμελιώτριαι τοῦ Μαντείου τῆς Δωδώνης.

§ 17'. Οἱ Πελασγοὶ, ὅτε ἀπεφροσίνθησαν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ ἀπὸ τῶν ὀραμμένων αὐτῶν διευθύνθησαν πρὸς Δ εἰς τὴν Νικράν Ἀσίαν, καὶ ἐκείθεν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν χερσονήσον διαπεράσαντες τὰς μεταξὺ θαλάσσης, δὲν ὑπάρχει οὐδεμίαν ἀμφιβολία, κατὰ τὸν σοφὸν Σχολιαστὴν³ αὐτὴ εἶχον «φέρει μὲν ἐκείτων οὗτοι τὰς ἀρχὰς τοῦλάχιστον μορφώσεως τινος, ὅτι δὲν τοῖς ἐλειπον αἱ ἀναγκαῖα γνῶσις καὶ τέχνη, ἢ τάξις τις κοινωνικὴ, κεφάλαιόν τι θρησκευτικῶν δοξῶν καὶ μυθῶν παραδόσεων, ἢ ἄπερ ὕστερον ἐν ταῖς νέαις κατοικίαις τῶν κατὰ τὰς αὐτῆς περιτάσεις καὶ σχέσεις

¹ Διόδ. Σικελ. ἱστορ. Βιβλ. Η'. Κεφ. 37 σελ. 63 κέξ. ἔκδ. Δειψ.

² Cordes dirput. d. Oracul. dodon. σελ. 38—39.

³ Φιλίστορ. τόμ. Β'. τεύχ. ΙΓ'. σελ. 46. καὶ Ζιρέπη Ὀμηρ. Ἑλλάς. σελ. 6—40. Α. Maury. hist. des relig. de la Grèce. antig. Chapitr. prem. pos. popul. primitive. κλ. σελ. 2—3—4.

πιδιοτρόπως περαιτέρω ανέπτυξαν και μετέ-
πλασαν, χωρίς δήλον ότι τὰ τὴν πρώτην
πατρίδα υπομνησκόμενα γνωρίσματα ἐντε-
λῶς νὰ ἐξαλειφθῶσι. Τὸ δὲ κεφάλαιον
τῶν θρησκευτικῶν δοξῶν και παραδόσεων
σύνιστατο, ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην
τοῦ σοφοῦ Σχομαίνου, ὡς ἀνωτέρω, και τὴν
τοῦ Γάλλου Ἀκαδημαϊκοῦ Α. Maury, ἐκ τε
τῆς συναποκομισθείσης ἐξ Ἀσίας ἰδέας τοῦ
ὑπερτάτου Διὸς (Σανσκριτ. Djaus, dieus,
di), τῆς τε τοῦ Γριαδικοῦ τύπου (Σανσκρι-
στὶ trimurtin), ἀναφανομένης και παρ'
Ἄφροδῆ ὑπὸ τὸν τύπον τῆς προσευχῆς τῆς δε'
»Αἴ γὰρ, Ζεῦ τε πάτερ και Ἀθηναίη και
Ἄπολλον.¹

(αὕτη πολλαχῶς τῶν δημοικῶν ἐπῶν ἀπαν-
τάται, και πολλοὶ τῶν σοφῶν Γερμανῶν
ἀναγνωρίζουσιν αὐτὴν², τριαδικόν τινα τύ-
πον ἐμφαίνουσιν) σύνιστατο, λέγομεν, ἐκ
τῆς παραδόσεως τοῦ ἱεροῦ οὐρανοῦ δένδρου
(rōma), τοῦ καρποῦ αὐτοῦ Anefri, ἐξ
οἷ ἡ ἀμβροσία ἢ τῶν ἑλληνικῶν θεῶν βρω-
σις, και ὁ χυμὸς αὐτοῦ nectar, ἢ θεία πόσις,
ὡς γνωστὸν, ἐκ τῆς εἰς ἀνθρώπους τῶν
θεῶν ὄντων μεταμορφώσεως και τῶν παρ-
μοιῶν. Ἐνοεῖται δὲ, ὅτι τοιοῦτον κεφάλαιον
θρησκευτικῶν παραδόσεων και δοξῶν, ἐχρηξέ-
και τάξεώς τινος ἱεραῶν, ἰδίᾳ ἐμπιστευμέ-
νης τὴν ἱεράν ταύτην παρακαταθήκην, και
τεινούσης πρὸς συντήρησιν αὐτῆς και διάδο-
σιν μεταξὺ τῶν λαῶν και τοιαύτη τις τάξις
αὐτοσχεδίως πως συντεταγμένη ἦν ἢ τῶν
ἱερέων τοῦ Ἀωδωνάου Διὸς κατὰ Φιλόστρα-
τον λέγοντα τάδε: «οἱ δὲ ὑποφῆται τοῦ Διὸς,
οὓς ἀνιπτόποδάς τε και χαμαιεύνας ἐγνω-
ν³ Ὁμήρος, αὐτοσχέδιοι τιεῖς εἰσι, και
οὐπω κατασκευασμένοι τὸν βίον φασι δὲ,
οὐμὴ⁴ ἀνκατασκευάσασθαι τὸν γὰρ Δία χαί-
ρειν σφίσι, ἐπειδὴ ἀσπάζονται τὸ αὐτό-
θεν ἱερεῖς γὰρ οὗτοι»⁵ ἦσαν δὲ τὸ κατ'
ἀρχάς, ὡς εἴκειν, ὀλίγοι πάνυ ἀλλὰ μετὰ
ταῦτα, τοῦ χρόνου προϊόντος, και τῶν θρη-
σκευτικῶν τελετῶν ἐπαναζωομένων ἐνεκα

διαφόρων λόγων, οὓς ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις
τῆς θρησκείας τῶν πρώτων λαῶν τῆς Ἑλλά-
δος ὑποδείκνυσιν¹, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐπὶ
ξῆσεν, ὡς και εἰς τὰ ἄλλα ἐπίσημα ἱερά,
ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατήτησεν ἕκαστος
τῶν ἱερέων νὰ ἔχη ἀνὰ ἐν ἐπιτήδεσμα, ἰδι-
αίτερον, παρὰ τοῖς ἱεραῖς, ἐν οἷς ἦσαν προ-
σκεκολλημένοι, ὅπως και παρὰ τῷ τῆς Ἀωδώ-
νης, κατὰ Φιλόστρατον προστιθέμενον, ὅτι
«ὁ μὲν (τῶν ἱερέων δηλονότι) τοῦ ἐρέφα
κῦριος, ὁ δὲ τοῦ κατεζῆσθαι τῷ δὲ πό-
πανα χρὴ τάττειν, τὸν δὲ εἰς οὐλάς και
κτανᾷ, ὁ δὲ θύει τι, ὁ δ' οὐ παρήσει ἐτέρω
νδεῖραι τὸ ἱερεῖον» κλ.² Διὰ τοῦτο και ὁ
μέγας τραγωδὸς παριστᾷ τὸν ἱερόν κληρον
τῆς Ἀωδώνης ὡς πλημμυροῦντα ἀνὰ τὰ σιῶ-
εντα ἄλση τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς, παρ' οἷς διέτρι-
θεν³, ἕως οὗ ὕστερον ἐγένοντο στοαὶ περὶ
τοῦ ἱεροῦ και δωμάτια, ἐν οἷς διημέρευεν ἀλλὰ
και ταῦτα πάντα κατέκαυσεν ὁ τῶν Αἰτω-
λῶν στρατηγὸς Δορμάχος πλὴν τοῦ ἱεροῦ
σηκοῦ, κατὰ Διόδωρον⁴.

§ ἰδ'. Οἱ ὑποφῆται τοῦ Ἀωδωνάου Διὸς
ἐκαλοῦντο Σελλοὶ, ὡς γνωστὸν, ἀλλὰ διὰ
τί ἐκαλοῦντο οὕτως παρακατιόντες θέλομεν
ἐξηγήσειν προστιθέμεθα δὲ νῦν, ὅτι ἀγνο-
οῦμεν: ἂν εἶχον ἀρχηγόν τινα θρησκευτικόν,
ὡσαύτως ἀγνοοῦμεν και ἂν βραδύτερον διορ-
γανίσθησαν ἐπὶ τὸ βέλτιον. Φαίνεται ὅμως,
ὅτι και ἐπὶ Ὁμήρου ἦσαν πολλοὶ,⁵ και πρέπει
νὰ εἶχον ἀρχηγόν τινα ἢ ἱεροφάντην, κατὰ
τὸν πατριαρχικὸν τρόπον, καθ' ὃν εἰθισται
ἐν τοῖς παναρχαῖς ἐκείνοις χρόνοις νὰ ἔχωσι
τοιοῦτον, ἀλλὰ και τοῦτον μὴ διαφέροντα
τῶν ἄλλων, ἀλλ' αὐτοσχεδιόν τινα ὄντα,
και οὐπω κατασκευασμένοι τὸν βίον, κατὰ
τὴν φράσιν τοῦ Φιλοστράτου, ὅπως ἦσαν
και οἱ ἄλλοι καθὰ εἶδομεν ἀνωτέρω και ἐν
γένει ἢ διαίτα τῶν Σελλῶν ἦν εὐτελής και
ἀπείριστος ὁ ἱματισμὸς ἀπλουσταστος ἢ,
ἐν ἄλλοις λόγοις, οἱ Σελλοὶ ἐν γένει ἦσαν

¹ Ὁ σοφὸς Γερμανὸς Ρέχβερ ἐπραγματεύθη ἐν
ἐκτάσει τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο ἀντικείμενον, και
παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης ἐκεῖσε.

² Φιλοστράτ. εἰκόν. εἰθ' ἀνωτ.

³ Σοφοκλ. Τραγιν. 4464—4474.

⁴ Δ. Σικελ. XXVI. τόμ. ΑΙ σελ. 403. ἐκδ. Δειψ.
Πολύβ. ἱστρ. Δ'. LXVIII. 7. 8.

⁵ Ὁμ. Ἰλιάδ. Π. 233.

¹ Ὁμ. Ἰλιάδ. Β. 371—372. Δ. 288—289.—Π.
97—100.—Ὀδυσ. Δ. 344—346. Σ. 235—242.—
Ω. 376—379.

² Ttrellor mytholog. 4, 76.—Στολλ. ἐγχειρ. θρησκ.
κλ. σελ. 55.

³ Φιλοστράτ. εἰκόν. βιβλ. 44. κεφαλ. 33.

ἀπεριποίητοι και ἀνευ κόσμου ἐν ἑαυτοῖς,
ἐξυπόλυτοι, ἀνιπτόποδες και χαμαιεύναι¹.
και ταῦτα διότι τοιαύτην διαίταν ἀπῆται
τὸ παρ' αὐτοῖς θρησκευτικὸν σύστημα και
τὸ πατρῶον ἔθος, κατ' Ἀλέξανδρον τὸν
Πλευρώνιον, λέγοντα «ἔθνος εἶναι τοὺς Ἑλ-
νλοὺς ἀπὸ γένους Τυρρηνῶν, και διὰ πα-
τρῶον ἔθος οὕτω τὸν Δία θρησκέειν δι'
ἀντιπτοποδίας»². Ὅτι δὲ οἱ παρὰ τῷ
Ἀωδωνάου ἱερεῖ ὑποφῆται ἦσαν εὐτέλειαν
συστηματικῶς, ὡς εἰ Βραχυμάνες τῶν Ἰνδῶν,
εἰ μετὰ ταῦτα παρ' Ἑλλήσι Κυνηκοὶ φιλό-
σοφοι, και οἱ νῦν Δερβίσιαι τῶν Τούρκων,
φαίνεται παραδεχόμενος και ὁ κλεινὸς τῆς
Θεσσαλονίκης Ἀρχιεπίσκοπος Εὐστάθιος λέ-
γων «οἱ μὲν νοοῦσι τοὺς Σελλοὺς εὐτέλειαν
ἀδοκῶντας, και χαμαιεύνας μὲν, ὡς κάτω
πὲρὶ γῆν αὐτοὺς κειμένους, και μὴ ἐπι-
στυβάδων ἢ δεινῶν ὑπνοῦντας ἀνιπτόπο-
πδας δὲ, ὡς μὴ προϊόντας τοῦ ἱεροῦ, και
νδιὰ τοῦτο μὴ θέλοντας ποδόνιπτρα ἕτεροι
νδὲ σεμνότερον χαμαιεύνας μὲν, ἀνιπτόπο-
πδας δὲ, τοῦτέστι, χαμαὶ μὲν ἐναζόμενος,
ἀνιπτόποπους δὲ τῶν κάτω ταῖς διαροίαις
νδιὰ τὴν ἐν μαρτεῖαις φιλοσοφίαν»³. Οὐ
προτενο τοῦ ἱεροῦ, λέγει ὁ σοφὸς Ἀρχιεπί-
σκοπος, και ὅμως δακίς ἀνάγκη τις θρη-
σκευτικὴ ἐπέβλαβε τοῦτο, ἢ χρεία τις τοῦ
ἱεροῦ ἐξηνάγκαζε τοὺς ὑποφῆτας, ὅπως ἀπο-
στελῶσι τινα ἐξ ἑαυτῶν πρὸς θεμελιώσιν
ναοῦ τινος εἰς τινα χώραν ἢ πόλιν, ἢ πρὸς
ἀνανέωσιν παραμεληθέντος τινὸς θρησκευτι-
κοῦ ἐθίμου ἢ τελετῆς ἐχρηιάζετο νὰ μεταβῆ
Σελλὸς τις νὰ ἐκτελέσῃ τοῦτο, και ἐπανα-
φέρῃ τὴν ἀρχαίαν πατρῶαν ἐθιμοταξίαν,
τότε ἐπετρέπετο νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ἱεροῦ,
και οὕτως ἐξήρχοντο και ἐπεσκέπτοντο και
ἄλλας χώρας οἱ ὑποφῆται οὕτως ἐξῆλθεν
εἰς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀωδώνης, κατὰ Παισανίαν,
και εἰς Ἀθήνας μετέβη ὁ ἀνιπτόπους Σελ-
λὸς, Σκιρὸς (κατ' ἄλλους Σκυρὸς) ἐπὶ Ἐρε-
χθέως πολεμούντος μετὰ τῶν Ἑλευσινίων,
και τὸ τῆς Σκιράδος ἐκ τούτου κληθείσης
Ἀθηναῶν ἀρχαῖον ἱερόν ἐν Φαληρεῖ ἰδρύ-
σατο.⁴ Ἀρα ἐσφάλετο ὁ ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι

τῆς ἀξιολογοτάτης και ἔθνικωτάτης Τερ-
γεσταίας Ἐφημερίδος «Κλειούς»¹ γράφας
συνοπτικὴν τινα περιγραφὴν τοῦ σοφοῦ πο-
νήματος «περὶ τοπογραφίας Ἀθηναίων» ὑπὸ
τοῦ περιωνύμου Wachsmuth διότι προσέ-
θετο τάδε «πιθανῶς δὲ και τὸ παρὰ τὸν
Κηφισὸν ἱερόν τῆς Σκιράδος Ἀθηναῶν και
τοῦ Παλαδίου πρέπει νὰ ἐκληφθῶσι ὡς
νλείψανα ἀρχαῖας Φοινίκων οἰκίσεως»²
ἡμεῖς δὲ προστιθέμεθα, ὅτι πολὺ πιθανώτε-
ρον, ἵνα μὴ εἴπωμεν βέβαιον, ἐκτός ἐὰν ἡμᾶς
ὁ Παισανίας πλανᾷ, ὅτι τὰ τῆς Σκιράδος
Ἀθηναῶν ἱερά ἐν Ἀττικῇ πηγῇ εἶχον Ἀωδων-
νικὴν, και πρέπει νὰ ἐκληφθῶσι ὡς ἐνδείξεις
ἀρχαῖας Πελασγῶν βεβαίως οἰκίσεως εἰς τὴν
Ἀττικὴν και οὐχὶ Φοινίκων διότι οἱ Ἀωδων-
ναῖοι ἦσαν Πελασγοὶ και παρὰ τοῖς ὁμοφύ-
λοις αὐτῶν, ὁποδῆποτε οἰκοῦσιν, ἐξήσκειν
ἐπιπροπὴν τεραστίαν, ὡς ὁ λόγος ἐφεξῆς ἐμ-
φαίνει διότι οὐ μόνον ἐν Ἀττικῇ, ἀλλὰ και
ἐν Βιωτικῇ κατὰ θέσπισμα ἐκ Ἀωδώνης ἀνε-
νεώθησαν τὰ Καβεῖρεια μυστήρια,³ ἄπερ κατὰ
τὴν ἐκστρατεῖαν τῶν Ἐπιγόνων και ἄλωσιν
ἐπομένως τῶν Θηβῶν, ἔπεσαν εἰς ἀχρησίαν.⁴
Τὸ δὲ ὑπεμφαίνον τὸ μέγα κῦρος τοῦ Ἀωδι-
ναίου Μαντείου παρὰ τε τῷ παναρχαῖῳ Πε-
λασγικῷ κόσμῳ, και τῷ ἐφεξῆς ἐξ αὐτοῦ
προελθόντι Ἑλληνικῷ, εἶναι, ὅτι ὡς ἀπὸ
πρώτης θρησκευτικῆς πηγῆς, τῆς Ἀωδώνης,
ἐδόθη ἢ ἄδεια κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους
χρόνους νὰ μεταχειρίζονται τὰ ὀνόματα τῶν
θεῶν ἐν τῇ λατρείᾳ.⁵ Ἰδοὺ πόσον ὠραία ἐκ-
τίθησι τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ
Ἡρόδοτος «Και μετὰ χρόνον ἐχρηστηρι-
άζοντο περὶ τῶν ὀνομάτων (τῶν θεῶν) ἐν
Ἀωδώνῃ... οἱ Πελασγοὶ εἰ ἀνέλωνται τὰ

¹ Κλειούς. ἀριθ. 696¹⁹/₃₁ 83ρίου 4874. «Ε. ΙΔ'.
ἐπιφυλ. die stad Athen in alterthum von Curt
Wachsmuth. erster Band. Leipzig. 1874.

² Preller gr. mytholog. 4, 178.

³ Ἄλλοτε, ἦν θεὸς διδῶν, θέλομεν γράψαι ἰδίαν
περὶ τούτων διατριβὴν ἐν τῷ Βύρωνι.

⁴ Παισανίας. Βιωτικ. βιβλ. IX. XXX. 5—XXVI
4, 6.

⁵ Εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ Ζ'. φυλλαδ. τοῦ
Βύρωνος σελ. 524 ὅτι ἐν Ἀωδώνῃ ὀνόματα θεῶν οὐκ
ἐπακαλοῦντο ἐν ταῖς λατρείαις κλ. ὅπως και ἐν Παλ-
λαντίῳ Ἀρχαδίᾳ, ἀλλ' ὕστερον δι' ἄλλους λόγους
ἐπετρέπη ἢ χρῆσις ὀνομάτων.

¹ Ἰλιάδ. Π. 233—234.

² Δίδυμ. Σχόλ. Ἰλιάδ. Π. 233 κερφεξ.

³ Εὐστάθ. Σχόλ. Ἰλιάδ. Π. 386.

⁴ Παισ. Ἀττικ. βιβλ. 4 XXXVI. σελ. 82 ἐκδ. Δειψ.

»ὀνόματα τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἤκουτα;» ἀνείλε τὸ Μαντεῖον: «Χρηῆσθαι». Καὶ οὕτως ἐχρῶντο ὕστερον τοῖς ὀνόμασι τῶν θεῶν ἐν τῇ λατρείᾳ, καὶ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἡροδότου «ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθνον ὑποὶ οὐνόμασι τῶν Θεῶν χρώμενοι· παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἕλληνας ἐξεδέξαντο ὕστερον.» (Ἡροδ. βιβλ. Β'. § 52.) Οἱ ἀλιπτόποδες Σελλοὶ, εὐρίσκοντες, ἐννοεῖται, ὕλικόν καὶ ἠθικὸν συμφέρον εἰς τὰς τοιαύτας θρησκευτικὰς ἐπαυξήσεις, δὲν ἀντέταξαν σπουδαίαν ἀντίστασιν εἰς τοὺς χρηστηριαζομένους περὶ τῆς παραδοχῆς τῶν ὀνομάτων, ἅτινα προήρχοντο ἐκ τῶν βαρβάρων, ἀλλ' ἐπέτρεψαν τὴν χρῆσιν ἀποφαινόμενοι τὴν ἱεράν ἐήσαν «χρηῆσθαι». Πρακτικῶς δ' ἐνταῦθα τὴν βραχυλογίαν τῆς ἀπαντήσεως τῶν Δωδωναίων ὑποφητῶν ἐν μιᾷ λέξει αὐθεντικῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἀποφαινόμενοι περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἱερῶν τῶν θεῶν ὀνομάτων· ἡ ἀποφάνσις αὕτη ἀποδεικνύουσα μεγάλην συναίσθησιν τῆς ἐκτῶν θρησκευτικῆς βαρύτητος καὶ αὐθεντίας ἀφ' ἑνὸς, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῶν περιστάσεων τῶν τότε χρόνων, καθ' οὓς οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος ἐλθόντες εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς διὰ τῆς συγχρότης ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς ἐπιμιξίας, ἔλαβον καὶ ἑτέρας γνώσεις θρησκευτικὰς, κοινωνικὰς καὶ ἄλλας παντοειδῆς, ἐξ ὧν ὠρμῶντο νὰ προβῶσιν εἰς μεταρρυθμίσεις θρησκευτικὰς, κοινωνικὰς καὶ λοιπὰς, ἧτοι νὰ τελῶσιν εἰς ὁλὸν προόδου παντοειδῆς, ἣν ἔβλεπον οἱ ὀξυδερκεῖς τοῦ Δωδωναίου Μαντείου ἱερεῖς, καὶ νὰ παρακωλύσωσι δὲν ἠδύνατο, αὐτὸ νὰ παρεμβάλλωσι προσκόμματα εἰς τὴν ἐμφαινόμενῃ παντοειδῆ προόδον ἕκριναν φρόνιμον, ὥστε εἰς πρώτῃν ἐρώτησιν κατένευσαν καὶ ἐγένοντο παραδεκτὰ τὰ βαρβαρικά ὀνόματα τῶν θεῶν ἐν τῇ λατρείᾳ. Ἀλλ' ὅπως κατένευσαν εἰς τοῦτο συνετῶς τοῖς καιροῖς συμμορφούμενοι οἱ ἱερεῖς τῆς Δωδώνης, οὕτω καὶ ὕστερον, ὅτε ὁ Πύθιος Ἀπόλλων ἔλαβε τὰ θρησκευτικὰ προτεῖα καθ' ἅσπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα ἐφέρνοντο λίαν συνετῶς ἐπιφυλάσσοντες τὰ πρεσβεῖα τῶν παναρχαίων ἱερῶν τοῖς Πελασγικοῦ Διός. Τὰ πρεσβεῖα ταῦτα ἀπένεμον καὶ πάντες οἱ ἐν Ἑλλάδι μέγα σημαίνοντες ἄνδρες καὶ λαοὶ, οὕτως ὁ Ἀγησίλαος, ὁ βασιλεὺς

τῆς Σπάρτης, μέλλων νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ τῶν Περσῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ Ἑλλήνων, ἠρώτησε τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης κατὰ πρῶτον περὶ τούτου· τὸν δὲ χρησμὸν ἀνήγγειλε τοῖς ἑφόροις· ἀλλ' οὗτοι προέτρεψαν αὐτὸν νὰ μεταβῆ καὶ εἰς Δελφοὺς ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ. Μεταβὰς λοιπὸν ἔκαμε τὴν ἐξῆς χარიέσσαν καὶ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς τῷ Δωδωναίῳ Διὶ ἀποδίδουσαν ἐρώτησιν «Ἄπολλοι, ἧ δοκεῖ σοι, ὁ καὶ τῷ πατρί; συγκατανεύσαντος δὲ καὶ τούτου, ἐξεστράτευσσε κλ.¹ οὕτως ὁ Λύσανδρος,² οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι,³ Βοιωτοὶ⁴ καὶ πλείστοι ἄλλοι λαοὶ⁵ προσέδραμον τῷ Πελασγικῷ Διὶ εἰς ἐνδειξιν τοῦ παναρχαίου πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ, ἀν καὶ εἶχον ἄλλα ἱερά ἐγγύτερον κείμενα, παρ' οἷς ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσωσι τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα.

§ 16. Ἐκ τούτων ἀπάντων γίνεται κατὰ δήλον, ὅτι ὁ Ζεὺς τῆς Δωδώνης ἀπετέλει τὸ θρησκευτικὸν κέντρον ἀπαξάπαντος τοῦ παναρχαίου κόσμου τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου· οἱ δὲ Σελλοὶ αὐτοῦ ἦσαν οἱ θρησκευτικοί, οὕτως εἰπεῖν, ἐπόπται ἐν γένει παρὰ τῷ παναρχαίῳ τούτῳ κόσμῳ, ὡς καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ τῶν ἀδυνάτων, τῶν δούλων καὶ τῶν ἱετῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πυρρῶν ἐν τοῖς ἐξῆς. «Φαίνεται δὲ καὶ ὁ θεὸς παραινῶν ὁ ἐν Δωδώνῃ νέμειν εἰς ἱετέας αἰδῶ» ἢ Ἀθηναίους γὰρ ἐπὶ ἡλικίας μάλιστα τῆς ἢ Ἀφείδαντος ἀφίκετο παρὰ τοῦ ἐν Δωδώνῃ Διός τὰ ἔπη τάδε·

»Φράξο δ' Ἀρείον τε πάγον, βωμοῦς τε θυώεις»
 »Εὐμενίδων, θι γρη Ἀσκαδαίμονιους σ' ἱετεύσαι»
 »Δουρὶ πιεζομένους· τοὺς μὴ σὺ κτεῖνε σι-
 [θήρω,»
 »Μὴ δ' ἱετέας ἀδικεῖν· ἱετέασι δ' ἱεροῖτε
 καὶ ἄγνοα.»⁶

¹ Πλούταρχ. Ἀπορρήγμ. Ἀκωνικ. σελ. 174. ἐκδοσ. hutter.

² Δ. Σικελ. XIV 43.

³ Δημοσθέν. κατὰ Μειδίον 534.

⁴ Ἐρωτ. παρὰ Στράβωνι Χρηστομαθ. Β'. 9 κεφ. 8

⁵ Δ. Σικελ. XV. 72.—Πλάτ. VII, 24. 4.—ὁ αὐτ. 1, 43. 3.—Διον. Ἀλικαρνασ. 4, 44.—Cicero de divin. 4, 2.—ὁ αὐτὸς de divin, 4, 34. 44. 32—Tit. liv. VIII 24. Plin. histor. nat. IIIV. καὶ ἄλλοι πολλοί.

⁶ Πικρῶν. VIII. 23. 4.

Ἔνεκα δὲ τούτου ἴσως καὶ «Θέμιστες» ἐλέγοντο ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ποιητοῦ¹ ὡς διακρατοῦντες, ὡς περὶ ἡ Θέμις,² ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τὰ σταθμὰ τοῦ δικαίου μεταξὺ τῶν ἀρχαίων λαῶν, ἧτοι ἀπονέμοντες τὸ δίκαιον εἰς τοὺς ἀδυνάτους καὶ πτωχοὺς μεταξὺ τῶν Πελασγικῶν διαφόρων φύλων (tribu), παρ' οἷς ἐθεωροῦντο καὶ θρησκευτικοὶ ἐπόπται τῆς δικαιοσύνης καὶ διανομῆς αὐτῆς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ οἱ μνηστῆρες τῆς Πηνελόπης δὲν ἀπεφάσιζον νὰ προβῶσιν εἰς τὸν φόνον τοῦ Τηλεμάχου πρὶν ἢ ἀκούσωσι τὴν περὶ τούτου γνώμην τῶν θεμιστῶν τοῦ Δωδωναίου Διός, ὃν ἡ ἔγκριστις εἶχε μεγάλην βεβαιότητα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ μέλλοντος αὐτῶν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ἀμφινόμου, εἰπόντος.

»... Ἀλλὰ πρῶτα θεῶν εἰρώμεθα βουλὰς»
 »Εἰ μὲν κ' αἰνῆσωσι Διὸς μεγάλιοι Θέ-
 μιστες»
 »αὐτότε κτενέω, τοὺς τ' ἄλλους πάντας ἀνώξω»
 »εἰ δὲ κ' ἀποτροπῶσι θεοὶ, παύσασθαι
 ἄνωγα.»³

Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Στράβων λέγει τὰ ἐπόμενα. «Καὶ ἐν μὲν τῇ Ὀδυσσειᾷ οὕτω γράφουσι τινες, ἅ φασιν Ἀμφινόμος, συμβουλευσάν τοῖς μνηστῆραι, μὴ πρότερον ἐπιτίθεσθαι τῷ Τηλεμάχῳ, πρὶν ἢ τὸν Διὶ ἐρωτῆσαι.

»εἰ μὲν κ' αἰνῆσωσι Διὸς μεγάλιο κλ. κλ.

»Βέλτιον γὰρ εἶναι Τομοῦρους ἢ Θέμιστας γράφειν. Οὐδαμοῦ γοῦν τὰ Μαντεῖα ἢ Θέμιστας λέγεσθαι παρὰ τῷ ποιητῇ, ἀλλὰ ἢ τὰς βουλὰς καὶ τὰ πολιτεύματα καὶ νομοθετήματα. . . . Παρ' Ὀμηρῷ δὲ ἀπλοῦστερον δεῖ δέχεσθαι θεμιστας καὶ καταχρηστικῶς, ὡς καὶ βουλὰς, τὰ προστάγματα ἢ καὶ τὰ βουλήματα τὰ μαντικά, καθάπερ ἢ καὶ τὰ νόμιμα τοιοῦτον γὰρ καὶ τό»
 »ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλήν ἐπακούσαι» κλ.⁴

Τὰ αὐτὰ λέγει περὶ τῆς λέξεως «Θέμιστες» καὶ ὁ τῆς Στράβωνος Χρηστομαθείας

¹ Ὀμηρ. Ὀδυσ. II. 402—407.

² Στόλ. ἐγχειρίδ. θρησκ. Ἑλλ. κλ. σελ. 83 μετάφ.

³ Ἰασεμίδου.

⁴ Ὀδυσ. II. ἐνθ' ἄνωτ.

⁵ Στράβων. Γεωγραφ. βιβλ. Ζ'. § 41. 328. 329. σελ. 57. Μέρ. Β'. ἐκδοσ. Κοραῆ.

συντάκτης¹ καὶ ὁ μακαρίτης Κοραῆς σύμφωνός ἐστιν ἐν ταῖς αὐτοῦ σημειώσεσι καὶ Σχολείῳ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος², ὅπως καὶ ὁ σοφὸς γερμανὸς Στόλλ³ Ἀλλ' εἴτε τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην παραδεχθῶμεν σημασίαν τῆς λέξεως, πάντοτε οἱ ὑποφῆται τοῦ Δωδωναίου Διός ἐπιφαίνονται θεμιστες, ἧτοι ἀποφαινόμενοι περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀδικουμένων καὶ ἀπροστατητων ποτὲ μὲν ἐνεῖδει χρησμοῦ, ποτὲ δὲ ἐν γνώμῃ, φερούση τὸν χαρακτήρα ἱεροῦ θεσμοθετήματος, ἢ βουλευματος καταφατικῆς ἢ ἀποφατικῆς, ἀπορρέοντος ἐκ τοῦ δικαίου, οὐπερ τὴν ἀπονομὴν ἐνεπιστεῖθη αὐτοῖς ὁ Πελασγικός Ζεὺς ἐν τῷ ἐπιχθονίῳ κόσμῳ τούτῳ· ἐὰν δ' εἰς ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὴν ὑπ' αὐτῷ πρόφρησιν τῶν μελλόντων εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐξ οὗ καὶ ὑποφῆται ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ποιητοῦ καλοῦνται, τότε δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν κάλλιον: ὁποίας μεγάλης ὑπολήψεως ἀξίῳ ἐθεωροῦντο παρὰ τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ οἱ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δωδώνης προϋνόντες μάντιες, καὶ χάριν διαφόρων θρησκευτικῶν συμφερόντων περιηγούμενοι τὰς διαφόρους χώρας τῆς Ἑλλάδος⁴. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον σημασίαν καὶ θρησκευτικὴν βαρύτητα εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, διὰ τοῦτο ἀξιούνται καὶ ἰδιαίτερας μνείας ἐν τῇ πρὸς τὸν Δία τῆς Δωδώνης προσευχῇ τοῦ Ἀχιλλέως⁵ ἄλλως δὲ ἐὰν ἦσαν ποταποὶ τινες νεωκῆροι τοῦ Δωδωναίου Διός, οὐδόλως μνεία περὶ αὐτῶν ἐγγίνετο θεβαίως. Τὸ μέγα δὲ τοῦτο σέβας τῶν ἀρχαίων λαῶν ἴσως ἐφείλκον πρὸς ἑαυτοὺς οἱ ἱερεῖς τοῦ Δωδωναίου ἱεροῦ καὶ διὰ τὴν ἀγαμίαν, ἧς ἔνεκα ἐθεωροῦντο καὶ ὡς ὅπως τῷ Διὶ ἀφιερωμένοι καὶ ἰδίᾳ τὰ τῆς θρησκείας ἐπιμελούμενοι.

§ 17. Ἀλλ' οἱ ἱερεῖς οὗτοι τοῦ ἱεροῦ τῆς Δωδώνης εἶχον ἀκόμη καὶ δύο ἕτερα ὀνόματα τὸ τῶν Τομοῦρων καὶ τὸ τῶν Σελλῶν, ἐξ ὧν τὸ τελευταῖον ἐθεωρεῖτο τὸ κυρίως

¹ Γεωργ. Στράβων. Μέρ. Γ'. τῆς ἐκδ. Κοραῆ. σελ. 376. 377.

² Στράβ. Γεωγ. τῆς αὐτῆς ἐκδ. σελ. 427.

³ Ἐγχειρίδ. θρησκ. κλ. σελ. 83 μετάφρ. Ἰασεμίδου.

⁴ Κριτικά μου Ἐπιστολαὶ περὶ Δωδώνης ἐν Πάτραις ἐκδοθεῖσαι τῷ 1866. σελ. 39—41.

⁵ Ἰδ. II. 233.

ιδιάζον αὐτοῖς. Πόθεν λοιπὸν προήλθον τὰ ὀνόματα ταῦτα; καὶ διὰ τί ἐκαλοῦντο οὕτω; Καὶ Τόμουροι μὲν ἐλέγοντο, κατὰ Στράβωνα καὶ Εὐστάθιον¹ ἀπὸ τοῦ Τομάρου, ὄρου τῆς Ἠπείρου, εἰς οὗ τὸν πρῶνα, Ἐλλά καλούμενον, ἦν τὸ Μαντεῖον, ὡς εἶδομεν ἐν ποίσι ἔμπροσθεν.² Ἄλλ' ἀπαντᾷται παρ' Ὀμήρῳ τὸ ὄνομα Τόμουροι; ὅπως λέγει ὁ Στράβων ἀπαντᾷται μὲν ἐν Ὀδυσσεΐα, ἀλλ' ἐκ διορθώσεως καὶ τῆς κατὰ τινὰς ἀρχαίους Σολιαστὰς ἀντικαταστάσεως τῆς λέξεως «Θέμιστες» διὰ τῆς «Τόμουροι ἢ Τομουροί» ἐν τῷ καὶ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι ἐπομένῳ στίχῳ.

«Εἰ μὲν κ' αἰνήσωσι Διὸς Μεγάλοιο Θέμιστες»: Τόμουροι δὲ κατ' ἄλλην γραφήν, ἦν προτιμᾶ καὶ ὁ Στράβων λέγων «Βέλτιοι γὰρ εἶναι Τομούρους ἢ Θέμιστας ἠγρᾶναι» κλ. Τομούρους δ' εἰρησθαι ἠπιτετυμημένως τοὺς Τομαρούρους, ὅσον Τομαροφύλακας³ οἱ μὲν οὖν νεώτεροι λέγουσι Τομούρους⁴, ὥστε κατὰ ταῦτα γοῦν τὸ ὄνομα «Τόμουροι» φαίνεται νεώτερον καὶ οὐχὶ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων⁵ ὡς τοιοῦτον πολλάκις μνημονεύεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος⁶ οὕτω παρὰ Λυκόφρονι ἀπαντᾷται ἐν τῷδε.

»Τόμουρος, πρὸς τὰ λῶστα νημαρτέστατε»⁴ ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις, περὶ ὧν ἐνταῦθα δὲν γίνεται λόγος διὰ συντομίαν. Σελλοὶ δ' ἐκαλοῦντο κατὰ τὸν σοφὸν Γερμανὸν Duncker⁵ ἐκ τοῦ σέλαος (φωτός), ὡς ὅπαδοι θρησκευτικοῦ συστήματος, καθ' ὃ ἐλατρεύετο τὸ φῶς ὡς πρώτη θεότης (di, ἐξ οὗ ἡ ρίζα τοῦ ὀνόματος τῆς Διός, τοῦ υπερτάτου θεοῦ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου) ἢ τὸ πῦρ ὅπως δ' οἱ Μάγοι παρὰ ταῖς Ζενδικαῖς φυλαῖς, αἵτινες ἐλάτρευον τὸ πῦρ καὶ δὴ τὸν ἥλιον (μίθραν), ἦσαν οἱ θεράποντες αὐτοῦ, οὕτω καὶ οἱ Σελλοὶ παρὰ ταῖς Πελασγικαῖς, ταῖς

¹ Στράβ. VII, 44, 4.—Εὐστάθ. Ὀδυσ. II. 400—403.

² Ἴδε Βύρωνος φυλλάδ. Ζ'. σελ. 520 κεξ.

³ Στράβ. Γεωγ. Βιβλ. Ζ'. Κεφ. Ζ'. § 44 σελ. 57 Μέρ. Β'. ἐκδ. Κοραΐ.

⁴ Λυκόφρ. Ἀλεξ. 233.

⁵ geschichte der griechen. Berlin 1886. Α'. τόμ. καὶ Γ'. ἱστορ. Ἀρχ. περὶ θρησκ. τῶν Ἑλλήν. καὶ Φιλίστρ. τόμ. Γ. τεύχ. Β'. σελ. 117 ἐκδ. Ἄθ.

ἐξ Ἀσίας ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, καταγομέναις, καὶ ἄλλας θρησκευτικὰς ἀρχὰς ἐχοῦσαι, καὶ δὴ τῷ Δωδωναίῳ Διὶ τὴν ἀρχὴν τῶν πάντων θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν¹ ἀναγοῦσαι, ἦσαν οἱ θεράποντες καὶ ἐπιμεληταὶ καὶ προστάται τοῦ Δωδωναίου Ἱεροῦ· ὅτι δὲ τὸ ὄνομα ἐστὶν ἀρχαιοτάτον, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, παρ' ἣ ἀπαντᾷται τὸ ὄνομα «Σελλά» ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ γυναικὶ Λάμεχ, τοῦ τετραγγόνου τοῦ Κάιν, 3,000 χιλ. σχεδὸν ἔτη Π. Χ. ἀμάρσαντος² σημαίνει δὲ μεθερμηνευόμενον ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν «ὑπεράσπισιν»³ ἰδιότης, καὶ τοῖς Σελλοῖς τῆς Δωδώνης ἀποδομένη διὰ τὴν τοῦ Ἱεροῦ ἐπιμέλειαν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων αὐτοῦ. Δὲν εἶναι δ' ἐκ τῶν παραδόξων, εἰ ἐπιφαίνονται τοιαῦται ξενικαὶ σχέσεις ἐν τῇ προτογόνῳ τῶν Πελασγῶν γλώσσῃ; ἐπειδὴ παρετηρήθησαν καὶ ἄλλαι ἐν αὐτῇ ὡς ἐν τῇ λέξει Kebir (ἣ φαίνεται ἔχον σχέσιν τὸ ὄνομα «Κάθειροι» τῶν Πελασγικῶν Μυστηρίων τῆς Σαμοθράκης⁴, ἐν τῇ λέξει. Kedem, συσχετιζομένη τῷ παρὰ τοῖς μυστηρίοις «καθμίλω»⁵ ἐν τῇ ida⁶ καὶ ἄλλαις περὶ ὧν ἄλλοτε γενήσεται ἡμῖν λόγος ἐν τῷ Βύρωνι· τὸ ὄνομα «Σελλοῖ» ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τὸ τῆς Σελήνης, Ἑλένης κλ. Ἄλλοι πάλιν λέγουσιν, ὅτι Σελλοὶ ὀνομάσθησαν ἐκ τοῦ ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ ποταμοῦ Σελλήεντος, ὃν καὶ ὁ Ὀμηρὸς ἀναφέρει⁷ διότι παρ' αὐτῷ φέρον οὗτοι; καθ' Ἡσύχιον καὶ Δίδυμον⁸, καὶ ἔλαβον τὸ ὄνομα. Ἐρρεε δ' ὁ

¹ Ὀμηρ. Ὀδυσ. Α. 27—28 καὶ 43—81.

² Μωυσαϊκ. Γένεσ. Κεφάλ. Α'. σελ. 7. ἐκδ. Ἄθην. 1873.

³ Φριστίου, καθηγ. ἐν Λειψία 1861 λεξικ. Ἑβραϊκόν. ἐν λεξ.

⁴ Σχοιμαν. Ἀρχαιοτ. Ἑλλήν. Φιλίστ. τόμ. Β'. τεύχ. 46. σελ. 26 καὶ guig. re ligions da l' anti-guit t. III. part. II. p. 4096 et moyers, diefnö-nizier I, p 682.

⁵ Στόλ. ἐγχειρίδ. κλ. σελ. 154.—Σχολ. Ἀπολλ. Ῥοδ. Α'. 4097.

⁶ Πασσαν. Φωκ. XXII, Ἡροδ. Βιβλ. Α'. 409—καὶ βιβλ. ε. § 23 Διδ. Σικελ. Βιβλ. ε. κεφ. 64 § 65.

⁷ Ἰλιαδ. Ο 530.

⁸ Ἡσύχ. ἐν λεξ. 44 1168. Δίδυμ. Ἰλιαδ. II, 233—234. Σχολ. Ἰλιαδ. Β. 689,

ποταμὸς οὗτος παρὰ Ἐφύραν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Θεσπρωτίας, Κίχυρον μετὰ ταῦτα κληθεῖσαν κατὰ Στράβωνα¹. διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς Müller² νομίζει πιθανώτατον (καὶ φαίνεται ἔχον δίκαιον, ὡς θέλει ἀποδειχθῆ ἐφεξῆς) ὅτι ὁ Ἀχέρων ποταμὸς, κατερχόμενος ἐκ τῆς Δωδωναίας τῶν Σελλῶν γῆς πρὶν ἢ εἰσδύσῃ εἰς τὸ μέγα ἔλος, ἐλέγετο Σελλήεις, καὶ ἔνεκα τούτου συμπεριλαμβάνει αὐτὸν εἰς τὸν τῆς βορείας Ἑλλάδος χάριτιν του. Τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ τούτου, καθὼς καὶ τὸ τῆς Ἐφύρας, ὁ μὲν Gerchard³ θεωρεῖ Αἰολικῆς καταγωγῆς, ὁ δὲ Gompf⁴ ὡς Πελασγικῆς ὅπερ καταντᾷ εἰς τὸ αὐτό. Ἄλλοι τέλος πάντων φρονοῦσιν, ὅτι τὸ σ εἰς τὸ «Σελλά», ὕστερον ἀφῆρηθη καὶ ἐγένετο «Εἰλλα», (καὶ ἄλλοι δι' ἐνόε. ἰ Σέλα καὶ ἐλά), ὡς τὸ Σελινοῦς, ἀφαιρέσει τοῦ σ ἐγένετο Ἐλινοῦς⁵ ὅτι δ' ὕστερον ἀφῆρηθη τὸ σ ἀπόδειξις τὰ: Serpens (σερπετός ἐν Ἰωακίμῳ) = ζώηρος, εὐκίνητος, σὺς ὡς (γυροῦντι), Σελήνη, Ἑλένη ἄνευ τοῦ σ (Ἑλάνα δωριστί) Ἑλένη = ὄραία λαμπρὰ διὸ καὶ οἱ Σελλοὶ λαμπροὶ ὡς ἐκ τοῦ Σέλαος καὶ κατὰ συνέπειαν ἔντιμοι, σεβαστοί· σέξ. (latin sex), σεπτὰ (septem) καὶ Ἰνδιστί saptam.⁶ Ἄλλὰ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ σ, προσθέτουσι τινες, προσγίνεται ταυτότης τῷ ὀνόματι «Εἰλλῶν», ὥστε Ἑλλοὺς καὶ Σελλοὺς εἶναι τοὺς αὐτοῦς· διὸ καὶ ὀρθογραφοῦσι τὸ Ὀμηρικὸν Ἄμφι δὲ Σελλοί, διὰ τοῦ Ἄμφι δὴ σ Ἑλλοί⁷, ὅπερ κατὰ τὸν κ. Π. Ἀραβαντινὸν, ὀρθῶς παρατηροῦντα,⁸ ἔστιν ἄτοπον, διότι ἀντιτάττεται ἢ τοιαύτη διόρθωσις εἰς τὴν ἀντωνυμίαν τὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου τούτου συγχοῦ αἰοίται, σ Ὑποσηται.⁹ Εἰς τὴν παραδοχὴν δὲ τῆς ταυτότητος ταύτης ἴσως παρεκινήθησαν καὶ ἀπὸ τὰ τοῦ Ἡσύχιου⁸ νὰ προβῶσιν. Ἄλλὰ

¹ Στράβ. ἐκδ. Διδόδ. ἐν Ηρακ. 1883 σελ. 269.—Θοικυδ. Α'. ἐκδ. Ν. ὕρκ. 1848.

² prolegom § 366.

³ Acnäer § 24 rot 23—32.

⁴ sivoieiorum specimen primum p. 44.

⁵ Φιλίστρ. τόμ. Γ'. τεύχ. Γ'. 242—252.

⁶ Ἴδε Πραγματ. αὐτοῦ περὶ Δωδώνης ἐν Ἰωαννίνους. ἐκδ. 1862 σελ. 27.

⁷ Ἰλιαδ. Α. 233.

⁸ Ἡσύχ. ἐν λεξ. Ἑλλοί, Ἑλλά, 4, 1189, 1180 παλαιὰ ἐκδοσ.

παρατηροῦμεν Α'. ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Συγγραφεῦσι διακρίνονται τρία ὀνόματα ἀναγόμενα εἰς τοὺς περιούσιους ἢ περικτίονας τοῦ Δωδωναίου Ἱεροῦ, οἶον, Ἑλλοί. Σελλοί, Ἑλλοπες,¹ (τὸ «δωδωναῖον» θεωρεῖται γενικώτερον) Β'. ὅτι ὁ Στράβων παραδέχεται τὴν γραφήν, ὡς ἀμφίβολον, λέγων «ἀπότερον δὲ χρὴ λέγειν Ἑλλοὺς, ὡς Πίνδαρος, ἢ ἢ Σελλοὺς, ὡς ὑπονοοῦσι παρ' Ὀμήρῳ κείσθαι; ἢ ἢ γραφὴ ἀμφίβολος οὔσα οὐκ ἐξ διίσχυρι· ἢ ἢ εἶσθαι»². Γ'. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει τάδε· «ἐλέγετο καὶ ἢ περὶ Δωδώνην ἢ ἢ χώρα Ἑλλοπία, ἢς οἱ οἰκῆτορες Ἑλλοί καὶ Σελλοί»,³ καὶ οὕτω συμφωνεῖ μὲ τὸν παρὰ Στράβωνι φιλόλορον ἀποφαινόμενον «τὸν ἢ περὶ Δωδώνην τόπον ὡσπερ τὴν Εὐβοίαν, ἢ ἢ Ἑλλοπία κληθῆναι»⁴ Δ'. ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡσύχιος φαίνεται ἀντιφάσκων αὐτὸς ἑαυτῷ καθότι ἐν ἢ λέγει⁵ «Ἐλα, τὸ τοῦ Διὸς ἰερόν, ἢ Δωδώνη, καὶ οἱ ἱερεῖς, Ἑλλοί» καὶ παρακατιῶν⁶ «Ἐλλά, καθέδρα καὶ Διὸς ἱερὸν ἐν Δωδώνῃ»· Δάκωνες, ὁ αὐτὸς ἀναφέρει πάλιν⁷ «Σελλήεις, ποταμὸς Θεσπρωτίας, ἢ ἢ ἢ οὐ καὶ τὸ ἔθνος Σελλοί» ὥστε ποτέρῳ τῶν χωρίων δώσωμεν πίστιν; ποῖαν δ' ἐξήγησιν καὶ διέξοδον εἰς τὰς ἀπορίας ἡμῶν ταύτας εὐρωμεν; Ἄρα ὅπως συμβιβάσωμεν τὰς φαινόμενας ἀντιφάσεις, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ παρὰ τὸν ποταμὸν Σελλήεντα οἰκοῦντες ἐλέγοντο Σελλοὶ ἔνεκα τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ, ὅπως λέγει καὶ ὁ Δίδυμος,⁸ οἱ δὲ πλησιέστερον παρὰ τὴν καθέδραν τοῦ Διὸς ἢ τὸ Μαντεῖον αὐτοῦ παρακαθημένοι ἐλέγοντο Ἑλλοὶ διὰ τὸ ὄνομα Ἑλλά⁹ καὶ τέλος πάντων οἱ ἐν τῇ Ἑλλοπία ἐνοικοῦντες, ἐκαλοῦντο Ἑλλοπες, καὶ οὕτω δίδεται ἐνὶ ἐκάστῳ τὸ φυσικὸν καὶ ἀρμό-

¹ Plin. hist nat βιβλ. Α'. Γρονόβ. Θεσσαρ. ἐκδ. Βενετ. 1735 τύποις Βαπτίστα.

² Στράβ. Γεωγ. Βιβλ. Ζ'. Κεφ. Ζ'. § 40 σελ. 56 Μέρ. Β'. ἐκδ. Κοραΐ.

³ Στεφ. Βυζ. σελ. 268 ἐκδ. Οσίενα Πλούταρχ. Β. Νουμά σελ. 320 Τόμ. Α'. ἐκδ. λειψίας 1837 ὑπὸ Νικολάου.

⁴ Στράβ. ἐν ἢ ἢ ἀνωτέρ.

⁵ Ἡσύχ. 4, 1189.

⁶ ὁ αὐτὸς 4, 1180.

⁷ ὁ αὐτὸς 41, 1168.

⁸ Σχολ. Ἰλιαδ. Β. 659. II. 233.

διον αὐτοῦ ὄνομα· τὰ δὲ χωρία τοῦ Ἡσυχίου φαίνονται μὴ ἔρρωμένως ἔχοντα· διότι ἐν ᾧ εἰς τὸ ἐν χωρίον ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα «*Ἐλα*» παροξυνόμενον καὶ δι' ἑνός *λ* εἰς τὸ ἄλλο εὐρίσκειται δξυνόμενον καὶ διὰ δύο *λ*, ὥστε ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ πρῶτον, ὡς ὀρθότερον, τότε τοὺς περικτιόνας πρέπει νὰ ὀνομάσωμεν μᾶλλον Ἐλαίτας ἢ Ἐλλοῦς, καὶ κάλλιον Ἐλαίους ἢ Ἐλώους, ὅπως ἐκ τοῦ Γέλα (ὅπερ ἐστὶν αὐτὸ τὸ Ἐλα μὲ τὸ δίγαμμα, ὡς γνωστὸν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐλέγοντο Γελῶσι ἐν Σικελίᾳ¹ ὅτι δ' οὐκ ἔρρωμένως ἔχουσι τὰ χωρία μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ καὶ ὁ νεώτερος ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου, συναναμιζας ἀμφοτέρω τὰ χωρία εἰς ἐν οὕτως αἰ Ἐλλά, καθέδρα. Λάκωνες· καὶ Διὸς ἱερὸν ἐν Δωδώνῃ (καὶ οἱ ἱερεῖς Ἐλλοῖ)² φρονῶ δ' ἔτι ἂν δὲν ἀπατώμαι, ὅτι ἰκανὴν σαφήνειαν παρέχει περὶ τῶν περικτιόνων αὐτὸς ὁ Ὀμηρος λέγων «*Ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ σοὶ γαῖον ὑποφῆται*», ἔνθα ἵνα διακρίνη τῶν λοιπῶν περικτιόνων τοὺς Σελλοῦς ὁ θεὸς ποιητῆς, λέγει αὐτοὺς «*ὑποφῆται*», ὡσανεὶ ἔλεγε: αὐτοὶ οἱ ὑποφῆται Σελλοὶ, καὶ οὐχ ἄλλοι, ἦσαν οἱ ἀμφὶ τὸ ἱερὸν ἐνδαιτώμενοι, ὅπως καὶ ἄλλοι ἱερεῖς ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ποιητοῦ ἀμφὶ τὰ ἱερά, παρ' οἷς ὑπηρετοῦν, τὰς διατριβὰς ποιούμενοι³ οἱ δ' ἄλλοι περικτιόνες κατέχουσι εἰς τὴν ἱερὰν χώραν τὴν περὶ Δωδώνην, ἧτις Ἐλλοπία ἐκαλεῖτο, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, καὶ Δωδωνία χώρα, κατὰ Διόδωρον⁴, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς Ἐλλωπες καὶ Δωδωναῖοι, καθ' Ἡρόδοτον.⁵

§ ιζ'. Ἀρχαιοτάτη ἱερατικὴ τάξις ἦν καὶ παρὰ τῷ ἐν Δελφοῖς ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ μέχρις αὐτοῦ Δευκαλίωνος ἀναβιβάζουσα τὴν ἐξουτῆς καταγωγὴν καλουμένη δὲ «*τῶν Ὀσίων*», καὶ μεγάλην ὁμοιότητα ἔχουσα τῇ τῶν Σελλῶν τῆς Δωδώνης, μὲ

¹ Διόδ. Σικελ. ἐνθ' ἄνωτ.

² Ἡσυχ. λεξικ. ed. minnaur. Schmidt σελ. 511.

³ Ὀμηρ. Ὀδύσ. 4. 197—201. — ἄμν. εἰς Ἀπόλλ., Εὐγέν. Βουλγάρ. αἰ καθ' Ὀμηρ. Ἀρχαιότ. Βιβλ. Α' Κεφαλ. Γ'. σελ. 11.

⁴ Διόδ. Σικελ. XV 72,

⁵ Συνομολόγησεν δὲ σφι καὶ οἱ Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἡρόδοτ. Βιβλ. 41. σελ. 56. σελ. 145 ἐκδ. λαίψ. 1864 τόπ. Teubneri.

τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν «*Ὀσίων*» ἦν προσδιωρισμένος, ἐν ᾧ τῶν Σελλῶν ἀπροσδιόριστος τοῦλάχιστον παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων Συγγραφέων ἀπαντᾶται τι περὶ τούτου· ἰδοὺ τί λέγει ὁ Πλούταρχος περὶ τῶν Ὀσίων τοῦ Ἀπόλλωνος «*τίς δ' παρὰ Δελφοῖς ὀσιωτῆρ; καὶ διὰ τί βύσιον ἕνα ἢ τῶν μνηῶν καλοῦσιν; ὀσιωτῆρα μὲν καλοῦσι τὸ θυόμενον ἱερεῖον, ὅταν ὄσιον ἀποδειχθῆ. Πέντε δὲ εἰσὶν ὄσιοι διὰ βίου», καὶ τὰ πολλὰ μετὰ τῶν προφητῶν δρωσιν οὗτοι, καὶ συνεργοῦσιν, ἅτε γερῶναι δοκοῦντες ἀπὸ Δευκαλίωνος»· ὁ δὲ βύσιος, ὡς μὲν οἱ πολλοὶ νομίζουσι *φυσικός ἐστιν*¹ κλ. ἐνταῦθα παρατηροῦμεν, ὅτι παρὰ τοῖς ὄσιοις συνετηρεῖτο ἡ ἀρχαία παράδοσις, καθ' ἣν οὗτοι κατήγοντο ἀπὸ Δευκαλίωνος, καὶ τῷ δικαίωματι τῆς τοιαύτης καταγωγῆς συνιερούργουν τοῖς προφήταις, καὶ ἔδρων τὰ ἱερά σὺν αὐτοῖς διὰ βίου, ὥστε ἐκ τούτου φαίνεται ἀπίθανος ἡ ἐκ τῆς βαθείας ἀρχαιότητος καταγωγὴ αὐτῶν, διότι εἶναι γνωστὸν, πόσον προσηλωμένοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν θρησκείαν αὐτῶν, καὶ πόσω ἐφύλαττον καὶ συνετήρουν ἀκράδαντα τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν θρησκευτικὰ συστήματα, τελετὰς καὶ τὰ παρόμοια² ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν ὡς φαίνεται πιθανὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω, τὴν πανάρχαιον καταγωγὴν τῶν «*Ὀσίων*», πολὺ περισσότερον δικαιούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν τῶν Σελλῶν, οἵτινες ἦσαν πολὺ ἀρχαιότεροι τῶν προφητῶν καὶ ὄσιων τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, οὕτως τὸ ἱερὸν συνέστη πολλοὺς αἰῶνας ὕστερον τῆς συστάσεως τοῦ Δωδωναίου Μαντείου. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἡ καταγωγὴ τῶν Σελλῶν ἐμβυθίζεται εἰς τοὺς κευθμῶνας τοῦ προομηρείου κόσμου, ἔρχονται τὰ μυθικὰ συμπλέγματα τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων νὰ συμπερικλείωσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰς Πελασγικὰς παραδόσεις, ὅπως ἀλλοίας οὐσας τῶν Αἰγυπτιακῶν, ἀλλὰ δὲν δύνανται, διότι αἱ νεώτεροι ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι διασπῶσιν αὐτάς, ὡς ἀραχνοειδῆ ὑφάσματα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ περιτυλίξωσιν ἐν ἑαυτοῖς ζῶα ἔχοντα μεγάλας*

¹ Πλούταρχ. Κεφαλ. Καταγραφ.

² Ἰσοκράτ. Ἀρειοπαγνητ. § 11 δὲ Τάκτιος «*πολυθεοὺς mutari veterem formam*. Πανσταν. 414. 16. thiersch 62—92.

καὶ ἰσχυρὰς δυνάμεις. Ἐπι δὲ ἀσθενέστεραι ἀποκαθίστανται αἱ Αἰγυπτιακαὶ παραδόσεις ἀπέναντι τῶν Πελασγικῶν παραδεχόμεναι γυναικεῖαν σύστασιν τοῦ παναρχαιοτάτου καὶ σεβασμιωτάτου Πελασγικοῦ ἱεροῦ τῆς Δωδώνης,¹ παρ' ᾧ ἐὰν ὑπῆρχον ἱερεῖαι πρὸ Ὀμήρου ἢ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, χρησιμοδοτοῦσαι ἢ διευθύνουσαι αὐτὸ, βεβαίως ὁ θεὸς ποιητῆς ἤθελε κάμει μνεῖαν καὶ αὐτῶν, ὅπως ἐμνήσθη μόνων τῶν Σελλῶν,² περὶ τῶν λέγει ῥητῶς, ὅτι αὐτοὶ μόνοι ἔναιον περὶ τὸν Δωδωναῖον Δία· ἐὰν ὑπῆρξεν ἱερεῖα τις τοσοῦτον σημαίνουσα, ὅσον εἶπον οἱ Αἰγυπτιοὶ ἱερεῖς τῷ Ἡροδότῳ, ὁ μέγας ποιητῆς δὲν ἤθελε σιωπήσει· καὶ διὰ τί νὰ σιωπήσῃ, ἀφ' οὗ ἔκαμα μνεῖαν τῆς ὑπὸ τῶν Τρώων ἐγκαταστάσεως τῆς θεανούς, ὡς ἱερείας τοῦ ἐν Παργάμῳ τῆ ἀκροπόλει αὐτῶν ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς;³ Ἄρα δὲν ὑπῆρχε τότε ἀκόμη, καὶ μεθ' Ὀμηρον ἐγένετο παρὰ τῷ Δωδωναίῳ ἱερῷ ἡ τροποποίησις τοῦ νὰ ἐγκαθιστῶνται καὶ ἱερεῖαι προμάντιες, κατὰ τὸν τῆς ἐκφράσεως τοῦ Ἡροδότου ὅρον, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.⁴ Ποῖα τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα τὴν παρὰ τοῖς ἱεροῖς τῶν ἀρχαίων ἐγκατάστασιν ἱερεῶν, ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ τοῖς μεθ' Ὀμηρον αὕτη ἐγένετο συνηθεστάτη καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς χώρας· οἱ συνετοὶ ἱερεῖς τῆς Δωδώνης, οἵτινες μὲ δξυδέρκειαν σπανίαν παρετήρουν πᾶσαν ἐν Ἑλλάδι γιγνομένην μεταβολὴν, εἴτε θρησκευτικὴν, εἴτε κοινωνικὴν, εἴτε πολιτικὴν, δὲν ἠδύναντο, ὡς καὶ ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν, νὰ μὴ φανῶσιν ἐν μέρει συμμορφούμενοι ταῖς περιστάσεσι, καὶ οὕτω παρεδέχθησαν πολλὰ χάριν συμφερόντων πολυειδῶν, ἂν καὶ τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν σύστημα δὲν ἐπέτρεπε τὰ τοιαῦτα· καὶ διὰ τοῦτο συνετήρουν μυστηριωδῶς καὶ τὰς πατροπαράδοτους αὐτῶν θρησκευτικὰς ἀρχὰς, τελετὰς καὶ τὰ παρόμοια, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις⁵ οὕτως ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσι καὶ ἱερείας εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῶν

οἱ ἀνιπτόποδες καὶ χαμαιεῦναι ὑποφῆται τῆς Δωδώνης· δὲν θέλομεν ἐνταῦθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι οἱ τὸν ἀτημέλητον βίον ἐξασκούντες οὗτοι ἱερεῖς, τὴν ἀρετὴν δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐμπνέοντες εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς ναοὺς, ὥφειλον νὰ ἀντικρούσωσιν τὴν τοιαύτην καινοτομίαν τῆς εἰσαγωγῆς «*πελειάδων*» ἐν τοῖς ἱεροῖς καταγωγῶσι «*πελειάδες*» ἐλέγοντο καθ' Ἡρόδοτον, αἱ τοῦ Δωδωναίου ἱεροῦ ἱερεῖαι¹ κατὰ τὴν ἐγχώριον τῶν Θεσπρωτῶν² γλῶσσαν καλοῦντων τοὺς γέροντας καὶ γράτας «*πελειῶς καὶ πελιᾶς*», ἴσως εἰς ἐνδειξιν σεβασμοῦ, ὃν ἐπισύρουσιν οἱ προεβητικότες τὴν ἡλικίαν, καὶ μάλιστα ἂν τύχῃσι προεβηλμένοι καὶ μὲ θρησκευτικῆς τινος διατυπώσεως χαρακτηῖρα, ὡς οἱ Σελλοὶ καὶ αἱ πελειάδες τῆς Δωδώνης. Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐγράψαμεν πολλὰ ἐν ταῖς Κριτικαῖς περὶ Δωδώνης Ἐπιστάσεσι καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν φιλομαθῶν³· ὅθεν κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα πάλιν τὰ αὐτά· προσθέτομεν δὲ μόνον, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος τρεῖς ἱερείας εἶρεν, ὅτε μετέβη εἰς Δωδώνην, καὶ τὴν μὲν ἐξ αὐτῶν πρεσβυτάτην, τὰς δὲ νεωτέρας· ἰδοὺ οἱ λόγοι αὐτοῦ «*Δωδωναίων δὲ αἱ ἱερεῖαι, αὐτῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὖνομα ἦν Προμηνεία, ἢ τῇ δὲ μετὰ ταύτην Τιμαρέτη, τῇ δὲ νεωτάτῃ Νικάνδρη, ἔλεγον ταῦτα· συνομολόγησον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν*»⁴ Δὲν ἐγκαθιστῶντο δὲ πλείονες, διότι ἡ παρὰ τοῖς ἱεροῖς κατάστασις αὐτῶν ἦν ἐπιδεικτικὴ τριῶν βαθμῶν Α'. νὰ μανθάνωσι τὰ ἱερατικὰ αὐτῶν καθήκοντα· Β'. νὰ πράττωσι τὰ νενομισμένα μετὰ τὴν ἐκμάθησιν. καὶ Γ'. νὰ διδάσκωσιν ἄλλας πλέον

¹ Ἡρόδ. ἐνθ. ἄνωτ.

² Ἡσυχ. ἐν λέξ. — Καὶ Κοραῆς παρὰ Στράβωνι ἐν τῷ Πίνκι ἐν λέξ. Πέλιος, Πελις, ἢ γραῖα «*ὅθεν καὶ αἱ ἐν Δωδώνῃ πελειάδες, τρεῖς γραῖαι*» — Μέρως Α'. ἐκδ. τοῦ αὐτοῦ.

³ Ἐφημ. φιλομαθ. Ἀριθ. . . . σελ. . . . Διὰ τὸ εἶναι τὴν πέλειαν (περιστερᾶν) ἱερὰν καὶ ἀγάλματα αὐτῆς κατασκευάζων πολύτ.μα, καὶ λεθοκόλλητα, κατὰ Αἰλιανόν· Πικίλ. Ἰστορ. 42. 4. — ἡ καθιέρωσις τῆς περιστερᾶς ἔχει συμβολικὸν τινὰ λόγον μὲ τὴν καθιέρωσιν τῆς γυναικὸς, καὶ οὕτως ἴσως ἀπὸ δόξῃ τὸ ὄνομα ταῖς ἱερείας.

⁴ Ἡρόδ. Βιβλ. Β'. § 52—55.

¹ Ἡρόδοτ. Βιβλ. Β'. 52.

² Ἰλιάδ. Π. 233.

³ Ἰδίαδ. Ζ. 298—300,

⁴ Βύρων. φυλ. Ζ'. σελ. 538. Ἡρόδοτ. Βιβλ. Β'. 52 κ. ἐξ.

⁵ Βύρων. φυλλ. 1Ζ'. σελ. 523—524.

καθ' έντελώς κατηρτισμένοι περί τὰ ιερατικά, και τότε εθεωροῦντο και ως ἀρμόδια νά διευθύνωσι τὰ ιερά, νά χρησιμοποιοῦσι κλ. ἀναλόγως δ' ἐλάμβανον και τρία ὀνόματα, ἅτινα, διεσώθησαν εὐτυχῶς παρὰ Πλουτάρχου, λόγον ποιουμένων περί τῶν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἱερειῶν, ὡς ἐξῆς. «Και τῶν ἐν Ἐφέσῳ περί τὴν Ἀρτεμιν, ὁμοίως ἐκάστην, Μελλιέρην τὸ πρῶτον, εἶθ' Ἰέρην, τὸ δεύτερον, Παριέρην καλοῦσι.»¹ τῶν ἐνδεχομένων ὅμως κατὰ χώρας και διαλέκτους αἱ ἱερεῖαι νά εἶχον και διάφορους ὀνομασίας, ὡς ἐν Δωδώνῃ ἐλέγοντο *πελειάδες*, και ἐξ αὐτῶν ἡ μὲν πρεσβυτάτη Προμένεια ἴσως εἶχε τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, ἡ δὲ δευτέρα κατεῖχε τὴν δευτερεύουσαν θέσιν, και ἡ τρίτη, νεωτάτη, ἴσως ἐμαθήτευσε παρὰ ταῖς δύο προηγουμέναις. Και ταῦτα μὲν ἱκανὰ περί ἱερειῶν.—Λεῖπεται δ' ἡμῖν εἶτι νά πραγματευθῶμεν περί τῶν τρόπων, καθ' οὓς ἐδίδαντο οἱ χρῆσιμοι ἐν Δωδώνῃ, περί τοῦ πλούτου και τῶν κτημάτων τοῦ Μαντείου, και τὸ σπουδαιότερον, περί τῆς θέσεως αὐτοῦ, περί τῆς τοσαῦτα ἐγράφησαν και ὑπὸ ξένων και ἡμετέρων, και οὕτως ἔπειτα νά δώσωμεν τέλος εἰς τὴν πραγματείαν ἡμῶν ταύτην. Θελοῦμεν πράξει τοῦτο ἀκολούθως.

¹ Πλουτάρ. Πολιτικ. σελ. 42. ἐκδόσεις Κοραΐ.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΑΗΣ

² Ο ἐν Δροβιανῆς τῆς Ἡπείρου

ΧΗΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ¹

Ἡ ἐπιστήμη ὑπερεπήδησεν ἐν διάστημα, ὅπερ ἡ τολμηροτέρα κοσμογονία, ἢ ἡ μάλλον ἀγαλίνωτος φαντασία μόλις τολμᾷ νά διατρέξῃ. Ἡ Ἀστρονομία κατεμέτρησεν τὸν Ἥλιον και προσδιώρισεν τὸ βῆρος του, ἡ δὲ Χημεία βοηθημένη παρὰ τῆς φυσικῆς ἀνέλυσε αὐτόν.

Ἡ ἀνάλυσις τὸν Ἥλιον, διακηρύττει ἡ ἐπιστήμη, και εὔρον ἐν τῷ ἀεροειδῆ και ὑδιαπύρῳ αὐτοῦ περιβλήματι, σόδιον, ποτάσιον, μαγνησίον, βῆρον, τιτάνιον, χρωμίον, νικέλιον, χαλκόν και ψευδάργυρον.

¹ Aug Laugel. Revue des deux mondes.

Ἡ χρυσόν δὲ και ἀργυρον και ὑδράργυρον και λευκάργιλλον και κασίτερον και μόλυβδον και ἀντιμόνιον και ἀρσενικόν και πυρίτιν κείσεται δὲν ἠδυνήθη νά ἀνακαλύψῃ.»

Αἱ διαβεβαιώσεις αὗται τῆς ἐπιστήμης ἔχουσι τι ἐκπληκτικόν, κινδυνεύουσαν κατ' ἀρχὰς νά καταταχθῶσιν ἀνεξετάστως μεταξὺ τῶν ὀνειροπολήσεων ἐνός Swift, ἀλλ' αἱ ἐργασίαι τῶν Κ. Κ. Kirchhoff και Bunsen ἀπεσκοράκισαν πᾶσαν τοιαύτην περί τούτων ἰδέαν. Αἱ ἀνακαλύψεις τῶν δύο τούτων σοφῶν Γερμανῶν στηρίζονται ἐπὶ ἀκριβεστάτων παρατηρήσεων και δέον νά καταταχθῶσι μεταξὺ τῶν ὠραιοτέρων κατακτησεων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ μέθοδος, ἡ δόξα αὐτοῖς ἐν μέσον νά διερευνησῶσι τρόπον τινὰ τὸν Ἥλιον ἐν ταῖς διαστάσεσι, παρέσχεν εἰς τὴν Χημικὴν ἀνάλυσιν, τρόπον ἐξερευνησεως ἀντικύστου λεπτότητος· διὰ τοῦ τρόπου τούτου και ἡδρυκτολογία ἀνακαινισθήσεται και τὸ κράτος τῆς Χημείας θέλει ἐπεκταθῆ.

Ὁ ἄνθρωπος ἐξέλαβε διὰ πολὺν χρόνον ὡς κέντρον τοῦ κόσμου τὴν μικρὰν ἐκκεντρικὴν σφαῖραν, ἣν κατοικεῖ, και ἐνόμισεν ὅτι μεταξὺ αὐτοῦ και τῆς δοκτολογικῆς ἢ ὀργανικῆς φύσεως οὐδεὶς ὑπάρχει δεσμός, οὐδεμία σχέσις. Σήμερον δὲ γινώσκουμεν ὅτι κατ' οὐδὲν διαφέρουσαν ὕλικῶς πάντων τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς, και ὅτι εἴμεθα τὰ ἐμψυχα Χημεῖα ὅπου διέρχονται πᾶσαι αἱ γῆναι οὐσίαι. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεδείχθη ἤδη ὅτι ἐκ γῆινων οὐσιῶν ἀποτελεῖται ἅπαν τὸ πλανητικόν ἡμῶν σύστημα, καταφανές ἐστίν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει σχέσιν, μὲ τὸ ζῶον, μὲ τὸ φυτόν, μὲ τὸ ὕδωρ, μὲ τὴν κόνιν, μὲ τὸ ἐλάχιστον, μὲ τὸν Ἥλιον, μὲ τὸ ἅπειρον.

Ἡ ὕλη τοῦ Ἥλιου, ἀναλυθεῖσα ἐν τῷ παρ' ἐκείνου πεμπομένῳ ἡμῖν φωτῇ, ἐν τῇ λεπτοτάτῃ και ἀψηλαφήτῳ ἐκείνῃ οὐσίᾳ, ἀπεκατέστη τὸ ἀντικείμενον τῶν ἀκριβεστερων καταμετρήσεων. Ἐν τῷ σκοτεινῷ θαλάμῳ του εἰσάγει ὁ φυσικὸς μίαν ἠλιακὴν ἀκτῖνα, ἐκεῖ δὲ ἡσύχως και ἐν ἀνέσει συμπαραβάλλων μὲ ἄλλας τεχνητὰς φλόγας τὴν ἀκτῖνα ταύτην, ἥτις κατακλύζει τὸ σύμπαν και διαδίδει τὴν ζῶν και τὴν θερμότητα ἐκ διαστάσεων, ἃς ἀδυνατεῖ νά ἐπιτιμήσῃ ἄνθρώπινος διάνοια, παράγει μίαν

πλήρη θεωρίαν περί τῆς χημικῆς και φυσικῆς συστάσεως τοῦ Ἥλιου και τῶν μεγαλοπρεπῶν φαινομένων, ὧν τὸ θέατρον ἐστίν ὁ ἄστὴρ οὗτος.

Αἱ ἐργασίαι τῶν Κ. Κ. Kirchhoff και Runsen στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἠλιακοῦ φωτός. Τὸ ἠλιακὸν φῶς δὲν εἶναι τῶ ὄντι ἐν ἀπλοῦν φῶς· μία ἀκτῖς, ὅσα και ἂν ὑποθετῆ λεπτοτάτη, δὲν εἶναι ὁμογενῆς, ἀλλὰ σύνθετος ἐκ πλείστον ἄλλων ἀκτίνων ποικιλοχρόων, αἵτινες συνεινώνονται ἀποτελοῦν ἐκεῖνο ὅπερ καλοῦμεν φῶς *λευκόν*. Ἐάν τις μετὰ προσοχῆς παρατηρήσῃ περί ἑαυτὸν θέλει ἐνοήσῃ, ὅτι τὸ ἠλιακὸν φῶς ἐμπεριέχει ἅπαντα τὰ χρώματα, και ὅτι ὁ περὶ ἡμᾶς πεποικιλμένος κόσμος εἶναι, οὐχὶ ἐν σχεδιογράφῳ, ἀλλὰ μία εἰκὼν. Εἰ τὸ ἠλιακὸν φῶς ἦτον ἀπλοῦν, ἅπαντα τὰ ἀντικείμενα θά ἐνεφανίζοντο εἰς ἡμᾶς μὲ μόνον τὰς ἀπλᾶς ἀντιθέσεις τῆς σκιάς και τοῦ φωτός, και ἡ μεγαλοπρεπῆς τῆς φύσεως καλλονὴ ἤθελε ἐκλείπει — Τὰ χρώματα βεβαίως δὲν ἀνήκουν εἰς τὰ ἀντικείμενα, διότι κρυπτομένου τοῦ Ἥλιου ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα πᾶσαι αἱ ποικιλοχρώσεις καλύπτονται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ σκότους.

Ἴνα ἀναλύσωμεν μίαν ἠλιακὴν ἀκτῖνα, ἔστω και τὴν διερχομένην διὰ τῆς ὀπῆς μιᾶς ῥαφίδος, ἀκεῖ νά εἰσάξωμεν αὐτὴν ἐν τινὶ ὑαλίνῳ πρίσματι, ὅπου αἱ διάφοραι ἀκτίνες ἀποχωρίζονται διαφοροτρόπως. Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς διαθλάσεως, ὅπερ παράγεται πάντοτε ὁσάκις αἱ φωτεινὰ ἀκτίνες διαβαίνουσιν ἐκ μιᾶς εἰς ἄλλην οὐσίαν, ἐξηγεῖ πάντα τὰ παίγνια τοῦ φωτός, τὰ παραγόμενα ἐν τῷ ὕδατι, ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, και ἐν παντὶ διαφανῇ μέσῳ.

Ἐάν, εὐρισκόμενος τις ἐντὸς σκοτεινοῦ θαλάμου ὅπου τὸ φῶς νά εἰσέρχεται διὰ τινος λεπτοτάτης σχίδης, θέση ἐπὶ τῆς πορείας τῆς διὰ τῆς σχίδης διερχομένης ἀκτίνος ὑέλινον πρίσμα· και ἀντικρὺ εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπόστασιν λευκὸν φύλλον χάρτου, αἱ διάφοραι ἀκτίνες, αἱ συνιστῶσαι τὸ λευκὸν φῶς, δὲν θά διαθλασθῶν τότε, καταλείπουσαι τὸν ὕλον και διατρέχουσαι αἴθρις τὸν ἀέρα, ὡς ὅταν εἰσέρχονται ἐκ τοῦ ἀέρος εἰς τὸν ὕλον, και κατὰ συνέπειαν, ἀντὶ μιᾶς φωτεινῆς λευκῆς γραμμῆς, θέλει ἐμφανισθεῖ

ἐπὶ τοῦ λευκοῦ φύλλου τοῦ χάρτου ἐν ὀρθογώνιον κεκαλυμμένον ὑπὸ ποικιλοχρόων ταινιῶν, ὅπερ παρὰ τοῦ Νεύτωνος, ὅστις και πρῶτος διέκρινεν ἐπ' αὐτοῦ τὰ ἐπτὰ κύρια χρώματα, τὸ ἰσοειδές, τὸ πορφυροῦν, τὸ κυανόν, τὸ πράσινον, τὸ κίτρινον, τὸ χρυσοειδές και τὸ ἐρυθρόν, ἐκλήθη ἠλιακὸν φάσμα. Αἱ ἐγχροαὶ ταινίαι τοῦ Οὐρανοῦ τόξου δὲν εἶνε ἄλλα ἢ ἐν ὠχρόν και ἀμυδρόν ἠλιακὸν φάσμα, παραγόμενον ἐκ τῆς ἀντανεκλάσεως τῶν ὕδατατῶν· τὰ δὲ παρατηρούμενα παίγνια τοῦ φωτός ἐν ταῖς ἐκ σάπυνης πομφόλυξι δίδωσιν ἡμῖν μίαν ἀκριβεστάτην ἰδέαν τοῦ ἐν τῷ σκοτεινῷ θαλάμῳ σχηματιζομένου φάσματος.

Και τὸ ἠλιακὸν φάσμα, ὡς και πάντα τὰ φωτεινὰ ἀντικείμενα, δυνατόν νά σπουδασθῆ διὰ μεγεθυντικῶν ὀπτικῶν ἐργαλείων· διερευνῶν δὲ αὐτὸ διὰ τοιούτων ἐργαλείων ὁ σοφὸς γερμανὸς Fraunhofer παρετήρησεν ἐξαιρετικὰ τινὰ φαινόμενα, ὧν ἡ ἀνακάλυψις διαιώνισεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τὸ φάσμα τῷ ἐφάνη ἐσχηματισμένον ἐξ ἀπειραριθμῶν φωτεινῶν ταινιῶν πτυχοφόρων και ποικιλοχρόων· μεταξὺ δὲ τῶν ἐγχρωῶν παραλλήλων τούτων ζωνῶν διέκρινε ταινίας ἢ κάλλιον εἰπεῖν γραμμὰς μελανὰς, οὐχὶ μόνον πρὸς τὰ δύο τοῦ φάσματος ἄκρα, ὅπου τὸ φῶς διαμυγνύεται μετὰ τοῦ σκότους, ἀλλ' ἐν τοῖς λαμπροτέροις μέρεσι αὐτοῦ και ἐν ἅπασιν τοῖς χρώμασι. Παρατήρησεν πρὸς δὲ ὅτι αἱ γραμμαὶ αὗται ἔχουσιν ἀμεταβλήτους ἐν τῷ φάσματι θέσεις και ὀνόμασεν ὀκτὼ ἐξ αὐτῶν, τὰς εὐδιακριτικώτερας τῶν ἄλλων ὡς ἐκ τῆς θέσεως και τῆς ἐντάσεώς των, διὰ τῶν πρῶτων γραμμάτων τοῦ ἀλφάβητου. Α. Β. Γ. Δ. Ε. Ζ. Η. Θ.

Διὰ λεπτοτέρων ἀκολούθως ἐργαλείων και ἐντελεστερων πρισματικῶν παρετηρήθησαν ἐν τῷ φάσματι πλείονες μέλαναι γραμμαὶ, ἃς ὁ Fraunhofer δὲν ἐσημείωσε. Κατὰ δὲ τὸ 1860 ὁ ἀγγλος φυσικὸς David Brewster, εἰς ὃν ἡ ὀπτικὴ χρεωστὴ τὰς σπουδαιώτερας ἀνακαλύψεις τῆς, ἐσχεδίασεν φάσμα κατατεμνόμενον ὑπὸ πληθῶς τοιούτων γραμμῶν.

Ἀλλὰ πῶς θά πιστεύσῃ τις ὅτι ἐν τῷ φωτῇ ἐμπεριέχονται και μέρη σκοτεινὰ, και ὅτι ἡ λευκὴ ἀκτῖς, ἡ διανοιγομένη εἰς ἱριώδη δεσμίδα, ἔχει διαλλείμματα ἐν τῷ εἰρημῷ

των ἐγγύων ἀκτίνων;—Ἐκάστη τῶν ἀκτίνων τούτων ἔχει ἰδίαν διαθλαστικὴν δύναμιν, καὶ ἕνεκα τῆς τῶν διαθλαστικῶν δυνάμεων διαφορᾶς ταύτης ἡ λευκὴ ἀκτὶς ἀποχωρίζεται ἐν τῷ πρίσματι. Ἀλλὰ διατὶ αἱ ἀκτίνες θλαστότητός τινος ἐκλείπουσιν ἐνῶ ἐκεῖναι, ὧν ἡ θλαστότης δὲν διαφέρει ἢ κατ' ἐλαχίστην ποσότητα, μᾶλλον ἢ ἥττον καταφαίνονται; Τὸ φῶς, ὅπερ ἡμεῖς καλοῦμεν λευκόν, δὲν εἶνε λοιπὸν τὸ ἐντελές φῶς, ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκφρασις; Ἀπόλλυσι τοῦτό τι ἐρχόμενον ἐκ τῆς ἐστίας του εἰς τὸν ἡμέτερον ὀφθαλμόν· εἶτε ἐν αὐτῷ τῷ ἡλίῳ εἶτε ἐν τῇ γῆνι ἀτμοσφαίρᾳ; — Βεβαίως τὸ φῶς ἀπόλλυσι μέρος τῶν ἀκτίνων του διερχόμενον τὸ ἀερῶδες περιβάλημα τοῦ ἡμετέρου πλανήτου.

Ὁ Κ. David Brewster, ὅστις πρῶτος τοῦτο παρεδέχθη, ἀπέδειξεν ὅτι αἱ ἐμφανιζόμεναι νέαι μελαναὶ γραμμαὶ ἐν τῷ ἡλιακῷ φάσματι ὅταν ὁ ἥλιος πλησιάζῃ εἰς τὸν ὀρίζοντα παράγονται ἐκ τῆς τότε ταχύτερας κινήσεως τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Πλὴν πάντοτε αἱ γραμμαὶ αὗται, αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς τὴν κίνησιν τοῦ Ἡλίου, δέον νὰ διακρίνονται ἀκριβῶς ἀπὸ τὰς ἀμεταβλήτους καὶ κανονικὰς ἐκεῖνας γραμμάς, τὰς αἵ ποτε ἐμφανίζομενας οἷον δῆποτε καὶ ἂν ἢ ἐν τῷ Οὐρανῷ τὸ ὕψος τοῦ Ἡλίου. Καὶ ἐὰν αἱ πρῶται γραμμαὶ ἐξηγουῦνται διὰ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἀπορρόφησης, αἱ δευτέραι δὲν δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς ἄλλο ἢ εἰς μίαν ἀπορρόφησιν γενομένην ἐν αὐτῷ τῷ Ἡλίῳ.

Πολλὰ καὶ διάφοροι ἔγιναν ὑποθέσεις περὶ τῆς αἰτίας τοῦ φαινομένου τῶν μελανῶν τούτων γραμμῶν, καὶ ἐὰν οἱ φυσικοὶ δὲν ἤθελον καταγίνειν εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἐτέρων φασμάτων, ἴσως οὐδέποτε ἤθελον ἐξηγηθῆ ἡ μυστηριώδης αὐτῶν αἰτία — Ἐκάστη φλόξ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον — Ἐσπουδάσθησαν τὰ φάσματα πασῶν τῶν τεχνητῶν φλογῶν, τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος, τοῦ φωτεινοῦ τόξου δι' ἐνός ρεύματος μεταξὺ τῶν δύο τοῦ ἀνθρακος ἄκρων, πρὸς δὲ καὶ ἐκεῖνο τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων. Ἡ σπουδὴ τῶν τεχνητῶν φλογῶν ἀνεκάλυψεν ἐν φαινόμενον ἥττον ἔκτακτον ἐκεῖνου τῶν μελανῶν γραμμῶν τοῦ

ἡλιακοῦ φάσματος. Ὅταν οὐσίαι τινὲς εἰσέλθωσιν ἐντὸς φλογός, ἐμφανίζονται ἐπὶ τοῦ φάσματος ἐγγυροὶ τινες ταινίαι μιᾶς ἐξαιρετικῆς λαμπρότητος, στείλουσιν ἐπὶ τοῦ γενικοῦ χώρου τῶν κοινῶν χρωμάτων. Ἡ περίπτωση αὕτη δὲν διέφυγε τὸν Κ. Fraunhofer, ὅστις ἐξεπλάγη ἰδὼν κατὰ πρῶτον ἐξαστραπτούσας γραμμάς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ φωτός ἐνός κηροῦ παραγομένου φάσματος.

Διάφοροι φυσικοὶ, ὁ Brewster ὁ Miller κ.λ., ἀναλύσαντες φλόγας τινὰς, ἃς παράγονται τῇ ἀναφλέξει οἰνοπνεύματος ἐμπεριέχοντος διάφορα διαλελυμένα ἄλατα, ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσωσι μετὰ μεγίστης εὐκρινείας τὰς ἐξαστραπτούσας γραμμάς τῶν τεχνητῶν φασμάτων. Ἐγίνε δὲ κατόπιν γνωστὸν ὅτι ἐκάστη φλόξ ἐμπεριέχουσα σόδιον σχηματίζει φάσμα τι, ἐν ᾧ καταφαίνεται κίτρινη γραμμὴ ἐξαιρετικῆς λαμπρότητος.

Ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ ἀνακαλύψει ταύτῃ τὸ σπέρμα, οὕτως εἰπεῖν, νέας μεθόδου τῆς Χημικῆς ἀναλύσεως. Ἐν τῷ φάσματι ἐκάστου μετάλλου ἀντιστοιχοῦν τῷ ὄντι ἐξαστραπτούσας γραμμάς εἰδικῶν χρωμάτων καὶ ἀμεταβλήτου θέσεως. Ὁ Ἄρα γὰρ, εἰς ὃν ἡ ὀπτική χρεωστεῖ τὰς μεγάλας αὐτῆς προσόδους, τρῶσθη ὅτι αὕτη προσοίσει ποτὲ τῇ Χημείᾳ ἀνεπίστους βοθησίας. — Ἀκτὶς τις φωτός προσερχομένη ἐκ τινος φλογός ἀνακαλύπτει διὰ τῶν φυσικῶν αὐτῆς ἰδιοτήτων τὸ ἐνδότατον τῆς οὐσίας, ἐξ ἧς παράγεται. Τὸ ἀκόλουθον πείραμα ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Χημεία οὐδεμίαν ἄλλην ἀντενέργειαν ἔχει νὰ παραλληλῆσῃ μετ' ἐκεῖνης τοῦ φάσματος, καθόσον ἀφορᾷ τὴν αἰσθητικὴν φύσιν. Ἐκπερσοκροτήσαμεν, λέγει ὁ Κ. Kirchhoff «τρία χιλιόγραμμα χλωρούχου σοδικοῦ ἁλατος ἐντὸς δωματίου καὶ πρὸς ἐν μέρος αὐτοῦ ὅσον ἔνεστι μακρὰν τῆς σκευασίας, ἵνα ἴδωμεν ἐὰν τὸ εἶδωλον τῆς φλογός ἦτο ἡλαμπρόν ἀεριοφώτου λυχνίας. Τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἔγινεν ἡ ἐκπερσοκροτήσις συνέκειτο ἐξ 60 ὡς ἔγγιστα κυβικῶν μέτρων. Μετ' οὐ πολὺ ἡ φλόξ, λαμβάνουσα χρώμα ὑποζάνθου κιτρίνου, παρουσίασε μετὰ μεγίστης ἐντάσεως τὴν χαρακτηριστικὴν γραμμὴν τοῦ σοδίου, ἧτις δὲν ἐξηφανίσθη ἡπαντελῶς ἢ μετὰ παρέλευσιν δέκα περιπέου λεπτῶν. Ἐκ τῆς χωρικότητος τοῦ

δωματίου καὶ τοῦ βάρους τοῦ καταναλωθέντος ἐν τῷ πειράματι ἁλατος, ὑπελογίσθη ὅτι ὁ ἀήρ αὐτοῦ δὲν ἐμπεριεῖχεν ἐξεπερσόμενον πλέον τοῦ 1]20,000,000 τοῦ βάρους τοῦ σοδίου. Παραδεχόμενοι δὲ ὅτι νεῖς ἐν δευτερόλεπτον χρόνου ἠδυνήθημεν νὰ θεωρήσωμεν ἀνέτως τὴν ἀντενέργειαν, καὶ ὅτι διακοῦντος τοῦ χρόνου τούτου ἡ φλόξ κατηνάλωσε 50 κυβικὰ ἑκατομμύρια ἢ 0,0647 γραμμάρια ἀέρος μὴ ἐμπεριέχοντος ἢ τὸ 1]20,000,000 τοῦ χιλιοστογράμμου σοδικῶν ἁλας, δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς διακρίνει εὐκρινέστατα τὴν παρουσίαν τοῦλάχιστον 1]3,000,000 τοῦ χιλιοστογράμμου σοδικοῦ ἁλατος. Κατόπιν τοιαύτης αἰσθητικότητος ἐννοεῖται ὅτι ἡσπανίως ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέραν αὐτοῦ θερμοκρασίαν, δὲν παρουσιάζει τὴν ἀντενέργειαν τοῦ σοδίου. Ἡ νεπιφάνεια τῆς γῆς ἐστὶ κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ αὐτῆς νεκαλυμμένη ἐκ διαλελυμένου χλωρούχου σοδίου, παραγομένου ἀδιαλείπτως ἐκ τῆς ὕδατόδου κόνεως τῶν συγκροουμένων κυνημάτων. Αἱ ψεκᾶδες τοῦ θαλασίου ὕδατος, ἡδιασκοπιζόμεναι οὕτως ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, ἡκαταλείπουσι διὰ τῆς ἐξατμίσεως κόνιν ἐμπεριέχουσαν ἱκανὴν ποσότητα χλωρούχου σοδίου, συνιστῶντος ἐν ἀτμοσφαιρικῶν στοιχείῳ, μεταβλητὸν μὲν καθόσον ἀφορᾷ τὴν ἀναλογίαν, οὐδέποτε ὅμως ἐλλείπειν ἐκ τοῦ ἀέρος».

Οὐδὲν εὐκολώτερον ἢ νὰ ἐμφανισθῇ ἡ κίτρινη γραμμὴ τοῦ σοδίου ἐν τῷ φάσματι τοῦ ἀμυδροῦ φωτός κοινῆς ἀεριοφώτου λυχνίας. Ἐὰν, συγχρόνως τίς παρατηρήσῃ διὰ τῆς διόπτρας τοῦ ἀμυδροῦ εἰδῶλου τοιαύτης λυχνίας, ἕτερός τις πλήξῃ πολλὰκις διὰ τῆς χειρὸς του τὴν χειρίδα τῆς ἐσθῆτός του, ὁ διὰ τῆς διόπτρας παρατηρῶν θέλει ἰδεῖ παρουσιάζομένην τὴν κίτρινην γραμμὴν τοῦ σοδίου, ὡς ἀκαριαίαν ἀστραπὴν, ἐπὶ τοῦ σχεδὸν σκοτεινοῦ πεδίου τῆς διόπτρας. Αἱ διὰ τῆς χειρὸς πλήξεις ἐπὶ τῆς χειρίδος τῆς ἐσθῆτος ἀρκοῦν νὰ φέρωσι ἐν τῷ καιομένῳ ἀερίῳ τὰ μόρια ταῦτα ἐξασκοῦν ἐν τῇ κόνει, καὶ τὰ μόρια ταῦτα ἐξασκοῦν τὴν σχεδὸν μαγικὴν ἐπιρροὴν των ἐπὶ τῶν τοῦ φωτός ἰδιοτήτων.

Ἡ ὀπτικὴ ἀνάλυσις ἕνεκα τῆς ἄκρας αὐτῆς

λεπτότητος καταδεικνύει καὶ τὰ ἀνεπαίσθητα ἔχνη τῶν μετάλλων ἐκεῖνων τῶν ἐχόντων τὴν ἰδιότητα τοῦ παρουσιάζειν ἐν τισι ζώναις τοῦ φάσματος ζωφρόν χρωματισμόν. Ἐὰν π. χ. ἐμβάλωμεν, ὑφυγρον ὑπὸ ὕδροχλωρικοῦ ὀξέος σποδὸν καπνοπιλήματος (ugard), ἐν τῇ σχηματιζούσῃ τῷ φάσμα φλογί, θέλωμεν ἰδεῖ ἐμφανιζομένην τὴν κίτρινην γραμμὴν τοῦ σοδίου, τὴν ὑπερῶσθη τοῦ ποτασίου, τὴν ἐρυθρὰν καὶ ζωφροτάτην τοῦ ληθίου, μίαν λίαν ἐντεταμένην κίτρινην καὶ ἐτέραν πρασίνην, ἀμφοτέραι ἀντιστοιχοῦσιν τοῦ τιτανίου...

Τὰ μέταλλα δὲν χαρακτηρίζονται γενικῶς διὰ μιᾶς μόνης γραμμῆς, ἐξαιρουμένου τοῦ σοδίου, οὐ τινος ἢ γραμμῆς διακρίνεται δι' ἄλλεπαλλήλων περιστροφῶν καὶ μιᾶς εἰδικῆς λαμπρότητος. Ἡ γραμμὴ αὕτη ἐμφανίζεται αἰεποτε, οἰανδῆποτε οὐσίαν καὶ ἂν ἐμβάλωμεν ἐν τῇ φλογί, ὡς καὶ ὁπόταν ἡ οὐσία αὕτη δὲν ἐμπεριέχει ὀλοτελῶς σόδιον, ἐπειδὴ ἀρκεῖ ἡ ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῷ διαστήματι ἐπιρροὴ τοῦ ἀέρος ἐπὶ μιᾶς τοιαύτης οὐσίας, ἵνα λάβῃ χῶραν τοιοῦτον ἀποτελέσμα· ἐπίσης τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἕνεκα τοῦ ἐκ λευκοχρῶσου νήματος, δι' οὗ ἐξεροῦνται αἱ οὐσίαι ἐν τῇ φλογί, ἐὰν τοῦτο μείνῃ χρόνον τινὰ ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἀέρα. Μετὰ τὴν ἀντενέργειαν τοῦ σοδίου ἐρχεται ἐκεῖνη τοῦ ληθίου. Τὸ μέταλλον τοῦτο δίδει ὑπαρξίν εἰς δύο γραμμάς λίαν ἐπαισθητῶς μεταξὺ των ἀποχωρίζομενας, ἐξ ὧν ἡ μὲν κίτρινη ἀσθενεστάτη, ἡ δὲ ἐρυθρὰ στείλουσιν. Ἡ ἀντενέργεια αὕτη ἐστὶ σχεδὸν ἴση κατὰ τὴν λεπτότητα μὲ ἐκεῖνην τοῦ σοδίου. Οἱ ΚΚ. Bunsen καὶ Kirchhoff εἶδον ἐμφανιζομένην τὴν ἐρυθρὰν γραμμὴν ἐκπερσοκροτήσαντες, μακρὰν τῆς σκευασίας των, 9 χιλιογραμ. ληθιανθρακοῦ ἁλατος. Κατόπιν ἀνεκάλυψαν τὴν ληθίνην εἰς πλείστας ἄλλας οὐσίας, ἐν αἷς οὔτε κἂν ὑπεπετεύοντο τὴν ὑπόστασίν της, ἦτοι ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι, ἐν τῷ γρανίτῃ, ἐν τοῖς μεταλλικοῖς ὕδασι κ.λ. Τὸ ποτάσιον διακρίνεται ἐκ δύο γραμμῶν τοποθετημένων, τῆς μὲν ἐν τῷ ἐρυθρῷ τῆς δὲ ἐν τῷ ἰώδει, κατὰ τὰ δύο τοῦ φάσματος ἄκρα, καὶ ἐκ μιᾶς διαμέσου τρίτης ἀσθενεστερας. Ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν δύο κυρίων τούτων

γραμμῶν κατὰ τὰ δύο τοῦ δρατοῦ φάσμα-
τος ἄκρα, ἀποκαθιστᾷ τὴν ἀντενέργειαν αὐ-
τῆν αἰσθητικωτέραν. Τὰ φάσματα τῶν κα-
λικῶν μετάλλων εἰσὶν ἀπλούστερα ἐκείνων
τῶν ἐν τῇ συνθέσει τῶν καλικῶν γαιῶν ἐμ-
περιεχομένων μετάλλων. Τὸ στρόντιον ἔχει
διτὴν ἀξιοσημειώτους γραμμὰς, ἐξ ἐρυθρᾶς,
μίαν κιτρίνην καὶ ἑτέραν κυανῆν. Τὸ τιτά-
νιον ὅπερ συνδυαζόμενον μετὰ τοῦ δξυγόνου
ἀποτελεῖ τὴν τίτανον, παρουσιάζει τρεῖς
γραμμὰς, ἐρυθρὰν, πρασίνην καὶ κυανῆν, μὴ
ἐμφανιζόμενας ἢ ἐν ἰσχυραῖς φλοξί. Ἐν ἐνὶ
λόγῳ ἅπαντα τὰ μέταλλα ἐδοκιμάσθησαν
παρὰ τῶν ΚΚ. Bunsen καὶ Kirchhoff, καὶ
μετὰ μεγίστης λεπτομερείας ἐσπουδάσθησαν
αἱ γραμμαι, ἃς ἕκαστον μέταλλον παρου-
σιάζει ἐν τῷ φάσματι. Αἱ γραμμαι αὗται
μένον ἀμετάβλητοι οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦ ἡ
σύνθεσις τοῦ ἐμπεριέχοντος τὸ μέταλλον
ἄλλοτος· ἀμετάβλητοι μένον προσέτι καὶ
καθ' ἣν στιγμὴν ἐξαμύζονται τὸ μέταλλον
ἐν τῇ φλογί, καὶ ὁπότεν διέρχεται ἐν ἰσχυ-
ρὸν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα μεταξὺ δύο μεταλ-
λίνων ἄκρων. Ἡ σπουδὴ αὕτη τῶν ἐξαστρα-
πτουσῶν γραμμῶν τῶν τεχνητῶν φασμάτων
συνδέεται διὰ στεροῦ δεσμοῦ μετὰ τῆς ἐξη-
γήσεως τῶν μελανῶν γραμμῶν τοῦ ἠλιακοῦ
φάσματος. Ὁ δεσμός οὗτος δυσκόλως δια-
κρίνεται κατὰ πρῶτην ὄψιν, καὶ ὡς ἐκ τού-
του ἠδυνήθη νὰ διαφύγη τὴν ὄρασιν τοῦ με-
γαλοφυοῦς φυσικοῦ M. Foucault. Κατὰ τὸ
1849 ὁ φυσικός οὗτος ἀνήγγειλλεν ὅτι πα-
ρατηρῶν ἐν τῷ φάσματι τὴν στείλθουσαν
γραμμὴν τοῦ σοδίου εἶδεν αὐτὴν ἁμαυρομέ-
νην ὁπότεν διεφωτίσθη ζωηρότερον ἢ πηγὴ
τῆς τεχνητῆς φλογός, τῆς ἐμπεριεχοῦσης
ἐξηρωμένον τὸ σόδιον. Ἐξετάζων ἀκολού-
θως τὸ Βολταϊκὸν τόξον, τὸ συνδέον δύο ἐξ
ἀνθρακος ἄκρα, εἶδε ἐμφανιζομένην ἐν τῷ
φάσματι κιτρίνην γραμμὴν, ἀποδιδομέ-
νην εἰς τὴν ὑπαρξίν σοδίου, μεταβεβλη-
μένου εἰς πεπυρακτωμένον ἀτμὸν τῆς ἐνερ-
γείας τοῦ ρεύματος. Ἄλλ' ὁπότεν τὸ Βολ-
ταϊκὸν τοῦτο τόξον διεφωτίσθη παρὰ τῶν
ἠλιακῶν ἀκτίνων ἡ γραμμὴ αὕτη ἠμαυ-
ρώθη.

Ἡ καινοφανὴς αὕτη παρατήρησις οὔτε ἐξη-
γήθη οὔτε ἐκιοινοποιήθη παρὰ τοῦ Γάλλου
φυσικοῦ. Ὁ Κ. Kirchhoff, ὅστις ἠγνόει παν-

τάπαι αὐτὴν ὁπότεν μετὰ τοῦ K. Bunsen
ἤρχισε τὴν σειρὰν τῶν πειραμάτων του, ἀπέ-
δειξεν ὅτι ἡ ἐξαστράπτουσα γραμμὴ τοῦ σο-
δίου κατέχει ἐν τῷ εἰρημῷ τῶν στοιχειοδῶν
χρωμάτων τὴν θέσιν, ἣν ἐν τῷ ἠλιακῷ φά-
σματι ἡ μελανὴ γραμμὴ, ἡ παρὰ τοῦ Frau-
enhofer κληθεῖσα γραμμὴ Δ. Ἡ γραμμὴ
Δ δὲν εἶνε ἄλλο ἢ ἡ ἐξαστράπτουσα γραμ-
μὴ τοῦ σοδίου ἐσβεσμένη. Ἄλλὰ πῶς σβέν-
νυται ἡ γραμμὴ αὕτη ἐν τῷ μέσῳ μιᾶς φλο-
γός ἐμπεριεχοῦσης ἐξηρωμένον τὸ σόδιον;
Παρατηρήθη ὅτι τοῦτο γίγνεται ὁπότεν
τὴν φλόγα ταύτην διαπερῶσιν ἀκτίνες ζωη-
ροτέρης φλογός· πρὸς δὲ, ὅτι ὁπότεν διασκορ-
πῆται τὸ φάσμα σοδικῆς τινος φλογός, δια-
κρίνεται κατ' ἀρχὰς ἡ χαρακτηρίζουσα τὸ
σόδιον κιτρίνη ἀκτίς, ἀκολούθως δὲ, εἰσερ-
χομένου μετ' ἐντάσεως τοῦ ἠλιακοῦ φωτός
ἐν τῇ φλογί, ἡ κιτρίνη γραμμὴ ὠχρὰ βαθ-
μηδόν, καὶ τέλος ἀποκαθίσταται μελανὴ
ὁπότεν τὸ παρὰ τοῦ ἠλίου παραγόμενον
φάσμα κατακυριεύσῃ ἐκεῖνο τῆς τεχνητῆς
φλογός. Ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὸ σόδιον,
τὸ αὐτὸ ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέταλ-
λα. Τὶ ἀποδεικνύουν λοιπὸν τὰ φαινόμενα
ταῦτα; Ὅτι ἐξ ὄλων τῶν διαπερουσῶν τὴν
τεχνητὴν φλόγα ἀκτίνων τοῦ φυσικοῦ φω-
τός, ἐκεῖναι μόνον ἐμποδίζονται ὅτι ἡ φλόξ
ἀπορροφᾷ μᾶλλον τὰς ἀκτίνας ἐκεῖνας, ἃς
δαφιλέστερον, φωτίζουσα μόνη, διασκορπί-
ζει. Τούτων οὕτως ἐχόντων, καὶ ὁ ἠλιακός
πυρὴν δέον νὰ θεωρῆται ὡς ἐστὶ ἐνός ἀδια-
λείπτου καὶ διαπύρου φωτός, καὶ περιβε-
βλημένος διὰ μιᾶς ἀτμοσφαιρας. Τὸ περί-
βλημα τοῦτο, τὸ εἰς θερμοκρασίαν κατωτέ-
ραν τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος εὐρισκόμενον, θέ-
λει διακρατεῖ κατὰ προτίμησιν τὰς προσο-
μοίους ἀκτίνας ἐκείνων, ἃς δαφιλέστερον
διασκορπίζει· καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ
σφαῖρα τοῦ ἠλίου δὲν ὑφίσταται πλέον, μέ-
νει ἡ ἀτμοσφαῖρα μόνη ἐστὶα τοῦ φωτός
καὶ τῆς θερμότητος. Ἡ ἀτμοσφαῖρα διαδρα-
ματίζει ἐνταῦθα ὅ,τι ἡ ὠχρὰ τεχνητὴ φλόξ
ἐν ταῖς πειράμασι τοῦ K. Bunsen, καὶ ἡ
ἠλιακὴ σφαῖρα ἐκεῖνο ὅπερ τὸ ζωηρότερον
φῶς, τὸ ἀνατρέπον ἢ κάλλιον εἰπεῖν τὸ σβέν-
νυον τὰς ἐξαστράπτουσας γραμμὰς τῶν τεχ-
νητῶν φλογῶν. Ἡ ἠλιακὴ ἀτμοσφαῖρα ἀπο-
συνθετομένη σχηματίζει ἐν φάσμα φέρον ἐξα-

στραπτουσας γραμμὰς, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς
πάσας τὰς ἐν ἐμπρησμῷ εὐρισκόμενας οὐσίας.
Ἡ ἰσχυρὰ τοῦ ἠλίου ἐστὶα σβέννυει πάσας
τὰς γραμμὰς ταύτας, καὶ ἀντὶ τοῦ κεκα-
λυμμένου δι' ἐγγρόων γραμμῶν φανταστι-
κοῦ καὶ ἁμαυροῦ φάσματος, παρουσιάζει ἐν
στείλθον καὶ διὰ μελανῶν γραμμῶν κεκα-
λυμμένον φάσμα. Τὸ ἠλιακὸν φάσμα ἐστὶ
τρόπον τινὰ ἡ ἀρνητικὴ εἰκὼν ἐκείνου τῆς
ἀτμοσφαιρας του. Ὁ ἠλιος ἀνατρέπει πά-
σας τὰς ἐξαστράπτουσας γραμμὰς, ἃς σχημα-
τίζει τὸ ἴδιον αὐτοῦ περίβλημα, ἢ ἐν ἄλ-
λαις λέξεσιν, ἐκάστη μελανὴ τοῦ φάσματος
γραμμὴ καταδεικνύει ἀρνητικῶς τὴν ὑπαρ-
ξίν ἐνός ἰδιαιτέρου ἀπλοῦ σώματος ἐν τῇ
ἀτμοσφαῖρα τοῦ κεντρικοῦ ἀστέρας.

Σήμερον ἀριθμοῦνται 8000 μελαναὶ γραμ-
μαὶ ἐν τῷ ἠλιακῷ φάσματι· πλεῖστοι τῶν
γραμμῶν τούτων κατέχουν θέσεις ἀντιστοι-
χοῦς ἐκείνων τῶν ἐγνωσμένων γῆινων με-
τάλλων. Ἡ γραμμὴ Δ ἀνήκει εἰς τὸ σόδιον,
ἑτέρα εἰς τὸ λήθιον, ἐξήκοντα μελαναὶ γραμ-
μαὶ ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰς ἐξαστράπτουσας
τοῦ σιδήρου, ἐν ἐνὶ λόγῳ πάντα τὰ μέταλ-
λα, ἐξαιρουμένων τινῶν ἄτινα κατ' ἀρχὰς
περιεγράψαμεν, ἐμπεριέχονται ἐν τῇ ἠλιακῇ
ἀτμοσφαῖρα.

Αἱ ἀνακαλύψεις τῶν ΚΚ. Kirchhoff καὶ
Bunsen πείθουν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι
ὁ ἠλιος περικυκλοῦται ὑπὸ ἀτμοσφαι-
ρας θερμοκρασίας ἐλάσσονος ἐκείνης τοῦ
αὐτοφώτου καλουμένου πυρῆνος, διατηρού-
σης αἰωρημένα πλεῖστα ἀπλά σώματα, εὐ-
ρισκόμενα καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου.
Ἡ μεγαλοφυῆς αὕτη ἐπενοήσις συμφωνεῖ
πληρέστατα μετὰ τῆς κοσμογονικῆς ὑπο-
θέσεως τοῦ K. Laplas, ἥτις ἀποδίδει τὸν
σχηματισμὸν παντός τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν
συστήματος εἰς τὴν βαθμιαίαν κατάψυξιν
μιᾶς φωτονεφέλης, ἐν ἣ ἡ κοσμικὴ ὕλη, νῦν
πεπηγυῖα ἐν τῷ ἠλίῳ, τοῖς πλανήταις καὶ
τοῖς δορυφόροις, ἦν πρότερον διακεχυμένη.
Τὰ μικρότερα σώματα, φυσικῶ τῷ λόγῳ,
ἐψύγησαν ταχύτερον. Ἡ σελήνη ἐψύγη ἄνευ
ἀτμοσφαιρας, ἄνευ ὕδατος, ἄνευ ὀργανικῆς
ζωῆς. Ἡ γῆ ἐψύγη βραδύτερον ὀλίγον τοῦ
δορυφόρου της, ταχύτερον ὅμως τοῦ ἠλίου,
οὐ τινος ἢ διάπυρος ἀτμοσφαῖρα διατηρεῖ
εἰσέτι τὰς πολυαριθμούς οὐσίας τὰς πρὸ πολ-

λοῦ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου στερεοποιη-
θείσας. Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἡμῶν ἀπογυμνωθεῖσα
δὲν περιέχει ἄλλο ἢ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς δια-
τήρησιν τῆς ὀργανικῆς ζωῆς στοιχεῖα.—
Ἄλλ' ἃς ἐπανελέθωμεν εἰς τὸ ἀντικείμενον
ἡμῶν.

Ἐὰν μεταλλικοὶ ἀτμοὶ περιβάλλουν τὸν
ἠλιον ὑπὸ τὸ σχῆμα ἀτμοσφαιρας, ἐννοεῖται
ὅτι οὗτοι συμπυκνούμενοι δύνανται νὰ ἀπο-
τελέσουν νέφη, ὡς οἱ ὕδατατμοὶ ἐν τῇ ἡμε-
τέρᾳ ἀτμοσφαῖρα. Ὁ Γαλιλαῖος ἐθεώρει
τὰς κηλίδας τοῦ ἠλίου ὡς νέφη κυματίζον-
τα ἐμπροσθεν τοῦ στείλθοντος σώματος,
ἀφ' οὔ ἀκτινοβολεῖ τὸ φῶς, ἀλλ' ἡ ὑπόθε-
σις αὕτη παρὰ πάντων τῶν ἀστρονόμων ἀπε-
δοκιμάσθη.

Πρὸς κατάληψιν τῶν διαφόρων θεωριῶν
περὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ ἠλίου, δέον
νὰ περιγράψωμεν τὰ φαινόμενα, ἃ ὁ ἀστὴρ
οὗτος παρουσιάζει. Παρατηρῶν τις αὐτὸν διὰ
κεχρωματισμένων ὕλων, πρὸς ἐξασφάλησιν
τοῦ ὀρθαλοῦ διακρίνει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας
του κηλίδας μελανὰς ἀκατανοήτου σχήμα-
τος κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον ἐκτεταμέ-
νας. Ἐξεταζόμενων τῶν κηλίδων τούτων
πολλὰς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας παρατηρεῖ-
ται ὅτι αὗται ἐμφανίζονται ἐπὶ τοῦ ἀνατο-
λικοῦ χεῖλους τοῦ ἠλίου καὶ προχωροῦσι πρὸς
τὸ κέντρον, εἶτα, διαβαίνουσαι αὐτὸ, ἐξα-
φανίζονται ὅπισθεν τοῦ δυτικοῦ χεῖλους. Κά-
ποτε αἱ αὗται κηλίδες ἀναφαίνονται μετὰ
μίαν δλόκληρον περιστροφὴν, ἐκ δὲ τοῦ φαι-
νομένου τούτου προσδιωρίσθη ἡ ταχύτης τῆς
περὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς τοῦ ἠλίου. Περὶ
τὰς κηλίδας ταύτας παρατηρεῖται σχεδὸν
πάντοτε ζώνη ἐκτεταμένη ἥττον σκοτεινὴ,
καλουμένη ὑποσκιάσις. Παρατηροῦντες μίαν
κηλίδα πολλὰς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας βλέ-
πομεν πολλὰς ἀξιοπεριέργους μεταβολὰς ἐν
τῇ περιοχῇ τῆς σκοτεινῆς κηλίδος καὶ τῆς
ὑποσκιάσεως. Ἐὰν αἱ κηλίδες ἦσαν προσπε-
φυκυῖαι ἐπὶ τοῦ ἠλιακοῦ σώματος ἢ, κατὰ
τοὺς La Hire καὶ Mauquertius, νῆσοι ἢ ἀ-
φροὶ τοῦ ἠλιακοῦ Ὀκεανοῦ, φυσικῶ τῷ λό-
γῳ, ἔπρεπε κατὰ πρῶτον νὰ ἐξαφανίζεσθαι
ἐν μέρος τῆς ὑποσκιάσεως, εἶτα ὁ κεντρικός
μελανὸς πυρὴν καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἕτερον μέ-
ρος τῆς ὑποσκιάσεως. Ἄλλ' ἀπεναντίας ἀντὶ,
ἐνῶ ἡ κοιλίς προχωρεῖ πρὸς τὸ δυτικὸν τοῦ

ήλιακού δίσκου γείλος, ή δυτική υποσκίασις νά σμικρύνηται, αυξάνει κατά πλάτος, ή δέ ανατολική αντί νά συστέλληται, εκμηδενίζεται, και τέλος ό κεντρικός μελανός πυρήν εξαφανίζεται πριν τής δυτικής υποσκιάσεως. Συνεπεία τής θεωρίας ταύτης ό W. Herchel επενόησε κατά τό 1779 ότι ό Ήλιος έχει έν περίβλημα καθόλου διαφορετικῆς φύσεως. Έν τῷ κέντρῳ, κατ' αὐτόν, υπάρχει εἰς στερεός και σκιερός πυρήν περικυκλούμενος πανταχόθεν ὑπό μιᾶς αερώδους και διαφανούς ατμοσφαιρας, ὡς ή τής γῆς. Ἡ ατμοσφαῖρα αὕτη συνίσταται εκ δύο στρωμάτων, εἰς ἐνός ἐξωτέρου φωτεινοῦ, καλουμένου φωτοσφαῖρα, και ἐξ ἐτέρου ἐσωτάτου σχεδόν σκieroῦ ή ἡμιδιαφανοῦς. Ἄλλα πῶς ἐξηγεῖται διά τής ὑποθέσεως ταύτης τό φαινόμενον τῶν ἡλιακῶν κηλίδων; Ὑποτεθῆτω ότι τρικυμία τις διαρρήγνυει εκτεταμένως τήν ατμοσφαῖραν (ὑπάρχουσι κηλίδες ἴσαι κατά τήν εκτασιν με τήν περιφέρειαν τής γῆς) ἐντός τοῦ ἀνευ πυθμένου τούτου χάσματος ό παρατηρῶν ἀπό τής γῆς θέλει ἰδεῖ τόν τοῦ Ἡλίου πυρήνα ὡς μελανήν στιγμῆν, τήν δέ ἡμιδιαφανῆ ἐσωτάτην ατμοσφαῖραν ὡς υποσκίασιν περικυκλοῦσαν τήν μελανήν κηλίδα ἔννοεῖται δέ εὐκόλως, ότι ό Ήλιος στρεφόμενος περί τόν ἐαυτοῦ ἄξονα ἀποκρύπτει τό έν τῶν μερῶν και τόν πυθμένα τοῦ μεγάλου τούτου χάσματος πριν μᾶς ἀποκρύψῃ τό ἀντίθετον μέρος. Ἄπαντα τὰ παρά τοῦ κ. Wilson περιγραφθέντα φαινόμενα ἐξηγοῦνται οὕτω εὐκόλως. Ἄλλα διά τής ἐπιρροῆς τίνος δυνάμεως ὅτε φωτεινός πέπλος τοῦ Ἡλίου και ό ἡμιδιαφανῆς διαρρήγνυονται, και κατά συνέπειαν γίνεσται ἡμῖν ὄρατός ό σκιερός πυρήν; Τοῦτο οὐδέποτε ἐξηγήθη. Ό κ. Herchel ὑπέθεσεν ότι ἐπί τοῦ σκieroῦ πυρήνος ὑπάρχουν ἠφαίστεια, ὧν οἱ αἰμοὶ ἐξακοντίζόμενοι μετά μεγίστης ἐντάσεως διαρρήγνυουν τήν ατμοσφαῖραν, ἀλλ' ὑπόθεσις τοιαύτη οὐδεμιᾶς ἔτυχεν ἐπιδοκιμασίας.

Ἐτέρα δέ ἀνακάλυψις, γινομένη κατά τό 1814 παρά τοῦ Ἀραγῶ, συνέτεινε νά δώσῃ εἰς τήν ἀλλόκοτον τοῦ Herchel ὑπόθεσιν περί τής φυσικῆς συστάσεως τοῦ Ἡλίου πιθανότητά τινα. Διά πολὺν χρόνον ἐνομιζέτο ότι τό παρά διαπύρου σώματος ἐκπεμπόμενον

φῶς οὐδόλως ἐπολλοῦτο¹. Ό δέ Ἀραγῶ ἀπ' ἐναντίας παρετήρησεν ότι τό ἐκπεμπόμενον φῶς παρά διαπύρου τίνος σώματος, στερεοῦ ή ρευστοῦ, παρουσιάζει πάντοτε ἔχγη πολλώσεως. Μόνον ή φλόξ ἐνός καιομένου αερίου παρουσιάζει τὰς ιδιότητας τοῦ κανονικοῦ φωτός. Ἡ παρατήρησις αὕτη παρέσχεν έν ἀπλούστατον μέσον πρὸς ἀνακάλυψιν τής φυσικῆς συστάσεως τοῦ Ἡλίου. Εἰ ή ἡλιακή μάζα ἦτον ρευστή και διάπυρος θά ἐπέμπετο εἰς ἡμᾶς τό φῶς αὐτῆς πεπολλωμένον ἥ συνέβαινε δέ τό ἐναντίον ἐάν ή φωτοσφαῖρα ἦτον αερώδης. Παρατηρῶν δέ ό Ἀραγῶ τόν Ἡλιον οὐδέν εὔρεν ἔχγος πολλώσεως, και ἐσυμπέρανεν εκ τούτου ότι τό φωτεινόν τοῦ Ἡλίου μέρος ἦτο αερώδες, και οὐχί ρευστόν ή στερεόν. Τό πάχος τῶν ατμοσφαιρικῶν περιβλημάτων, δι' ὧν περικυκλοῦται ό σκιερός κεντρικός πυρήν, ἐστὶ, κατά τόν Herchel και Arago, 4,000 χιλιομ. ὡς ἔγγιστα. Ἄλλ' ἰδιαιτέρᾳ τινα φαινόμενα, παρουσιασθέντα διαρκούσης τής ἐκλείψεως τής 8 Ἰουλίου τοῦ 1842, ἠνάγκασαν τοὺς ἀστρονόμους νά παραδεχθῶσι και τρίτην ατμοσφαῖραν ὑπεράνω τής φωτοσφαιρας. Τὰ αὐτὰ φαινόμενα παρουσιάσθησαν και κατά τήν ἐκλείψιν τοῦ 1860. Καθ' ἣν στιγμῆν ή σελήνη ἐκρυπτεν ὀλόκληρον τόν φωτεινόν δίσκον τοῦ Ἡλίου, τό σεληνιακόν παραπέτασμα περιεκυκλώθη ὑπό στείλδοντος φωτεινοῦ στεφάνου (aureole): ἐπί δέ τοῦ γείλους τής σελήνης παρουσιάσθησάν τινα ἐξογκώματα, παρομοιασθέντα με ἐρυθρὰ ὀδοντωντὰ ὄρη. Τό ὕψος τῶν ἐξογκωμάτων τούτων ἀνέρχεται μέχρι 80,000 χιλιομ. ὕψος ὑπερβαῖνον τήν διάμετρον τοῦ Ἡλίου. Ἡ θεωρία τοῦ Herchel δέν δύναται νά μᾶς δώσῃ οὐδεμίαν ἐξήγησιν τῶν ἐκτάκτων τούτων φαινομένων. Εἰ τό ἐξώτερον περίβλημα τοῦ Ἡλίου ἦτον ή φωτοσφαῖρα, ἅπας ό Οὐρανός θά ἡμαυροῦτο καθ' ἣν στιγμῆν ό σεληνιακός δίσκος ἐκάλυπτεν ὀλόκληρον τόν φωτεινόν ἀστέρα. Πρὸς ἐξήγησιν ὅθεν τοῦ φαινομένου τούτου ἠναγκάσθησαν οἱ ἀστρονόμοι νά παραδεχθῶν

¹ Σημ. — Λέγεται ότι τό φῶς πολλοῦται, ὅποταν αἱ παλμώδεις φωτειναὶ κινήσεις διευθύνονται παραλλήλως τής διευθύνσεως τής ἰδίας φωτεινῆς ἀκτίνος.

και τρίτην ατμοσφαῖραν, πυκνοτάτην και διαφανεστάτην, περικυκλοῦσαν τήν φωτοσφαῖραν.

Ἦτο δυνατόν, ό κ. Kirchhoff κατά συνέπειαν τῶν ὄραίων αὐτοῦ μετά τοῦ κ. Bunsen ἀνακαλύψων, νά μή μεταρρῶθῃσῃ τὰς ἀστρονομικὰς δοξασίας, τὰς ἀφορώσας τόν κεντρικόν τοῦ ἡμετέρου συστήματος ἀστέρα; Οὗτος δέν παραδέχεται ότι ό ὄρατός δίσκος τοῦ Ἡλίου ἐστὶ μία φωτοσφαῖρα, οὔτε τὰ δύο τοῦ Herchel περίβληματα και τόν κεντρικόν σκιερόν πυρήνα. Κατ' αὐτόν ό Ήλιος ἐστὶ σῶμα διάπυρον, περικυκλούμενον ὑπό μιᾶς λίαν εκτεταμένης ατμοσφαιρας, περιεχούσης έν ἀφθονία διαφορῶν οὐσιῶν. Ἡ θεωρία τοῦ Herchel στηρίζεται ἐπί τοῦ φαινομένου τῶν κηλίδων ὁ δέ κ. Kirchhoff θεωρεῖ τὰς κηλίδας ταύτας ὡς κυματίζοντα νέφη ἐπί τῇ ἡλιακῇ ατμοσφαῖρα, σχηματιζόμενα κατά διάφορα αὐτῆς ὕψη ὡς έν τῇ ἡμετέρᾳ ατμοσφαῖρα. Δύο ἐπιχειρήματα ἀνίσου μεγέθους φαίνονται εἰς ἡμᾶς μακρόθεν ὡς μία μελανή κηλὶς περικυκλουμένη ὑπό μιᾶς υποσκιάσεως. Πρέπει δέ νά ὁμολογῶμεν ότι, ὑπόθεσις ἀποδίδουσα έν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἡλίου ἓνα σκιερόν πυρήνα περικυκλούμενον ὑπό μιᾶς ἡμιδιαφανοῦς ατμοσφαιρας, ἀντιβαίνει εἰς τήν ὀρθήν κρίσιν. Ἐάν ή φωτοσφαῖρα ἐστὶ ή ἐστία τής θερμότητος και τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, δέν ἐννοεῖται πῶς πᾶσαι αἱ έν αὐτῇ ἐμπεριεχόμεναι οὐσίαι δέν μετηνέχθησαν βαθμηδόν, ὅσα ἐλαχίστη και ἀν ὑποτεθῆ ή ἀγωγιμότης, εἰς τήν θερμοκρασίαν τής πυρακτώσεως. Δύναται τις νά διατηρήσῃ χρόνον τινά ἐντός θερμοῦ δομακτίου τεμάχιον πάγου, ἀλλ' ὀψέ ή ἀργά τοῦτο θέλει διαλυθῆ. Ἄς ὑποθέσῃ τις ὅσον βούληται ψυχρόν τόν ἡλιακόν πυρήνα, ψυχρόν δυνάμενον νά φέρῃ ὅμοια με ἡμᾶς ὄντα, ή ἀκτινοβολία μιᾶς τοιαύτης καμίνου, ὅσα ή φωτοσφαῖρα, βεβαίως ἤθελεν ἐπαυξήσῃ βαθμηδόν τήν θερμοκρασίαν τής πρώτης ατμοσφαιρας και ἐκείνην τής ἰδίας στερεᾶς σφαιρας. Ὁρθῶς λοιπὸν σκεπτόμενος ό κ. Kirchhoff ἀπεδοκίμασε θεωρίαν ἀντιβαίνουσαν καθόλου εἰς τοὺς γνωστοὺς νόμους τής κινήσεως και τής θερμότητος.

Ὡς πρὸς δέ τήν θεωρίαν τοῦ K. Arago, αὐτί ἐάν ό φωτεινός δίσκος δέν ἦτον μία

κερῶδης φωτοσφαῖρα τό φῶς θά ἐπέμπετο εἰς ἡμᾶς πεπολλωμένον ὁ σοφός Γερμανός παρατηρεῖ ότι, ἐάν τὰ ρευστὰ φωτεινά σώματα ἐκπέμπουν φῶς πεπολλωμένον, τοῦτο γίνεσται ἐπειδῆ ταῦτα παρατηροῦνται έν ἀκίνησία ὄντα, εἰ δέ παρατηροῦντο ταραττόμενα, τοῦ φωτός τότε διαχωμένου ὑπό διαφορῶν γωνίας, δέν θά ὕφίστατο πλέον τό μονότονον τῶν παλμωδῶν κινήσεων, και κατά συνέπειαν οὔτε πόλλωσις. Νομίζει λοιπὸν οὗτος ότι ή ὄρατῆ ἐπιφάνεια τοῦ ἡλίου δύναται κάλλιστα, ρευστῆ οὐσα, νά ἐκπέμπῃ φῶς μή πεπολλωμένον, ἐπειδῆ ό πύρινος ἡλιακός Ὡκεανός δέν έχει ὀμαλήν τήν ἐπιφάνειαν ὡς έν κάτοπτρον, ἀλλ' ἀπεναντίας ἀνωμαλοτάτην ὡς εκ τῶν ἀκαταπαύστων διακυμάνσεων αὐτῆς, ἐπισυμβαίνουσῶν ἔνεκα ἐκπληκτικῶν τρικυμιῶν. Ἐκάστη κίνησις τῶν τε αερίων και ὑδάτων παράγεται εκ μικρᾶς τίνος διαφορᾶς τής θερμοκρασίας. Ὀλίγων βαθμῶν διαφορά θερμοκρασίας μεταξὺ τοῦ ἰσημερινοῦ και τῶν πόλων ἐπιφέρει τόν σχηματισμόν πλείστων ρευμάτων ἐπί τῶν θαλασσῶν και οὐχί σμικρᾶς ταραχᾶς έν τῇ ἡμετέρᾳ ατμοσφαῖρα. Ἄλλ' αἱ μόλις ἐπαίσθηται αὐται τής θερμοκρασίας διαφοραὶ ἐπί τοῦ ἡμετέρου πλανῆτου δέον νά ᾄσι μέγισται έν τῷ Ἡλίῳ και περί αὐτόν, και κατά συνέπειαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν μέγιστα.

Περιγράφας ό κ. Kirchhoff τόν Ἡλιον ὡς ρευστήν διάπυρον σφαῖραν περικυκλουμένην ὑπό μιᾶς ατμοσφαιρας, συγκεκμηνης ἐξ ἀπλῶν οὐσιῶν ἐυρισκομένων και έν τῷ ἡμετέρῳ πλανῆτῃ, οὐδέν ἕτερον λέγει δέν ἐξήγησε τίνι τρόπῳ ή ἐστία αὕτη τής θερμότητος διαφωτίζεται και διατηρεῖται. Τό ζήτημα, ἀν ποτε αὕτη ἐξαλειφθῆσεται ὀλοτελῶς, ἀπαιτεῖ τοὐλάχιστον διάσκεψιν. Εἰ ό Ήλιος ἦν θερμὸν ἀκτινοβολοῦν σῶμα έν τοῖς διαστάσεσι, ὡσεὶ διάπυρος σφαῖρα τηλεβόλου, βεβαίως οὗτος δέν θά ἠδύνατο νά διαμείνῃ στείλδων ἐπί τοσοῦτον χρόνον. Ἡ θερμότης, ἣν ό ἀστὴρ οὗτος ἀπόλλυσι διά τής ἀκτινοβολίας ἐστὶ τῷ ὄντι μεγίστη. Ό κ. Pouillet ὑπέλογησεν ότι έν ἐκάστῳ δευτερολέπτῳ χρόνῳ καταναλίσκει οὗτος 13,000 calordes ἦτοι 13,000^{κι} τό ποσόν τής ἀναγκαιούσης θερμότητος πρὸς ἀνύψωσιν μιᾶς γραμμῆς ὕδατος εκ τοῦ μηδενός εἰς 75.

Μία τοιαύτη υπερβολική δαπάνη θερμότητος τάχιστα θά επέφερε τὴν ἀμαύρωσιν τῆς ἡλιακῆς ἐπιφανείας, εἰ μὲσον τι δὲν ἐπαπέδιδεν εἰς τὸν ἥλιον τὴν θερμότητα, ἢν ἀδιαλείπτως οὗτος δαπανᾷ. Ἀλλὰ πόθεν ἀποκτάται ἡ πάντοτε νέα αὕτη θερμότης; Ἐάν δ' Ἡλιος ἦτο ἐν τεμάχιον πεπυρακτωμένου ἄνθρακος ὑπελογίσθη ὅτι 1200 χιλιάγραμμα τοῦ ἀστέρος τούτου θά καταναλισκόντο ἀνά ἐκάστην ὥραν καὶ εἰς ἕκαστον τετραγωνικὸν μέτρον. Ἐάν δὲ πάλιν οὗτος συνίστατο ἐκ πυροκόνεως, ἐν ἐκάστῳ λεπτῷ ἤθελε κατακαύεται ἐν στρώμα αὐτοῦ ἐνὸς μέτρου πάχους, καὶ ἐπομένως ἤθελεν ἐξαφανισθῆ μετὰ ἐν διάστημα ἐννέα χιλιάδων ἐτῶν. Ἡ ἡλιακὴ ἀτμοσφαῖρα κατὰ τοιαύτην ὑπόθεσιν θά ἦτο πρὸ 8 χιλιάδων ἐτῶν διπλασία τῆς νῦν φαινομένης.

Ταῦτα πάντα συντείνονται νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι ὁ Ἡλιος δὲν καταναλίσκεται αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐξῶθεν δέχεται ἀδιαλείπτως νέας ὕλας, αἵτινες κατακρηνίζονται ἐν τῷ κοίλῳ αὐτοῦ ἀποκαθίστανται διάπυροι. Ὑποθετήτω ὅτι ὁ κεντρικὸς οὗτος ἀστὴρ περικυκλοῦται ὑπὸ ἐνὸς παμμεγέθους κοσμικοῦ δακτυλίου συγκειμένου ἐκ πληθῆος μετεωριτῶν, ἐλκομένων παρὰ τῆς ἰσχυρᾶς μάχης του. Οἱ μετεωρίζονται οὗτοι θέλουν διαγράψαι ἐλικοειδεῖς γραμμάς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσπελαζούσας ἐν τῷ κέντρῳ μετὰ μίας πάντοτε ἐπαυξανούσης ταχύτητος ἀφαιρέμενοι δὲ ἐν τῇ ἡλιακῇ ἀτμοσφαίρᾳ θέλουν καταπίπτει ἐπὶ τοῦ Ἡλίου μετὰ μεγίστης ταχύτητος, ἀναλόγου τῆς ἐπιδράσεως τῆς βαρύτητος τοῦ Ἡλίου ἐπ' αὐτῶν, ἧτις ἐστὶ ὀκτάκις μείζων ἐκείνης τῆς γῆς. Ἡ ταχύτης ἐνὸς τοιοῦτου μετεωριτοῦ, διευθυνομένου πρὸς τὸν Ἡλιον, ἐστὶ πλέον τῶν 600 χιλιομ. ἀνά ἕκαστον χρόνον· καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οὗτος εἰσέρχεται ἐν τῇ ἡλιακῇ ἀτμοσφαίρᾳ μετὰ τὴν παγερᾶν θερμοκρασίαν τῶν μεσοπλανητικῶν διαστάσεων, φυσικῶ τῷ λόγῳ, θέλει μετενεχθῆ εἰς μίαν ἀνωτάτην θερμοκρασίαν. Σοφὸς τις φυσικομαθηματικὸς Ἀγγλος, ὁ κ. M. Thomson, ὑπελόγησεν ὅτι, ὅπως διατηρεῖται ἡ παρούσα τοῦ ἡλίου θερμότης, δεόν νὰ εἰσαγάγηται καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν τῇ ἐστία αὐτοῦ μία ποσότης μετεωρικῆς ὕλης, ἐπιπροσθετούσης

ἐννέα μέτρων πάχους ἐπὶ τῆς ἡλιακῆς ἐπιφανείας. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἡλιακῶν θαλασσῶν ἀνυψοῦται οὐχὶ κατὰ 9 ἀλλὰ κατὰ 18 μέτρα καθ' ἕκαστον ἔτος ἐνεκα ἀδιαλείπτου καταπτώσεως διαπύρων μετεώρων, ἐξέρχουν μόλις 4,000 ἔτη ὅπως ἡ φαινομένη τοῦ Ἡλίου διάμετρος ἐπαυξυνθῆ κατὰ ἐν δευτερόλεπτον· συνεπεία δὲ τούτου, εἰς γήινος παρατηρητῆς μετὰ τὴν παρέλευσιν δύο ἑκατομμυρίων ἐτῶν (ἐάν ἤδύνατο νὰ ζῆσθ ἐν τοσοῦτον χρονικὸν διάστημα) δὲν θά διέκρινεν ἐλαχίστην ἐπαύξησιν τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἀλλ' ἤθελε βλέπει αὐτὸν ὡς τὸν βλέπομεν καὶ ἡμεῖς, διαφέροντα μόνον κατὰ τὰς διαφοροῦς τοῦ χρόνου ἐποχάς. Ἀλλὰ πόθεν πηγάζει ἡ δικηκεῖς αὕτη πυρίνη βροχὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ φωτίζοντος ἡμᾶς ἀστέρος; Οὐδέποτε ὠραίαν τινὰ ἐσπέραν τοῦ Μαρτίου ἢ τοῦ Σεπτεμβρίου δὲν παρατηρήσατε ὑπόλευκον ἀμυδρὰν λάμψιν κατὰ τὰ δυτικὰ τοῦ ὀρίζοντος μέρη; Ἡ λάμψις αὕτη ἔχει 20—30 πλάτος, ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἀκολουθεῖ σχεδὸν τὴν αὐτὴν μὲ τὴν ἐκλειπτικὴν διεύθυνσιν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται ζωδιακὸν φῶς, ἐπειδὴ οἱ κατὰ πρῶτον παρατηρήσαντες αὐτὸ ἐνόμιζον ὅτι ἐμπριέχεται ἐντὸς τῆς ζωδιακῆς ζώνης. Ὑπὸ τὸν Οὐρανὸν τῆς ἡς κατοικοῦμεν ζώνης σπανίως, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοιξέως καὶ τοῦ φθινοπώρου, ἡ ὠχρὰ αὕτη λάμψις ἐμφανίζεται πρὶν τῆς ἀνατολῆς ἢ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς τροπικὸς παρουσιάζεται μεθ' ἀπάσης τῆς μεγαλοπρεπειᾶς αὐτῆς.

Ὁ Δομένικος Κασσίνης, ὅστις πρῶτος εἶδε τὸ ζωδιακὸν φῶς κατὰ τὸ 1863, ἐθεώρησε τοῦτο ὡς ἐν εἶδος φωτεινοῦ δακτυλίου συνδεδεμένου μετὰ τοῦ ἡλιακοῦ ἰσημερινοῦ. Ὁ δὲ κ. Thomson συμπεραίνει ὅτι ὁ παμμεγέθους οὗτος δακτύλιος ἐστὶν ἡ δεξαμενὴ τῶν μετεωριτῶν, δι' ὧν ὁ κεντρικὸς ἡμῶν ἀστὴρ διατρέφεται. Τοιαύτη ὑπόθεσις συμβιβάζεται κάλλιστα μετὰ τῆς κοσμογονικῆς τοῦ K. Laplas. Ὁ ζωδιακὸς οὗτος δακτύλιος ἐκτείνοντος μετὰ τῆς Ἡλίου καὶ τῆς τροχιάς τῆς γῆς ἐστὶν ἐν εἶδος ὑπολείμματος τῆς κοσμικῆς ὕλης, ἐξ ἧς παρήχθη βαθμηδὸν τὰ πλανητικὸν ἡμῶν σύστημα.

Ὅπως δῆποτε καὶ ἂν ἔχουσι τὰ πράγματα, μεταξὺ τῶν γενομένων ἀνακαλύψεων περὶ τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος, ἐκείνη τῶν K. Kirchhoff καὶ Bunsen ἐστὶν ἡ σπουδαιότερα. Ἡ φασματικὴ ἀνάλυσις τῆς ἡλιακῆς ἀτμοσφαίρας ἀπέδειξε τὴν ἐνότητα τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος, καὶ ἴσως ποτὲ, ἐφαρμοζομένη εἰς τοὺς λαμπροτέρους ἀστέρας, ἀνακαλύψει φυσικὴν τινα συγγένειαν μεταξὺ τοῦ ἡμετέρου συστήματος καὶ ἐκείνων τῶν πληρούντων τὰ βᾶθη τῶν ἀπείρων διαστάσεων· καὶ ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ἀνοίγει ἡμῖν τὰς πύλας τοῦ ἀπείρου, μᾶς ὀδηγεῖ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος τῆς φύσεως.

Ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῇ 25 Αὐγούστου 1874.

ΠΑΝΑΓ. Μ. ΡΟΣΟΛΥΜΟΣ

(διδάσκαλος τῆς ἐν Ἀργοστολίῳ ναυτικῆς σχολῆς.)

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΕΚ ΠΟΛΛΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΘΕΙΣΑ¹.

Si quid boni, ex magistro
mali ex discipulo.

Ἡ ὠραία Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ κατὰ πιθανὸν λόγον ἐκ τῆς Σανσκριτῆς ἢ τῆς Ἀρίας καταγομένη, ἐλαλεῖτο τὸ πάλαι οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστον τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας μέρος, τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, τὴν Σικελίαν καὶ πανταχοῦ ὅπου ἂν ὑπῆρχον Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

Εἶχε δὲ καὶ αὕτη ὡς πᾶσα ἄλλη γλῶσσα διαφορὸς διαλέκτους, εἰς δύο κυριώτερας κατηγορίας ἀναγομένης, δηλαδὴ τὴν Ἰωνικὴν ἢ Ἰάδα, καὶ τὴν Δωρικὴν ἢ Δωρίδα, ἐκ τῶν Ἰόνων καὶ Δωριῶν, τῶν δύο κυριωτέρων τῆς Ἑλλάδος ἐθνῶν τὴν ὀνομασίαν λαβοῦσας.

Ἐκ τῶν ἐθνῶν δὲ τούτων, πολυπληθεστεροῦ τοῦ Δωρικοῦ ὄντος, ἀπεστάλησαν παρ' αὐτοῦ καὶ αἱ πλείοτεραι τῶν ἀποικιῶν,

¹ Τὸν πραγματείαν ταύτην συνεργάσθη ἐκ τῶν διασημοτέρων τῶν νεωτέρων χρόνων Ἑλληνιστῶν καὶ ἰδιῶς τοῦ Βουτυράννου, Ματθίου, Κρυγέρου, Βαρθόλδου, Ζαμβάλλου καὶ τοῦ ἡμετέρου Κοραΐ.

διὸ ἡ τῶν Δωριέων διάλεκτος ἐπεκράτει εἰς ἅσασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον, τὴν Δωρικὴν λεγομένην Τετράπολιν, τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν.

Ἦτο ὅμως ἡ γλῶσσα αὕτη οὐ μόνον ἦτον τῶν ἄλλων ἐξειργασμένη, ἀλλὰ καὶ ταχεῖα, διὰ δὲ τὸ πλῆθος τῶν μακρῶν α καθίστατο πλατεῖα τὴν προφορᾶν, ὅπερ καὶ πλατειασμόν οἱ Ἕλληνες ἐκάλου.

Ἐξ αὐτῆς δὲ ἀναφύη ἡ Αἰολικὴ ἢ Αἰολίς, [ἧτις κατὰ Κρυγερὸν ἐστὶν ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν διαλέκτων], ἡ καὶ ἐπικρατήσασα ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐλάσσονα Ἀσίαν Ἑλληνικὰς ἀποικίας καὶ τὰς παραπλησίους νήσους.

Ἡ διάλεκτος αὕτη διεφύλαξε τοὺς πλειότερους τῶν χαρακτήρων τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὅθεν καὶ εἰς ταύτην μᾶλλον ἢ εἰς ἄλλην προσεγγίξει ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ἧτις θεωρεῖται ὡς θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.²

Οἱ Ἴωνες οἱ κατοικοῦντες τὸ πάλαι τὴν μετὰ ταῦτα ἐπικληθεῖσαν Ἀττικὴν, ἀπέστειλαν ἀποικίας εἰς τὰς παραθαλασσίους χώρας τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας.

Οἱ ἀποικοὶ οὗτοι πολιτισθέντες πολλὰ γῶς καὶ προἰμώτερον τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ αὐτῶν τῶν τῆς μητροπόλεως τῶν κατοίκων, ὀνομάσθησαν κατ' ἐξοχὴν Ἴωνες καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῶν Ἰωνικὴ, ἐνῶ οἱ κατὰ τὴν Ἀττικὴν κυρίως Ἴωνες ἐκλήθησαν ἐκτοτε Ἀττικοὶ ἢ Ἀθηναῖοι.

Ἡ Ἰωνικὴ αὕτη διάλεκτος διὰ τὴν πληθὺν τῶν φωνηέντων καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν δασέων κατέστη πάντῃ ἀπαλωτάτη³ πλην ἡ Ἀττικὴ ἢ Ἀθῆνις, ἡ μετὰ ταῦτα διαμορφωθείσα ἀπέβη λεπτοτέρα καὶ εὐραδестέρα ὡς ἀποφυγοῦσα διὰ προσφυστάτης ἐκλογῆς καὶ τὴν Ἰωνικὴν ἀπαλότητα καὶ τὴν Δωρικὴν τραχύτητα.⁴

Ἐν τούτοις ὡς μήτηρ πασῶν τῶν διαλέκτων τούτων λιπτέα παλαιὰ τις ἀρχαιοτύπος Ἑλληνικὴ γλῶσσα, μάλιστα ἡ τῶν Πελασγῶν, ἧς τὴν ὑπαρξίν μόνον κατὰ θεωρίαν προὑποθέτομεν μηδὸλως θετικῶν τι περὶ αὐτῆς γινώσκοντες.

Ἐκ δὲ τῆς καθ' ὑπόθεσιν ἀρχαίας ταύτης γλώσσης φαίνεται ὅτι ἐκάστη τῶν διαλέκτων διεφύλαξε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον

μέρη τινὰ κατὰ μικρὸν ἐκ τῶν ἄλλων ἐκλιπόντα. Τὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπαντώμενα εἰς μίαν τινὰ διάλεκτον καὶ ἐν ἄλλῃ σποράδῃ μόνον εὐρισκόμενα, ἐλάβανον συνήθως ἐκ τῆς πρώτης τὴν προσηγορίαν, ὅθεν καὶ οἱ λεγόμενοι Ἰωνισμοί, Δωρισμοί, κ. λ.⁵

Εἰς τὴν ἀρχαίαν ταύτην γλῶσσαν ἀνήκουσι καὶ τὰ ποιητικὰ σχήματα καὶ αἱ λεγόμεναι ποιητικαὶ ἄδεια· ἂν καὶ κατὰ πιθανὸν λόγον οἱ ποιηταὶ δὲν μετέβηλον καινοτομοῦντες εἰς τὴν γλῶσσαν κατ' ἰδίαν αὐτῶν ἀρέσκειαν, ἀλλ' ἐξέλεγον κατὰ τὴν χρείαν τοὺς προχειροτάτους ἐκ τῶν ὑπαρχόντων κατὰ διαλέκτους ἰδιωτισμῶν, καὶ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ κατέστη ἰδιωτισμὸς ποιητικὸς ἢ ποιητικῆ ἄδεια, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἦτο πράγματι ἰδίωμα διαλέκτου.⁶

Πολιτισθέντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἔτυχον διηρημένοι εἰς πολλὰς πολιτείας κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τε τὴν θέσιν καὶ τὸ πολιτεύμα, ὅθεν ἐποίουν καὶ συνέγραφον ἕκαστος ἐν τῇ διαλέκτῳ, ἐν ἣ ἀνετράφη ἢ προστίμησε τῶν ἄλλων, καὶ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ προήλθον Ἰωνικοί, Δωρικοί, Αἰολικοί, καὶ Ἀττικοί ποιηταὶ τε καὶ λογογράφοι, ὧν τὰ ποιήματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διεσώθησαν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.⁷

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἢ πόλις τῶν Ἀθηναίων ὑψωθείσα ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἡγεμόνευσεν αὐτῶν καταστάσα ἐν ταύτῳ ἐστία τῶν τεχνῶν, ἐπιστημῶν τε καὶ φιλοσοφίας· ἐπομένως καὶ ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος ἐτελειοποιήθη καὶ κατέστη ὑπερτέρα πασῶν τῶν ἄλλων· περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπέβη κοινὴ γλῶσσα τοῦ σοφοῦ καὶ φιλολογικοῦ κόσμου, διδασκόμενη ἕκτοτε εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα.⁸

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως διασπαρείσης εἰς τόπους παλαιότερον θεωρούμενος ὡς βαρβάρους, τὸ μίγμα τῶν κατὰ τόπους φράσεων καὶ ὁ βεβιασμένος νεολογισμὸς τινῶν συγγραφέων παρεμύρφωσαν τόσον τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς καθαρότητα, ὥστε ἕκτοτε ἤρξατο ἡ διαφθορὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλῶσσης ἀναφανείσης ἕκτοτε τῆς οὕτω καλουμένης Μακεδονικῆς ἢ Ἀλεξανδρινῆς διαλέκτου⁹, ἢ τῆς χυδαίας ἐκείνης γλῶσσης τῆς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Μακεδόνων διασπαρείσης πανταχοῦ ὅπου ἂν ἐξε-

τείνετο τὸ κράτος αὐτῶν, καίτοι τῶν γραμματικῶν ὄλαις δυνάμεσι προσπαθούντων ἐμποδίσαι τὴν τοιαύτην διαφθοράν.¹⁰

Ἐπέπρωτο ὅμως μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου νὰ διαφθορῇ ἔτι μᾶλλον ἡ φωναία τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν βάρβαρον ἐκείνην στάσιν, ἐν ἣ ὑπάρχει νῦν ἔτι παρὰ τῷ ὄγλῳ.¹¹

Ἄλλὰ πόθεν παρήχθη ἡ δημώδης αὕτη γλῶσσα; Μὴ ἄρ' ἔστι συνέχεια τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου; ἢ μὴ ἔστι παραφύλαξ τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας, καὶ δημιουργήματα τῶν τῆς ἐκκλησίας πατέρων; ἢ τῶν φιλοσόφων καὶ ῥητόρων; ἢ μὴ τάχα ἔσχε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῆς τῶν Πτολεμαίων κοινῆς διαλέκτου, ἢ τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων τῶν Δωριέων, Αἰολέων καὶ Βοιωτῶν; ἢ μὴ πηγάζῃ ἐκ τῶν χυδαῖσμων τῆς Ἀθήνησιν ἀγορᾶς;

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἔστι λογικὴ ἀπόρροια οὐχὶ μιᾶς τούτων ἀλλ' ἀπασῶν καθὸ ἀπλή καὶ ἀγνή συνέχεια τῆς παρὰ πάντων ἀνεξαιρέτως ἐνοουμένης κοινῆς διαλέκτου, τῆς μορφωθείσης ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ὅλων τῶν εἰρημένων διαλέκτων ἅμα ἐκλιπούσης τῆς αὐτονομίας καὶ τοῦ ἐπιχωρίου τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ὡς ἀπαντᾶται παρὰ Πλουτάρχου.¹²

Ἡ δὲ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μαρτυρεῖ ὅτι πλην τῆς τῶν λογίων ὑπῆρχε διάλεκτος κοινή τις καὶ δημώδης, διότι κατὰ φυσικὸν λόγον οἱ ἐν τῇ Ἀθήνησιν ἀγορᾷ καὶ οἱ ἐν τοῖς ἀγοραῖς μετήρχοντο ἄλλο ὕφος ἢ οἱ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ. Αἱ δὲ κωμωδίαί τοῦ Ἀριστοφάνους διέσωσαν ἡμῖν τοὺς βαρβαρισμοὺς τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν ἐν ἀγοραῖς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Οὐδὲ πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ὁλόκληρος ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἢ λαληθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι Πτολεμαίων οὐχ εὐρίσκειται ἐν τοῖς βιβλίοις· πολλῶ δὲ ἦττον ἐν ταῖς γραμματικαῖς· καὶ ὅτι αἱ χυδαῖαι διάλεκτοι τῶν τε ἀρχαίων καὶ νεωτέρων χρόνων ἐμπεριέχουσιν αἰετοπερὶ πλείονας ἀρχαῖσμούς ἢ νεολογίας. Οὕτως ἅπασαι σχεδὸν αἱ λέξεις τῆς καθομιλουμένης ἀνήκουσι τῇ ἀρχαίᾳ¹³ καὶ τούτων θὰ ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ Πλούταρχος καὶ δὴ καὶ ὁ Θεουκιδίδης· οὐδὲ λανθάνει ὅτι ἡ μεταξὺ Ὀμήρου καὶ Ξενοφῶντος διαφορά οὐκ ἔστι

μεγαλειτέρα τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ Ξενοφῶντος καὶ τῆς νεωτέρας, μάλιστα ἀφ' ὅτου ὁ λαὸς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα, διότι ἕκτοτε αἱ λέξεις καὶ φράσεις τῆς ἀρχαίας ἤρξαντο ἀναφανόμεναι ὡσανεὶ ἐπανήρχοντο ἐν τῇ μνήμῃ· διὸ καλῶς εἶπεν ὁ Βαρθόλδους ὅτι ἐὰν παρὰ τοῖς νῦν Γάλλοις ἢ Γερμανοῖς ἐξανίστατο σύγχρονός τις τοῦ Φυσάρτου ἢ τοῦ Βολφρήμου ἐπεμβαχίου, θὰ ἐνόοι τὴν λαλιὰν τῶν ὁμοφύλων του ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ δυσκολώτερον, ἢ ἐὰν ὁ Δημοσθένης ἤκουεν ἡμᾶς συνδιαλεγόμενος.

Ἡ μὲν γλῶσσα τῶν λογίων περιοριζομένη αἰετοπερὶ ὑπὸ τῶν κατὰ καιρούς Γραμματικῶν καὶ Κριτικῶν, οἳ οἱ Φρόνιχοι, λ. χ. Διονύσιον ἢ χοιροβοσκῶν, μένει πάντοτε σχεδὸν στάσιμος, ἐνῶ ἡ δημώδης ὑπερπηδῶσα ἐλευθέρως τοὺς γραμματικούς κακόντας, καὶ μόνον ἐκ τῆς ἀναλογίας, καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐνίοτε, ὀδηγούμενη ἀναπτύσσεται ἀδελαιδίπτως καὶ ἀλλοιοῦται. Πρώτη δὲ τῶν διαλέκτων μεταβολὴ ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ ἀνάπτυξις καὶ παντελής συγχώνεσις αὐτῶν.

Ἡ συνεχὴς πρὸς ἀλλοφύλους καὶ ἀλλοδαποὺς ἐπιμιξία ταχέως ἐξήλειψε τὰς πλείστας διαλεκτικὰς διακρίσεις, ἀρ' ὅτου μάλιστα ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία ἤρξεν ἐκ τοῦ μέσου πᾶσαν διάκρισιν πολιτικὴν.

Βεβαίον ἔστιν ὅτι ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος εἰς μέγιστον ἀφικομένη βαθμὸν πολυμερούς ἀναπτύξεως ἐπενήργησε μὲν ἐπὶ τὴν κοινὴν διάλεκτον πλείοτερον πάσης ἄλλης, δὲν ἴσχυσεν ὅμως νὰ ἐξαλείψῃ παντάπασιν καὶ τοὺς ἐπιμέρους ἰδιωτισμοὺς τοῦθ' ὅπερ συνέβη καὶ ἐν τῇ καθομιλουμένῃ.

Ἐξετάζοντες δὲ τὴν βαθμιαίαν διαφθορὰν τῆς γλώσσης ἀνευρίσκουμεν ὅτι ἐξ ἀρχαίων χρόνων τὰ παρ' Ὀμήρῳ δεκτικὰ ὁ, ἢ, τὸ, μετέπεσαν εἰς ἀπλὰ ἄρθρα· εἶτα ἤρξατο ἐξαφανιζόμενος ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς, ὅστις ἐπὶ τέλους ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὄχητο ἐντελῶς. Ἐξέλιπεν ἀιολοῦθως ἢ δοτικῆ, ἢ εὐκτικῆ καὶ τὸ ἀπαρέμφατον. Ἡ μέση φωνή, ὡς τύπος ἰδιαιτέρως ἐξέλιπε κατὰ μικρὸν. Προϊόντος τοῦ χρόνου περιπίπτει ἐν ἀχρηστίᾳ ὁ παρακείμενος ὡς τύπος ἰδιαιτέρως καὶ ἀναπληροῦται διὰ τοῦ ἀορίστου. Ἐν τῇ καθομιλου-

μένη μάλιστα ὁ παρακείμενος ἐξέλιπε παντάπασιν, μικροῦ ἔχοντος τῆς προτέρας ὑπαρξέως αὐτοῦ σωζομένου ἐν τῷ ἀορίστῳ εὐρηκα ἀντὶ εὐρηκα. Τὰς εἰς μι ρήματα δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὶ ἐν ταῖς μετοχαῖς ἐργάμενος λεγάμενος. Ἀνελύθη ὁ μέλλων καὶ οἱ παρωχημένοι. Τὸ δὲ ἄζεστον τοῦ ἀμαθοῦς στόμα ἀποστρεφόμενον τῆς λεπτότητος τῆς γραμματικῆς παρεισήγαγεν ἡμαρτημένους τύπους ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀνομάτων τε καὶ ῥημάτων, καθὼς καὶ λέξεις ἀδοκίμους καὶ ξένους¹⁴ καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ φυσικοῦ πόθου τοῦ αἰρεῖν ἐκ τοῦ μέσου πάσης τὰς ἐν τῇ γραμματικῇ ἀνωμαλίας, διότι τρεπόντων τὰ περιττοσύλλαβα βασιλεὺς, γέρονς, ἀραψ, ἀήρ, κ. λ. εἰς ἰσοσύλλαβα βασιλέας, γέροντας, Ἀραβας, ἀήρας. κ. λ. καὶ κλινόντων αὐτὰ κατὰ τὸ ταμίαις ἐσχηματίσθη ἐν μόνον διάγραμμα κλίσεως. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ εἰς ὠ ρήματα μετεποιήθησαν εἰς ὠω, δηλόω = δηλόω καὶ ὁ ἐνεστώς τῆς ἐνεργητικῆς μετοχῆς ἀνεφάνη ὡς ἄκλιτος μεταπλασμός εἰς ας, ὡον ὄντας, λέγοντας, ὅπερ ἴσως προῆλθεν ἐκ τοῦ γεροντίου τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, avendo essendo. κ. λ.¹⁵ Ὁ δὲ τῆς παθητικῆς μετοχῆς προφέρεται ἄνευ διπλασιασμοῦ, ὡον, γραμμέρος, φραγμαίρος, καὶ ὡσανεὶ ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν εἰς μι ρημάτων. Αἱ δὲ προθέσεις ἅπασαι ὑπεβλήθησαν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς συν-ἀξέως, δηλαδή τῆς αἰτιατικῆς, ἐκτὸς τῆς ἀποβληθείσης σὺν· τῆς ἐν ἀντικατασταθείσης διὰ τῆς εἰς καὶ τῆς σπανιζούσης ἐκ¹⁶. Ἀπόλωτο δὲ ἡ προσφθία, ἀνθ' ἧς τελευταῖον ἀποκατέστη ὁ ἐπικρατήσας τόνος.¹⁷ Καὶ ὅσῳ μᾶλλον ἤλαττοῦτο ἡ ἐμβριθεία τῆς διανοίας, τοσούτῳ μᾶλλον ἡ κουφονοία ἐνημερῖζετο εἰς φράσεις μακρολόγους καὶ ἀναπληρωτικά· διότι πᾶσα φράσις μὴ κατ' ἀνάγκην βιαία προσπαθεῖ, οὕτως εἰπεῖν, ἵνα πληρώσῃ κενόν τι ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ λαλοῦντος καὶ ἀκούοντος.¹⁸

Νῦν δὲ ἐπιχειροῦντες, μετὰ τοῦ φιλέλληνος Μεδελοῦ Βαρθόλδου, τὴν κατὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν ἐξέτασιν τῆς γλώσσης, καὶ ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς λεγομένης ἑλληνιστικῆς, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν Μακεδονικὴν ταύτην ἐποχὴν τῆς κοινῆς διαλέκτου ἀνήκει καὶ ἡ μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα,

Ἐν ταύτῃ πολλοὶ ὑπάρχουσιν ἑβραϊσμοί, οὐδόλως ὅμως δύνανται ἐκληθῆναι ἅπασαι αἱ ἀσυνήθεις φράσεις ὡς ἑβραϊσμοί. Οὕτως ὁ σύγχρονος σχεδὸν τῶν Ἑβδομήκοντα Πολυβίου ἐνδεχόμενον ὅτι ἔχει ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ πολλοὺς λατινισμούς, οὐχ' ὅμως ἅπασαι αἱ αὐτοῦ ἀσυνήθεις φράσεις εἰσὶ λατινισμοί. Ἄλλ' ἢ σπουδῆ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης συντελεῖ οὐκ ὀλίγους εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Πολυβίου, τῶν Ο'. καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ φρασεολογία τῶν Ο' φαίνεται νεωτάτη ἅμα παραβληθεῖσα πρὸς τὴν τῶν ἄλλων συγχρόνων. Πλὴν ἐρμηνεύεται κάλλιστα διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι οἱ μεταφρασται ἐπονήσαντο χρῆσιν τῆς τότε δημώδους ἢ καθομιλουμένης γλώσσης. Τὰ—ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου... πάντες ἐξέκλιναν... ἅμα ἠχρειώθησαν... τάφος ἀνεωγμένος ὁ τάφος αὐτῶν—εἶναι φράσεις καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης. Κοινὰ λέξεις εἰς τε τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς διαλέκτου εἰσὶν αἱ ἐξῆς.—ἐπισκέπτομαι, ἀποκρίνομαι, πρόσκομμα, πειράζω, ἀκολουθεῖν, κοιμῶμαι, ὄλος, ἔπομαι, κατοικῶ, καθίζομαι, καθίζω, ὑπάγω κ. λ.

Ἡ γλώσσα τῶν Ο' περιέχει τύπους διαφύρων διαλέκτων. Δωρισμούς ὡς π. χ. *πάζω*. Ὀμηρικά ὄιον ἀγέρωχος, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Ἄλλ' οἱ ἐν τοῖς Ο' ἰδιαιτέροι τύποι ὡς καὶ ἡ χρῆσις διαφύρων λέξεων ἐξηγοῦνται εὐχερῶς διὰ τῆς παραβολῆς τῆς καθομιλουμένης καὶ ἄλλων μὴ δοκίμων συγγραφέων¹⁹. Οὕτω τὸ *ἔδολιούσαν* π. χ. εἶναι παρατακτικὸς τοῦ *δολιώω* (γ' προσ. πληθυντ.) ἐξηγεῖται δὲ ὑπὸ τε τῶν ὁμοίων τύπων *ἐλέγισσαν* τῶν Ο' καὶ ὑπὸ τῶν νῦν ἐν χρήσει *ἔδολιούσα*, *ἐτιμούσα*. Ἐτυμολογικῶς δὲ ἐξεταζόμενον εἶναι ὀρθότατον ὡς ἐν τοῖς *ἔδολιούσαν*, *ἴστασαν*, *ἐτέθησαν*.²⁰

Τοῦ Πολυβίου ὁ καθόλου ρόυς τῶν προτάσεων οὐκ ἔστι τόσον καινοφανῆς ὅσον τῶν Ο'. Μεταχειρίζεται ὅμως π. χ. *πλὴν* ἀντὶ ἀλλὰ ὅταν ἀντὶ ὅτε ἀρ ἀντὶ εἰ ἀκμῆν ἀντὶ ἔτι (ὡς ὁ Θεόκοιτος) ἴδιον ἀντὶ ἑαυτοῦ καὶ ἐνιαχοῦ ὁ αὐτός. Τὴν ἀπὸ μεταχειρίζεται πρὸς ἐνδειξιν τῆς ἀξίας ἢ τοῦ βάρους, ἀπὸ δέκα *ταλάντων* καὶ ὡς νῦν λέγομεν *δός μοι ἀπὸ δέκα ὀβολοῦ ἐκάστοτε* ἀπὸ *μίας δραχμῆς*. Τὴν εἰς, ὄιον, εἰς τοὺς

καθ' ἡμᾶς χρόνους, ἀντὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Ἰδοὺ καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα τῆς νεωτέρας τοῦ Πολυβίου φρασεολογίας—ὁ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τρόπος—πραγματικῶς διανοήθησαν—δικαιοδοσία—τρώγομεν (ἀντὶ ἐσθίομεν)—λοιπὸν ἀνάγκη συγχωρεῖν τὰς ἀρχὰς καὶ ὑποθέσεις εἶναι ψευδεῖς—εἰς ἀληθινὰς ἐνοίας ἀγειν—συμφωνοῦντες (ἀντὶ συνθηκολογοῦντες)—ἀντισπασμὸν (diversion)—ἐκ τοῦ ζῆν ἐξέχωρησαν διὰ τὸν χρόνον—ἢ γὰρ λέξις αὕτη τοῦτο σημαίνει κυρίως,—εἰς φόβους συνεχεῖς καὶ παραχὰς.—Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ χρῆσις τῆς εἰς εἶναι οὐ σπανία.—εἰς τὸν κλῆρον τοῦ πατρὸς, ἀντὶ ἐν. Ἀντὶ ἀπαρεμφάτου εἰρηται τὸ ἴνα μετὰ τῆς ὑποτακτικῆς—εἶπε, ἴνα οἱ λίθοι ἄρτοι γένωνται—ἀνὰ μέσον—ἄφες ἐκβάλλω, (ἄς ἐκβάλλω)—βρέχει (ἀντὶ ὕει)—ἐνοχος εἰς τὴν γένεαν (ἀντὶ τῆς γενέης)—περισσότερον (ἀντὶ πλέον—δυσκόλως (ἀντὶ μόλις)—χαλεπῶς—αὐτός (ἀντὶ ὅς ἢ οὗτος)—ἐσάθη (ἀντὶ ἔστη)—εὐχαριστῶ (ἀντὶ χάριν εἰδέναι—καθεῖς (ἀντὶ ἕκαστος)—τίθεται δὲ καὶ γενικῆ ἀντὶ δοτικῆς ὡς ἐν τῇ καθομιλουμένῃ ὄιον,—οὐ ἐγὼ οὐκ εἶμαι ἀξίος ἴνα λύσω αὐτῶ τὸν ἵμαντα τοῦ ὑποδήματος—Τελευταῖον οἱ τύποι *γεμίω*, *ἐγγίω*, ἀνήκουσι τῇ ἑλληνικῇ καὶ τῇ καθομιλουμένῃ. Ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ ἡ φράσις—τὸν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων—τὸ *κατέχω* σημαίνει ὡς καὶ νῦν ἠξέυρω ἐκ τοῦ *ἐξέυρισκω*.

Ἀπὸ Πολυβίου καὶ Καινῆς Διαθήκης μεταβαίνομεν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν περίοδον. Ὁ βουλόμενος μαθεῖν πῶς διέκειτο ἡ λαλουμένη γλώσσα περὶ τὸ 180 μ. Χ. λαβέτω ἀνὰ χεῖρας τὴν ὑπὸ Λοβεκίου ἔκδοσιν τῶν ἐκλογῶν καὶ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Φρυνίου. Ἐν τούτοις μεθ' ὅλας τὰς ἐντόνους τοῦ Φρυνίου διαμαρτηρήσεις, σύμπαντες σχεδὸν οἱ Ἀττικοὶ τύποι καθιερώθησαν ἐν τῇ νῦν λαλουμένῃ διαλέκτῳ ὄιον φαγᾶς καὶ φακᾶς—νερόν καὶ νήρόν—φλούδιον, κρύβω, ἀπὸ μακρόθεν, λιθάριον, σταθερός, βασιλίσα, γελάσιμον, ζώψιον, ξενιτεύειν, κοράσιον, εὐχαριστῶ, ροῖδιον κ. λ.

Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον μέχρι τοῦ Πτωχοπροδρόμου, δηλ. περὶ τὸν ΙΑ', ἀπὸ Χ,

αἰῶνα, γλώσσα τῆς φιλολογίας ἦτον ἡ ἐπιτετηδευμένη Ἀττικῇ. Ἄλλ' ἡ δημώδης διάλεκτος καὶ τοι πιεζομένη, ἀνακύπτει καὶ ἀναφαίνεται, ἰδίως δὲ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Νικοδήμου (δηλ. περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος). Ἐν τοῖς ἀποφθέγμασι τῶν πατέρων. Ἐν τοῖς πράξεσι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου (536). Παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Ἀντικλήουρι καὶ Ἰωάννῃ τῷ Νόσχῳ (620) καὶ ἐν ταῖς Νεαραῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ (565). Ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Νικοδήμου καὶ ἐν ταῖς Νεαραῖς ὑπάρχουσι πλεῖσαι λατινικαὶ λέξεις, ἐξ ὧν τινες περιεσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον. Τούτων τὴν βάρβαρον καταγωγὴν περικαλύπτει ἡ ἑλληνικὴ εὐφυῖα δι' ἑλληνικῶν καταλήξεων, ὄιον ἄρματα, ἄρματωλός (ἐκ τοῦ arma), ὡς ἄμαρτωλός. Κυριότεραι καινοτομίαι τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ ἀββάς, τοῦ ἀββοῦ, οἱ ἀββάδες—κοπάδι—πολλὰ τὰ ἔτη—ἄμβων ἀντὶ βῆμα—ἐν ἀντὶ ἔστι—καὶ ἡ σύνοδος τῶν συμφώνων τζ, ὄιον τζουμάς, τζαγγάρια.—Τὸ τζ εὐρίσκειται ἐν ἀρχῇ λέξεων ἀείποτε βαρβάρων. Ἴσως δὲ ὑπῆρχεν εἰς τινὰς λέξεις καὶ ἐν τῇ κλασσικῇ ἐποχῇ ὡς τις ἀναγκαία διάμεσος βαθμὶς μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου ἀττικοῦ σσ (κόσσυφος) καὶ τοῦ νεωτέρου ττ (κόττυφος), καὶ κοινῶς κόττυφος.

Ἄλλη ἐποχὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς ἐγείρας 622 μέχρι 1099. Ἐνταῦθα πραγματικῶς ἡ φιλολογία μεθίσταται ἀπὸ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν καθομιλουμένην, ἡ μᾶλλον ἀπὸ τῆς γλώσσης τῶν γραμματικῶν εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ.

Ὁ Θεοφάνης (756—806) σχηματίζει εἰς ἀδειὰ τὸν πληθυντικὸν τῶν εἰς ας ὀνομάτων. Γράφει ἄς *λαλήσωμεν*, ἄς *εἰσελάβωσιν* ἀντὶ *λαλήσωμεν*, *εἰσελθόντων* καὶ ἄνευ διπλασιασμοῦ *σιδηρωμένος*, *καστελλωμένος*, *πυρπολημένος*. Συντάσσει τὴν ἀπὸ μετὰ αἰτιατικῆς τὴν *σὺν* καὶ τὸ ἅμα μετὰ γενικῆς. Ὁ Μαλαλάς, ὁστικὸς ἀγνωστος ἡ ἐποχῇ, γράφει *Πέρσες* ἀντὶ *Πέρσαι* ταῖς *πλάκαις* κατὰ μεταπλασμὸν ἐκ τοῦ *πλάξ* ὡσανεὶ ἦτο ἡ *πλάκα* ὄιον *ἐὰν ἦσαν* καὶ συντάσσει τὴν μετὰ μετ' αἰτιατικῆς. Ὁ ἀνώνυμος βιογράφος Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου γράφει *λέγουρ* ἀντὶ *λέγουσιν* εἰρηγῆς ἀντὶ εὐ-

γενῆς καὶ συντάσσει τὴν ἐκ μετ' αἰτιατικῆς. Λέων ὁ σοφὸς (836—911) γράφει ἰδικῶς (proprius), καὶ γράφεται ἀντὶ γράφῃ. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἔχει *ἀλλ-λάξιμος*, *ἀλλαξιμάτος* καὶ *μορογενῆ* ὡς κλητικὴν τοῦ *μορογενῆς* ὡς ἀντὶ ὁμῶν τῶν ἀντὶ αὐτῶν ἴνα ἀντὶ ἐν εἶσε ἀντὶ εἰ σὸν ἀντὶ σοῖ (καλή σου ἡμέρα) γὰ ἀντὶ ἴνα καὶ ἔως μετ' αἰτιατικῆς. Ἀνώνυμος τις συγγραφεὺς γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Θεοφάνης *Continnatus* ἔχει *Ἄλω* γενικ. ἐκ τοῦ *Ἄλω*. Ἄρη ἐκ τοῦ Ἄρης καὶ χρυσοῆς ἀντὶ χρυσοῦς. Ὁ Κεδρινὸς (1057) γράφει *ἐπτά* ἀντὶ *ἐπτάκις* ὅ ἴσως εἶναι λείψανον ἀρχαίας ὀργανικῆς καταλήξεως. Δεῖγμα κοινῆς διαλέκτου εἶναι τὸ *ἔω σὲ ἔκτισα*, *φούρσε*, *ἔω ἴνα σὲ χαλάσω*. Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (1109) γράφει,

Τὸ σάββατον τῆς τυρινῆς
Χαρῆς, Ἄλέξιε, ἐνόησές το
Καὶ τὴν δευτέραν τὸ πρωτὶ
Εἶπε, καλῶς γεράκιον μου.

Ἐντεῦθεν ἐτέθη τὸ *σάββατον* ἀντὶ τῷ *σαββάτῳ* ἐνόησες ἀντὶ ἐνόησας* *χαρῆς* ἀντὶ τοῦ εὐκατικοῦ *χαρείης** τὴν *δευτέραν* ἀντὶ τῆς *δευτέρας* *καλῶς*, εἶδος ἀσπασμοῦ ὡς νῦν (*καλῶς ἦλθες*) καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν *γεράκιον* ἀντὶ *γερόντιον*.

Καὶ ἐνταῦθα λήγει ἡ μεσαιωνικὴ περίοδος τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἰγνη δὲ τῆς νῦν καθομιλουμένης ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ χρόνῳ Συμναῖωνος τοῦ Στῆ ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος. Πλήρη ὅμως χρῆσιν αὐτῆς ἐποίησατο μετ' οὐ πολὺ ὁ μοναχὸς Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος ἢ Πτωχοπρόδρομος συντάξας στίχους πολιτικῶς τῷ αὐτοκράτορι Μιχαῆλ Κομνηνῷ ἐξ ὧν καὶ οἱ ἐξῆς δύο ἐκ τῶν καθ' Ἡγουμένων πονήματος αὐτοῦ.

Ὅταν βρωστῶ καὶ κείτομαι τὴν παλαμύδα βλέπω
Τὸ πῶς νὰ ζήτω ἐξαπορῶ με ταύταις ταῖς σαρ-
[δέλαις.

Ἡ δημώδης γλώσσα, ἐν ἣ ἔγραψαν ὁ Στῆ καὶ Πτωχοπρόδρομος, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον περιωρίσθη εἰς τὰς κατωτέρας τοῦ λαοῦ τάξεις, φοβούμενη, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἐκλεκτικὴν τῆς αὐτῆς γλώσσαν, ὅθεν ἔζη ἐν τῇ σκοτεινῇ, ἔως οὐ ἀλούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ διασκεδασθέντων τῶν ἐκ Βυζαντίου λογίων, ἐξεφάνη ἐκ τῆς ἀρχαίας ἢ καθομιλουμένης, ἢ ἀποτελέσασα τὸν διανοητικὸν καὶ ἀδιάρη-

κτον δεσμών του παρελθόντος και παρόντος. Ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἤρξατο ἔκτοτε ἀποκαλύπτουσα κατὰ μικρὸν τὴν ἐνοικουσαν ἐν αὐτῇ δύναμιν καὶ ἀρυσμένη ἐκ τῶν ἀενάων πηγῶν τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀναπτύσσεται καὶ παγιοῦται ἐτι μᾶλλον ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν. προσθεῖσα μάλιστα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα καὶ ἀφέλειαν τὸ σφοδρὸν πάθος τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡ γραφομένη ἰδίως καὶ τοι ἔχουσα, ὡς τὴν δημόδη, τὸ ἀναλυτικὸν τῶν νεωτέρων τῆς Εὐρώπης γλωσσῶν, διατηρεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ἐπὶ Θουκυδίδου συνήθους γραμματικούς τύπους, ἀποφεύγουσα κανονικῶς πάσας τὰς ἀκρότητας τῆς ὀφθαλμικῆς διαλέκτου, ὡς λ. χ. θάλαττα ἀντὶ θάλασσα, γλῶττα ἀντὶ γλῶσσα, χερρόρησος ἀντὶ χερσόρησος κ.λ.²¹. Οὕτως ὁ θησαυρὸς τῶν λέξεων ἔμεινεν ἄθικτος καὶ ἐάν ποῦ ἀκούηται λέξις τις βάρβαρος ἐν τῇ χυδαίᾳ οἱ γράφοντες ὅμως ἀποφεύγουσιν αὐτάς, μάλιστα ἀπὸ τινος χρόνου οἱ λόγιοι ἐκάθιραν τὴν γλῶσσαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπεσκοράμισαν ἢ δὴ πάσας σχεδὸν τὰς μὴ ἐνυπαρχούσας λέξεις ἐν τῷ ἀρχαίῳ λεξικῷ, ὅπουθεν ἀρνούμεθα καὶ τὰ ῥήματα δι' ὧν ἐκφράζονται νέα πράγματα καὶ νέα σχέσεις. Περί δὲ τῆς γραμματικῆς σημειώτεον ὅτι ἡ ἐν τῇ γραφῇ φωνολογία καὶ αἱ κλίσεις εἶναι αἱ αὐταὶ ὥσπερ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ· τὸ αὐτὸ ῥητέον περὶ τῶν ἀντωνυμιῶν, τῶν ἐπιρρημάτων, τῶν προθέσεων καὶ συνδέσμων. Μόνον ἐν ταῖς ἐγγλίσεσιν ὑπάρχουσι μικραὶ μεταβολαί· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι τύποι, πληθ τῶν τῆς εὐκτικῆς, εἰσι πρὸ πολλοῦ ἐν χρήσει καὶ ὁ μέλλων καὶ τὸ ἀπαρέμφατον ἤρξαντο ἀντικαθιστώμενοι ἀντὶ τῶν νεωτέρων περιφράσεων. Ἡ τοῦ λόγου κατασκευὴ ἐπομένη εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν διάθεσιν τῆς νεωτέρας διανοίας, ἥτις διαφέρει τοῦ ἀρχαίου τρόπου τοῦ διανοεῖσθαι, ἔπρεπε κατὰ τὸ εἶδος νὰ ἀλλοιωθῇ· ἡ ἔλιξις ὅμως καὶ ἡ βραχυλογία, ἡ τοῦ ἄρθρου χρήσις ἐν τῇ συμπτύξει καὶ συνδέσει τῶν προτάσεων καὶ πολλὰ ἄλλα συντακτικὰ φαινόμενα σώζονται ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Καὶ ὅμως φρονούσι τινες ὅτι πρὸς ἐπιστημονικὴν κατεργασίαν τῆς γραφομένης ταύτης γλώσσης πρέπει νὰ εἰσαγάγωμέν τινὰ εἰσέτι τοῦ εἶδους τῆς ἀρχαίας· τὸν παρακειμένον δηλονότι καὶ ὑπερσυντελικόν,

ἔστιν ὅτε τὴν εὐκτικὴν ἔγκλισιν, τὸν παρατατικὸν καὶ ἀόριστον μετὰ μὲν τοῦ εἰ ἐν τῷ ἡγουμένῳ τῶν ὑποτακτικῶν λόγων· μετὰ δὲ τοῦ ἀν ἐν τῷ ἐπομένῳ, ἀντὶ τῶν ἡθελοῦν εἶναι καὶ εἶσθαι. Ὅπως δὴποτε ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα, εἰ καὶ ἀπόλεσε πολλὰ τῶν ῥυθμικῶν καὶ μελωδικῶν στοιχείων τῆς ἀρχαίας, διασώζει ὅμως τὴν πηλικαύτην ποιικιλίαν ἤχων καὶ ἀναλλαγὴν τόνων, ὥστε γλυκεῖα ἀποβαίνει καὶ εὐρωστος καὶ καταλληλοτάτη πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν διαφόρων τῆς ψυχῆς παθημάτων· ἡ δὲ περὶ τὴν γλῶσσαν φιλοκαλία ἡμῶν οὐδαμῶς ἐστὶν ἀναξία τῆς τῶν ἀρχαίων. Ἡ μόρφωσις ὅμως καὶ τελειότης τῶν γλωσσῶν ἐναπόκειται τοῖς συγγραφεῦσι καὶ μάλιστα τοῖς ποιηταῖς, καὶ οὐδόλως τοῖς γραμματικοῖς τοῖς κατ' ὄρθον λόγον καὶ καθήκον ἐρειδόμενοις ἐπ' αὐτοῖς τοῖς δοκιμοτέροις συγγραφεῦσι πρὸς ἀναγραφὴν τῶν κανόνων. Ἐν τούτοις φαίνεται μοι ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποβάλλωμεν ἐξολοκλήρου ὅλα τὰ μόρια, λέξεις καὶ φράσεις τῆς καθημιλουμένης περιορίζοντες τὴν γλῶσσαν μᾶς ἐν τοῖς κανονικοῖς τῆς ἀρχαίας ὁρίαις, διότι οὐδεμία γλῶσσα ἔχει κάλλος καὶ ἰσχὺν ἐάν μὴ ὑπάρχη ἐλευθερία²². Κακῆ τύχη ὅμως ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα, ἡ ἐμπεριέχουσα οὐ μικροῦς ἰδίους αὐτῆς γλωσσικούς θησαυρούς, ἀρμόζοντας τῇ μικρᾷ πρὸ πάντων ποιήσει²³ δὲν ἐσπουδάσθη ἀρκετὰ, οὐδ' ἀποτελεῖ ἀρκούντως μέρος τῆς διδασκαλίας²⁴ περιφρονουμένη ὑπὸ μεγάλου πλήθους λογίων, μὴ λαμβανόντων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι ὡς λέγει ὁ αἰδύμιος Κοραΐς, τὸ ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον ἡ ψυχὴ πλάττει πρῶτον ἐνδιαθέτως καὶ ἀκολούθως προφέρει τοὺς λογισμούς τῆς ἐπομένως ἐάν τὸ ἐργαλεῖον ᾖ ἀνακόνητον, ἰωμένον, ἢ κακῶς κατεσκευασμένον, ἀτελές ἐξ ἀνάγκης μένει καὶ τὸ ἔργον τοῦ τεχνίτου.

Les langues sont la clef des sciences.²⁵

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

(1) Ἡ Δωρικὴ καθὼ ἐξηπλωμένη εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα ἦτο φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ ἡ τῶν χωρικῶν γλῶσσα· τούτου ἕνεκα ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἐγράφοντο μικρὰ τινὰ καὶ ἀστεία ἀγροικὰ ποιήματα. Δωρικῆ ὡσαύτως καλεῖται καὶ ἡ τῶν δραματουργῶν γλῶσσα, ἡ ἐν

χρήσει ἐν τοῖς χοροῖς. Ἄλλ' ὁ Δωρισμὸς οὐδὲ συνίστατο μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μακροῦ α ἀντὶ τοῦ η.

Ἐνταῦθα δὲ ἀναφίρομεν ἐν συνόψει τοὺς κυριώτερους αὐτῆς κανόνες.

α] Ποιεῖ συνεχεστάτην τοῦ α χρῆσιν, ὡς οἱ Ἴωνες ἔθεν ἀντικαθιστώσα τὸ ε διὰ τοῦ α λέγει μέγας, τράχω, ἀντὶ μέγεθος, τρέχω.

β'] Τρέπει ὡς τὴν Ἴωνικὴν τὸ η εἰς α' οἶον ἄβα, φάμα, ἄμεις, ἀντὶ ἡβη, φῆμη, ἡμεῖς. Ἄλλ' ἐν μὲν τῇ Ἴωνικῇ τὸ α εἶναι μακρὸν, ἐν δὲ τῇ Δωρικῇ βραχύ.

γ') Τὸ ο εἰς α οἶον εἴκατε ἀντὶ εἴκοσι.

δ') Τὸ ω εἰς α, ἰδίως ἐν τῇ γενικῇ πληθυντικῇ τῶν τῆς πρώτης κλίσεως ὀνομάτων ἔθεν μουσᾶν, τιμᾶν, πρῶτος, γελᾶν, ἀντὶ μουσᾶων, τιμᾶων, πρῶτος, γελῶν, ἐκ τῶν μουσᾶων, τιμᾶων, πρῶτος, κ.λ. ὅπου ἐν τῇ συναίρεσει ὑπερισχύει ὁ φθόγγος α.

ε) Τὴν εἰ διφθογγον εἰς α' ὡς κλάξ, ἀντὶ κλείς.

ς') Τὴν ου εἰς α' οἶον Αἰρεία, Χρῆσα, ἀντὶ Αἰρείου, Χρῆσου.

ζ') Τὴν εἰ εἰς η μεθ' ὑπογεγραμμένης, καὶ κατὰ Κρύγερον, ἀνεῦ ὑπογεγραμμένης διὸ λαβῆν ἢ λαβῆν, ἀντὶ λαβεῖν.

η) Τὰς διφθογγους αυ, οι, ου εἰς ω' οἶον ὦλαξ, ἀντὶ ἄλλαξ· πομεινικός (ἀν καὶ ὁ Θεόκριτος οὐδέποτε χρῆσιν τούτου ποιεῖται) ἀντὶ ποιμεινικός· μῶσας ἀντὶ μῶσας.

θ') Τρέπει τὸ μὲν σ εἰς ξ, τὸ δὲ τ εἰς κ' οἶον, κλάξ ἀντὶ κλείς· καὶ ποκά ἀντὶ ποτέ.

ι) Μεταχειρίζεται τὴν πληθυντικὴν τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων ἀντὶ τῆς ἐνικῆς· οἶον, καλαί, καλαίς, ἀντὶ καλή, καλήν.

ια) Ἀποβάλλει τὸ τῆς ἀπαρέμφατου οἶον, ἴδεν, φροῖτερ ἀντὶ ἰδεῖν, φροεῖν.

ιβ') Μεταχειρίζεται τὴν τῆς μετοχῆς ἐνικῆν δοτικὴν, ἀντὶ τοῦ τριτοπροσώπου πληθυντικῶν ῥήματος ὡς μοχθίλοντι, ὅτι, ἀντὶ μοχθίλοισι, εἰσὶ. (Ἄλλ' ὁ Ματθίας καὶ Κρύγερος διατείνονται ὅτι εἶναι κατάληξις τοῦ 3ου πληθ. προσώπου· οὐχὶ δὲ ἡ ἐνικὴ δοτικὴ. Ἡ κατάληξις αὕτη ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ἔλωρτι, μένωτι. Ἐκ ταύτης ἔγενεν ἡ λατινικὴ πti, καὶ ἡ ἀλεξανδρινὴ συγχοπὴ τοῦ παρακειμένου ἔοργαν, ἔορπαν, πέοργικαν.

ιγ') Προστίθει τὴν συλλαβὴν μὲ πρὸ τῆς

ἀπαρέμφατικῆς κατάληξεως· ὡς βήμεναι, ἀντὶ βῆναι.

ιδ') Τρέπει τὸ σ εἰς τ' ἔθεν τὴ, τεός, ἀντὶ σὺ, σός· καὶ ἐνίστε τὸ θ εἰς σ' ὡς σεοί, ἀντὶ θεοί.

ιε) Διαλύει τὸ διπλοῦν ζ' εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ δ καὶ σ, προτάσσουσα τὸ τελευταῖον· οἶον ἐσδώμεθα, ἐρίσθων, ἀντὶ ἐζώμεθα, ἐρίζων.

(2) Ἡ Αἰολικὴ ἔφρασε πρώτιστα εἰς ἐνδοξον βαθμὸν ἀκμῆς. Ἰδοῦ ἐν συνόψει οἱ κυριώτεροι αὐτῆς κανόνες.

α) Ἀντικαθίστησι συνήθως τὸ δασύ διὰ τοῦ ψιλοῦ πνεύματος· ἔθεν ἡμέρα, ἡλιος, ἀντὶ ἡμέρα, ἡλιος· καὶ ἀντὶ τοῦ δασέως μεταχειρίζεται τὸ δίγαμμα.

β) Ἀναδιβάλλει τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν ἢ προπαραλήγουσαν· οἶον, πόταμος, κάλος, ἀντὶ ποταμός, καλός.

γ) Τὴν εἰς ας λέγουσαν τρέπει εἰς αἰς· ἔθεν καλαίς, βόαις, ἀντὶ καλαίς, βοαίς.

δ) Τὴν ἀπαρέμφατικὴν κατάληξιν αη τρέπει εἰς αἰς· οἶον, γέλαις, ἀντὶ γελᾶν. Ἔτι τὴν οἰς οἰς ουν' ὡς χρυσούν, ἀντὶ χρυσοῖς· καὶ τὸ σ εἰς υ' διὸ ὄνυμα, ἀντὶ ὄνομα, ἄγυρις, ἀντὶ ἄγορά. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ συνώνυμος, ἀντωνυμία κ.λ., ἀντὶ συνώνυμος, ἀντωνομία κ.λ.

ε) Τρέπει εἰς αο τὴν ου κατάληξιν τῆς ἐνικῆς γενικῆς τῶν τῆς α. κλίσεως ὀνομάτων· οἶον, Αἰρείαο, Χρῆσαο, ἀντὶ Αἰρείου Χρῆσου.

ς') Τὴν εἰς ων κατάληξιν τῆς γενικῆς πληθυντικῆς τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων τρέπει εἰς αων' ὡς, μουσᾶων, Αἰρειᾶων, ἀντὶ μουσᾶων, Αἰρειῶων.

ζ') Τὰ εἰς ης καὶ ας δευτέρα τῶν ῥημάτων πρόσωπα σχηματίζει προσθήκῃ τῆς θα κατάληξεως· ἔθεν, εἶπηθα, ἦσα, οἶδαθα, ἦδεισα, ἀντὶ εἶπης, οἶδας, ἦδεις.

η) Εἰς τὰς ἀπὸ ρ ἀρχομένας λέξεις ἀντὶ τοῦ δασέως πνεύματος προτίθησι θ' ὡς βρόδοι, βρυτήρ, ἀντὶ βρόδοι, βροτήρ.

θ) Τὰ δύο μμ τρέπει εἰς δύο ππ ὡς ὀπαπα, ἀντὶ ὀμμαπα.

ι) Πολλάκις διπλασιάζει τ' ἀμετίθετα καὶ τὰ σ καὶ τ' οἶον, ὠτελλή, ἡμεες, ἔντεπε, φθέρρω, τόσσοις, ὅτι, ἀντὶ ὠτελλη, ἡμεῖς, ἔρεσε, τόσσοις, ὅτι κ.λ.

ιά) Παρενθέτει υ' ως, αὐτῆρ, δαυλός, ἀντί
ἀτῆρ, δαλός.

ιβ') Μεταχειρίζεται δύο δδ ἀντί ζ'. μάδδα,
θεριδδω, ἀντί μάζα, θεριζώ.

ιγ') Πάντι τ' οἶον, πέμπε, σπολή, ἀντί πέντε
στολή' και φ' ἀντί θ'. ως φλάρ, φῆρ, ἀντί
θλάρ, θήρ.

ιδ') Ἐτι τὰ φιλά ἀντί δασέων' δέχομαι,
ἐπάλμερος, ἀντί δέχομαι, ἐπάλμερος.

ιε') Ἀντί τῆς κλητικῆς τῶν κυρίων ὀνο-
μάτων τῆς πέμπτης κλίσεως μεταχειρίζεται
ε' οἶον, Δημόθερε, Ἀριστόφαρε, ἀντί Δη-
μόθερες, Ἀριστόφαρες.

ισ') Ἀντί ἐγώ, ἔγωγε, ἔλεγον οἱ Διολεῖς
ἰών, ἰωγα και ἰωργα.

(3) Ἰδού ἐν ὀλίγοις οἱ κυριώτεροι τῆς
Ἰωνικῆς διαλέκτου κανόνες.

α) Προτιμᾷ ἀντιστρόφως τῆς Ἀττικῆς,
τὸν ἀσυναίρετον τοῦ συννημένου τύπου ὅθεν
νόος, φιλέειν, ἀντί νοός, φιλεῖν.

β) Πολλάκις, ὅπως σχηματίζει χασμο-
δίαν, ἀποβάλλει, ἐν μέσῳ ἢ ἐν ἀρχῇ τῆς λέ-
ξεως σύμφωνα οἶον, κρέαα, τύπτει, εἶδος,
εἴθειν, ἀντί κρέατα, δεῖδος, λείθειν. Μὴ
υπάρχοντος δὲ συμφώνου πρὸς ἀποβολὴν
προστίθῃ ε' ὡς, μουσεών, ἀδελφός, εὖς,
ἀντί μουσῶν, ἀδελφός, εὔς.

γ) Ἐνίοτε παραλείπει τὴν συλλαβικὴν
τῶν ῥημάτων ἀϋξῆσιν ὡς πάθερ, ἀντί ἔπαθερ.

δ) Ἐπεκτείνει τὰς λέξεις διὰ παρενθέ-
σεως φωνήεντος ἢ διφθόγγου οἶον ἀναγκαίη,
ἀντί ἀνάγκη.

ε) Τρέπει τὴν διφθόγγον εἰ εἰς ἠ' οἶον,
ἀληθῆη, ἀντί ἀλήθεια κληῖω, ἀντί κλειώ.
Τὸ δὲ α μακρὸν εἰς ἠῖ, ὡς ῥηθῖος, ἀντί
ῥήθῖος' και τὸ φ εἰς αοι' αοιδῆ, ἀντί ᾠδῆ.
Τὰς δὲ διφθόγγους αυ, ου εἰς ω' οἶον, αὐτός,
ὦν, ἀντί αὐτός, οὔν.

ς) Τὴν διφθόγγον ου τρέπει εἰς εν' οἶον,
ποιεῖσι ἀντί ποιουσι

ζ) Μεταχειρίζεται ἢ ἀντί α' ὡς ἱστορίη,
λίηρ, πρηξάμερος, ἀντί ἱστορία, λίαν, πρη-
ξάμερος. Καὶ ἐνίοτε διὰ τοῦ αὐτοῦ ἢ μηκύ-
νει τὸ ε' οἶον, θεήρομαι, βασιλῆς, ἀντί
θεόρομαι, βασιλεῖς.

η) Τὴν εἰς ου γενικὴν τῶν εἰς ος και ον
ὀνομάτων ποιεῖ εἰς οιο' ὡς, λόγιοι, φίλιοι,
ἀντί λόγου, φίλου.

θ) Προστίθῃσιν ι εἰς τὰς εἰς αἰς και οἰς

δοτικὰς τοῦ πληθυντικῶν ὅθεν μούσοισι, λό-
γοισι, ἀντί μούσαις, λόγοις. Οὕτω και τοῖσι
ἀντί τοῖς, διότι ἀντί τῆς ἀναφορικῆς δε, ἢ
δ, μεταχειρίζεται τὸ ἄρθρον ὁ, ἢ, τό.

ι) Ἐνίοτε ἐκτείνει τὸ ε διὰ τοῦ ι' οἶον,
εἶνεκα, κεινός, ὑπόδειξις, ἀντί ἔνεκα, κε-
νός, ὑπόδειξις. Ἄλλοτε δὲ ἀπεναντίας ἀπο-
βάλλει τὸ ι τῆς εἰ διφθόγγου ὅθεν, μέλων
ἀντί μελῶν.

ια) Τρέπει τὸ π εἰς κ, και τὰ δασέα εἰς
φιλά' οἶον, κῶς, κῶσος, ἀντί πῶς, πῶσος' και
ἐπορᾶν, κατίθειν, ἀντί ἐφορᾶν, καθίθειν.

ιβ') Ἀναδιπλασιάζει τὸν ἄριστον ε'
ὅθεν, μέλαθωρ, ἀντί ἔλαθωρ.

ιγ) Διαιρεῖ τὰς συνθέτους λέξεις εἰς τὰς
ἐξ ὧν σύγκεινται' οἶον, κατὰ δὲ ἔκταρεν,
Πέλοπος νῆσος, ἀντί κατέκταρεν δὲ, Πε-
λοπόννησος.

ιδ') Σχηματίζει πολλάκις εἰς μεν τοὺς
ἀπαρεμφατικούς χρόνους' ὡς, τύπτειμεν, σῆ-
μεν, ἀντί τύπτειν, στήναι. Τοὺς δὲ παρα-
τατικούς και ἀρίστους εἰς σκορ, σκες, σκε
και σκομην, σκου, σκετο' ὅθεν, ἔχρεσκορ,
ἔχρεσκες, ἔχρεσκε, κ.λ. ἀνευ ἀϋξήσεως.

(4) Οἱ Ἀττικοὶ φυλάττουσι τοὺς ἐξῆς κα-
νόνας.

α) Προτιμῶσιν ἀντιστρόφως τῶν Ἰώνων,
τὸν συννημένου τοῦ ἀσυναίρετου τύπου ὅθεν
ποιῶ, πατρώας, ἀντί ποιέω, πατρώϊος.

β) Τρέπουσι συνήθως τὸ σ εἰς ρ, τ και ξ
οἶον, θάρρος ἀντί θάρσος' ριλῶττα, ἀντί
ριλῶσσα' ξῆν, ἀντί σῆν.

γ) Πολλάκις ἀποβάλλουσι τὸ ι τῶν δι-
φθόγγων αι και ει ὅθεν, κᾶω, ἀντί καιῶ
εἰς ἀντί εἰς.

δ) Τρέπουσι τὸ ο εἰς ω' οἶον λῆος, γῆος,
ἀντί λαός, γαός' ἀλλ' εἰς ταῦτα και τὸ α
μετεβλήθη εἰς ε' και τοῦτο διότι οἱ Ἀττι-
κοὶ ἀπαιτοῦσι τὴν παραλήγουσαν βραχεῖαν,
τὸ δὲ α τοῦ λαός και γαός ἐστὶ μακρὸν.

ε) Παρατείνουσι, διὰ τῆς περισπωμένης
συλλαβῆς οὔν, τὰς λέξεις ὅτι, ὄντινα και ὠσ-
περ' οἶον, ὄτιοῦν, ὄντιναοῦν, ὠσπεροῦν. Τὰς
δὲ δεικτικὰς ἀντωνυμίας και τὰ ἐπιρρήματα
διὰ τοῦ ι' οἶον ὄτσοι, ἐκείσοι, οὐχί, ρυγί
ἀντί οὔτος ἐκείτος, οὐχί, ρυγί.

Ἐκτὸς τούτων ἢ ἐν λόγῳ διάλεκτος ἔχει
και τινὰς ἰδίους ἰδιωτισμούς.

Οἱ γραμματικοὶ και πεπαιδευμένοι κανόνες

νας ἔχοντες τῶν Ἀττικῶν τὰ συγγράμματα,
ἔκρινον τίνα ἦσαν γνησίως Ἀττικὰ και τίνα
οὐ. Καὶ οὕτως ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζεται Ἀτ-
τικῶν ὅ,τι ἐνεκρίνετο ἐκ τῶν ἀρχαίων και
κυρίως ὅ,τι ἦτο ἴδιον ἐκείνων. Ἡ δὲ ἐκ τῆς
Ἀττικῆς τὴν σύστασιν, λαβοῦσα συνήθως τῶν
λογίων γλῶσσα ἐκαλεῖτο κοινή Ἑλληνικὴ,
δηλαδὴ πάντων τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα' ἀλλὰ
και αὐτοὶ τῶν ὑστέρων χρόνων οἱ συγγρα-
φεῖς ἐκαλοῦντο οἱ κοινοὶ ἢ Ἑλληνες πρὸς
διασολὴν τῶν Ἀττικῶν.

(5) Τῶν εἰρημένων διαλέκτων ὑπάρχουσι
και παραφράδες τινὲς οἷαι λ. χ. ἡ Βοιωτικὴ,
Λακωνικὴ, Θεσσαλονικὴ κ.λ. ἀλλ' εἰσὶ γνω-
σταὶ μόνον ἐκ λέξεων τινῶν και σχημάτων'
ἐτι δὲ ἐκ διεσπαρμένων μαρτυριῶν και ἐπι-
γραφῶν.

(6) Δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν ὅτι πᾶσα
μερικὴ λέξις τῶν ποιητῶν ἦτο ποτε συνή-
θως και ἐν τῷ κοινῷ βίῳ' διότι καθὼς οἱ
νεώτεροι ποιηταὶ πλάττουσι νέας λέξεις και
μεταπλάττουσι τὰς ὑπαρχούσας, οὕτω κα-
κίνοι ἐδημιούργουν νέας ἀλλ' ἢ ὕλη, ἐξ ἧς,
και τὸ εἶδος, καθ' ὃ τὰς ἐδημιούργουν οὐκ
ἦσαν πλάσματα τῆς φαντασίας αὐτῶν, ἀλλ'
ὑπῆρχον πραγματικῶς και ἀρχαιοτέρας ἢ
συγχρόνους αὐτῶν διαλέκτων.

(7) Ἐκ τῶν διασωθέντων ποιημάτων εἰσὶ
δωριστὶ γεγραμμένα τὰ εἰδύλλια τοῦ ῥήγεσθαι,
κρίτου και Μόσχου και Βίωνος, ὧν ὁ ῥήγεσθαι
σμός παραλλάσει τοῦ Πινδάρου, οὔτινες τὴν
διάλεκτον ἀπεκάλεσαν οἱ γραμματικοὶ κοι-
νήν ὡς οὐσαν μᾶλλον κράμα τι πλείονων
διαλέκτων. Εἰς πεζὴν δωρικὴν διάλεκτον σώ-
ζονται ὀλίγα τινὰ, μαθηματικῆς και φιλο-
σοφικῆς ὕλης πονήματα.

Μεταξὺ τῶν λυρικῶν ἰδίως ποιητῶν πα-
λαιότατοι και ὀνομαστότατοι ὑπῆρξαν οἱ Διο-
λεῖς, και τούτων ἔξαρχοι Σαπφὼ και Ἄλ-
καῖος, ὧν ὅμως ὀλίγα σώζονται λείψανα. Οἱ
πλείστοι τῶν ἄλλων πλὴν τοῦ γράψαντος
Ἰωνιστὶ Ἀνακρέοντος, ἔγραψαν δωριστὶ, δια-
πλάττοντες ἴδιαν ἕκαστος γλῶσσαν κατ' ἐκ-
λογὴν ἐκ τῶν παντοδαπῶν τῆς ἐκτεταμένης
ταύτης διαλέκτου σχημάτων.

Ἰωνικῶς ἔγραψαν οἱ ἀρχαιότατοι ποιηταὶ
Ὀμηρος, Ἰσίδος, Θεόγγης κ.λ. Ἐκ δὲ τῶν
λογογράφων ἐπισμύττεροι εἰσιν ὁ Ἡρόδοτος
και Ἰπποκράτης.

Ἐκ τῶν γνησίων ἀρχαίων Ἀττικῶν διε-
σώθησαν δραματοποιοὶ τινες' και ἐκ μὲν τῶν
τραγικῶν Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς και Εὐριπίδης'
ἐκ δὲ τῶν κωμικῶν ὁ Ἀριστοφάνης. Λογο-
γράφοι δὲ ἐξαιρέτως εἶναι ὁ Θουκυδίδης,
Πλάτων, Ξενοφῶν, Λυσίας, Ἰσοκράτης, Δη-
μοσθένης και ἄλλοι ῥήτορες. Ἀπὸ δὲ τοὺς
μὴ Ἀττικοὺς ἔγραψαν Ἀττικῶς Ἀριστοτέλης,
Θεόφραστος, Πολύβιος, Διόδωρος, Πλούταρ-
χος κ.λ. Πολλοὶ δὲ τῶν μεταγενεστέρων
ἐσπούδασαν μιμηθῆναι τὸν ἀρχαῖον Ἀττικί-
σμον ὁποῖοι ὁ Ἀρριανός, Αἰλιανός, Λουκί-
ανός κ.λ.

(8) Τῆς μεταγενεστέρας ὅμως παιδείας
τῶν Ἑλλήνων καθέδρα ἔγεινε μετὰ ταῦτα
ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἢ τῆς Αἰγύπτου Ἀλε-
ξάνδρεια.

(9) Παραμαζούσης κατὰ μικρὸν τῆς Ἀτ-
τικῆς γλώσσης, οἱ συγγραφεῖς ἤρξαντο μέρος
μὲν νὰ σμίγῃσι τινὰ ἐκ τῆς πατρίου αὐτῶν
διαλέκτου, μέρος δὲ ἀντί τῶν ἀνωμάτων
ἰδίων τοῖς Ἀττικῶς, και φράσεων ἐπιτε-
τηδευμένων κατὰ τὸ φαινόμενον, περιελάμ-
βανον φυσικοὺς τύπους' ἢ ἀντί ἀπλῶν
και ἀχρηστων κατὰ τὸ μᾶλλον και ἦτο
γενομένων λέξεων μετεχειρίζοντο ἄλ-
λας εὐχρηστοτέρας, παραγώγους, ὡς λ. χ.
νήγεσθαι ἀντί τοῦ νεῖν και ἀροτριᾶν ἀντί
τοῦ ὄροῦν. Ἀλλὰ τὸ ποιοῦτον ἠγωνίζοντο
εἰς γραμματικοὶ, και οἱ Ἀττικισταὶ ὡσαύτως
ἐπικληθέντες, νὰ ἐμποδίσωσι πολλάκις μά-
λιστα μετὰ σχολαστικότητος και ὑπερβολῆς
ἀντιτάσσοντες ἐν τοῖς διδακτικοῖς αὐτῶν βι-
βλίοις λέξεις γνησίως Ἀττικῆς.

(10) Καὶ οἱ μὲν Ἑλληνες τῶν τόπων ἐκεί-
νων ἤρξαντο Ἑλληνίζειν, διὸ ὅσοι Ἀσιανοὶ,
Σύροι κ.λ. ἐγάλουν Ἑλληνιστὶ και ἐκαλοῦντο
Ἑλληνισταί. Διὰ τοῦτο και τινες τῶν νεω-
τέρων ὀνομάζουσι Ἑλληνιστῶν ριλῶσσαν
τὴν ἀναμειγμένην μετὰ ἰδιωτισμῶν Ἀσια-
τικῶν και Ἑλληνισμῶν ἄλλοτριῶν.

(11) Ὅποτε κατὰ τὸν ιε'. αἰῶνα λέγει,
ὁ Ζαβιάδης, ἐσβέσθη ὑπὸ τῶν Μουσουλά-
νων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ἔσχατος τοῦ
πολιτισμοῦ σπινθῆρ, ἢ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπε-
χείρησεν ἐνδοξὸν ἀποδημίαν, λαμπρὰν περιή-
γησιν και νέον ἔργον πολιτισμοῦ ἐν τῇ Εὐ-
ρώπῃ, ἐπαναλαβοῦσα ἐν εὐρυτέρῳ χώρῳ ἢ
περ' ἄλλοτε εἶχε κερδήσει κατὰκτησιν τοῦ

ἀξέστου ῥωμαίου νικητοῦ. Ἀπὸ Ἀγγέλου τοῦ Πολιτιανοῦ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἡ τῆς Ἑλληνικῆς σπουδῆ κατέστη οὐσιώδης στοιχεῖον Εὐρωπαϊκῆς παιδείας καὶ πολιτισμοῦ· καίπερ δὲ συκοφαντηθεῖσα καὶ πολεμηθεῖσα καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἐν Ὁλλανδίᾳ, καὶ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐν Γερμανίᾳ συνεδέθη ἀδιασπάστως μετὰ τοῦ διανοητικοῦ μεγαλείου καὶ τῆς φιλολογικῆς λαμπρότητος τῶν ἐθνῶν. Ἐντεῦθεν ἐπήγασαν τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ φρασεολογία αὐτῶν. Ἐντεῦθεν τὰ παραγγέλματα τῆς τέχνης καὶ οἱ κανόνες τοῦ καλοῦ. Μετὰ τὸν μακροχρόνιον πρὸς τὴν ὅλην ἀντίδρασιν, ἥτις ἀπαρτίζει τὸν πλήρη φόβον, τρόμον καὶ φαντασμάτων μέσον αἰῶνα, τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα πάντοτε συγκερασμένον καὶ πάντοτε γαλήνιον, ἤρξατο πτερυγίζεσθαι ὑπεράνω τῆς Ἰταλίας, ἐπειτα δὲ καὶ ὑπεράνω τῆς Εὐρώπης ὡς γλυκεῖα αὔρα ἐπὶ τῶν ὑδάτων μετὰ τὴν τρικυμίαν, ἅμα μὲν ἐξεργείραν τὰ αἰσθήματα τῆς φύσεως, τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρωπίνων τυγχῶν καὶ ἐμπνεύσαν ἀγάπην εἰς τὸ ἀνεκτίμητον ἀγαθὸν τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρωπίνου βίου, ἅμα δὲ συγκεράσαν τὰ ἄγρια τῆς ἀπελευθερωθεῖσης αἰσθητικότητος ὄργια, ἅτινα τοσοῦτον θαυμασίως περιέγραψεν ὁ Βοκκάκιος· καὶ σήμερον δὲ συντελεῖ πλεῖστον ὅσον ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν μεταξὺ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης ἁρμονίαν, ἧς ἄνευ μάταια μὲν ἐξελέγγεταί πᾶσα μηχανικὴ πρόοδος, φοβερά δὲ ἐπισκῆπτει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἡ δεσποτεία καὶ ἡ δεισιδαιμονία, ἢ ἡ ὑλοφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία.»

(12) Οὕτω λέγομεν μικρῆ, ἀντὶ μικρὰ ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἴωνες· δόξας, ἀντὶ δόξης ὡς οἱ Δωριεῖς· ταῖς τιμαῖς, ἀντὶ τὰς τιμὰς ὡς οἱ Αἰολεῖς· ἔσο καὶ φεῦξε, ἀντὶ ἴσθι καὶ φεῦξον ὡς οἱ ἐπικοί ποιηταί. Προτάττομεν καὶ ὑποτάττομεν τὰ ἄρθρα ὡς ὁ Ὅμηρος· καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀπαρραλλάκτως ὡς οἱ ἀρχαῖοι. Οὐδὲ λανθάνει τινὰ ὅτι εἰς τὴν βοιωτικὴν ποιητικὴν τῆς δωρικῆς διαλέκτου ἢ προτιμήσις τῆς οὐ ἀντὶ τοῦ υ εἶναι ἰδιάζον χαρακτηριστικόν· ὅθεν κατὰ τοῦτο λέγομεν καὶ σήμερον κουτάλιον, τούμπανον, ἀντὶ κουτάλη, τούμπανον κ.λ. Ἐνίοτε μάλιστα ἢ οὐ ἐπέχει τόπον τοῦ η· οἶον, σουσάμι, κροῦνος, ἀντὶ σφάμιον, κρήνος κ.λ.

(13) Ὑπάρχουσιν ὁμοῦ πλεῖσται λέξεις φανερόνουςαι ἄλλην ἢ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν σημασίαν. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον συμβαίνει εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς γλώσσας, ὡς ἐκ τῆς προϋπόντος τοῦ χρόνου μεταβολῆς τῶν περιστάσεων, ἡθῶν, θρησκευμάτων κ.λ. Οὕτω τὸ αὐθέντης, ἀντὶ φορέως σημαίνει κύριος· τὸ σκοτόνω (σκοτώω), ἀντὶ τοῦ προξενῶ σκότος, σημαίνει φορεῖω· τὸ φορῶ (φορέω), ἀντὶ τοῦ προξενῶ θόρυβον, δηλοῖ θάνατον ἀλόγου ζώου· τὸ φοῦμι (φοῦμιον), ἀντὶ θραῦσμα, σημαίνει ἄστον· ἄλογον, ἀντὶ μὴ λογικόν, σημαίνει ἵππον κ.λ. Πλεῖσται δὲ ἄλλαι διεφύλαξαν τὴν σημασίαν τὴν προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τῆς προόδου τῶν γραμμάτων ἀποδοθεῖσαν αὐταῖς, καὶ τοιαῦται π. χ. εἰσὶν αἱ φύσις, ἀρχή, στοιχεῖον, ἐξάτμισις, ἀναθυμίασις, ἀνάλυσις, μερικὸς, εἰδικὸς, οὐρανὸς, πίστις, δόξα, ἁμαρτία, διάβολος, κόλασις, θλίψις, μετάνοια, αἰώνιος κ.λ. Ἐπι δὲ καὶ φράσεις ὡς, τοῦλάχιστον, κατ' ἀλήθειαν, τῷ ἄντι, πρὸς τούτοις κ.λ.

(14) Ἐρρέθη ὅτι ἡ καθομιλουμένη ἡμῶν γλῶσσα ἢ καὶ παρήχθη ἐκ τῆς ἀρχαίας περιλαμβάνει ὁμοῦ μεγίστην πληθὺν βαρβάρων καὶ ὀθνείων λέξεων δηλ. τουρκικῶν, ἰταλικῶν, λατινικῶν, σλαυικῶν, ἀλβανικῶν κ.λ. οἶον, τζάμι, πιάτο, σπιτι, ζακόνι, βρεῖ ἢ μπρεῖ κ.λ. ἀλλ' οὐ μόνον οὐδέποτε ὑπῆρξε τοιαύτη, ὡς διῆχυρίσθησαν, πληθὺς, ἀλλὰ μάλιστα ἀπὸ τινῶν ἐτῶν καὶ ὁ ὄχλος αὐτὸς ἤρξατο ἐξοστρακίζων αὐτὰς καὶ ἀντικαθιστῶν διὰ γνησίων Ἑλληνικῶν.

(15) Δῆλον ὅτι τῶν ἀελίτων τούτων μετοχῶν ποιοῦνται πρὸ πάντων χρῆσιν οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τῶν διατελεσάντων ὑπὸ τὴν τῶν Φράγκων κυριαρχίαν, τῶν διὰ τῶν ἐν λόγῳ μετοχῶν μεταφραζόντων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς φωνῇ τὰ τῆς γλώσσης αὐτῶν γερούδια. Οὕτω τὴν ἐξῆς ἰταλικὴν φράσιν. Aven-do io deliberato di . . . e volendo voi di . . . μεθερμηνεύουσιν. Ἐχοντας ἐγὼ ἀποφασίσει νὰ . . . καὶ θελοῦντας ἐσεῖς νὰ . . . κ.λ.

(16) Τὴν αὐτὴν ἐξομαλυντικὴν τάσιν ἐδήλωσαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι εἰπόντες ἔριον ἀντὶ ἔριδα, καὶ γέλιον ἀντὶ γέλωτα. Πάντοτε ὁμοῦ μένει ἀνεξήγητον πῶς τὸ ἀνδρας, βασιλέας κ.λ. ἐσηματίσθησαν προσλήψει τοῦ σ ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἀνῆρ, βασιλέως κ.λ.

Πολλάκις μὲν ἀπαντῶμεν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τῶν Ὁ. τὸν βασιλέα, τὴν αἶγα κ.λ. προϋποτιθέντες ἀναμφιβόλως ὀνομαστικὰς ὀ βασιλέας, ἢ αἶγα κ.λ.· ἀλλὰ τοιοῦτους τύπους οὐδαμῶς ἀνευρίσκωμεν, ἐξαιρουμένων ὀλίγων ὀνομάτων ζῶων καὶ πτηνῶν, ἐν τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς π. χ. ἀσκάλωπας ἀντὶ ἀσκάλωψ. Τοιαῦτα κατὰ μεταπλασμὸν σχηματισθεῖσαι αἰτιατικαὶ προϋπῆρχον ἀναντιρῆτως αὐταῖ καθ' ἑαυτὰς καὶ πιθανῶς βραδύτερον ἐσηματίσθησαν ἐξ αὐτῶν ὀνομαστικαὶ καὶ λοιπαὶ πτώσεις. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ν προσηρτάτο εἰς τὴν παλαιὰν αἰτιατικὴν εὐφωνίας χάριν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας. Ἴσως τὸ ν τοῦτο ἦτον ἀνήκουστον εἰς τὸ οὖς τῶν ἀρχαίων (δασάκις εἶπετο λέξις ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένη) καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν ἀπετέλει οὐσιώδης μέρος τῆς λέξεως. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ σήμερον πολλάκις ἐρμηνεύομενον διὰ τοῦ ἰδιορρυθμοῦ χαρακτῆρος τῆς ἡμετέρας προφορᾶς. Πάντα τὰ σύμφωνα προφέρονται παρ' ἡμῖν ὅσον ἕνασσι τυρῶς καὶ εὐκρινῶς· τὸ ν ὁμοῦ ἀνεπίδεκτον ὄν ἐμφαντικῆς ἐκφράσεως, ἀκούεται σχετικῶς ὀλιγώτερον, ἐκτός ἂν ἀκολουθῇ φωνῆν ἢ συμφωνον οὐτινος τὴν προφορὰν ἄλλοιοῖ αὐτὸ τὸ ν διασῶζον οὕτω τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξιν. Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ τῆν Αἴγυπτον τὸ ν τοῦ τῆν διατηρεῖται· ἐνφ τοῦναντίον ἐν τῷ τῆ(ν) Σάμο(ν) ἐξαφανίζεται παντελῶς· ἐν δὲ τῆν πόλιν διασῶζεται μετατρέπόμενον εἰς μ καὶ προφερόμενον τμηπόλιν. Ἀλλ' οὐδέποτε τὸ ν βραδίως ἀφανίζεται καθότι ἢ ὑπαρξίς αὐτοῦ νομίζεται ἀναγκαῖα δασάκις διευκολύνεται ἢ προφορὰ· τοῦτένεκα καὶ γράφεται ἐνίοτε καὶ τοι μὴ προφερόμενον, καὶ καθ' ἣν μάλιστα περιστάσιν οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος περὶ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἴσως περὶ τῶν αἰτιατικῶν βασιλέα καὶ αἶγα λανθάνει ἄλλος λόγος ἰδιαιτέρος. Ἐκ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας μανθάνομεν ὅτι τὸ ν ἀπωλέσθη ἐν ταύταις ταῖς αἰτιατικαῖς καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς ἀντωνυμιαῖς σὲ καὶ ἐμέ. Οὐδὲν ἐπομένως θαυμαστόν ἐάν τὸ αὐτὸ ν διεσώθη ἐν τῷ στόματι τοῦ ὄχλου καὶ ἀνεφάνη παρὰ τοῖς Ὁ, ὧν ἡ γλῶσσα, ἐξαιρουμένων εὐκρίμων τινῶν ἐβραϊσμῶν, ἦτον ἢ τότε, ὡς ἤδη εἶπομεν, λαλουμένη δημώδης γλῶσσα.

(17) Καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ποιήσει ἀναφαίνονται ἐνιαχοῦ οἱ καλούμενοι πολιτικοὶ στίχοι ἐνθα μὴδαμῶς σκοπομένης τῆς προσωδίας, μόνος ὁ τόνος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ὄρθου.

(18) Τὴν ἀρειδίαν καὶ σπατάλην τῶν λόγων ἐν τῇ καθομιλουμένῃ σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν, δύναται τις νὰ ἐξιχνιάσῃ ἐν μυριάσι λέξεσι καὶ φράσεσιν· οὕτως ἢ πρόθεσις διὰ π. χ. ἐκτείνεται καὶ γίνεται διαμέσου ἢ ἀνὰ μεταποιεῖται εἰς τὴν ἀνάμεσον· καὶ ἐπειδὴ ἡ μετὰ δὲν ἤρκει πλέον νὰ ἐκφράσῃ, ἦνπερ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐμφαίνει μετὰ τῆς γενικῆς σχέσιν, νέα πρόθεσις ἢ ὀμαδῆ (μαζῆ) συγκαταλέγεται εἰς τὴν χορείαν τῶν πρῶν συνήθων καὶ κανονικῶν. Τὸ τις μεταποιεῖται εἰς τὸ ποῖος τις, κάτις, κανεῖς, ἢ κάποιος. Ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ νῦν ἀντικαθίσταται τὸ τώρα ἐκ τοῦ τῆ ὄρα καὶ κατ' ἄλλους τώρα ἐκ τοῦ τόρα. Ἀντὶ τοῦ πᾶς καὶ τοῦ ἕκαστος τὸ καθ' εἷς. Τὸ δε καὶ τὸ ὅστις γίνονται ὀποῖος. Ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ποῖος τίθεται τὸ ποῖος τις. Οὕτω τὸ κάμποσος, τὸ τι λογῆς κ.λ. Τὸ δὲ γὰρ καὶ οὐν καίτινα λίαν ἐκφραστικά, ἀλλ' ἥμισθα ὁμοῦ ἀνεπτυγμένα ὑποχωροῦν εἰς τὰ διότι καὶ λοιπὸν, ἅτινα εἰσὶν ἥμισθα μὲν ἐκφραστικά, ἀλλὰ λίαν ἀνεπτυγμένα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον γίνεται ὅτι ἡ σπουδῆ τῶν κατὰ τόπους ἰδιωτισμῶν, φράσεων καὶ παροιμιῶν εἶναι λίαν ἀναγκαῖα πρὸς ἀκριβῆ τῆς καθομιλουμένης ἐκμάθευσιν διότι οὕτως ἀνακαλύπτωμεν πολλὰς τῶν ἀρχαίων λέξεων μᾶλλον ἢ ἦτον μεταπεποιημένας. Ὅθεν ὀφείλομεν χάριτας εἰς τοὺς ἐπασχολουμένους εἰς τὴν συλλογὴν καὶ ἐκδοσιν γλωσσῶν καὶ παροιμιῶν ὅποια τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιολύτου Κ. Ι. Βενιζέλου, καὶ τὰ ἐν τοῖς περιοδικοῖς συγγράμμασι καὶ ἰδίως ἐν τῇ Παρδῶρα.

(19) Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Ὁ. περιέχει τύπους παντοίων διαλέκτων, κακῶς συνεπεράνον τινες τῶν νεωτέρων φιλόλογων, ὅτι εἶναι κυκεῶν λέξεων εἰκῆ συνειλεγμένην ἐκ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, τῆς αἰτιατικῆς λογογραφίας καὶ πάσης διαλέκτου, ἔχουσα καὶ γραμματικὴν ἰδιαίτην ἐπινοηθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐρμηνευτῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ γλῶσσα τῶν Ὁ, ἐστὶν ἢ ἐν

χρήσει κοινῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεδέξαντο ἐν Βαβυλῶνι τὴν γλῶσσαν τῶν δεσποτῶν, οὕτω φαίνεται ἐλάλησαν ἐπὶ Πτολεμαίων τὴν ἐλληνικὴν, ἣν κατὰ πιθανὸν λόγον καὶ ἔγγραφον εὐχερῶς.

(20) Ὡς ἄλλὰ τί θέλει ἐνταῦθα, ἐρωτᾷ ὁ Βαρθολομαῖος, τὸ σ; Τοῦτο εἶναι προστίθεισι, μυστήριον διότι δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Σανοκρίτῃ καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηγήθη ἡ ἐμφάνεισός σου. Ἐνδεχόμενον ὅμως νὰ κατεχωρίσθῃ χάριν φωνητικῶν λόγων, ὅτι ἡ τῆς γλῶσσης χρῆσις, ἐν οἰαδήποτε ἐποχῇ ἀπῆται νὰ λήγῃ ὁ παρατατικός εἰς α ἀντὶ ον· τοῦτέστιν ὁ τύπος ἐδο.λιούσα ἐπόθει οὕτως εἰπεῖν, τὸ σ. Ὅτι δὲ ἡ εἰς α κατάληξις τοῦ παρατατικού εἶναι τοσοῦτον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ εἰς ον, δὲν εἶναι ἀπίθανον διότι ἐκ τῆς Σανοκρίτης μανθάνομεν ὅτι ἐν ἀρχῇ ὁ Α' καὶ Β' ἀόριστος καὶ ὁ παρατατικός ἦσαν οἱ αὐτοί. Οὕτω παρ' Ὀμήρῳ ἀναγινώσκομεν ἦα, ἔον καὶ ἦα παρὰ δὲ τοῖς Ἰωσὶν ἔαν καὶ ἔα ἀντὶ ἦν. Πρὸς ἐξήγησιν ὅμως τῆς διφθόγγου ον πρέπει νὰ υποθέσωμεν ἡ ὅτι ν μετὰ τὴν συναίρεσιν τοῦ ἐδο.λιούσα καὶ ἐδο.λιούσα, ἐτράπη εἰς α, καθ' ἣν ὑπόθεσιν ὅμως ὁ τόνος τοῦ ἐδο.λιούσα καθίσταται ἀνεξήγητος, ἡ ὅτι, ὅπερ καὶ πιθανώτερον φαίνεται, παρεξέφρασε μετὰ τοῦ ο καὶ τοῦ α φωνῆν παραγωγικόν, ὅπως ἀναμφιβόλως συνέβη ἐν τοῖς ἦα ἀντὶ ἔα, ἔην καὶ ἔην, ἀντὶ ἔεν καὶ ἔην.

(21) Οὕτως ἐν τῷ Θεουκιδιδίῳ π. χ. «Βουλόμενος αὐτὸν εἰς τὴν Ἀθηναίων φιλίαν διαβάλλειν» ἡ γραφομένη νῦν ποιεῖται χρῆσιν τῶν λέξεων ἀποφεύγουσα μόνον τὴν ἐς καὶ ἐπὶ τὸ διαλυτικώτερον συντάττουσα τὴν φράσιν· οἶον» Βουλόμενος αὐτὸν διαβάλλειν (ἡ διαβάλλειν αὐτὸν) εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων φιλίαν (ἡ εἰς τὴν φιλίαν τῶν Ἀθηναίων.) Ἐν δὲ τῷ «Ἄει γὰρ παρ' ὀλίγον ἡ διέφρευγον ἡ ἀπόλλυντο». Ἀποφεύγει τὸ αἰεὶ γὰρ καίτοι δυναμένη κάλλιστα χρῆσασθαι αὐτοῦ.

(22) Ἀλλὰ καὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης, λέγει ὁ ἀξιώτιμος μεταφραστής τῶν Θρησκευτικῶν Μελετῶν, οὕσης δυστυχῶς ἡ εὐτυχῶς εὐρυτάτης, καὶ μηδενὸς εἰσέτι ὑφισταμένου πρὸς ὀδηγίαν γνώμονος, ἕκαστος σήμερον ἐλευθέρως κινεῖται κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, φερόμενος ὅτε μὲν πρὸς τοῦτο ὅτε δὲ πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὄριον τῆς ὁδοῦ· δικαίως δὲ εἰς οὐδένα

ἀναγνωρίζει δικαίωμα κατακρίσεως. Μίαν ὅμως ἀναμφισβήτητον ἀξίωσιν τοῦ νὰ ὦσι σαφῆ τὰ παρ' αὐτοῦ γραφόμενα.»

(23) Ἀποσκορακίζοντες τοὺς τῆς καθομιλουμένης γλῶσσης ἰδιαιτέρως θησαυροὺς ἐκ τε τῶν Κωμῶδων, Σατύρων, καὶ λοιπῶν ἐλαφρῶν ποιημάτων, ἀποσκορακίζομεν συγχρόνως τὸ φύσει εὐτράπελον καὶ χαριέν αὐτῶν. Τὰ δὲ αὐστηρῶς ἐντὸς τῶν γραμματικῶν ὀρίων ποιηθῆσόμενα ποιήματα οὐδὲν ἄλλο ἔσονται ἢ ψυχρὰ ἀπῆθ' ὑπιουργετικά στιχουργήματα. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εὐσχοῦς καὶ μετρία συγχρόνως χρῆσις τῶν τε ἀναλυτικῶν καὶ μονολεκτικῶν χρόνων ὡς καὶ τινῶν μορίων καὶ φράσεων τῆς τε καθομιλουμένης καὶ ἀρχαίας καθίστασι τὸ ὕψος τῆς καθ' ἡμᾶς γλῶσσης ποικιλώτερον καὶ χαριέστερον· ἐνθ' ἀπεναντίας περιοριζόμενον εἰς μόνους τοὺς τῆς ἀρχαίας τύπους καὶ ὄρους ἀποβαίνει ἐπετετηθευμένον καὶ μακαρωνικόν, ὡς μὴ ἀρμοζόν οὐδὲ τῆς σημερινῆς γλῶσσης οὐδὲ τῆς καθαρᾶς ἀρχαίας». Τὸ νὰ θέλωμεν ν' ἀναστήσωμεν τὴν ἀρχαίαν, λέγει ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, εἶναι παραπλήγως φαντασίας ἀποτέλεσμα, μὴ ζῶντες ἡμεῖς ἐν ταῖς αὐταῖς τῶν ἀρχαίων περιστάσεσιν. Αἱ γλῶσσαι μεταβάλλονται κατὰ τὰ ἦθη, τοὺς νόμους, τὸ θρησκευμα, τὸ πολίτευμα, τὴν ἀνατροφὴν, τὴν παιδείαν, τὰς τέχνας, τὸν τρόπον τοῦ ζῆν, καὶ ἐνὶ λόγῳ καθ' ὅλας τὰς ἠθικὰς καὶ ὕλικὰς τῶν ἐθνῶν περιστάσεις· ἐπομένως διὰ νὰ μάθωμεν νὰ γράφωμεν καὶ ὁμιλῶμεν τὴν καθαρὰν τῶν ἀρχαίων γλῶσσαν, ὡς ἐκεῖνοι, ἀνάγκη νὰ μεταφτευσθῶμεν εἰς τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τῆς γλῶσσης ἐκείνων.»

(24) Ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς γλῶσσης εἶναι παρ' ἡμῖν ἀτελής ἐστὶν ὑφ' ὄλων τοσοῦτον ὁμολογοῦμενον ὥστε καὶ εἰς διαγώνισμα τὸ ζήτημα ἐτέθη. Ἄλλ' ποία τις ἡ ἀπορροή; Μὴ τάχα ἡ τῶν διδασκάλων ἀνικανότης; Ὅτι πλείστοι τῶν ἡμετέρων διδασκάλων στεροῦνται τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων, καίτοι φέροντες τὰ κατὰ νόμον ἀπολυτήρια, οὐδεμία ἀμφιβολία· ἀλλ' αὕτη αὕτη ἡ τῶν διδασκάλων περὶ τὴν γλῶσσαν ἀμάθεια, πηγάζει ἐκ τῆς αὐτῆς ὡσαύτως αἰτίας, δηλαδὴ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς γλῶσσης εἶναι παρ' ἡμῖν ἀτελής· ἐπομένως ἀποδοτέα ἡ ἐν

λόγῳ ἔλλειψις εἰς ἄλλην γενικωτέραν ἀπορροήν.

Δύο, ὡς γνωστὸν, εἰσὶν αἱ μέθοδοι τῆς σπουδῆς ἐκάστης μαθήσεως· ἡ ἀναλυτικὴ δηλαδὴ καὶ ἡ συνθετικὴ. Ἡ μὲν ἀρχεῖται ἐκ τοῦ γνωστοῦ καὶ ὀδηγεῖ πρὸς τὸ ἀγνωστον, ἡ δὲ ἀπεναντίας ἐκ τοῦ ἀγνωστοῦ ἀγεῖ πρὸς τὸ γνωστὸν. Συνήθως ἐν ταῖς τοῦ λοιποῦ πεφωτισμένου κόσμου διδασκαλίαις ἀκολουθοῦσι τὴν πρώτην, καθὼ φυσικωτέραν, ἀγοντες, φερ' εἰπεῖν, τὸν μαθητὴν ἐκ τοῦ γνωστοῦ πρὸς τὸ ἀγνωστον, τουτέστιν ἀρχονται ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς παρ' αὐτοῖς ὁμιλουμένης γλῶσσης καὶ ἀκολουθῶς μεταβαίνουν εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων γλῶσσῶν. Τί δὲ γίνεται παρ' ἡμῖν; Οὐδεμίαν τῶν ἐν λόγῳ μεθόδων ἀκολουθοῦσιν οἱ διδάσκοντες τὴν γλῶσσαν ἡμῶν διότι οὐδ' ἐκ τοῦ γνωστοῦ πρὸς τὸ ἀγνωστον ὀδηγοῦσι τὸν μαθητὴν, οὐδ' ἐκ τοῦ ἀγνωστοῦ πρὸς τὸ γνωστὸν. Δὲν ἀρχονται, ὡς ὀφείλου, ἐκ τοῦ γνωστοῦ, δηλονότι ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς καθομιλουμένης, τῆς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τῷ μαθητῇ γνωστῆς, οὐδὲ κἂν μετὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας μεταβαίνουν εἰς τὴν τῆς νεωτέρας, καὶ οὕτως ὁ ἀπολούμενος μαθητὴς οὐδὲ τῆς μιᾶς οὐδὲ τῆς ἐτέρας γίνεται κάτοχος. Εἶναι πρᾶγμα πολλοῦ γέλωτος ἄξιον, λέγει ὁ αἰθιδίμος Κοραΐς, νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν ἔρευναν τῆς παραγωγῆς, ἐτυμολογίας, γραφῆς καὶ συντάξεως τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων καὶ νὰ μὴ γνωρίζωμεν τὰς λέξεις, μὲ τὰς ὁποίας παριστάνομεν καθ' ἐκαστὴν τὰς ἐννοίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν, μήτε τῆς συντάξεως αὐτῶν τὸν τρόπον. Καὶ διατὶ συνέβη ἡ τοιαύτη ἐπενειδιστος ἀγνοία; διότι ἡμελίθη εἰς τὰ σχολεῖα ἡ διάλειπτος παραβολὴ καὶ παράθεσις τῶν δύο γλωσσῶν· διότι οἱ διδάσκαλοι ἐπεχείρησαν νὰ κάμωσι Πλάτωνας καὶ Ξενοφώντας, ἦγον ἐματαιοπύνησαν εἰς τὸ ἀδύνατον, καὶ τοὺς ἀρῆκαν νὰ γράψωσι τὴν γλῶσσαν χειρότερα παρὰ τοὺς ὑδροφόρους καὶ ξυλοφόρους. . . . ὅθεν φαίνεται καὶ πάλιν ἡ ὠφέλεια τῆς κοινῆς γλῶσσης εἰς τῆς Ἑλληνικῆς τὴν κατάληψιν, καθὼς καὶ ταύτης εἰς διόρθωσιν ἐκείνης.»

Οὐδὲ δυνάμεθα ἀντιτάπτειν ὅτι ἡ καθομιλουμένη καὶ ἀρχαία ἀποτελοῦσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, διότι εἶναι μὲν ἀληθές

ὅτι τὰ ὄρια τῆς ὑπὸ τῶν λογίων γραφομένης γλῶσσης ἐπεκτεινόμενα καθεκάστην συγχέονται ἤδη πολλαχῶς μετὰ τῶν τῆς ἀρχαίας ἀλλ' οὐχ' ἦπτον ἐστὶ πασίδηλον ὅτι πέντε τινὰ χαρακτηρίζουσι κυρίως τὴν μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰν καὶ ἀποτελοῦσι τὸν γλωσσικὸν ἐκάστης, οὕτως εἰπεῖν, ἰδιασμόν.

Ταῦτα δὲ εἰσὶ·

α) Ἡ κατὰ τὴν σημασίαν διαφορὰ πλείστον ὅσον λέξεων.

β) Ἡ ἐν νεωτέρᾳ παραδοχῇ καὶ ὁ σχηματισμὸς νέων λέξεων.

γ) Ἡ κατὰ τὴν σύνταξιν διάθεσις (arrangement) τῶν λέξεων.

δ) Ὁ γλωσσικὸς οὕτως εἰπεῖν, μηχανισμὸς (mecanisme), δηλαδὴ τινὲς διαθέσεις (inflexions) καὶ μοριά τινὰ συνδέοντα τὰς ἰδίας, μὴ ἐν χρήσει καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλῶσσας ἐξίσου.

ε) Ἐπὶ τέλους τὸ ὕψος, οἶον αἱ στορφαὶ (tours) καὶ ἐκφράσεις τῆς ἑκατέρᾳ ἰδιάζουσα.

(25) Ὁ προρρηθεὶς Ζαροβάλδης προτείνει, οὐκ ἀνευ λόγου, τὴν ἀναγόρευσιν τῆς Ἑλληνικῆς ὡς γλῶσσης διεθνούς. Ἡ ἠθικὴ αὕτη ἀνατροφή, λέγει οὗτος, ἦν ὀφείλει ἡ Εὐρώπη, εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ δι' ἧς ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς συνετέθη μετὰ τοῦ ἀρχαίου ὡς μετὰ τῆς πηγῆς αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀναγόρευσιν τῆς Ἑλληνικῆς ὡς γλῶσσης διεθνούς. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ ἀπανταχοῦ λόγοι ἀνδρες καὶ πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις ἀνομολογοῦσιν εὐεργετικῶτάων τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ μεθ' ὅλας τῶν ἀγνοούντων αὐτὴν φλυαρίας, τὴν ἐπιβάλλουσαν τῇ νεολαίᾳ, προσφυστάτα θὰ ἀνεξωρογόνουν αὐτὴν χορηγοῦντες αὐτῇ πρᾶκτικόν τινα σκοπὸν καὶ ἀποδεικνύοντες αὐτὴν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίαν πρὸς τὸν νεώτερον πολιτισμόν. Μεγαλοπρεπὲς ἀναντιρρήτως φαίνεται τὸ σχέδιον δι' οὗ μὲλλεν ἀνυψοθῆναι γλῶσσα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας παρακολουθήσασα τὴν ἀθροιστικότητα εἰς τὰ λαμπρότατα στάδια τῆς πορείας αὐτῆς καὶ νὰ συνδεθῇ σφιγκτότερον ὁ νεώτερος πολιτισμὸς μετὰ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὅσον σοφοί, ὅσον ἰσχυροὶ καὶ ἂν ὑποθεθῶσιν οἱ τὸ σχέδιον τοῦτο περιθάλποντες, ὑπάρχει κίνδυνος ἵνα μὴ προσκόψωσιν εἰς μεγάλας δυσχερείας. . . . Ἐὰν ἐξεστειλεῖτο ἡ παρ' Ἑλλήσι

λεγομένη μεγάλη ιδέα, ἐν ἀπέβαινεν ἡ Κωνσταντινούπολις πρωτεύουσα μεγάλου Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ φωταυγής ἐστία πολιτισμοῦ, ἴσως τότε καὶ ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ θέσις θὰ παρεῖχεν βαθυμῆδον εἰς τοὺς Ἑλληνας τὰ μέσα ἵνα διαδώσῃ ταχέως τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καὶ καταστήσωσιν αὐτὴν τοῖς πᾶσι κοινήν. Τοῦτο ὅμως οὐ θέλουσι κατορθώσῃ ἐφ' ὅσον κρατοῦνται ἐν τοῖς στενοῖς τῆς προστασίας ὁρίοις ἐφ' ὅσον ἀγωνίζονται πρὸς τὰς πρώτας τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως δυσχερείας ἐφ' ὅσον κωλύονται ἐκταθῆναι ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐδάφους καὶ ἀποβῆναι μέγα ἔθνος, καὶ ἰδίου ἐδάφους καὶ ἀποβῆναι μέγα ἔθνος, καὶ ἐφ' ὅσον, πρὸ πάντων, τρέφονται ὑπὸ ἰδεῶν καὶ θεσμῶν οὐχὶ αὐτοφυῶν, οὐχὶ προερχομένων ἐκ τοῦ δημοτικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς παραδόσεως, ἀλλ' ἑτεροφυῶν καὶ ἐπεισάκτων».

ΙΩΝΗΦ ΔΕ ΚΙΓΑΛΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ ΤΟΥ ΕΓΓΕΛΟΥ

ὑπὸ Α. VÉRA

καθηγητ. τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστ. Νεαπόλεως

§ 2.

Περὶ τῶν ἰδεῶν ζητήματα προεισαγωγικά.

Ἡ ἰδέα εἶναι ὡς τὸ ὄριον, ἐφ' ὃ συναντῶνται ἡ νόησις καὶ τὸ ὄν, ἡ διάνοια καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς. Παρίσταται ἄρα ὑπὸ διττῆν καὶ εἰς διττὰς ἐρεῦνας ἀγούσαν ὄψιν. Αἱ ἰδέαι προέρχονται ἐκ τῆς πείρας ἢ πηγάζουσιν ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῆς; Ὡς πρὸς τὸ εἰδέναι δὲ τίς ἡ λειτουργία των; Ἡ διάνοια δύναται καὶ ἄνευ τῶν ἰδεῶν νὰ ἐνασκηται; ἢ ἔτι, αἱ ἰδέαι εἶναι συνθήκη ἀπαραίτητος τῆς ἐνεργητικότητος τῆς νοήσεως; Σειρὰ ζητημάτων συνιστώντων τὴν ψυχολογικὴν περὶ τῶν ἰδεῶν ἐρευνα.

Ἄλλ' ἀκολούθως ἐρωτᾶται τί εἶναι αἱ ἰδέαι, τίς ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία καὶ ἡ οὐσία καὶ τίς ἡ πρὸς τὰ πράγματα σχέσις αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ συνιστᾷ τὸ μεταφυσικὸν καὶ ὀντολογικόν, συνάμα δὲ τὸ καίριον τοῦ προβλήματος. Μικρόν, τῇ ἀληθείᾳ, τὸ ὄφελος, ἐὰν ὠριζόμεν μὲν τὴν ἰδέαν ὡς συνθήκην, ὡς οὐσιώδες καὶ ἀρχέγονον τῆς νοήσεως στοιχεῖον, ἡδυ-

νατοῦμεν δὲ ἀκολούθως νὰ ὑπερβῶμεν τὰ ὅρια τῆς ὑποκειμενικῆς νοήσεως καὶ ἐν τῇ ἰδέᾳ νὰ καταλάβωμεν αὐτὴν τὴν ὄντοτητα τῶν πραγμάτων. Διότι θὰ εὐρισκόμεθα ἐναντι ἐνὸς ἐσωτερικοῦ καὶ ἀφηρημένου κόσμου, μιᾶς σειρᾶς παραστάσεων καὶ ἐννοιῶν, ὧν θὰ ἡδυνατοῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν σημασίαν καὶ τὸν τῆς ὑπάρξεως λόγον. Ἡ ψυχολογικὴ ἄρα ἐρευνα εἶναι ἀπλῶς προεισαγωγικὴ εἰς τὴν ὀντολογικὴν καὶ ὀφείλει δὲ νὰ γίνηται ὑπὸ τὰ ὅμματα τῆς τελευταίας ταύτης.

Οὕτω δὲ τεθὲν τὸ πρόβλημα ἀναλύεται εἰς τὰς ἐπομένους δύο θεμελιώδεις ἐρωτήσεις: «Ἡ ἰδέα εἶναι τοσοῦτω τῆς δραστηκότητος τῆς νοήσεως οὐσιώδης ὅρος, ὥστε ἡ διάνοια μόνον τῇ ἀρωγῇ καὶ δυνάμει τῆς ἰδέας λειτουργεῖ; (πρόβλημα ψυχολογικόν).—Ἐὰν ἡ ἰδέα καὶ ἡ νόησις ταυτίζονται, τὸ δὲ ἀντικείμενον τῆς νοήσεως μόνον διὰ τῆς ἰδέας ἀρικνῆται εἰς τὴν διάνοιαν, ποία ἡ σχέσις τῆς ἰδέας πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς καὶ πρὸς τὰ πράγματα ἐν γένει; (Πρόβλημα ὀντολογικόν)».

Τὸ περὶ τῆς πηγῆς τῶν ἰδεῶν πρόβλημα, τὸ ἐπὶ μακρὸν ὡς θεμελιώδες ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὑποληφθὲν, σήμερον ἀπόλεσεν ἐκ τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ. Διότι ἀπὸ τοῦ Καντίου κατενοήθη, ὅτι καὶ ἐντὸς αὐτῶν τῶν ὁρίων τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης τὸ προσδιοριστέον δὲν ἦτο, ἐὰν αἱ ἰδέαι εἶναι ἐπίκτητοι ἢ ἔμφυτοι, ἀλλὰ μᾶλλον τίς ἡ λειτουργία αὐτῶν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς νοήσεως. Καὶ πράγματι αἱ ἰδέαι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ διανοίᾳ ἐπιτελοῦσαι ἀναγκαῖον καὶ ὠρισμένον προορισμὸν τοῦθ' ὅπερ οὐδ' αὐτοὶ οἱ αἰσθητικοὶ ἀμφισβητοῦσιν, οὐδὲ δύνανται ν' ἀμφισβητήσωσι.

Πρὸ παντὸς λοιπὸν ὀριστέον τὸν προορισμὸν τοῦτον καὶ τὴν λειτουργίαν ταύτην, ἐξ ἧς θέσεως τοῦ προβλήματος προγίνεται ἡμῖν διπλοῦν κέρδος, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰσδύομεν ἐνδότερον εἰς τὴν φύσιν τῆς νοήσεως καὶ τῶν ἰδεῶν, προπαρασκευάζοντες καὶ διευκολύνοντες οὕτω τὴν λύσιν τοῦ ὀντολογικοῦ προβλήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ σιωπηλῶς λύεται καὶ αὐτὸ τὸ περὶ τῆς πηγῆς τῶν ἰδεῶν ζήτημα. Ὑποθέσωμεν τῷ ὄντι ὡς ἀποδειχθὲν, ὅτι ἡ νόησις ἄνευ τῆς ἰδέας δὲν δύναται νὰ ἐνασκηται εἶναι προφανές, ὅτι, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἡ ἰδέα τυγχάνει προγε-

νεστέρᾳ πάσης αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως. Ἡ, ὑποθέσωμεν, ὅτι δὲν ὑφίσταται ἀναγκαῖα συνοχὴ μεταξὺ τῆς ἰδέας καὶ τῆς νοήσεως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ μὲν νόησις δύναται καὶ ἄνευ τῆς ἰδέας νὰ λειτουργῇ, αὕτη δὲ εἶναι τὸ ἐξαχόμενον τῆς δραστηκότητος τῆς νοήσεως ἐπισκοπούσης τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας καὶ ἐκφραζούσης ταῦτα διὰ γενικοῦ καὶ κοινοῦ τύπου. Ἄρα τὸ ἐξῆς εἶναι οὐσιώδες νὰ καταδειχθῇ: Ἡ νόησις συνδέεται οὕτω στενῶς μετὰ τῆς ἰδέας, ὥστε ἡ διάνοια ἀδυνατεῖ νὰ συλλογισθῇ ἄνευ τῆς ἰδέας;

Ἄρκει, πρὸς ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, νὰ ἀναλύσωμεν τὰς ποικίλας μορφὰς τῆς ἐσωτερικῆς δράσεως τῆς διανοίας, ὃ ἐστὶ νὰ πιστοποιήσωμεν ἐν γεγονόσι. Διότι εἶναι εὐκόλον νὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ νόησις εἴτε ἐπὶ τῶν ἐν γένει, εἴτε ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος, εἴτε ἐπὶ τῶν μεταφυσικῶν, εἴτε ἐπὶ τῶν ὕλικῶν καὶ αἰσθητῶν ὄντων ἐφαρμοζομένη δὲν ἐνασκεῖται ἄλλως, εἰ μὴ δι' ἐνεργειῶν ὠρισμένων, καθ' ὅσον οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀριστία δύναται νὰ ἐνοηθῇ ἄνευ ἐνεργείας τινὸς ὠρισμένης, διότι θὰ δεῖσθαι νὰ γίνῃ διακρίσις μεταξὺ τοῦ ὠρισμένου καὶ τοῦ ἀριστου, τοῦ διακεκριμένου ἀπὸ τοῦ μὴ τοιούτου. Ἄλλὰ τὸ διακρίνον καὶ καθιστῶν συγκεκριμένην τὴν νόησιν εἶναι τύπος τις γενικὸς, σταθερὸς καὶ ἀναλλοίωτος, ὃ ἐστὶν ἡ ἰδέα, ἥτις, ἐν ᾧ διακρίνει τὴν νόησιν, συγχρόνως καθιστᾷ αὐτὴν εὐκρινῆ. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ τῶν ἐν γένει, περὶ τοῦ ἀπολύτου καὶ τῶν ἀρχῶν τὸ γεγονός τοῦτο δὲν ἀμφισβητεῖται, διότι πράγματι, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν, τὸ αἴτιον, ὁ ἄνθρωπος κλπ. δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐνοηθῶσιν ἄλλως, εἰ μὴ διὰ τῆς ἰδέας καὶ ἡ παρουσία τῆς ἰδέας εἶναι ἐλεῖνη, ἥτις διδούσα εἰς τὴν νόησιν τύπον ἀκριβῆ, ἀνυψοῖ αὐτὴν εἰς τὴν συνείδησιν ἐαυτῆς καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως ἐκυτῆς εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς.

Ἄλλὰ, προκειμένου περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιλήψεως τῶν φαινομένων καὶ τῶν ἀτομικῶν πραγμάτων, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ἡ ἰδέα οὐδένα ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ προορισμὸν καὶ ὅτι ἡ νόησις μακρὰν τοῦ νὰ προσδιορίζηται ὑπὸ ταύτης, πάσχει τοῦτο μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ αἰσθητικῆς τοῦ ἀντικειμένου μορφῆς. Διότι ἡ νόησις χρεώσῃ

νὰ ἀναπαριστᾷ τὸ ἀντικείμενον καὶ τρόπον τινὰ νὰ διαπλάσσηται κατ' αὐτό.

Καὶ ὅμως καὶ ἐνταῦθα ἔτι ἡ ἰδέα εἶναι ὄρος οὐσιώδης τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας. Τῷ ὄντι, λάβωμεν τὴν σκοτεινότεραν κατάστασιν τῆς νοήσεως τὴν τὰ μάλιστα μεμακρυσμένην τῆς ἰδέας, — τὴν αἴσθησιν.

Αἰσθησίς τις δὲν ὑφίσταται, εἰμὴ καθ' ὅσον νοεῖται, διότι αἰσθησίς μὴ νοουμένη καὶ εἰς ἣν ἡ διάνοια οὐδὲν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας προστίθῃσιν, ἀπομένει ἐν γεγονόσι καθαρῶς ὀργανικὸν καὶ ἐξωτερικόν. Ἄλλ' ἡ αἰσθησίς ὡς καὶ ἡ συνοδεύουσα αὐτὴν παράστασις μόνον τῇ συνδρομῇ μιᾶς ἰδέας δύναται νὰ νοηθῇ. Καὶ ὄντως δὲ ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀντιστοιχοῦσαν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐσωτερικῆς καταστάσεως ὡς καὶ ἀπὸ πάσης ἄλλης πνευματικῆς ἐνεργείας, ἀνάγκη τοῦτέστι νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἐνέργειαν ταύτην καὶ τὴν κατάστασιν ταύτην.

Ἐὰν εἴπῃ τις ὅτι, ἵνα νοήσωμεν αἰσθητὴν τινα ἰδιαιτέραν, δὲν ὑπάρχει χρεία τῆς ἰδέας τῆς αἰσθήσεως, θὰ παρατηρήσωμεν πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν στοιχεῖον τὸ τὴν τριαύτην ἰδιαιτέραν αἰσθησιν διακρίνον δὲν συναλλοιοῦται μετ' αὐτῆς, εἴτα δὲ, ὅτι, αὐτὸ τοῦτο τὸ στοιχεῖον διακρίνει πάσας τὰς λοιπάς. Λάβωμεν σειρὰν αἰσθητῶν ὁμοίων ἢ διαφόρων, ἡ ἐνέργεια τῆς νοήσεως, δι' ἧς ἡ πρώτη αἰσθησίς καθίσταται ἀντιληπτὴ, εἶναι αὐτὴ αὕτη, δι' ἧς καθίστανται ἀντιληπτὰ καὶ ἡ δευτέρα αἰσθησίς καὶ ἡ τρίτη κλπ. Ἄλλ' ἡ ταυτότης τῆς ἐνεργείας τῆς νοήσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἄλλως, εἰ μὴ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ταυτότητος κοινῆς τινος μορφῆς συναπτούσης τὰς διαφορὰς αἰσθησεις, ἀρναζούσης τὴν διαφορὰν αὐτῶν καὶ ἐπαναγούσης αὐτὰς εἰς τὴν ἐνότητα. Καὶ πλὴν δὲ τούτου, ἐὰν αἱ αἰσθησεις μὴ συνήπαντο διὰ κοινοῦ τινος καὶ σταθεροῦ στοιχείου, θὰ διέφευγον πᾶσαν σύγκρισιν καὶ ἀναφορὰν καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ ὑπόθεσι ἐκείνῃ, οἵτινες εἰς τὴν αἴσθησιν ἀποδίδουσι τὴν ἀρχὴν πάσης πνευματικῆς ἐνεργείας, εἶδε ἐκ τῆς συγκρίσεως καὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης νὰ ἐξάγονται αἱ γενικαὶ ἰδέαι, βλέπομεν, ὅτι οὕτω τίθεται τις εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς ἰδέας, τὴν τε τῆς αἰσθήσεως

ιδέαν ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην. Διότι τὰ περὶ τῆς αἰσθησεως ῥηθέντα, ἐφαρμόζονται κατὰ μείζονα λόγον εἰς τὰ λοιπὰ τῆς νοήσεως ἀντικείμενα.¹

Τοιοῦτοτρόπως, καίτοι ἐν τῇ ἐκαναλήψει τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἕτερόν τι στοιχείον φαίνεται παρεισαγόμενον εἰς τὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν, οὐχ' ἦττον ἡ ἰδέα διαμένει ἀείποτε συνθήκη οὐσιώδης τῆς ἐνεργείας ταύτης, τοῦθ' ὅπερ ἔδειξεν ἀποδείξωμεν.

Συνάγεται ἐκ τούτων, ὅτι ὑπάρχει ἀξίωσις μεταξὺ τῆς ἰδέας καὶ τῆς νοήσεως, ὅτι ἐνθα ἡ νόσις, συνυπάρχει ἡ ἰδέα καὶ ὅτι ἡ κατάλυσις καὶ μετὰ τῆς νοήσεως τοῦ εἰδέναι ἐξ οὗ ὡσαύτως γίνεται καταφανές, ὅτι ἡ ἰδέα εἶναι τὸ ὄριον τῆς γνώσεως καὶ ὅτι εἰδέναι σημαίνει, κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς λήξεως ἐκδοχὴν, ἔχει ἰδέαν σαφῆ καὶ ὁλοσχερῆ ἀντικείμενου τινος, ἢ ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν ἐγγελευμένην ἔκφρασιν, καταλαμβάνειν τῶν ὄντων τὴν ἐνδόμυχον φύσιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ των.

§ 3

Περὶ τοῦ ἔμφυτου καὶ τοῦ αἰσθήματος.

Ἐν τούτοις ἰσχυρίσθησαν, ὅτι πλησίον καὶ ὑπεράνω τῆς διὰ τῶν ἰδεῶν γνώσεως, ὑφίσταται ὑπέροτρος τῆς ἐνεργείας τρόπος κατὰ τινος μὲν τὸν καθαρὸν ἔμφυτον, κατ' ἄλλους δὲ τὸ αἰσθημα.

Οἱ πρῶτοι οὐδὲν ἕτερον βλέπουσιν ἐν τῇ ἰδέᾳ, εἰμὴ βαθμὸν τῆς γνώσεως κατώτερον καὶ ὃν ὁ νοῦς δέον νὰ υπερβῆ, ἵνα φθάσῃ τὴν ἀπόλυτον πραγματικότητα καὶ ἀλήθειαν καὶ ὑπεράνω τῆς ἰδέας θέσῃσι δρᾶσιν τινὰ καθάραν καὶ ὑπέροτρον, τὸ ἔμφυτον.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἡ ἰδέα δὲν παρέχει ἡμῖν ὑφίστην πραγματικότητα, ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν, ἐὰν τὸ ἔμφυτον μᾶς ἀπαλλάσῃ τῆς ἰδέας καὶ μᾶς διδῇ ὅ, τι ὑπόσχεται.

Τὸ ἔμφυτον εἶναι ὡς ἡ κρίσις, ὡς ὁ συλλογισμὸς, ἐνεργεία τις ἢ τρόπος τις τοῦ εἶναι τῆς νοήσεως, ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ, ἐνεργεῖα τῆς νοήσεως ἀναφερομένης εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἀπολύτου. Ἀλλὰ τὸ ἀπόλυτον τοῦτο ἢ εἶναι προσδιωρισμένον, ἢ μὴ. Καὶ

¹ Ἴδε περὶ τούτου κατωτέρω. κεφ. 41, § 4 καὶ ἐπὶ καὶ κεφ. VI.

ἐὰν μὲν εἶναι ἀπόλυτον ἀπροσδιώριστον, ἢ δὲν εἶναι τὸ ἀπόλυτον, ἢ εἶναι ἀπόλυτον διαφεύγον τὸ ἔμφυτον ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην τῆς διανοίας ἐνέργειαν. Καὶ ἐὰν δὲ εἴη συνελαμβάνομεν τὸ ἀπόλυτον τοῦτο κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ἀλεξανδρινῶν, τουτέστιν ὡς ὃν καθ' ἑαυτὸ μὲν προσδιωρισμένον, ἀλλ' ἀπροσδιώριστον ἀφορικῶς πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὰ πεπερασμένα ὄντα, ἢ, ὅπερ τὸ αὐτὸ, ὡς ὃν τοσοῦτον τοῦ κόσμου ὑπέροτρον, ὥστε, ὅταν θελήσῃ τις νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰς ποιότητας καὶ ἰδιότητας τῶν πεπερασμένων πραγμάτων, παραμορφῶσιν καὶ καταστρέφει αὐτὸ, ἐξ οὗ ἄρα νοητέον τοῦτο ἐν ταῖς πρὸς τὸν κόσμον σχέσεσιν αὐτοῦ ὡς ὃν ἀρνητικόν, ὡς τι παρεμφερὲς τῷ μηδενί (τὸ μὴ ὄν), καὶ ἐὰν εἴη, λέγομεν, τοιουτοτρόπως συνελαμβάνομεν τὸ ἀπόλυτον, εὐδόλως θὰ ἤρετο ἡ δυσχερεία· διότι θὰ ἔδει νὰ ὀρίσωμεν τὸ εἶναι καὶ τὰς ἀρνητικὰς τοῦ ἀπροσδιωριστοῦ αὐτοῦ ἀπολύτου ἰδιότητας, ὅπερ ἀδύατον ἄλλως εἰμὴ διὰ μιᾶς ἰδέας, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἦτον ἀπλὴ ἀνατροπὴ οὕτως εἰπεῖν, τῆς δυσχερείας καὶ μεταφορὰ αὐτῆς ἐκ τοῦ θετικοῦ εἰς τὸ ἀρνητικόν ἐκ τοῦ ὀρισμένου εἰς τὸ ἀρίστον.

Ἀλλ' ἐὰν ἀμειψίστησθαι, θὰ μᾶς εἴπωσι, τὴν διὰ τοῦ ἔμφυτου κατανόσιν τῶν τοῦ ἀπολύτου ἰδιοτήτων, τοῦλάχιστον πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἢ βεβαίωσις ὑπερπληθῆ τὴν χώραν τῶν ἰδεῶν καὶ ὅτι ἐπομένως μᾶς παρέχει αὐτὴν ἐνεργεία τις τῆς νοήσεως, καὶ ἢ ἡ ἰδέα οὐδαμῶς ἐπεμβαίνει· οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ὑποθέσωμεν, ὅτι ὑφύμεθα εἰς τὸ ἀπόλυτον διὰ μέσου τῆς ἰδέας τοῦ ἀπείρου· ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα ἀφ' ἐνός μὲν ἡ ἰδέα, ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦ αὐτὸ τὸ εἶναι (τὸ ὄν) τοῦ ἀπολύτου, ὅπερ βεβαιούμεν ὥστε τὸ ὄν τοῦτο παρέχεται ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἔμφυτου.

Ἀλλ' ἐμπρώτοις, ἀπολύτῳ τι, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἕτερον δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, εἰμὴ ὅτι ὑπάρχει, κατὰ πολὺ ὁμοιάζει τὸ μηδὲν τῶν Ἀλεξανδρινῶν· βεβαίως δὲ μικρὸν μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ γνωρίσωμεν ὅτι ὑπάρχει, ἐὰν περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ οὐδὲν οὔτε νὰ εἴπωμεν, οὔτε νὰ βεβαιώσωμεν δυνάμεθα. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἐν τῷ ἀπολύτῳ τὸ ὄν διὰ συνοχῆς ἀναγκαίως συνδέεται μετὰ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ καὶ ποι-

οῦτω τρόπῳ, ὥστε καταλύοντες τὰς ἰδιότητας, συγκαταλύομεν αὐτὸ τὸ ὄν. Τῷ ὄντι, ὅταν βεβαιούμεν, ὅτι τὸ ἀπόλυτον ἢ τὸ ἀπειρον ὑπάρχει, δὲν ἐνοούμεν ἐντεῦθεν, ὅτι ὑπάρχει κατὰ τὸν τρόπον τῶν φαινομενικῶν καὶ πεπερασμένων ὑπάρξεων, διότι τοῦτο θὰ ἦτο μᾶλλον ἀρνησις τῆς ὑπάρξεώς του, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει τρόπῳ ὅλως ἰδανικῷ, ἢτοι ἐν ἄλλαις λέξεσι, βεβαιούμεν τὴν ἰδανικὴν ὑπαρξίν, τὸ ὄν κατ' ἐξοχὴν, τὸ ens realissimum, τὸ ὄν τὸ κατέχον πάσας τὰς ἰδιότητας κλπ. κλπ. Ἡδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἡ βεβαίωσις τοῦ ὄντος ἐν γενεῇ υποθέτει τὴν ἰδέαν τοῦ εἶναι, διότι ὅταν βεβαιούμεν τὴν ὑπαρξίν, ἀνάγκη νὰ διακρίνομεν τὸ ὄν τοῦ μὴ ὄντος, ἢτοι ὑπαρξίν πραγματικὴν καὶ ἐπ' ἐστῶσα μῆς ὑπάρξεως δυνατῆς, δι' ὅπερ ὑπάρχει χρεῖα ἐνός κανόνος, ἐνός τύπου γενικοῦ καὶ ἀναλλοιώτου τῆς νοήσεως, ὅ ἔστι μιᾶς ἰδέας¹.

Ἄρα τὸ ἔμφυτον ἀνεῦ τῆς ἰδέας εἶναι κατάστασις τις ἀρίστος, ἐνεργεία τις σκοτεινὴ καὶ κενὴ τῆς νοήσεως, ἢ μᾶλλον καθαρὰ ἀρτίωσις καὶ ἀπουσία πάσης νοήσεως. Διότι δὲν ὑφίσταται ἔμφυτόν τι καθ' ἑαυτὸ, ἀλλ' ἔμφυτον περὶ ἀντικειμένου, τινός καὶ ἀντικειμένου συγκεκριμένου ἔστω καὶ ἔμφυτον τῆς νοήσεως ἢ ἔμφυτον αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔμφυτου². Δι' ἀναλόγων δὲ θεωριῶν δυνάμεθα νὰ καταδείξωμεν τὸ ἀνεπαρκές τῆς θεωρίας τοῦ αἰσθήματος.

Τὸ αἰσθημα ἀνεῦ τῆς ἰδέας, εἶναι, ὡς τὸ ἔμφυτον, κατάστασις τις κενὴ τῆς διανοίας. Τὸ μόνον δὲ φωτεινὸν καὶ πραγματικὸν ἐν τῷ αἰσθηματι εἶναι ἡ μεταδίδουσα αὐτὸ ἰδέα καὶ οἱ βαθμοὶ τῆς φωτεινότητός του, εἶναι οἱ βαθμοὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἰδέας, παρισταμένης εἰς τὴν διάνοιαν. Πράγματι, ὅταν λέγομεν, ὅτι ἔχομεν τὸ αἰσθημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀτομικότητος, τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, ἢ οὐδὲν λέγομεν, ἢ θὰ δεῖσθαι νὰ ἐρεισθῇ τὸ αἰσθημα τοῦτο ἐπὶ μιᾶς ἐνεργείας, μιᾶς ἀρχῆς, ἐνός τύπου κατὰ τὸ μάλ-

¹ Ἴδε περὶ τούτου τὸ ἡμέτερον Inquiry into speculative and experimental science, § 2 καὶ ἐν ταῖς ἡμετέροις φιλοσοφικοῖς ἀναμνηστικαῖς τῆς φιλοσοφικῆς κριτικῆς § 3.

² Παράβ. ἐπ. §. Κριτικὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σχελίγγου καὶ κεφ. III § 4.

λον ἢ ἦττον συγκεκριμένου τῆς διανοίας. Συμβαίνει ἐπὶ τοῦ αἰσθήματος ὅ, τι καὶ ἐπὶ τοῦ ἔμφυτου: Πιστεύομεν, ὅτι τῇ ἀρωγῇ αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ὑψωθῶμεν ὑπεράνω τῆς χώρας τῶν ἰδεῶν καὶ ἐπανευρισκόμεθα ἐνώπιον αὐτῶν τῶν ἰδεῶν, ἃς ἐπιστεύομεν, ὅτι ἀφήσαμεν ὀπισθὲν μας, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι πράγματι μόνον τὴν λέξιν μετεβάλομεν καὶ ὅτι ἀντὶ νὰ εἴπωμεν, ὅτι γινώσκωμεν διὰ τῆς ἰδέας καὶ ἐν τῇ ἰδέᾳ τὸ ἀγαθόν, τὸ ἀληθές, τὸν ἄνθρωπον, λέγομεν, ὅτι εἴχομεν τὸ αἰσθημα αὐτῶν. Διότι μεταχειρίζομεθα ἀρτίως καὶ τυχαίως αὐτὰς τὰς ἰδέας, ἃς περιεφροῦσμεν ὡς μὴ κατανοήσαντες τὴν σημασίαν καὶ ἀξίαν των.

Ἄρα ἡ ἰδέα περικαλύπτει σύμπασαν τὴν διάνοιαν, εἶναι τὸ οὐσιώδες στοιχείον πασῶν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς καὶ εὐρίσκωμεν αὐτὴν καθ' ἅπαντας τοὺς βαθμοὺς τῆς νοήσεως, ἐν τε τῇ στοιχειωδεστάτῃ καὶ ἀσπυροτάτῃ ὡς καὶ ἐν τῇ περιπλοκωτάτῃ καὶ ὑψίστῃ.

(Ἐπεταί συνέχεια)

ΑΛΕΞΙΟΣ ΤΣΙΜΗΟΥΡΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

ὑπὸ ΣΧΙΛΛΕΡΟΥ.

(Συνέχεια ἰδε φυλλ. 6.)

§ 69 Ὁ παρὼν πόλεμος παρέσχεον αἰσθησιν εἰς σύμπασαν τὴν Γερμανίαν καὶ διήγειρε τὴν προσοχὴν πλείστων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, διότι δὲν ἐπρόκειτο κυρίως τίς θὰ κατελάμβανεν ἢ δὲν θὰ κατελάμβανεν τὸ μνημονεῦθεν ἀρχιδουκάτον, ἀλλὰ τὸ ζήτημα ἦτο ποία μερίς ἐν Γερμανίᾳ ἢ Καθολικὴ ἢ ἡ διαμαρτυρομένη ἐμελλε νὰ ἀυξήσῃ διὰ τῆς περιβλέπτου αὐτῆς λείας; Τὸ ζήτημα ἦτο ἂν ἡ Αὐστρία ἐμελλε καὶ πάλιν νὰ κορέσῃ τὰς ἐρεξείας τῆς διὰ τῆς ἀρπαγῆς νέων χωρῶν, ἢ ἂν ἡ ἐλευθερία τῆς Γερμανίας καὶ ἡ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τῆς ἐμελλε νὰ ἐξασφαλισθῇ κατὰ τῆς ἀπληστίας τῆς Αὐστρίας. Ἢ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ Juliers λοιπὸν διαμάχη ἦτο σπουδαῖον γεγονός διὰ πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπικρατείας, αἵτινες ὑπόσυν-

τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπεχθάνοντο τὴν Αὐστρίαν καὶ δι' αὐτὸ ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ μετάρχῃσι τοῦ ἀγῶνος ἡ εὐαγγελικὴ ἑνωσις, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Ἀγγλία καὶ αὐτὸς ὁ Ἑρρίκος τέταρτος τῆς Γαλλίας.

§ 70. Ὁ μονάρχης οὗτος, ὅστις κατέτριψε τὸ ἥμισυ καὶ ὠραιότερον μέρος τοῦ βίου του πολέμων τὴν Αὐστρίαν καὶ Ἰσπανίαν, ὅστις μετ' ἀπαρμιλλοῦ ἠρωϊσμοῦ καὶ συνέσεως συνέτριψεν ὅλα τὰ παρεβλήθεντα ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν πολέμων πρὸς ἀνάβασιν τοῦ θρόνου προσκόμματα, κατεσκόπευε πρὸ πολλοῦ μὲ ἀγρυπνον ὄμμα τὰς ἐν τῇ Γερμανίᾳ παραγὰς καὶ εὐθέως διέγνω, ὅτι εἰς τὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦτον τῶν πόλεων ἀγῶνα, ὄφειλε τὴν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν τῆς Γαλλίας του. Οἱ διαμαρτυρούμενοι καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦσαν αἱ δύο ἀντίρροποι σωτήριοι δυνάμεις, αἵτινες πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς περιέσπων μετέωρον τὴν Αὐστρίαν· ἀλλὰ ἅμα μία τούτων κατεστρέφετο, ἡ Αὐστρία θὰ ἀνίστατο ἀπειλητικώτερα νὰ καταθραύσῃ τὴν ἑτέραν. Ἑρρίκος ὁ Δ', ἐθεάτο ἐπὶ πεντήκοντα ἤδη ἔτη τὴν διηνεκὴ πρὸς τὰς κατὰ τῆς Αὐστρίας ἀπληστία ἐπεβουλευέτο καὶ κατερείπωσεν ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὸ ἐξοχώτερον αὐτῆς μέρος, τὴν Γερμανίαν, ἐπήνεγκε βιαιστάτας ἀνατροπὰς, καὶ ἐρημώσεις. Ἐνεκα αὐτῆς οἱ γεωργοὶ ἐγκατέλειψαν τὸ ἄροτρόν των, οἱ χειροτέχνηται τὸ ἐργαστήριόν των. Στρατιαὶ ἀναριθμητοὶ κατεπάτουν τὴν γῆν, ἦν πρότερον ἀεζωγοῦναι ἢ καλλιέργεια καὶ ἐχθρικοὶ στόλοι κατεκάλυπτον τὴν θάλασσαν, ἦν πρότερον διεπέρα τὸ ἐμπόριον. Ἐνεκα αὐτῆς ἠναγκάσθησαν οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης, ἵνα δι' ἀνυποφύρων διατιμήσεων δυσχεράνωσι τὴν βιομηχανίαν τῶν ὑπὸ κινδύνου καὶ ὅλας αὐτῶν ἐξαντλήσωσι τὰς δυνάμεις εἰς βεβιασμένην ἄμυναν. Οὕτε λοιπὸν ἡ Εὐρώπη ν' ἀπολαύσῃ εἰρήνην ἠδύνατο, οὔτε αἱ

πόλεις αὐτῆς νὰ προκόψωσιν, οὔτε οἱ λαοὶ νὰ εὐτυχήσωσιν, ἐφ' ὅσον ὁ τρομερὸς οἶκος τῆς Αὐστρίας ἦτο κύριος νὰ διαταράττηκατὰ τὸ δοκοῦν τὴν ἡσυχίαν τοῦ κόσμου.

§ 71. Τοιαῦται σχέσεις κατεῖχον τὴν διάνοιαν τοῦ Ἑρρίκου περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ ἐνδόξου βίου του. Βεβαίως θὰ ἠδύνατο νὰ τακτοποιήσῃ τὸ χάος εἰς τὸ ὅποιον ὁ τάραχος μακροῦ ἐμφυλίου πολέμου ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ὑποκινήθηεντος καὶ ἀναρριπιζομένου ἔτριψε τὴν Γαλλίαν. Ὡς μέγας ἀνὴρ ἐπόθει νὰ ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά του μεγαλοποιῶν τὴν πατριδα του. Τίς ὅμως ἠγγυάτω εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα περὶ τῆς διαρκείας τῆς εὐημερίας, ἦν περιεποίησεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐφ' ὅσον ἡ Αὐστρία ὑπῆρχε; καὶ ναὶ μὲν ἔκειτο πρὸς στιγμὴν ἐξισθνημένη, πλὴν ἀλλ' ὅμως εὐμενῆ ἑκαραδοῦμαι περιέστασι, ἵνα τὰς δυνάμεις τις συλλέξῃ καὶ ἀνεγερθῇ ἐν ὅλῳ τῆς τῷ φοβερῷ μεγέθει. Ἄν λοιπὸν ἐπεθύμει νὰ καταλίπῃ εἰς τοὺς διαδόχους του θρόνον στερεὸν καὶ εἰς τὸν λαόν του εἰρήνην διαρκῆ ὄφειλε νὰ ἀροπλήσῃ τελέως τὴν ἀπισίαν αὐτῆν δύναμιν. Ἐκ τοιαύτης πηγῆς ἀπέρρεε τὸ ἄσπονδον μῖσος, τὸ ὅποιον ὡμοίως κατὰ τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου Ἑρρίκος ὁ Δ', ἄσπονδον, ἀκαταδάμαστον, φλογερὸν, ὡς τὸ κατὰ τῶν Ῥωμαίων μῖσος τοῦ Ἀννίβα, ἀλλ' εὐγενέστερον καὶ ἀγνώτερον.

§ 72. Ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ Κράτη ἀπλησγίαι κυρίως, ὡς τὸν Ἑρρίκον, τὸ σοβαρὸν αὐτὸ ζήτημα· πλὴν ἅπαντα δὲν ἠκολούθουν τὴν ἐκπεφρασμένην ἐκείνου πολιτικὴν, οὐδ' ἐδείκνυνον τὸν ἀριλοκερδῆ ἐκείνου ἠρωϊσμόν. Τοὺς κοινούς ἀνθρώπους παρασύρει ἀνεξαιρέτως τὸ προσωπικὸν καὶ παρὸν συμφέρον, ἐν ᾧ τὴ πόρρω κείμενον ἀγαθόν, αἱ ὠφέλειαι τῶν ἐπερχομένων γενεῶν κινουσι μόνον τὰς μεγάλας ψυχὰς. Ἐφ' ὅσον ἡ διάνοια ἐφ' ἑαυτὴν ποιοιτοῦα εἰς ἰδίαν περιορίζεται δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖ, ὑπολαμβάνεται χιμαιρικὰ ἐπιχειροῦσα σχέδια, καὶ τρέχει τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ καταγέλαστος, δταν ὅμως δὲν ἀποκρούῃ ἀπολύτως τὴν βραβυρότητα, τὴν ἰδιοτέλειαν, τὴν μισαλλοδοξίαν τῶν ἀνθρώπων, δύναται νὰ ἦναι βεβαία περὶ τῆς ἐπιτυχίας, περὶ τῆς δόξης καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ κόσμου, ὅστις ἐπαυξάνει μάλιστα, ἐὰν ἐπωφελομένη ἀπὸ τὰς περιστάσεις στρέφῃ τὰ

ἀνωτέρω πάθη πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

§ 73. Τούτου ἕνεκα οἱ κοινὸι τῶν ἀνθρώπων ἐμυκτήρισαν ὡς χιμαιρικὸν τὸ γνωστὸν τοῦ Ἑρρίκου σχέδιον, νὰ ἐκδιώξῃ δηλονότι τοὺς Αὐστριακοὺς ἀφ' ὅλων των τῶν κτήσεων καὶ νὰ διανεμῇ τὴν διαρπαγείσαν λείαν μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, διότι εἰκότως ἠγνόουν, ὅτι ὁ Ἑρρίκος πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ σκοποῦ του ἐπερείδετο εἰς σχέδιον ὅπερ αὐτὸς τε καὶ ὁ πρωθυπουργὸς του Σουλλὺ εἶχον ἐπισταμένως μελετήσει καὶ βασανίσει. Συνεπεία δὲ τῆς τοιαύτης μελέτης ἐπειθανάγκασεν ἀπάσας τὰς ἐπικρατείας, ὧν ἡ σύμπραξις χρήσιμος ἐλογίζετο, διὰ τῶν δραστηκωτάτων αἰτίων, ἅτινα ἐφευρίσκει προθυμῆχανος πολιτικῆ, νὰ ἀναλάβωσι προθύμως τὸ μέρος, ὅπερ ὄφειλον νὰ διαδραματίσωσιν ἐν τῇ κοινῇ ἐπιχειρήσει. Παρὰ τῶν ἐν Αὐστρίᾳ διαμαρτυρομένων ἀπήτησεν ἐκεῖνα μόνον, ἅπερ αὐτοὶ πρὸ πολλοῦ ἐπεπόθουν, τὸ νὰ ἀποτινάξωσι δηλονότι τὸν Αὐστριακὸν ζυγόν, παρὰ δὲ τῶν διαμαρτυρομένων τῶν Κάτω Χωρῶν οὐδὲν ἄλλο (ἐξήγησατο) εἰμὴ μόνον ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας.

Τὸν Πάπαν καὶ ἀπάσας τῆς Ἰταλίας τὰς δημοκρατίας οὐδὲν προθυμώτερον ἠδύνατο νὰ ἐλκύσῃ παρὰ ἡ ἰδέα τοῦ νὰ ἐκδιωχθῇ ἔσσει ἀπὸ τῆς ὠραίας των χερσονήσου ὁ Ἰσπανὸς τύραννος, ὡς ἀφ' ἑτέρου οὐδὲν ἦτο μᾶλλον τῇ Ἀγγλίᾳ εὐφρόσουνον παρὰ τὴν ταπεινώσιν τῶν ἄσπόνδων τῆς πολέμων, τῶν Αὐστριακῶν. Ἐκάστη λοιπὸν ἐπικράτεια ἤλπίζε νὰ κερδίσῃ ἐκ τῆς καταβαλλομένης Αὐστρίας ἢ τὴν ἀρπαγείσαν χώραν τῆς, ἢ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν τῆς, νέον πλοῦτον, ἢ ἐξασφάλισιν τοῦ παλαιοῦ, καὶ ἐπειδὴ πᾶσαι ἐἐρράδιον, ἡ ἰσορροπία διετέλει ἀλώβητος. — Ἡ Γαλλία ἠδύνατο μεγαθύμως ν' ἀπορρίψῃ πᾶν ἐπὶ τῆς ἰλαίας κέρδος διότι αὕτη διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Αὐστρίας ἐγίγνετο κραταιότερα καὶ ἀσφαλεστέρα. Ἐπὶ τέλους ἵνα ἀνταμείψῃ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου (τοὺς Αὐστριακοὺς ἡγεμόνας) διότι ἤθελον συντελέσει ν' ἀπαλλάξωσι τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς παρουσίας των, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὸ ἐπίλοιπον γνωστὸν καὶ ἀνακαλυφθησόμενον μέρος τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Ἀτυχῶς τὸ δολοφόνον

τοῦ Ῥαβαιγιὰκ ἐγχειρίδιον ἔσωσε τὴν Αὐστρίαν καὶ συνεκράτησε τὴν ἡσυχίαν τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τινὰς ἑκατονταετηρίδας.

§ 74. Εἰς τοιοῦτους σκοποὺς τὸν νοῦν ἔχων προσλωμένος ὁ Ἑρρίκος μετὰ σπουδῆς ἐπελήφθη τῆς ἐν Γερμανίᾳ εὐαγγελικῆς ἐνώσεως καὶ τοῦ σοβαροῦ ζητήματος τῆς διαδοχῆς τῶν χωρῶν juliers. Παρὰ γοῦμα ἀπέστειλε πράκτορας εἰς ὅλας τὰς ἀλλὰς τῶν διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας, οἵτινες ὀλίγιστα ἀποκαλύπτοντες ἢ ἀφίνοντες νὰ ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἀποκρύφων τοῦ μονάρχου των παρέσυρον τὰς πεποιθήσεις καὶ προσηλύτιζον τὰς καρδίας, ἅς διεθέρμαινε μὲν τὸ ἀκόμητον κατὰ τῆς Αὐστρίας μῖσος, κατεκυριεῦε δὲ ἡ τῆς μεγαλοποιήσεως ἐπιθυμία. Τοῦ Ἑρρίκου αἱ ἔμφρονες ἐνεργεῖαι συνέδεσαν στενότερον πρὸς ἄλληλα τὰ μέλη τῆς Εὐαγγελικῆς ἐνώσεως καὶ ἡ κραταιὰ ὑποστήριξις, ἦν τοῖς ὑπεσχέθη, ἐξῆρε τὸ φρόνημα τῶν ὁμαίμων εἰς τελείαν ἀροσίαν. Πολυάριθμος Γαλλικὸς στρατὸς ὀδηγούμενος αὐτοπροσώπως ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου ἔμελλε νὰ συναντηθῇ μὲ τὰ στρατεύματα τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως παρὰ τὸν Ῥήνον, καὶ ἀφ' οὗ ἤθελε συνεργήσῃ πρὸς κατάληψιν τῶν χωρῶν juliers, (ἔμελλε) νὰ ἐπιστρέψωσι μετὰ τῶν Γερμανικῶν στρατῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν (ἐνθα ἡ Σαβοῖα ἢ Βενετία καὶ ὁ Πάπας μεγάλας προητοίμασαν ἐπικουρίας) διὰ νὰ καταθλάσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸν Ἰσπανικὸν θρόνον. Ἡ νικηφόρος αὕτη στρατιὰ ἔμελλεν ἀκολούθως κάμπουσα τὴν Λομβαρδίαν νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὰς κληρονομικὰς τῆς Αὐστρίας κτήσεις καὶ ἐκεῖ βυγθουμένη ὑπὸ γενικῆς τῶν διαμαρτυρομένων ἐπαναστάσεως νὰ συντρίψῃ τὰ Αὐστριακὰ σκῆπτρα ἐν πάσαις ταῖς Γερμανικαῖς χώραις, ἐν Βοημία, Οὐγγαρία, Τρανσυλβανία. Οἱ Φλαμανδῆροι καὶ οἱ Ὀλλανδοὶ ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς παρουσίας τῶν Γαλλικῶν ὀπλων θὰ κατέρριπτον τοὺς Ἰσπανοὺς τυράννους των καὶ ὁ τρομερὸς αὐτὸς ὑπερεκχειλίσας (τῆς Ἰσπανίας) χεῖμαρρος, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἠπέλειε νὰ καταποντίσῃ τῆς Εὐρώπης τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὰ παφλάζοντα ῥεύματά του θὰ ἐπέστρεφεν ἀθορύβως καὶ λεληθῶτως ὀπισθεν τῶν Πυρρηναίων ὄρεων.

§ 75. Οἱ Γάλλοι κέκτηνται εὐλογον κλέος ἐπὶ τῇ ταχύτητί των. Ἄλλ' εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν ὑπερέτησαν αὐτοὺς οἱ Γερμανοί. Ὁ στρατὸς τῆς Εὐαγγελικῆς ἐνώσεως εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀλσατείαν πολλῶ πρότερον τοῦ Ἑρρίκου καὶ κατετρόπως τὰ ἐκεῖ συνηγμένα Αὐστριακὰ στίφη, ἅτινα ἐσκόπει νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς κατάληψιν τῶν Ἰουλιῶν χωρῶν ὁ τοῦ Στρασβούργου καὶ Πασσάου ἀρχιεπίσκοπος. Ὁ Ἑρρίκος ἄρα συνέλαθε καὶ ἐμελέτησε τὸ σχέδιόν του ὡς ἀπὸ πολιτικὸς καὶ ὡς βασιλεὺς, ἀλλὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ (τοῦ σχεδίου) ἐνεπιστεύθη εἰς ληστάς. Αὐτὸς ἐφρόνει, ὅτι οὐ μόνον ἔπρεπε νὰ διαφυλαχθῶσιν ἀπρόσβλητοι οἱ Καθολικοὶ ἡγεμόνες, ἀλλὰ καὶ οὐδεμία νὰ δοθῇ αὐτοῖς ἀρρομή, ὥστε νὰ φθιθῶσιν ἀπὸ τοὺς γιγνομένους ἐξοπλισμούς καὶ νὰ θεωρησῶσιν ὡς ἰδίας τὰς ὑποθέσεις τῆς Αὐστρίας. Ἡ θρησκεία δὲν ὤφειλεν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὸν παρόντα πόλεμον. Ἀλλὰ πῶς ἠδύναντο οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες νὰ υπερῖδωσι τοὺς ἰδίους των σκοποὺς διὰ νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς εὐγενεῖς τοῦ Ἑρρίκου προθέσεις; Αὐτοὶ ὠθοῦντο ὑπὸ δύο αἰτίων ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς μεγεθύνσεως (φιλοδοξίας) καὶ ὑπὸ τοῦ μίσους κατὰ τῆς ἐτεροδοξοῦσης θρησκείας. Τούτου ἕνεκα ὡς γύπες ἐπέπεσαν κατὰ τῶν χωρῶν τῶν Καθολικῶν ἡγεμόνων καὶ ἐξέλεξαν ὡς στρατοπεδαρχεία τὰς πιμελεῖς ἐκείνας μονὰς, ἅς ἀδιαλείπτως ἐδήθουν. Ὡσανεὶ δὲ ἦσαν ἐν ἐχθρικήν χώρᾳ ἐπέβαλον φόρους, καὶ εἰσέπραττον χρήματα διὰ παρανόμων καταναγκασμῶν καὶ ἐκβιάσεων. Καὶ ἵνα μηδεμίαν ἀρήσωσιν εἰς τοὺς Καθολικοὺς ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ τῆς ἐκστρατείας των ἐκήρυξαν μεγαλοφώνως καὶ ἀριθίως τὴν ἐπαπειλοῦσαν τὰς ἐκκλησιαστικὰς κτήσεις συμφορὰν. Ὅσῳ δ' ὀλιγώτερον σύμφωνοι ἦσαν (κατὰ τὰς ἀφορμὰς) ὁ Ἑρρίκος Δ' καὶ οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιχειρήσει, τόσῳ μᾶλλον περιόλιπος ὤφειλε ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ ἕξοχος βασιλεὺς, ὅτι ἠπατήθη ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ὀργάνων του. Ἐν τούτοις ἐπιστοποιήθη καὶ πάλιν, ὅτι ὁσάκις ἡ δικαιοσύνη εὐρίσκεται ἐν τῇ σκληρᾷ ἀνάγκῃ νὰ μεταχειρισθῇ βίαιοπραγίας, δὲν πρέπει νὰ ἀναθέτῃ τὸ ἔργον εἰς χαρακτηῖρας βιαιοῦς, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐμπιστευθῆται τὴν ἐξ ἀνάγκης

διάρρηξιν τῆς εἰρήνης εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἀείποτε ἐσεβάσθησαν αὐτὴν ὡς ἱεράν καὶ σωτήριαν.

§ 76. Ἡ διαγωγή τῶν μελῶν τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως ἤτις ἐκίνησε τὴν ὄργην καὶ αὐτῶν τῶν διαμαρτυρομένων πόλεων, ἔτι δὲ ὁ φόβος ἀθρημιωτέρων συνδιασμῶν ἐξήγειρεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τὴν τῶν Καθολικῶν ἀγανάκτησιν ἐπιτεινομένην ὑπὸ τῆς παντελοῦς τοῦ αὐτοκράτορος ἀδυναμίας τοῦ νὰ προσάσῃ αὐτοὺς ἐναντίον τηλικούτου ἐχθροῦ· βλέποντες δὲ ὅτι ἡ ἔνωσις κατέστησε τοὺς συνησπισμένους ἡγεμόνας τόσον ἐπιφόβους καὶ ἀλαζόνας ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιτάξωσι καὶ οὗτοι παρόμοιον συναπισμὸν.

§ 77. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βουρτζβούργης συνέλαθε πρῶτος τὸ σχέδιον μιᾶς τοιαύτης τῶν Καθολικῶν συμμαχίας, ἣτις πρὸς διάκρισιν τῆς τῶν διαμαρτυρομένων εὐαγγελικῆς ἐνώσεως ἐπωνομάσθη: ὀμαιχιμία (Ligue). Οἱ δὲ ὄροι, ἐφ' οἷς συνέθεντο ἦσαν σχεδὸν οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς τῆς Εὐαγγελικῆς ἐνώσεως. Συγκροτούμενη ἡ ὀμαιχιμία κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ ἐπισκόπων καὶ ἀρχιεπισκόπων κατέστησε γενικὸν ἀρχηγὸν τὸν ἀρχιδούκα Μαξιμιλιανὸν τῆς Βαυαρίας, ὅστις ὡς τὸ περιφανέστερον λαϊκὸν (τῆς ὀμαιχιμίας) μέλος περιεβλήθη μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ γεγονότος τούτου, τῆς γενικῆς τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἀρχιστρατηγίας, εἰσαγούσης τὴν ταχύτητα εἰς τὰς ἐπιχειρουμένας ἐργασίας καὶ τὴν ἐνότητα εἰς τὰς πράξεις πολὺ ἀποτελεσματικώτερον παρ' ὅσον ἐν τοῖς ἀντιπάλοις ὑπῆρχον, συνέτρεχε προσέτι καὶ τὸ πλεονέκτημα, ὅτι οἱ προσήλυτοι τῆς ὀμαιχιμίας τῶν πάντων εὐποροῦντες συνεισέφερον πολλῶ γενναιώτερα καὶ ἀφθονώτερα ποσὰ ἢ οἱ ἐνδεεῖς διαμαρτυρούμενοι εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἔνωσιν.

Χωρὶς ν' ἀπονεύσωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὡς εἰς τὸν πρῶτον τοῦ Καθολικισμοῦ ἀντιπρόσωπον τὴν πρῶτην ἐν τῇ ὀμαιχιμίᾳ θέσιν, χωρὶς μάλιστα ν' ἀναγγείλωσιν αὐτῷ τὴν τοῦ τοιοῦτου συναπισμοῦ σύστασιν προσέβη ἡ ὀμαιχιμία ἀπότομος καὶ ἀπειλητικὴ περιστοιχουμένη ἀπὸ τόσον φοβερὰς δυνάμεις, ὥστε ἠδύναντο νὰ καταστρέψῃ ὀλοσχερῶς τὴν Εὐαγγελικὴν ἔνωσιν καὶ νὰ ἐπιζήσῃ εἰς τρεῖς ἀίωνα αὐτοκρατορίας. Καὶ διηυθύνθη

μὲν ἡ ὀμαιχιμία ὑπὲρ τῆς Αὐστρίας ἀμυνομένης κατὰ τῶν ἠνωμένων ἡγεμόνων, ἀλλὰ καὶ ἡ Αὐστρία αὐτῇ ὤφειλε μετ' ὀλίγον νὰ ὀρωδῆ πρὸ τῆς ὀμαιχιμίας.

§ 78. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ τὰ ὄπλα τῶν ἠνωμένων ἡγεμόνων ἔστειψεν ἡ ἐπιτυχία ἐν ταῖς χώρας τοῦ guliens καὶ τῇ Ἀλσατίᾳ καὶ καθότι ἐπολιόρκησαν στενωῖς τὰς πρώτας καὶ ἠνάγκασαν ὀλόκληρον τὴν τοῦ Στρασβούργου ἀρχιεπισκοπὴν νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μόνη καὶ τελευταία. Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς, ὅστις ὤφειλε νὰ ἔλθῃ παρὰ τὸν Ῥήνον, δὲν ἐφάνη ποσῶς, διότι ὁ ἡγήτωρ αὐτοῦ, ὁ διέπων καὶ ἐμψυχῶν τὴν ὄλην ἐπιχειρήσιν, Ἑρρίκος ὁ Δ' δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς τὴν ζωὴν θύμα πεσῶν δολοφόνου χειρός. Οἱ πόροι των ἠλαττώθησαν νέους δὲ νὰ ψηφίσωσιν ἠρνοῦντο οἱ τῶν χωρῶν ἀντιπρόσωποι ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου αἱ αὐτοκρατορικαὶ πόλεις ἠτιώοντο τῶν ἠνωμένων ἡγεμόνων, ὅτι ἀείποτε ἐζήτουν τὰ χρήματά των πλην οὐδέποτε τὰς συμβουλὰς των. Ἦσαν δὲ τὰ μάλιστα ἐξωργισμένοι, διότι ὑπεβλήθησαν εἰς δαπάνας ἕνεκα ἰδιωτικῆς ἐριδος τῶν Ἰουλιῶν χωρῶν, ἣτις βῆτῶς ἐν τῷ καταστατικῷ ἐξήρθη ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς εὐαγγελικῆς ἐνώσεως, διότι οἱ ἠνωμένοι ἡγεμόνες μεγάλας ἐλάμβανον συντάξεις ἐκ τοῦ κοινῶ τῶν συμμαχῶν ταμείου, καὶ τέλος διότι οὐδένα ἐδίδον λόγον περὶ τῆς τῶν χρημάτων χρήσεως.

§ 79. Ἡ Εὐαγγελικὴ ἔνωσις προσέκλινε λοιπὸν εἰς διάλυσιν, ὅτε, συνεκροτήθη ἡ σφογιῶσα καὶ ὑπέροφρος ὀμαιχιμία. Ἐπειδὴ ἡ ἐπικρατούσα τῶν χρημάτων σπάνις δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἠνωμένους ἡγεμόνας νὰ διατηρήσωσιν ἐπὶ πλέον τὴν ἐκστρατείαν, καὶ ἐπειδὴ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα ἐνώπιον ἐτοίμου νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν ἐχθροῦ, ἔκριναν εὐσχημον καὶ ἀσφαλὲς νὰ συνδιαλλαγῶσι μετὰ τοῦ παλαιοῦ των ἐχθροῦ, τοῦ ἀρχιδουκὸς Λεοπόλδου καὶ τὰ διαμαχόμενα μέρη συνέφωνησαν ἵνα ἀνακαλέσωσι μὲν τὰ στρατεύματά των ἐκ τῆς Ἀλσατίας, ἀπολύσωσι δὲ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ῥίψωσιν εἰς λήθη τὸ παρελθόν· οὕτως ἔληξεν ἡ πολυκροτος αὕτη καὶ πολλὰ ἐπαγγελουμένη ἐκστρατεία.

§ 80. Τὴν αὐτὴν ὑπέρομπον καὶ αὐθάδη

γλῶσσαν, ἣν εἰς τὰς ἐκείνης πεποιοῦσα δυνάμεις μετεχειρίσθη ἡ Εὐαγγελικὴ ἔνωσις πρὸς τὴν Καθολικὴν Γερμανίαν, μετεχειρίσθη ἐξ ὑπαυμοῦς ἡ ὀμαιχιμία πρὸς τὴν ἔνωσιν καὶ τὸν στρατὸν τῆς. Ἐπεδείκνυν ἰταμῶς εἰς αὐτοὺς τὰ πέλαμα τῶν ὀρῶν τῆς καὶ τοὺς ἐστιγματίσας μὲ τὰ ἐπονειδιστότερα ἐπίθετα, ὧν δύναται ποτε νὰ γίνῃ χρῆσις. Αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς Βουρτσβούργης, τῆς Βαμβέργης, τοῦ Στρασβούργου, τοῦ Μακκοντιάκου (Mainz), τῶν Τρηβιρῶν (Trier), τῆς Κολωνίας καὶ πλείσται ἄλλαι εἶχον αἰσθανθῆ τὴν ἀποτρόπαιον καὶ καταστρεπτικὴν παρουσίαν των. Ἐξητοῦντο δὲ ἤδη τὴν ἐπανάρθωσιν τῆς προξενηθείσης βλάβης, τὴν ἀποκατάστασιν ἐλευθερίας κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν συγκοινωνίας (διότι ἦσαν ἐκεῖνοι κύριοι τοῦ Ῥήνου), ὡς καὶ πρότερον ὑπῆρχεν. Οἱ ἠνωμένοι ἡγεμόνες ἐβλεπον περιελγῶς, ὅτι ἤλθεν ἡ σειρά των νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν βίαν καὶ νὰ ἐξευτελισθῶσιν ἐπαίτουντες τὴν εἰρήνην, ἣς ἔτυχον ἐπὶ τέλους ὑπὸ ἐπαχθεῖς ὄρους. Οὕτως ἡ τοῦ πολέμου θύελλα ἀπεσπῆθη ἐκ νέου καὶ ἐπηκολούθησε στιγμιαία γαλήνη. Πλήν μετ' ὀλίγον ἐξεργάγη ἐν Βοημίᾳ ἐπανάστασις στερήσασα τὸν αὐτοκράτορα τῆς τελευταίας του κληρονομικῆς κτήσεως. Οὔτε ὅμως ἡ ἔνωσις, οὔτε ἡ ὀμαιχιμία ἀνεμίχθησαν εἰς αὐτὴν τὴν Βοημικὴν ἐπανάστασιν.

§ 81. Ἐν μέσῳ τούτων τῶν ἀνομαλιῶν ἀπέθανε περὶ τὸ 1612 ὁ αὐτοκράτωρ ἀκλαυστος ὀδηγηθεὶς εἰς τὸν τάφον, διότι περιφρονημένος ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὅτε ὅμως τὰ ἀνομήματα τῆς διαδόχου δυναστείας ἐξήλειψαν καὶ εἰς λήθην ἔρριψαν τὰς τοῦ Ῥοδόλφου ἀσχημίας, στεφάνους δόξης ἐπλεξαν ἐπὶ τῆς μνήμης του, καὶ εἰς τὴν μάλιστα ἐξουδένωσιν περιέστη ἡ Γερμανία, ὥστε διηνεκῶς ἔκλειον ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀποβιώσαντος αὐτοκράτορος, ἐπιποθήτου γενομένου.

§ 82. Ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἀποθνήσκων οὐδένα ὤρισε τοῦ θρόνου του διάδοχον, οἱ πάντες προοιωνίζοντο ταραχὰς καὶ ὀρῶδους τῆς χερίας διαρκούσης. Παρὰ πᾶσαν ὅμως ἐλπίδα ἀνέβη ταχέως καὶ ἡσύχως τὸν θρόνον ὁ Ματθίας. Οἱ Καθολικοὶ ἔδωκαν αὐτῷ τὰς ψήφους των ὡς πολλὰ ἐκ τῆς ἀκαμάτου τοῦ ἀνδρὸς δραστηριότητος ἀναμένοντες, οἱ

διαμαρτυρούμενοι ἐψήφισαν αὐτὸν ὡσαύτως ὡς τὰ πάντα ἀπεκδεχόμενοι ἐκ τοῦ εἰρηνοφίλου χαρακτήρος του. Ἡ ἀντίρρασις αὕτη δὲν εἶναι δυσεξήγητος, διότι οἱ μὲν ἔκοινων τὸν Ματθίαν ἐξ ὧσιν εἶχε πράξει, οἱ δὲ ἐξ ὧσιν ἦδη ἔπραττεν.

§ 83. Ἡ στιγμή νέας εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως εἶναι ἀεὶποτε ἢ δραστικώτερα καὶ γονιμώτερα τῶν ἐλπίδων ὦρα. Ἡ δὲ μετ' αὐτὴν συγκαλουμένη διαίτα ἐνός βασιλείως εἶναι συνήθως ἢ σκληροτέρα δοκιμασία. Διότι οὐ μόνον αἱ πρότερον δυσχέρειαί ἀνόητοι ἀνακύπτουσιν, ἀλλὰ καὶ νέαι ἐπισωρεύονται καὶ ἕκαστος ἀντιπρόσωπος ἰδίας προβάλλων ἀξιώσεις ἀπαιτεῖ τὴν καταστολὴν δῆθεν τῶν παλαιῶν καταχρήσεων ὡσανεὶ νέαι ἐμελλε νὰ ἀρχίσῃ κοσμογονία μὲ τὸν νέον αὐτοκράτορα. Αἱ μεγάλαι ὑπηρεσίαι, ἃς αἱ ἐν Αὐστρίᾳ διαμαρτυρούμενοι προσήνεγκον τῷ Ματθίᾳ ὅτε κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπανεστάτησαν, διατηροῦντο εἰς τὴν μνήμην τῶν διαμαρτυρομένων ἀντιπροσώπων εἴπερ ποτε ζωηρότεραι ὡσανεὶ ἐμελλον ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι ἐδικαιοῦντο εἰς ἀμοιβὴν παρ' αὐτοῦ.

§ 84. Τῇ ἀληθείᾳ διὰ τῆς συμπράξεως τῶν ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Μοραβίᾳ διαμαρτυρομένων πόλεων ἠνέωξεν ὁ Ματθίας τὴν πρὸς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του ἀγούσαν ὁδὸν ἐμπλεως ὁμῶς ἀτμῶν φιλοδοξίας δὲν ἐσκέφθη ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἦνοιγε καὶ εἰς τὰς πόλεις τὴν ὁδὸν ἐπιβάλλωσιν νόμους εἰς τὸν Κυρίαρχον τῶν. Ἄλλ' ὅταν ἀνεκάλυψε, ἀπειραθή ἐγκαίρως νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς δυνειροπολήσεις τῆς εὐδαιμονίας του. Μόλις νικηφόρος ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Βοημικῆς ἐκστρατείας παρουσιάσθη εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς ὑπηκόους του, τῷ ὑπέβαλον ἐκετήριον ἀναφορὰν ἣτις ἦτο ἀρκούσα νὰ καταστήσῃ μισητὸν εἰς αὐτὸν ὄλον τοῦ τὸν θρίαμβον. Ὑπομνησκοντες τὸν ὄρκον του, ἀπήτουν ἀπεριόριστον θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς κομητείαις, ἐντελῆ ἐξίσωσιν τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων καθ' ὅλα τὰ δικαίωματα καὶ πάντῃ ἀκώλυτον εἰσοδὸν τῶν τελευταίων εἰς ὅλας τὰς δημοσίας τοῦ κράτους λειτουργίας. Εἰς πολλὰς μάλιστα χώρας ἔλαβον τὰς ἐλευθερίας ταύτας αὐτοδυνάμως αὐτοβούλως καὶ ἀράδαντον ἔχοντες πεποιθῆσιν ἐπὶ τῆς μεταβληθείσης δυναστείας ἐπα-

νίδρυσαν Λουθηρανὴν ἐκκλησίαν καὶ λατρείαν ἐκεῖ, ὅπου ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν εἶχε καταργήσῃ. Ὁ Ματθίας ἐκμεταλλεόμενος ἐπωφελῶς τὰς τοιαύτας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος δυσαρρεσκείας οὐδέποτε διανοήθη, ἵνα ἄρῃ αὐτάς. Ἡλιζε δὲ ὅτι δι' ἐντόνου καὶ ἀποφασιστικῆς διαγωγῆς ἤθελεν ἐκμηδενίσει τὰς ὑποβληθείσας ἀξιώσεις. Πεποιθὼς δὲ εἰς τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα, ἅτινα ἐπὶ τῆς χώρας ἐκέκτητο, διεκήρυξεν, ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν ἢ ἀναφορὰν θὰ ἀκούσῃ, πρὶν ἢ ὁμώσωσιν αὐτῷ ὄρκον ὑποταγῆς. Τοιαύτην ἀπεριόριστον ὑποταγὴν εἶχον ὀρισθῆ εἰς τὸν ἀρχιδούκα Φερδινάνδον αἱ γείτονες πόλεις τῆς Συρίας, ἀλλ' ἀμέσως ἔλαβον ἀφορμὰς νὰ μετανοήσωσι. Τὸ παράδειγμα δὲ τοῦτο ἀναπολοῦντες οἱ τῆς Αὐστρίας ἀντιπρόσωποι ἀπεποιθήσαν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς οἰονδήποτε ὄρκον ἵνα δὲ μὴ ἐξαναγκασθῶσιν διὰ τῆς βίας νὰ ὁμώσωσιν, ἐγκατέλιπον παραιτίαν τὴν πρωτεύουσαν, συνεκάλεσαν τοὺς καθολικοὺς πληρεξουσίου εἰς μίμῃσιν καὶ ἤρχισαν στρατὸν νὰ συναθροίζωσι. Κατάρθωσαν μάλιστα νὰ ἀνανεώσωσι τὴν παλαιὰν μετὰ τῶν Οὐγγῶν συμμαχίαν, νὰ προσελκύσωσι πολλοὺς διαμαρτυρομένους τοῦ Κράτους ἡγεμόνας καὶ μετὰ σπουδῆς μεγίστης παρεσκευάσθησαν νὰ καταπράξωσι διὰ τῶν ὄπλων τὰς ἰδίας τῶν ἀξιώσεις.

§ 85. Ὁ Ματθίας οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ὠκνησεν ἄλλοτε νὰ θεραπεύσῃ τὰς πολλῶν ἰταμωτέρας τῶν Οὐγγῶν ἀπαιτήσεις. Ἄλλ' ἐν Οὐγγαρία τὸ αἶρετὸν τῆς βασιλείας καὶ ὁ δημοκρατικὸς τῆς χώρας ὀργανισμὸς ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσωσιν ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου τὴν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς δοθείσαν ἱκανοποίησιν καὶ ὑποχώρησιν. Ἐν Αὐστρίᾳ ὁμῶς οἱ διάδοχοι τοῦ Ματθία ἐξήσκουν ἀπόλυτα κυριαρχικὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια δὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους, χωρὶς νὰ ἐξευτελισθῇ ἐνώπιον ἀπάσης τῆς καθολικῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ δυσαρρεστήσῃ τὴν Ἰσπανίαν καὶ Ῥώμην, χωρὶς νὰ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτοῦ τὴν περιφρόνησιν καὶ τὸν χλευασμὸν συμπάντων τῶν καθολικῶν ὑπηκόων του. Οἱ καθολικοὶ τοῦ αὐλικῆ σύμβουλοι, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Μεγίστος Κλέσελ εἶχε ἐπὶ τοῦ Ματθία μεγίστην ἐπιρροήν, παρίστων αὐτῷ, ὅτι ἦτο προτιμότε-

ρον νὰ ἀρπάσωσι καὶ καταλάβωσιν οἱ διαμαρτυρούμενοι βιαίως ὅλας τὰς ἐκκλησίας, παρὰ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς μίαν ἐκουσίως.

§ 86. Ἄλλ' ἀτυχῶς αἱ εἰρημένα ἀνωμαλῖαι κατέλαβον αὐτὸν ἐν ἡ ἐποχῇ ὁ αὐτοκράτωρ Ῥοδόλφος ἐξῆ ἀλόγη, ἐν ἡ ἐποχῇ οὗτος ἠδύνατο κατὰ μίμῃσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ματθία νὰ μεταχειρισθῇ ἐναντίον του τὰ ὅπλα ἐκεῖνα, ἅτινα ὁ Ματθίας ὁ πρῶτος εἶχε στρέψῃ κατὰ τοῦ ὁμαιμοῦ Ῥοδόλφου, νὰ συμμαχήσῃ δηλονότι μετὰ τῶν ἐπαναστατησάντων ὑπηκόων του. Ἴνα λοιπὸν ἀποφύγῃ τὸ ἀνταποδοτικὸν αὐτὸ κτύπημα ἀσμένως ἀπεδέξατο ὁ Ματθίας τὴν τῆς Μοραβίας δικαιοσύνην προσενηχεύσεως νὰ μεσάσῃ μετὰ τῶν Αὐστριακῶν καὶ αὐτοῦ. Ὅθεν ἀπεστάλη πρεσβεία εἰς Βιέννην, ἣτις ὁμῶς ὠμίλησε τόσον ὑπεροπτικῶς, ὥστε ἐνεποίησεν ἐκπλήξιν ἢ θρασυτέρας καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Κοινοβούλιον τοῦ Λονδίνου· αἱ διαμαρτυρούμενοι, ἔφρασαν ὁ ἐπίλογος, θέλουσι καὶ ἀπαιτοῦσιν ἵνα ἐν τῇ ἑαυτῶν πατρίδι εἶναι ἐξ ἴσου σεβαστοὶ ὡς οἱ εὐάριθμοι καθολικοὶ εἰς τὰς ἰδίας των. Διὰ τῶν διαμαρτυρομένων εὐγενῶν ἐνίκησεν ὁ Ματθίας τὸν αὐτοκράτορα καὶ οἱ διαμαρτυρούμενοι ἔχουσι τόσην ἀριθμητικὴν ὑπεροχήν, ὥστε ἀπέναντι ὀργανοῦσαν παπιστικῶν ὑπάρχουσι τριακάσιοι Λουθηρανὸι βερόνοι. Τὸ πάθημα τοῦ Ῥοδόλφου ἄς χρησιμεύσῃ ὡς διδάγμα εἰς τὸν Ματθίαν, καὶ ἄς προσέχη οὗτος μήπως θέλων νὰ κάμῃ κατακτήσεις διὰ τὸν Οὐρανὸν ἀπολέσῃ τὰ ἐπίγειον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μοραβοὶ πρεσβείας ἀντὶ νὰ ἐπιτελέσωσι τὴν ἡν ὑπὲρ τοῦ Ματθία ἀνεδέξαντο ἀποστολήν, ἀνεπέτασαν ἀναφανδὸν τὴν σημαίαν ὑπὲρ τῶν ὁμοθρήσκων τῶν Αὐστριακῶν, ἐπειδὴ ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἔνωσις ἴστατο ἐτοιμὴ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτοὺς καὶ ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως ὁ Αὐτοκράτωρ εὖρη κατὰλληλον τὸν καιρὸν πρὸς ἀντεκδικήσεις, ἐπειθαναγκάσθη ὁ Ματθίας ἵνα ὑπογράψῃ τὴν ἐπιπόθητον αἰτίαν τῶν διαμαρτυρομένων.

§ 87. Ἡ τοιαύτη τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν διεκδοχὴ κατὰ τοῦ ἀρχιδουκῆ των ἐιέντησε τὴν ἀμίλλαν τῶν τῆς Γερμανίας διαμαρτυρομένων πόλεων, ἵνα παρημοίως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα προσενηχθῶσιν εὐτυ-

τυχῇ ἐπίσης ἐλπίζουσαι ἕκθασιν. Ἐν τῇ πρώτῃ ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως ἐν Ῥατισβώνῃ συγροτηθείσῃ διαίτῃ ἐν ἡ κατεπεύγουσαι ἐθνικαὶ ὑποθέσεις συντομοτάτην ἀπήτουν ἐπιψήφισιν, ἐν ἡ ὁ ἀναπόδραστος πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τοῦ ἡγεμόνος Βέθλεν Καβὸρ, ὅστις διὰ τῆς ὀθωμανῶν συναρωγῆς ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Τρανσυλβανίας καὶ ἐποφθαλμία εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἐπέταττε γενικὴν χρηματικὴν συνεισφορὰν, οἱ διαμαρτυρούμενοι κατεθροῦθησαν αὐτὸν (τὸν Ματθίαν) μὲ πάντῃ νέας ἀξιώσεις. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Καθολικοὶ ἐκέκτιντο εἰσέτι ἐν τῇ Διαίτῃ τὴν πλειονοψηφίαν καθ' ἡν τὰ πάντα ἀπεφασιζόντο καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἅπαντες οἱ διαμαρτυρούμενοι ἦσαν ἠνωμένοι, ἐβουλεύθησαν οὗτοι ἵνα ἀποχωρήσωσι τῶν συνεδριάσεων μέχρι οὐ καταργηθῇ τὸ πρόνομιον τῆς τῶν Καθολικῶν πλειονότητος καὶ θεσπισθῇ, ὅτι εἰς οὐδεμίαν θρησκευτικὴν μερίδα ἐπιτρέπεται τοῦ λοιποῦ ἵνα ἀπορροφῆ τὰς τῆς ἐτέρας ψήφους διὰ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῆς. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἂν ἡ τῶν Λουθηρανιστῶν θρησκεία προσήκον ἦτο νὰ ἀντιπροσώπειθῃ ἐν τῇ Διαίτῃ, εὐκόλως ἐνοεῖται, ὅτι θὰ εἶχε πλήρη τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ ἐν λόγῳ δικαίωματος. Τὴν εἰρημνὴν αἰτίαν συνῴδουσιν μετὰ αἰτιάσεων κατὰ τῆς παρανόμου παρεκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τοῦ αὐλικῆ συμβουλίου, ὅπερ φοβεράς διέπραττε καταπίσεις κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, οἱ δὲ πληρεξούσιοι (τῶν διαμαρτυρομένων πόλεων) παρηγγέλθησαν νὰ ἀποστῶσι πάσης συνεδριάσεως μέχρι οὐ εὖνους θεῆ ἀπάντησις εἰς τὰ ὑποβληθέντα παράπανά των.

§ 88. Ἡ ἐπικίνδυνος αὕτη διαίρεσις διέσπασε τὴν Δίαιταν καὶ ἠπαίλει νὰ καταστρέψῃ ἀνεπιστρεπτει πᾶσαν τῶν συνεδριάσεων πρόοδον. Ὅσοφ δὲ μᾶλλον ἐπόθει ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ μίμῃσιν τοῦ πατρὸς του Μαξιμιλιανῆ ἀμερόληπτον νὰ κατέχη θέσιν μετὰ τῶν ἀλιμαχομένων θρησκευτικῶν μερίδων, τόσφ ταχύτερον παρεσύθη ὑπὸ τῆς ἐνεστώσης τῶν διαμαρτυρομένων διαγωγῆς, ἵνα τὴν ἐτέραν αὐτῶν προτιμήσῃ, ὁπότε ἐνεκα τῶν κροσφωθεισῶν δυσχερειῶν εἶχεν ἀπόλυτον ἀ ἀγκυρὴν τῆς κοινῆς τῆς Διαιτῆς συμπράξεως· ἀλλ' ἡ συμπράξις αὕτη

ἀνεπίτευκτος καθίστατο, ἂν προσηρᾶτο εἰς μίαν μερίδα, διότι θὰ ἐπολεμεῖτο ἀμειλίκτως τότε ὑπὸ τῆς ἄλλης. Βλέπων λοιπὸν ὁ Ματθίας, ὅτι ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ κληρονομικαῖς χώραις δὲν ἦτο ἀρκούντως ἀσφαλής, εὐλόγως ὤφειλε νὰ φοβῆται τὸ νὰ ἐμπλακῆ εἰς φανερόν πρὸς τοὺς διαμαρτυρουμένους πόλεμον. Ἄλλ' ἡ ἐξηγεμένη προσοχὴ ὅλου τοῦ καθολικοῦ κόσμου ἀναμένοντος ἀγωνιωδῶς τὴν ἀπόφασίν του, αἰ δρμεῖται παραστάσεις τῶν καθολικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς ἰσπανικῆς αὐλῆς δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ οὐδ' ἐλάχιστον νὰ χαρισθῆ εἰς τοὺς διαμαρτυρουμένους ἐπὶ βλάβῃ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

§ 89. Τόσον ἐπισφαλῆς τῶν πραγμάτων κατάστασις ἠδύνατο τὰ καταβάλλῃ πολλῶ τοῦ Ματθία ἰσχυρότερον πνεῦμα. Εὐτυχῶς ὅμως τὸ συμφέρον τῶν Καθολικῶν ἦτο σφιγκτὰ συνδεδεμένον μετὰ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀξίωμα καὶ ἂν τοῦτο περιῦρζέτο, θὰ ἀπεσσεύοντο οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πρὸ πάντων ἡγμόνος πάσης προστασίας ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν τῶν διαμαρτυρουμένων. Βλέποντες λοιπὸν οὗτοι τῶρα εἰς δεινὴν τὸν αὐτοκράτορα περιστάντα ἀληθινῶν, ἐνόμισαν ὅτι ὑπέρτατον εἶχον καθήκον νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ κλονούμενον θρόνον του. Ὅθεν ἀπεκάλυψαν αὐτῷ τὰ τῆς Ὀμαιχμίας ἀπόκρυφα καὶ κατέδειξαν αὐτῷ τὸν ὄργανισμόν τῆς, τοὺς πόρους καὶ τὰς δυνάμεις. Ὅσω δ' ἔλλειγον παραμυθητικῆ καὶ ἂν τῷ ἐράνῃ ἡ ἀποκάλυψις αὕτη, οὐχ' ἦττον ἐστερέωσεν ὅπως δῆποτε τὴν πρὸς τοὺς Λουθηρανόφρονας (Εὐαγγελιστὰς) κυμαινομένην γνώμην του. Ἀπέρριψε λοιπὸν ὅλας αὐτῶν τὰς αἰτήσεις καὶ ἡ τῆς Διαιτήτος Σύνοδος ἔληξε χωρὶς οὐδὲν νὰ ἀποφασίσῃ. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ Ματθίας ἐπέσε θῆμα τῆς διαπάλης ταύτης. Οἱ διαμαρτυρούμενοι ἠρνήθησαν αὐτῷ τοὺς πόρους (τὰς χρηματικὰς εἰσφορὰς) καὶ ἀρκούντως ἐτιμωρήθη βλέπων τὴν τῶν Καθολικῶν ἀπαθὴ ἀδιαφορίαν.

§ 90. Εὐτυχῶς οἱ μὲν Τοῦρκοι ἦσαν διατεθειμένοι νὰ παρατείνωσι τὴν ἀνακοχὴν, ὁ δὲ ἡγεμὼν Βέθλεν Καθὸρ ἤρκειτο ἐπὶ τῇ ἀνενοχλήτῃ τῆς Τρανσυλθανίας διακατοχῆ. Ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν λοιπὸν τὸ Κράτος ἦτο ἀσφαλές καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δὲ ἐπεκράτει

ἡσυχία μετ' ὅλας τὰς ἀναφυόμενας διαιρέσεις καὶ στάσεις. Εἰς τὸ περὶ διαδοχῆς τῶν Ἰουλιῶν χωρῶν ζήτημα ἀπροσδόκητον συμβάν ἔδωκε νέαν φάσιν. Ἐνῶ τὸ ἀρχιδουκάτον τοῦτο ἐπικρίτως κατεῖχτο ὑπὸ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τοῦ κόμητος τοῦ Νεουβούργου καὶ ἐπιγαμία μεταξὺ τῶν ἡγεμονικῶν αὐτῶν οἰκῶν ἐμελλε νὰ συνδέσῃ ἀδιασπάστως τὰ συμφέροντα ἀμφοτέρων, ταῦτα πάντα ἀέτρεψε καὶ διέλυσεν εἰς κολαφισμόν, ὃν κακῇ τῇ μοίρᾳ ἐν τῇ μέθῃ του ἐνέβαλεν ὁ τοῦ Βρανδεμβούργου ἐκλέκτωρ εἰς τὸν ἐπίδοξον γαμβρόν του. Ἐκτοτε διεχωρίσθησαν ἀμετακλήτως καὶ ὁ μὲν τῆς Νεουβούργης ἡγεμὼν ἠσπάσατο τὸν παπισμὸν γέρας τῆς ἀποστασίας λαβὼν τὴν χεῖρα βουαρῆς τινος ἡγεμονίδος συνεπαγοῦσης αὐτῷ τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Ὅθεν ἀμέσως προσέδραμον Ἰσπανικὰ στρατεύματα ἐκ τῶν κάτω χωρῶν εἰς τὸ ἀρχιδουκάτον, ἵνα προσβοηθήσωσιν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κατάληψιν τῶν Ἰουλιῶν χωρῶν καὶ ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου προσεκάλεσεν ἀπ' ἑτέρου τοὺς Ὀλλανδοὺς, μετ' ὧν ἐπηγγέλλετο ταυτότητα θρησκευτικῶν φρονημάτων. Ἀμφότεραι αἱ στρατιαὶ αἴτε Ἰσπανικαὶ καὶ Ὀλλανδικαὶ προήλασαν ἀντιμέτωποι, ἀλλὰ προήλασαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐνεργήσωσι κατακτήσεις πρὸς τὸ συμφέρον των.

§ 91. Ὁ πόλεμος τῶν Κάτω χωρῶν ἐφαίνετο ἤδη λεληθῶς μεταφερόμενος ἐπὶ τοῦ Γερμανικοῦ ἐδάφους ἀπ' οὐ πρὸ πολλοῦ ἦσαν ἐπισεσωρευμένοι ἀπειροπληθῶς ἐμπρηστικά ὕλαι. Μετὰ τρόμου παρετήρησαν οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρούμενοι τοὺς ἰσπανοὺς καταλαμβάνοντας τὰς τοῦ Ῥήνου ὄχθας πλὴν, μετὰ μείζονος φρίκης εἶδον οἱ Καθολικοὶ τοὺς Ὀλλανδοὺς εἰσρημάσαντας εἰς τοῦ κράτους τὰ μεθόρια. Οἱ πάντες ἀνέμενον μετὰ δέους καὶ ἀγωνίας νὰ ἐκραγῆ ἀπὸ τὰ δυτικὰ μέρη ἡ βλαθεῖα ὑπόνομος, ἥτις ἐπὶ χρόνον κατεβίβρωσκε τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Γαλλίας καὶ μόνον ἀπὸ τὰ ἀνατολικά ἀνέθυσεν ὁ σπινθὴρ, ὅστις ἐπυρόλησε τὰ μέρη ἐκεῖνα.

§ 92. Ἡ ἡσυχία, ἣν ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολὴ Ῥοδόλφου τοῦ 6'. ἐδώρησατο τῇ Βοημείᾳ ἐξηκολούθει καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Ματθία δυναστείας μέχρις οὗ εἰς τὸν θρόνον,

ἀνέβη ὁ τούτου διάδοχος Φερδινάνδος τοῦ Gratz.

§ 93. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ὅστις βραδύτερον κατέστη ἐπίσημος ὑπὸ τὸ ὄνομα Φερδινάνδος ὁ 6'. αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐξαναγγεῖλε τὴν παρουσίαν του διὰ τῶν βιαιοτάτων καταδρομῶν, ἃς διέπραξεν ἐν ταῖς ἐαυτοῦ κληρονομικαῖς χώραις κατὰ τῆς τῶν διαμαρτυρουμένων θρησκείας ἀπὸ ἄκρατον πρὸς τὸν Παπισμὸν ζῆλον, διόπερ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῆς καθολικῆς τοῦ βοημικοῦ ἔθνους μερίδος ὡς τὸ μέλλον τῆς ἐκκλησίας ταύτης στῆριγμα. Ἡ ἐπισφαλῆς τοῦ αὐτοκράτορος ὑγεία συνέτεμενε τὸν χρόνον καὶ θαρροῦντες εἰς ἓνα τόσον ἰσχυρὸν ὑποστηρικτὴν ἤρξαντο οἱ ἐν Βοημίᾳ Παπισταὶ νὰ μεταχειρίζωνται κακῶς τοὺς διαμαρτυρουμένους, πρὸ πάντων δὲ οἱ Λουθηρανόφρονες ὑποτελεῖς τῶν Καθολικῶν ἀρχόντων ὑρίσταντο σκληροτάτας κακώσεις. Ἐν αὐτῷ πολλοὶ τῶν Καθολικῶν ἔσπον τὴν ἀφροσύνην νὰ ἐκδηλώσωσι τὰς προθέσεις των, καὶ ἀπειλητικαὶ τινες ἐκπεμφθεῖσαι φράσεις ἐξήγειραν τὴν τῶν διαμαρτυρουμένων δυσπιστίαν πρὸς τὸν μέλλοντα δυνάστην των. Ἄλλ' ἡ δυσπιστία αὕτη οὐδέποτε θὰ μετετρέπετο εἰς φανεράς ἐχθροπραξίας, ἂν αἱ καταπιέσεις περιορίζοντο μόνον κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ δὲν ἀπηυθύνοντο ἰδίως καὶ κατὰ τινων ἡγεμόνων, οἵτινες ἐκ τῶν γογγυσμῶν ἐπωφελοῦμένοι τοῦ πλήθους ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

§ 94. Ὁ Ἑρρίκος Ματθίας, κόμης τοῦ Θουρού χωρὶς νὰ γεννηθῆ ἐν Βοημίᾳ κατεῖχε κτήματα ἐν τῷ βασιλείῳ ἐκεῖνῳ, ἕνεκα δὲ τοῦ πολλοῦ πρὸς τὴν τῶν διαμαρτυρουμένων θρησκείαν ζήλου του καὶ τῆς παραφύρου πρὸς τὴν νέαν του πατρίδα (τὴν Βοημίαν) στοργῆς ἀπήλασε τῆς ἀμερόστου τῶν ἀμφοτεριστῶν ἐμπιστοσύνης, ἥτις παρεσκεύασεν αὐτῷ τὴν κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὁδόν. Εἰς αὐτὸν τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον ὑπὸ δόξης καλυφθεὶς κατακτῆσατο δι' ἐπωφελοῦς συμβάσεως τὰς καρδίας τοῦ λαοῦ. Ὁμοιωτικὸς ἐπιχειρηματίας, φίλος τῶν θορῶν καὶ τῶν παραχῶν, ἐν αἷς διέλαμπον τὰ προτερήματά του, ῥιψοκίνδυνος μέχρις ἀσουλίας, καὶ ἀρεκτὰ ἀσυνειδήτος ὥστε νὰ θυσιάζῃ πρὸς ἐπιτέλεσιν ἰδιοτελῶν του σκοπῶν μυριάδας ἀνθρώπων, ἦτο ἀπ' ἑτέρου

λίαν ἐπιτήδειος, ὥστε νὰ σαγηνεύσῃ ἀρρίστως τὸ ἔθνος τὸ βοημικόν. Κατὰ τὰς διαγενομένας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ῥοδόλφου στάσεις ἔλαβεν ἐνεργητικώτατον μέρος καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολὴ, ἣν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐξέβιασαν οἱ διαμαρτυρούμενοι τῶν χωρῶν ἀντιπρόσωποι εἶναι ἀποκλειστικὸν σχεδὸν τοῦ Ματθία κατόρθωμα. Ἡ αὐλή, ὡς προσαγορευθέντι ὀροκόμητι τοῦ Καρλστάιν, ἐνεπιστεῦθη αὐτῷ πρὸς φύλαξιν τὸ στέμμα τῆς Βοημίας καὶ τὰ ἐγγυητήρια τῆς ἐλευθερίας γράμματα, ἀλλ' οἱ Βιημοὶ προέβησαν περαιτέρω καταστήσαντες αὐτὸν Συνήγορον (ὑπερασπιστὴν τῶν ἐλευθεριῶν των). Οἱ ἀριστοκράται ἄγοντες καὶ φέροντες κατ' ἀρέσκειαν τὸν αὐτοκράτορα παρέπεισαν τούτον νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν διορισμὸν τοῦ Ματθία ὡς ὀροκόμητος τοῦ Καρλστάιν, ὅστις ἐξήρτα αὐτὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς Αὐλῆς, χωρὶς νὰ ἀναλογισθῶσιν, ὅτι προσφαιέον αὐτῷ τὰς καρδίας τῶν ὑπεναντίων, προσέβαλλον τὴν φιλοτιμίαν του καὶ ἀφύπνιζον τὴν τῶς ἡμερῶν φιλοδοξίαν του. Ἐκτοτε ἡ δίψα τῆς ἐκδικήσεως κατεκυρίευσεν τὴν καρδίαν του καὶ ὁ χρόνος ἐπῆλθεν, ἵνα κορέσῃ αὐτήν.

§ 95. Ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ ἐπιστολῇ, ἣν ἐξέβιασαν ἀπὸ Ῥοδόλφου τοῦ Βου οἱ Βιημοὶ, καθάπερ καὶ ἐν τῇ Αὐγουσταίᾳ τῶν Γερμανῶν συνθήκῃ ὑπῆρχεν ὑπὸ αἵρεσιν ἡ κυριώδεστερα ῥήτρα. Ἄπαντα τὰ προνόμια, ἅτινα ἡ συνθήκη τοῖς διαμαρτυρουμένοις ἀπένημεν, ὠρίσθησαν πρὸς ὄφελος τῶν ἀντιπροσώπων καὶ οὐχὶ τῶν ἰδιωτῶν ὑπηκόων. Μόνον δὲ διὰ τοὺς ὑπηκόους τῶν ἐκκλησιαστικῶν χωρῶν ὁμολογήθη ἀτελής τις ἐλευθερία Συνειδήσεως. Πρακτικῶς καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολὴ διέλαβε μόνον περὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Βοημῶν καὶ τῶν βασιλικῶν πόλεων, ὧν οἱ ἀρχόντες προσφωῶς ἀντεποιήθησαν τὰ αὐτὰ μετὰ τοὺς ἀντιπροσώπους δικαιοῦματα. Εἰς αὐτὰς μόνον ἐχορηγήθη ἄδεια νὰ ἀνεγείρωσιν ναοὺς, νὰ οἰκοδομῶσι Σχολὰς καὶ νὰ ἀσκῶσιν ἀπολύτως δημοσίᾳ τὸ εὐαγγελι(στ)ικὸν των θρησκειῶν. Διὰ τὰς λοιπὰς ὅμω, πῆλεις ἐναπέκειτο εἰς τοὺς ἐπαρχιακοὺς πληρεξουσίου, εἰς οὓς ἀνήκον, νὰ θεσπίσωσιν ὅποιανδήποτε ἐβούλοντο θρησκείαν. Καὶ τὰ μὲν λαϊκὰ μέλη τῆς Γερμανικῆς διαίτης ἔκαμον

χοήσιν τοῦ προνομίου των τούτου ἄνευ τινὸς ἀντιρροήσεως, τὰ κληρικὰ ὅμως οὐχὶ ἀπολύτως, διότι προφορικῆ τις διακήρυξις τοῦ αὐτοκράτορος ἔθετε κάπως ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸ ἐν λόγῳ προνόμιον καὶ διὰ τοῦτο ἐπολέμησαν μετὰ τέχνης τὴν ὑποχρεωτικὴν τῆς διακηρύξεως ταύτης ἰσχύν. Τὸ αὐτὸ ἄρθρον, ὅπερ ἐν τῇ Αὐγουσταίᾳ συνθήκῃ ἦτο ἀμφίλεκτον, ἦτον ἀρίστον ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ. Ἄλλ' ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡ ἐρμηνεία δὲν ἦτο δυσχερὴς, ἀλλ' ἀμφίβολον ἦτο, ἂν θὰ ὑπῆκουον εἰς αὐτὴν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἡ ἐρμηνεία ἀρέθῃ εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀντιπροσώπων. Τούτου ἕνεκα οἱ ὑποτελεῖς τῶν κληρικῶν ἀρχόντων τῆς Βοημίας ἐφρόνουν, ὅτι ἐκέκτηντο τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἅτινα ἡ προφορικὴ τοῦ Φερδινάνδου διακήρυξις ἀπένειμεν εἰς τοὺς ὑποτελεῖς τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐλόγιζον ἑαυτοὺς ἰσοτίμους πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν βασιλικῶν πόλεων τῆς Βοημίας, διότι ὑπελάμβανον τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα ὡς περιουσίαν τοῦ στέμματος. Μὲ τοιαύτας πεποιθήσεις ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Κλοστεργράβη, ἣτις ἀνήκεν εἰς τὸν ἐν Πράγα ἀρχιεπίσκοπον καὶ ἐν τῇ Βραουνάῃ, ἣτις ἀνήκεν εἰς τὴν ἀδελφείαν τοῦ μοναστηρίου τῆς Βραουνάης ὠκοδόμησαν οἱ διαμαρτυρούμενοι ἰδιοκτητοῦς ἐκκλησίας, ἃς διεπέρανταν παρὰ τὴν τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἀπαγόρευσιν καὶ παρὰ διαταγὴν μάλιστα τοῦ αὐτοκράτορος.

§ 96. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἡ ἀγρυπνος δραστηριότης τοῦ ὑπερασπιστοῦ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Βοημίας ἠλαττώθη κατὰ τι καὶ ἡ Αὐλὴ ἐνόμισε πρόσφορον τὴν στιγμήν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ λυμηνά τι. Κατὰ διαταγὴν λοιπὸν τοῦ αὐτοκράτορος κατέσκαψαν τὴν ἐν Κλοστεργράβῃ ἐκκλησίαν, καθήρσαν τὸν ἐν Βραουνάῃ ναὸν καὶ συλλαβόντες τοὺς θορυβύσαντας τῶν πολιτῶν καθήρξαν. Τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἐπήνεγκε γενικὴν ἀναστάτῳσιν μεταξὺ τῶν Γερμανῶν βούρων κατὰ τῆς ἀναιδούς καταπατήσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπιστολῆς, ἡ δὲ κόμης μάλιστα τοῦ Βούρν ἐδίδικσιν πνέων καὶ εἰς τὸν τίτλον τοῦ συνηγόρου ἐπεριδύμενος ἐξέκαυσεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἀγανάκτησιν δι' ἐντέγων παραστάσεων. Κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ ἀπεστάλησαν ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς Βοημίας ἑκτακτοὶ πληρεξέουσι εἰς Πράγαν ἵνα σκερθῶσι καὶ τὰ ἀναγκαῖα λά-

βωσι μέτρα περὶ τοῦ ἐπιχειμένου κοινοῦ κινδύνου. Ἀπεφάσιον λοιπὸν ἵνα πέμψωσιν ἱκετήριον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀναφορὰν περὶ τῆς τῶν καθειρηθέντων ἀπολύσεως, ἡ ἀπάντησις τοῦ αὐτοκράτορος καὶ κατὰ τοῦτο προσέτι προσβλητικὴ, καθ' ὅσον ἀπηυθύνετο πρὸς τὰς διοικητικὰς του ἀρχὰς καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων, ἀπέρριψε τὴν ἀναφορὰν ὡς παράνομον καὶ σασισιαστικὴν, ἐπεκύρωσε τὰ πεπραγμένα ἐν Κλοστεργράβῃ καὶ Βραουνάῃ δι' αὐτοκρατορικοῦ Θεσπίσματος καὶ διετάχθη ἡ κατάληψις θέσεων τινῶν ὑπόπτων θεωρουμένων.

§ 97. Ὁ κόμης τοῦ Θούρν οὐδὲν παρέλειπεν, ὅπως ἐξογκώσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς συνηγμένους ἀντιπροσώπους τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα. Κατέδειξεν εἰς αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, οἵτινες ἤπειλουν τοὺς ὑπογράφαντας ἐν τῇ ἀναφορᾷ καὶ διὰ τοῦ τρόμου παρέσυρεν αὐτοὺς εἰς ἐκθέσιμους ἀποφάσεις. Κρίνων ἄγαν παράτολμον νὰ ἐγείρωσιν ἀμέσως στάσιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἤγαγε τούτους ἡρέμα εἰς τὸ ἀναπόδηστον αὐτὸ μέτρον. Ὅταν ἐνόμισε σκόπιμον νὰ διευθύνῃ πρωτίστως τὴν ζέουσαν ὁργὴν των κατὰ τῶν συμβούλων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπὶ τούτῳ διέσπειρε τὴν φήμην, ὅτι ἡ ἀπάντησις τοῦ αὐτοκράτορος ἐχαλεώθη ἐν τῷ διοικητικῷ τῆς Πράγας καταστήματι καὶ ἐστάλη εἰς Βιέννην πρὸς ὑπογραφήν ὁ διατελὼν δὲ τῆς Πράγας ἀρχων, πρόεδρος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Συμβουλίου Σλαβάτας καὶ ὁ τὸν Ματθίαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὀροκλήματος τοῦ Καρλιστάιν ἀντικαταστήσας σύμβουλος Μαρτινίτζ ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τοῦ γενικοῦ τῶν Γερμανῶν μίσους. Ἀμφοτέροι δὲ οὗτοι τόσον ἐχθρικὰς προθέσεις ἐξεδήλωσαν πρὸς τοὺς διαμαρτυρούμενους ἀντιπροσώπους ὥστε ἠνῆθησαν νὰ παραστῶσι κατὰ τὴν συνεδρίασιν, καθ' ἣν ἐθεσπίσθη ἵνα ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολὴ θεωρῆται ὡς ἐγγώριος τῆς Βοημίας θεσμῆς. Ἐκτοτε ὑπέβλεπον αὐτοὺς εἰς τοὺς μέλλοντας πρωτεργάτας τῆς σφαγιάσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπιστολῆς καὶ τὰ συμβάντα ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου εἰς τοὺς διαμαρτυρούμενους κακὰ κατελόγιζον ἐλλόγως εἰς βῆρος τῶν ἀνωτέρω δύο προσώπων, ἅτινα ἐφρόντο πρὸς τοὺς διαμαρτυρούμενους ὑπηκόους των ἀπηνέστερον ὄλων τῶν Καθολικῶν ἡγε-

μόνων. Ἡτιῶντο μάλιστα αὐτοὺς ὅτι ἐξεδίδωζάν ποτε τοὺς διαμαρτυρούμενους διὰ κινῶν ἐκ τῆς θείας λειτουργίας καὶ ἐπέζητουν νὰ ἐβιάσωσιν αὐτοὺς εἰς ἐξόμωσιν, εἰς παραδοχὴν τοῦ Παππισμοῦ διὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ βαπτίσματος τοῦ γάμου καὶ τῆς ταφῆς. Κατὰ δύο λοιπὸν τοσούτῳ συγχερῶν ἀρχόντων εὐλόγως ἐδόχλαζεν ἡ ἀγανάκτησις τοῦ ἔθνους καὶ ἀπήτει τὰς κεφαλὰς των ὡς ἐξίλαστήρια θύματα.

§ 98. Εἰς τὴν 23. Μαΐου 1618 οἱ τῶν διαμαρτυρουμένων χωρῶν ἀντιπρόσωποι ὑπὸ ἀπίστου παρακολουθούμενοι λαοῦ ἤλθον ἐνώπιον τῶν ἐν Πράγῃ βασιλικῶν ἀνακτόρων καὶ μετ' ἀλλαλαγμῶν εἰσώρμησαν εἰς τὴν αἴθουσαν ἔνθα διεσέπτοντο ὁ διοικητὴς Στερνβέργης, ὁ Μαρτινίτζ, ὁ Λοδοκόβισ καὶ ὁ Σλαβάτας Μετ' ἀπειλητικῷ ὕφους ἠρώτησεν ἕνα ἕκαστον ἂν εἰργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀπάντησεως καὶ ἂν ἐπεκύρωσεν αὐτὴν διὰ τῆς ψήφου του· καὶ οἱ μὲν Στερνβέργης καὶ Λοδοκόβισ προσηνέχθησαν μετριοπαθῶς καὶ ἐμφρόνως, ἐν δὲ ὁ Μαρτινίτζ καὶ ὁ Σλαβάτας ἀπήντησαν λίαν αὐθαδῶς· τοῦτ' ὅπερ ἀπεφάσισε τὴν τύχην των. Διότι τοὺς μὲν Στερνβέργην καὶ Λοδοκόβισ, οὓς μᾶλλον ἐφροῦντο ἢ ἀπεχθάνοντο ἤγαγον διὰ χειρὸς ἐξω τοῦ δώματος, κατεκράτησαν δὲ τὸν Σλαβάταν καὶ Μαρτινίτζ οὓς κατελύσαντες εἰς ἐν παράθυρον ὀδοθήκοντα ποδῶν ὕψους ἐκρήμισαν αὐτοὺς εἰς τὰς τάφρους τοῦ φρουρίου. Τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ὑπέστη καὶ ὁ γραμματεὺς Φαβρίμιος, ὄργανον ἀμφοτέρων τούτων. Ὡς εἰκὸς ἐνώπιον μιάς τόσοσιν ἀγρίας δικονομικῆς ἐκτελέσεως ἐξεπλάγη σύμπασι ὁ πεπολιτισμένος κόσμος. Μόνον δὲ οἱ Βοημοὶ ἐδικαιολόγουν αὐτὴν ὡς ἀρχαῖον τοῦ τόπου ἔθιμον καὶ ἐν ὅλῃ τῇ πράξει οὐδὲν ἄλλο παράδοξον ἐβλεπον, εἰμὴ ὅτι ὕστερον ἀπὸ τόσον πελώριον ὕψος οἱ ῥιφθέντες ἀνηγέρθησαν σῶσι καὶ ἀδολαβεῖς. Κόπρου σωρὸς, ἐφ' οὗ κατὰ τύχην προσέκρουσαν οἱ κρημισθέντες τοποτηρηταὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ ἀναποφεύκτου ὀλέθρου.

§ 99. Μετὰ μίαν τόσῳ θηριώδη ἐτέλεσιν ἦτο βεβαίως ἀδύνατον νὰ τύχουσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐπιεικειᾶς τοῦ αὐτοκράτορος. Ἄλλ' ἴσα ἴσα εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον

ἐπόθει νὰ περιστήσῃ αὐτοὺς ὁ κόμης τοῦ Θούρν. Ἄν φόβος ἀδήλου κινδύνου ἔθυσεν αὐτοὺς εἰς τηλικαύτας βιαιότητας, εἰς τί ἐμελλε νὰ τοὺς παρασύρῃ ἡ φρίκη τῆς ἐπιειμένης τιμωρίας καὶ κατεπίγειοις τῆς σωτηρίας των ἀνάγκῃ; Διὰ ταύτης τῆς κτηνώδους χρήσεως τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἀπέφραττεν πᾶσαν διόδον εἰς τὴν ἀμφιρρέπειαν καὶ τὴν μεταλλείαν καὶ ἐφρόνουν, ὅτι τὸ ἐν ἔγκλημα ἠδύνατο νὰ ἐξαγνισθῇ δι' ἀλλεπαλλήλου σειρὰς δικαιοπραγιῶν· καὶ ἐπειδὴ τὰ γενόμενα οὐκ ἀπεγίγνοντο ὄφειλον διὰ τῶν κακουργημάτων νὰ ἀφοπλίωσι τὴν τιμωροῦσαν ἐξουσίαν. Ἐξέλεξαν λοιπὸν τριάκοντα διευθυντὰς μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων διὰ νὰ διοργανίσωσιν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐπανάστασιν. Κατέλαβον παραχρῆμα ὅλας τὰς αὐτοκρατορικὰς ἀρχὰς, συνέλεξαν τοὺς φόρους, προσεκάλεσαν τοὺς ὑπαλλήλους καὶ στρατιώτας τοῦ βασιλέως νὰ δώσωσιν ὄρκον πίστεως καὶ ὑποταγῆς καὶ ἐξέδωσαν προκήρυξιν εἰς τὸ Βοημικὸν ἔθνος, ἵνα πάντες συνδράμωσιν εἰς τὸ πατριωτικὸν ἔργον. Οἱ Ἰησοῦται ὡς ἡ κοινὴ τοῦ λαοῦ ἀπέχθεια θεώρει ὡς πρωτεργάτας τῶν μέχρι τοῦδε καταπίεσεων ἐξεδιώχθησαν ἐκ τοῦ Βασιλείου καὶ οἱ διαμαρτυρούμενοι ἐδικαιολόγησαν ἐν εἰδικῇ διακοινώσει τὴν τοιαύτην ἀπηνῆ ἀπόφασιν διατρανώσαντες ἐν ταῦτῳ, ὅτι τὰ διαπραχθέντα ἀπεσκόπων εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ διατήρησιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν νόμων. Τοιαύτην πάντοτε μεταχειρίζονται γλώσσαν οἱ ἐπαναστάται μέχρις οὗ ἡ ἐπιτυχία τοὺς ἐνθαρρύνῃ νὰ καταρρίψωσι τὸ προσωπεῖον.

§ 100. Ἐντύπωσις, ἣν ἡ εἰδικὴ τῆς βοημικῆς ἐπανάστασεως ἐνεποίησεν εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν σοβαρότητα τοῦ διαθήματος· ὁ αὐτοκράτωρ Ματθίας δὲν ἦτο πλέον ὁ τολμητίας ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὅστις πάλαι ποτὲ κατεδίωξε τὸν βασιλέα κύριόν του ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τῆς πρωτευούσης καὶ κατεβίβασεν ἀλληλοδιαδόχως αὐτὸν ἀπὸ τρεῖς θρόνους. Τὸ ἡρωικὸν θάρρος, τὸ ὁποῖον τὸν ἐνέπνεεν διὰ τὴν αἰσίαν ἐκβασιν παρανομοτάτης ἐπιχειρήσεως, τὸν ἐγκατέλειπεν ἐν τῇ νομίμῳ τῶν δικαιωμάτων του ὑπερασπίσει. Οἱ Βοημοὶ ἀποστάται ἦσαν ἐξωπλισμένοι καὶ φυ-

σικῶ τῷ λόγῳ ὄφριε να τοὺς κτυπήσῃ ἀλλ' ἐφοβεῖτο μήπως δὲν δυνηθῆ να κρατήσῃ τὴν ἐπανάστασιν ἐν μόνῃ τῇ Βηθιμίᾳ. Εἰς ὅλας τὰς ὑπ' αὐτοῦ κυριαρχουμένης χώρας ἠγέρθη γενική ὑπὲρ τῶν διχμαρτυρουμένων συμπάθεια καὶ ὁ ἐπαπειλῶν τὴν θρησκείαν κίνδυνος συνῆψεν αὐτοῖς εἰς μίαν τρομερὰν δημοκρατίαν. Τί ἠδύνατο να ἀντιτάξῃ ἐναντίον τοιοῦτου ἐχθροῦ, ἀν ἡ διαμαρτυρομένη τῶν ὑπηκόων του μερὶς ἀπέσιτα ἀπὸ αὐτὸν; Μήπως δὲν ἤθελον ἐξαντληθῆ ἀμφοτέρω τὰ διαμαρτυρομένα μέρη ἐν τῷ ἐμφυλίῳ αὐτῷ πολέμῳ; Ἄν ἤτῳ τὸ ὁ αὐτοκράτωρ, θὰ ἀπώλλυε τὰ πάντα ἂν ἐνίκα, τίνα ἄλλον θὰ κατέστρεφε παρά τοὺς ἰδίους του ὑπηκόους;

§ 101. Τοιαῦται σκέψεις ἐπεισαν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς συμβούλους του, ἵνα ἐνδώσωσι καὶ ἐξαγοράσωσι ἐπιφελῶς τὴν εἰρήνην. Ἄλλ' οἱ Καθολικοὶ ἤξιον ὅτι διέβλεπον ἐν τῇ ὑποχωρήσει δεινὰς συνεπείας ὁ ἀρχιδουξ Φερδινάνδος τοῦ Γράτζ, συνεχάρη τῷ αὐτοκράτορι πολλάκις ἐπὶ τῇ καταλήλῳ περιστάσει, ἣτις ἠδύνατο να δικαιολογήσῃ ἐνώπιον ἀπάσης τῆς Εὐρώπης τὰ πλέον βίαια κατὰ τῶν Βοημῶν διαμαρτυρομένων μέτρα «ἡ ἀπειθεία, ἔλεγεν, ἡ ἀναρχία καὶ ἡ στάσις προσέβησαν, ἀεῖποτε παραλλήλως μετὸν προτεσταντισμὸν Αἰ ἐλευθερίας, ἃς καὶ ὁ νῦν καὶ ὁ πρόφῃ αὐτοκράτωρ εἰς τὰς διαμαρτυρομένας πόλεις ἀπένειμεν, εἰς οὐδὲν ἄλλο συνεβάλλοντο εἰμὴ εἰς τὸ να πολλαπλασιάσωσι τὰς ἀπαιτήσεις των. Ὅλοι αἱ προσπάθειαι των ἕνα μόνον ἔχουσι σκοπὸν τὴν ἐξόντωσιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας καὶ βαθμηδὸν ἀπὸ παρακοῆν εἰς παρακοῆν κατήντησαν μέχρι φανερᾶς ἀποστασίας, ἣν θὰ στρέψωσι μετ' ὀλίγον καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ προσώπου τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐναντίον λοιπὸν τοιοῦτου ἐχθροῦ μία ὑπολείπεται ὁδὸς, τὰ ὄπλα. Μόνον διὰ τῆς καταργήσεως τῶν ἐπικινδύνων προνομίων των δύναται να ἀνακύψῃ ἡ ἡσυχία καὶ ἡ ὑποταγή. Μόνον διὰ τῆς ἐντελοῦς ἐξαλειψέως τῆς ἀτίμου αὐτῆς αἰρέσεως δύναται ν' ἀποκαταστῆ εἰς τὸ καθολικὸν θρησκευτικὸν ἀσφάλεια καὶ ἡ εὐημερία. Ὅσον ἀβεβία καὶ ἂν ἦτο τοῦ πολέμου ἡ ἔκβασις, ἡ ἀποφυγὴ αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀναπόδραστος καταστροφὴ. Ἄλλως τε τί ἦσαν τὰ χρήματα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ

τὸν πόλεμον; Μόνον τὰ κτήματα τῶν ἀναρτῶν δημευόμενα ἤρουν να καλύψωσιν ὅλας τὰς δαπάνας καὶ ὁ δημοσίος τουφεκισμὸς αὐτῶν ἤθελε συγκινήσῃ διὰ τῆς φρίκης τὰς λοιπὰς χώρας εἰς ταχεῖαν ὑποταγήν.» — Πρέπει ἄραγε να μεμνηθῶμεν τοὺς Βοημούς, ἀν παντοιοτρόπως ἐξήτουν να ἐξασφαλίσωσιν ἐναντίον τῆς πραγματοποιήσεως τοιοῦτων ἀξιομάτων; Καὶ ὅμως ἡ βοημικὴ ἐπανάστασις κατ' οὐδενὸς ἄλλου ἀπηυθύνετο εἰμὴ κατὰ τοῦ διαδόχου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου καὶ οὐχὶ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις οὐδὲν ἐπραξέε δικαιολογῶν τοὺς φόβους τῶν διαμαρτυρομένων. Διὰ να ἀποφράξωσι (λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸν διάδοχον (Φερδινάνδον τοῦ Γράτζ) τὴν πρὸς τὸν βοημικὸν θρόνον ὁδὸν ἐδραξάν οἱ Βοημοὶ τὰ ὄπλα ἤδη ἐπὶ Ματθίᾳ, οὗτινος μὴ θέλοντες να πικραίνωσι τὰς τελευταίας τοῦ βίου στιγμὰς, διετήρουν σκιάν τινα ὑποταγῆς.

§ 102. Ἄλλ' οἱ Βοημοὶ ἐκράτουν εἰς χεῖρας τὰ ὄπλα, ὥστε δὲν ἠδύνατο να προβῆ ἀσπλος εἰς συνθηκολογήσεις μετ' αὐτῶν. Λοιπὸν ἠτομιάσθη καὶ ἡ μὲν Ἰσπανία ἀπέστειλε χρήματα διὰ τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς καὶ ὑπέσχετο να ἐκπέμψῃ στρατὸν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν Κάτω Χωρῶν. Στρατάρχην δὲ διώρισεν τὸν κόμητα τοῦ Βουκακά, καταγόμενον ἐκ τῶν Κάτω χωρῶν, διότι εἰς οὐδένα ἰθαγενῆ ἠδύνατο να ἐμπιστευθῆ, καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἔθεσε τὸν κόμητα Δαμπιέρρη, ἐπίσης ἄλλοδαπὸν. Πρὶν ἢ κινήθῃ ὁ στρατὸς οὗτος, προσέφυγε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐπιείκειαν ἐκδοῦς διάγγελμα πρὸς τοὺς Βοημούς, ἐν ᾧ διεδήλου, ὅτι αἱ ἰσραὶ ἐσέβητο τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐπιστολήν, ὅτι οὐδέποτε διανοήθη να προσβάλλῃ οὔτε τὴν θρησκείαν των, οὔτε τὰς ἐλευθερίας των, ὅτι αἱ πολεμικαὶ προτοιμασίαι του προεκλήθησαν ἀπὸ τὰς ἰδικὰς των καὶ ὅτι ἦτο ἔτοιμος να διαλύσῃ τοὺς στρατοὺς του, ἄν αὐτοὶ κατέθετον τὰ ὄπλα. Ἄλλ' ἡ συμβιβαστικὴ αὐτῆ διακήρυξις ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ της, διότι ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀναρτῶν ἐξ ἰδιοτελείας ἀπέκρυψεν εἰς τὸν λαὸν τὰς ἀγαθὰς τοῦ αὐτοκράτορος προθέσεις διασπείραντες ἀπὸ τε τοῦ βήματος καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν φρικωδεστάτας φήμας. καὶ κατετρόμαξαν τεχνικῶς τὸ ἀχαλίνω-

τον πλήθος παραστήσαντες, ὅτι οἱ Καθολικοὶ ἐσκόπων να ἐπαναλάβωσι τὴν τρομερὰν νύκτα τοῦ Βαρθολομαίου, ἣτις ἄλλως ἐν μένῃ τῇ φαντασίᾳ των ὑφίστατο. Συνεπεία δὲ τῶν διαδόσεων τούτων δλόκληρος ἡ Βοημία μετέσχε τῆς ἐπανάστασεως, ἐξαιρουμένων τριῶν πόλειων τοῦ Βουδβαῖς, τοῦ Κρουμμάου καὶ τοῦ Πίλσεν, αἵτινες μόναι, ἐντελῶς σχεδὸν καθολικοφρονούσαι, διετέλεσαν ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀποστασίας πισταὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ὑπεσχέθη αὐτοῖς βοήθειαν. Ἄλλὰ τὸν κόμητα τοῦ Θούρν οὐδόλως διέλαθεν πόσον ἐπικίνδυνον ἦτο να καταλίπῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ τρία τόσον ὄχυρὰ φρούρια, ἐξ ὧν ἠδύνατο να ἐμποδίσωσιν εἰς τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα τὴν εἰς τὴν Βοημίαν εἴσοδον. Μετὰ ταχύτητος ἐκπληκτικῆς ἔσπευσεν ἐμπροσθεν τοῦ Βουδβαῖς καὶ τοῦ Κρουμμάου ἐλπίζων να κυριεύσῃ ἀμφοτέρας τὰς πόλεις διὰ τοῦ τρόμου. Τὸ Κρουμμάον παρεδόθη, ἀλλὰ τὸ Βουδβαῖς ἀπόφασιν ἐνθαρσῶς ὅλας τὰς προσβολὰς.

(Ἐπεταί συνέχεια).
ΧΡ. ΚΑΥΑΛΗΣ.

ΡΩΜΑΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ.

ΒΙΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλ. θ'.)

§ 9.

Ἐνδυμασία.

Ἡ ἐνδυμασία συνέκειτο ἐκ χιτῶνος (tunica), ὅστις ἦν στενὸς καὶ συνήθως ἄνευ χειρῶν. Κατήρχετο σχεδὸν μέχρι τῶν γονάτων. Μακρὸς καὶ μετὰ μακρῶν χειρῶν χιτῶν, ὁ χειριδωτὸς (tunica palmata) ἔθεωρεῖτο ὡς σημεῖον κουφονοίας καὶ μαλθακότητος (Cicer orat. in Catil. 2, 10). Οἱ γερουσιασταὶ ἔφερον πλατύσημον χιτῶνα (tunica laticlavata) διὰ πλατείας, οἱ δὲ ἱππεῖς στερόσημον (angusticlavia) διὰ στενῆς ταινίας παρυφασμένον. Ἐν θριάμβῳ ἔφερον τὸν κλάδοις φοίνικος κεκοσμημένον χιτῶνα (tunica palmata) ὑπὸ τὸν χιτῶνα ἐφόρου

συνήθως ἕτερον, τὸν ὑπερδύτην (tunica interior. subucupa ὁ τῶν ἀνδρῶν, idusium ὁ τῶν γυναικῶν) ὑπὲρ τὸν χιτῶνα ἔφερον τὴν τήβεννον (toga), τὴν ἐθνικὴν τοῦ Ῥωμαίου πολίτου ἐν εἰρήνῃ στολήν (ἐξ ἧς togati ἐκαλοῦντο), μανδύαν, ὅστις ἐξ ἐρίων ἦν καὶ ἐξ ἰδίων μελῶν ἡμικυκλίου δίπτυον, ὅτιω δὲ περιεβάλλοντο αὐτὸν, ὥστε ὁ μὲν δεξιὸς βραχίον ἐν μέρει ἦν γυμνός, ὁ δὲ ἀριστερὸς κεκαλυμμένος, καὶ παρ' αὐτὸν ἐσχηματίζετο κόλπος (sinus) τις, πτυχῆτις ἢ κοίλωμα ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ τήβεννος ἦν λευκὴ (alba, purra) ἢ δὲ μετιόντων ἀρχὴν λαμπρὰ (candida). Πενθούντες ἔφερον τὴν φαῖαν τήβεννον (tega pulla). Κατηγορούμενοι ἔφερον πενιχρὰν τήβεννον (toga sordida, vestem mutare). Κορασίδες καὶ παῖδες ἐνεδύοντο τὴν περιπόρφυρον τήβεννον (toga praetexta) Ἐτροσκικῆς ἀρχῆς (Liv I, 8), πορφυρᾶ ταινία παρυφασμένην (limbus) τοιαύτην ἔφερον καὶ οἱ ἐν τέλει: Θριαμβεύσαντες νικηταὶ ἔφερον τὴν ποικίλην χρυσοσημον τήβεννον (toga picta). Ὁ κοινὸς πολεμικὸς μανδύας ἐκαλεῖτο σάγος (sagum), ὁ τῶν στρατηγῶν χλαμὶς (paludamentum), ὁ τῆς βροχῆς καὶ τῆς πορείας φαυρόλης ἢ ζειρά (paenula). Ἐπὶ Καισάρων πολλοὶ πλὴν τῆς τήβεννου ἔφερον καὶ μανδύαν, ὅστις ἐκαλεῖτο φαινόλης (lacerna) καὶ ἐνίστε μετὰ κύκκουρος (uculus) Τὰ τῶν ποδῶν περικαλύμματα ἦσαν σαυδάλια (soleae) δι' ἱμάντων στερεούμενα, ἅτινα ἰδίως ἐν τῇ οἰκίᾳ μετεχειρίζοντο, ὑποδήματα (calcei), ἐὰν δημοσίᾳ παρυφασίζοντο καὶ μετὰ τῆς τήβεννου. Καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἔφερον γενικῶς ἐπὶ κακοκαιρίας καὶ ὁδοιπορίας. Γενικὸν κόσμημα ἦσαν οἱ δακτύλιοι (annuli) βουλευταὶ καὶ ἱππεῖς ἔφερον χρυσοῦς. Οἱ δακτύλιοι ἐκοσμοῦντο ἐν τοῖς μεταγενεστέρους χρόνοις πολλάκις διὰ πολυτίμων μετὰ ἐντετυπωμένων εἰκόνων λίθων (gemmae). Τὴν κόμην καὶ τὸν πώγωνα ἀφινον οἱ Ῥωμαῖοι ν' αὐξάνωσιν ἐλευθέρως πρῶτον ὅτε (ἐν ἔτει 300) ἤξησηεν ἡ ἐκ τῶν Ἑλλήνων προσληφθεῖσα συνήθεια τὸν πώγωνα να κείρωσι καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀλεί-

1 Τοῦτο ἐγίνετο εἴτε οἱκοὶ ὑπὸ τῶν δούλων, εἴτε ἐν τοῖς κουρείοις (tonstrinae), ὅπου ἐν ταῦτῳ τὴν τε κόμην ἐκείρων, καὶ τοὺς ὄνυχας ἐκάθαζον.

φωσι, νὰ βοστρυχῶσι καὶ τεχνιέντως νὰ κοσμῶσιν. — Ἐκ τῆς τῶν γυναικῶν ἐνδυμασίας σημειοῦμεν, τὴν *ποδήρη ἐσθῆτα* (stolla) μικρὸν χιτῶνα μετὰ χειρῶν, καὶ ὑπὲρ αὐτὴν τὸν *πέπλον* (palla), ὅστις πρὸς τὴν ἀνδρικήν τῆθενον ἀντιστοιχοῖ. Ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπεκράτησε μείζων πολυτέλεια ψιμμύθια καὶ πάντα τὰ εἶδη τοῦ καλλωπισμοῦ ἦσαν κοινά. Τὰ ἀρχαιότατα ἐνδύματα ἦσαν ἐξ ἐριούχου ὑφάσματος· τὸ λίνον πρῶτον ἐν μεταγενεστέροις τῆς δημοκρατίας χρόνοις μεταχειρίσαντο (carbassus, byssus, sindon). Ἐπὶ τῶν Καισάρων οἱ πλουσιώτεροι ἐφόρουσαν καὶ ἡμισηρικὰ ἢ ὀλοσηρικὰ ἐνδύματα (sericae, bombycinae vestes).

§ 10.

Γεύματα

Καὶ εἰς τὰ τῆς τροφῆς ἐπικράτει κατ' ἀρχὰς μεγάλη ἀπλότης¹. Βραδύτερον δὲ, ἰδίᾳ μετὰ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πολέμους, ἐγένετο κατὰ τοῦτο κοινὴ ἡ ἀβροδίαιτα καὶ μάτην ἢ πολιτεία διὰ πολλῶν νόμων τὰ πολυτέλη γεύματα, εἰς τὰ ὅποια ἅπας ὁ γνωστὸς κόσμος τοὺς ἐξαιρετικώτατους ἔπεμπε καρπούς, νὰ περιστείλῃ προσεπάθησεν. Ὁ οἶνος, ὃ τε Ἰταλικὸς, π.χ. Μασσικὸς, Φαλερινὸς, Καϊκούβος, ὡς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς, π.χ. ὁ Χῖος καὶ ὁ Ἀέσιος, ἦν ἐν τοῖς ἀρχαιότεροις χρόνοις σπάνιος, βραδύτερον δὲ ἐπίνετο, εἴτε ὕδατι μεμιγμένος, ἢ χιόνι ἀπεψυγμένος. Ἐτερον ἀγαπητὸν ποτὸν ἦν τὸ οἰνόμειλι (mulsum). Ἡ πρώτη τροφή, ἧς τὴν πρῶταν ἀπὸ γλαυκῶν, ἐκαλεῖτο ἀκράτισμα (ientaculum). Μετὰ τὸ ἄριστον (prandium), μικρὸν τι γεῦμα περὶ τὴν μασσηβρίαν, ἤρχετο τὸ δεῖπνον (coena) περὶ τὴν 9ην ὥραν, ἐν χειμῶνι δὲ καίετι πρότερον. Τὸ δεῖπνον τοῦτο συνέκειτο ἐκ τοῦ *προδείπνου* (gustatio ἢ promulsis), τοῦ *κυρίου δείπνου* (caput coenae, συγκειμένου ἐκ πλείστων ἐδεσμάτων = fercula), καὶ τῶν *τραγημάτων* (mensae secundae, bellaria). Κατεκλίνοντο ἐν καιρῷ τοῦ δείπνου (accubare) ἐπὶ *ἀνακλιντῶν* (lecti), συνήθως τριῶν (summus medius, imus) περὶ μίαν τράπεζαν (triliniu). Τὰ ἀνάκλιτρα

ἐκαλύπτοντο ὑπὸ προσκεφαλαίων (tori), καὶ ἐν ἐρταῖς ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν ταπήτων (atagulae vestes). Ἐπὶ ἐκάστου ἦν τόπος διὰ τρεῖς δαιτυμόνας.

Οἱ κῶμοι (comissationes) ἐξηκολούθουν πολλακίς μέχρι βαθείας νυκτὸς καὶ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐγίνοντο κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον. Ἐπιστάτην τοῦ κῶμου ἐξέλεγον ἓνα βασιλεῖα τοῦ δείπνου (arbiter bibenti, magister ἢ rex convivii). Οἱ δαιτυμόνες ἐστέφοντο ἀνθεσι καὶ μυρσίνῃ Ἐν τῇ τραπέζῃ ἐτέρποντο ὑπὸ μουσικῆς καὶ χοροῦ ἢ ἐν πεπαυμένων κύκλοις ὑπὸ ἀκροαμάτων (acroama).

§ 11.

Κηδεῖαι

Οἱ Ῥωμαῖοι, ὡς τὰ πλεῖστα ἔθνη, εἶχον ἰδίᾳς τελετὰς καὶ συνθηλαίας διὰ τοὺς θανάτους καὶ τὰς κηδεῖας. Ἡ περὶ τὰς κηδεῖας σπουδὴ αὐτῶν στενωῶς συνεδέετο μετὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν περὶ τῆς μετὰ θάνατον καταστάσεως πίστεως καὶ καθήκον ἐθεωρεῖτο, τοῖς θανοῦσι τὰ νόμιμα τελεῖν (iusta facere). Οἱ πλεισιέστεροι τῶν συγγενῶν ἔκλειον τὰ ὄμματα τοῦ θανόντος καὶ προσεφώνουν αὐτὸν τὸ ἔσχατον (conclamare) τὴν ἰδίαν φροντίδα τῆς παρασκευῆς τῆς κηδεῖας εἶχον οἱ κηδεσταὶ (libitinati)¹ Τὰ σώματα ἠλείφοντο πρῶτον καὶ ἐπλύνοντο· εἴτα ἐνέδυσον αὐτὰ τὸ νεκρικὸν ἐνδύμα (τὴν περιπόρφυρον τῆθεννον) καὶ τὰ ἐξέθετον δημοσίᾳ πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ νεκροῦ ἕζετον κυπάρισσον. Εἰς τὰς πανηγυρικὰς κηδεῖας τῶν πλουσίων καὶ προκρίτων (funus, pompa exequiae), ἰδίᾳ ἐὰν μετ' αὐτῶν συνεδέοντο ἀγῶνες, προσεκαλεῖτο ὁ λαὸς διὰ κήρυκος (praeco). Τῆς ἐκφορᾶς προηγεῖτο χορὸς μουσικῶν καὶ θρηνητριῶν (praeeficae), αἰτινες θρηνηφῶδιαι (naepiae) πρὸς αὐτὸν ἦδον. Τῇ πομπῇ ἠκολούθουν ἐπίστε καὶ μῖμοι, ὧν εἰς παρίστα τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ, ὡς καὶ αἱ εἰκόνες (imagines) τοῦ αὐτοῦ, πρὸ τῶν ὁποίων ἠγοῦντο ἄνδρες ὄντες ἐνδεδυμένοι, ὡς ἐκεῖνοι, οὐδ' ἔπρεπε νὰ παριστῶσιν. Ὁ νεκρὸς ἐφέρετο

¹ Οὗτοι ἐκαλοῦντο ἀπὸ τοῦ νοῦ τῆς Λιβιτινῆς ἢ Ἐπιτυμβίου Ἀφροδίτης (Venus Libitina), ἐνθα παρ' αὐτοῖς πᾶν ἀνετίθετο, ὅπως εἰς κηδεῖαν ἀνῆκεν.

ἐπὶ φορείου (lectica). Πάντες δὲ οἱ παρεπόμνοι ἐμελανειμόνου. Ἐν τῇ ἀγορᾷ Ἰσταντο σιωπηλοὶ εἰς τῶν πλεισιεστάτων συγγενῶν ἀναβάς ἐπὶ τοῦ ῥητορικοῦ βήματος ἔλεγε τὸν ἔπαινον (laudatio). Κατὰ τὸν Δίβιον (V, 20) μετὰ τὸν Γαλατικὸν πόλεμον καὶ αἱ γυναῖκες ἔλαβον τὸ δικαίωμα τοῦ μετὰ θάνατον ἐπαινοῦ. Ἄλλ' ὅμως ἡ συνήθεια αὕτη πολὺ σπανίως ἐγίνετο καὶ ἐν πολλῷ μεταγενεστέρω χρόνῳ. Συνήθως οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ταφῇ ἐν τῇ πόλει. Τό τε θάπτειν (sepelire, humare) ὡς καὶ τὸ καίειν (cremare) ἦν σύνθετος. Οἱ εὐγενεῖς εἶχον ἰδίους μεγαλοπρεπεῖς τάφους (sepulchra) ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτῶν ἢ ἐπὶ τῶν λεωφόρων. Ἐπὶ Καισάρων ἐφοδοῦσαν μεγάλα μασσωλεῖα, π.χ. τὸ ὑπὸ Αὐγούστου κτισθὲν καὶ τὸ τοῦ Ἀνδριανοῦ οἰκοδόμημα (moles Hadriani) ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως. Κατὰ τὴν καῦσιν παρεσκευάζετο μεγάλη πυρὰ (rogus, bastum, pyra), ἐφ' ἧς ἐπετίθετο ὁ νεκρὸς μετὰ ἐνδύματων, λιθανωτοῦ καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν ὑλῶν. Τὰ περίκαυστα ὄστα καὶ τὴν τέφραν συνέλεγον εἰς ὑδρίας (ossa legere), ἃς ἀπέθετον ἐν τάφῳ τινί. Τῇ κηδεῖᾳ εἶποντο περιδείπνα, θεάματα καὶ ἀγῶνες μονομάχων. Μετὰ δὲ τὴν ταφὴν ἤρχετο ὁ κατὰ τὴν ἐνάτην ἡμέραν ἐναγισμὸς (novendiale sacrificium). Οἱ τάφοι ἀνήκον εἰς τὰ τῆς θρησκείας (res religiosae), ἅτινα ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνωτάτου Ποντίφικος, καὶ ἡ τυμβορυχία ἦν ἀπηγορευμένη. Ἡ ἀποθέσις ἀγνωρίσθη μετὰ τὸν Καίσαρα εἰς πολλοὺς αὐτοκράτορας δόγματι συγκλητικῶ. Ὁ ἀποθεοῦμενος ἐτιμᾶτο τῷ ὀνόματι θεοῦ (divus), ἴδρουν αὐτῷ ναόν, καὶ παρεῖχον ἱερεῖς καὶ θρησκευτικὰς πανηγύρεις.

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ)
ΘΕΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΕΝΤΖΟΣ.

ΠΑΡΕΚΒΑΣΕΙΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ, ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑΙ, ΑΝΕΚΔΟΤΙΚΑΙ.

«... ὡς μάλα πολλὰ πλάγχθη»
"Ὀμηρος."

Α'.

Ἡ βασίλισσα Ὀρτενσία.

Ἐπὶ τῆς δεξιάς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, μετὰ τὸν Σιφραῦζ, καὶ Κωνσταντίας (Constance)

καὶ παρὰ τὴν κόμην Marnenbah, ὕψουται λόφος τις, ὅστις ἄλλοτε ὀνομάζετο Narrenberg (ὄρος τῶν φρενοβλαβῶν), νῦν δὲ καλεῖται, κατὰ παραφθορὰν τῆς λέξεως, Arenenberg. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγεῖρεται ἰσχυρὸς τις πύργος (Château), ἐν ᾧ προβεβηκυῖα καὶ ἄφρων τις γυνὴ μετέδιδεν εἰς ἄφρονα νεανίαν, λέγει Γάλλος τις ἐπιφυλλιδιογράφος, ἀντὶ πάσης ἀγωγῆς—τὸ πάθος, τὴν *μορομαριαν* τῆς βασιλείας.

Γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις ἐκ μητρὸς κρεολῆς, μεταβάσας ἀπὸ τοῦ ἡδυπαθοῦς βίου τῶν ἀποικιῶν εἰς τὸν πολυτάραχον ἐπαναστατικὸν τῆς μητροπόλεως, ἡ Ὀρτενσία, κορᾶσιον ἔτι οὔσα, πρωτηγωνίστησεν ἐν ταῖς τελευταῖς τῶν δημοκρατικῶν δεκατῶν (decadi) τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.¹

Εἰσῆλθε μετὰ ταῦτα, ὡς οἰκότροπος εἰς τὸ παρθενιαγωγεῖον τὸ ὑπὸ τῆς πολιτίδος κυρίας Καμπάν, χρηματισίας θαλαμηπόλου τῆς Μαρίας Ἀντωνιέττης, συσθεῖν, παρθενιαγωγεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδοντο συναναστροφῆς, χοροὶ, μουσικαὶ συναυλίαι, καὶ ἐν ᾧ αἱ νεανίδες, ἀντὶ τῆς ὀρθογραφίας, ἐδιδάσκοντο τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἔρᾶν.

Ἡ νεαρὰ Ὀρτενσία ἀπέβη ἡ δοκιμωτέρα τῶν μαθητριῶν εἰς τὸ μνησθὲν μάθημα καὶ ἐξῆλθε τοῦ ἐκπαιδευτηρίου πεπρωτισμένη διὰ τοῦ χαρίσματος τοῦ τραγουδίου (μελωδίας, romance) ὅπερ παρέλαβεν ἀπὸ τῆς κ. Καμπάν καὶ τῆς θείας καὶ ἀναδόχου τῆς, Φανῆς Βοαρναί, ἧτις εἶχε φήμην ποιητρίδας, ἀλλὰ διεσῶρη ὡς ποιήτρια ἐτερόφωτος καὶ υποβολυμαία. Ἐφέρετο, ἐπὶ Βολταίρου, τὸ ἐξῆς περὶ αὐτῆς δίστιχον.

Chloè, belle et poète, a deux petitstravers
Elle fait son vigage et nefait pas ses vers.

Τῆς Χλόης τῆς ποιήτριας καὶ ἐρασιμωτάτης ποιεῖ τὴν ὄψιν τῆς, οὐχὶ καὶ τὰ ποιήματά τῆς.

Τὴν χήραν μητέρα τῆς Ὀρτενσίας, ἐν τούτοις, ἠγάπησε καὶ ἔγρημεν ὁ στρατηγὸς Ναπολέων Βοναπάρτης, ἀναγορευθεὶς δὲ πρῶτος Ὑπάτος, παρέλαβεν ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τὴν προγονὴν τοῦ Ὀρτενσιαν. Μιὰ δὲ τῶν ἡμερῶν, συνοδευόμενοι ὑπὸ στρατιωτικῆς παρατάξεως καὶ παιανι-

¹ Ἡμέρα ἐορτάσιμος (Κυριακὴ), κατὰ τὸ ἐπαναστατικὸν Ἡμερολόγιον ἐν Γαλλίᾳ.

¹ Ὁ; συνήθη; προ; ἢ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἀναφέρεται εἰδός; τι πόλτου ἢ τρομοῦ (puls).

ζουσαν μουσικῶν, ὁ πρῶτος Ὑπάτος καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ, μετῴκησαν ἀπὸ τοῦ Λουξεμβούργου εἰς τὴν ἀνάτορον τοῦ Κεραμεικοῦ ὄπου καὶ αὐλή τις πρωθυπατικῆ εἰσήγετο.

Ἡ μελαψή (mulâtresse) παιδίσκη, ἥτις, ἀρῶν κῦτρέπιζε τὰς κόμας αὐτῶν, ἔρριπτε τὰ χαρτιά τῆ Ὀρτενσία καὶ τῆ μητρὶ αὐτῆς, δὲν προέλεγεν, ὅτι ἡ θυγάτηρ ἐμελλε νὰ γίνῃ σύζυγος αὐτοκράτορος τινος ἢ βασιλέως, ὅπως προεῖπε τὸ πρῶτον εἰς τὴν μητέρα ἢ δεσποινὶς Λενορμάνη. Ἡ Ὀρτενσία θὰ κῦχαριστεῖτο νυμφευομένη καὶ ἀπλοῦν στρατηγόν, ἐκ τῶν περιτομιζόντων τὸν πατριῶν αὐτῆς. Πραγματικῶς δὲ καὶ οὗτος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τὴν συζύξῃ μετὰ τινος ὑπαπιστοῦ τοῦ *Duroc*, δίδων αὐτῷ ὡς προῖκα προβίβασμόν καὶ τὴν διοίκειν μερραρχίας· ὁ *Duroc* ὅμως ἀπεινοῖθη τὴν τιμὴν, ἐνεκα, βεβαίως, τῶν περιδομένων σχέσεων τοῦ Πρώτου Ὑπάτου μετὰ τῆς προγονῆς του. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἀκριβῶς ἡμέρας, ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως ταύτης, ὁ Ναπολέων ἠρραβώνιζεν αὐτὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Λουδοβίκου. Γνωστὸν ὁπόσον ἡ συζυγία αὕτη ὑπῆρξεν ἀτυχής. Πάραυτα ἐπῆλθον αἱ παραδοξότεραι σκηναὶ μεταξὺ τῶν συζύγων, ἀτελεύτητοι δὲ ἔριδες μεταξὺ τῶν Βοναπαρτιδῶν καὶ τῶν τῆς οἰκογενείας Βοαρναί. Συνεχῶς ἠκούοντο στέντοροι κραυγαὶ τῆς μαδάμ Λετιτίας (τῆς μητρὸς τῶν Βοναπαρτιδῶν) λογαφερούσης μετὰ τῆς νύμφης τῆς ἐν διαλέκτῳ ἡμιροσιανῇ καὶ ἡμιγαλλικῇ.

Ἐν τούτοις, ἡ Ὀρτενσία γεννᾷ τέκνον. Καὶ ὁ μὲν σύζυγος κραυγάζει ἐπὶ τῷ τοκετῷ καὶ μεμψιμοιρεῖ, ὁ δὲ ποιητὴς *Esmenard* ἐξυμνεῖ τὴν γέννησιν υἱοῦ, ὃν ὁ πατὴρ ἀρνεῖται νὰ ἴδῃ. Ἀλλ' οὐ φροντὶς τῆ Ὀρτενσία περὶ τῆς ἀρνήσεως ταύτης. Ἐξάκολουθεῖ διάγουσα τὸν βίον τῶν ἡδονῶν καὶ τῆς σπατάλης.

Δὲν βραδύνει δὲ ν' γίνῃ καὶ βασίλισσα τῆς Ὀλλανδίας (τῶν Βαταυῶν), ἀναβιβάσαντος τοῦ Ναπολέοντος, αὐτοκράτορος ἤδη ἀγαφρευθέντος, εἰς τὸν θρόνον ἐκεῖνον τὸν ἀδελφόν του Λουδοβίκου. Μετέβη λοιπὸν ἡ ἡδὴ βασίλισσα Ὀρτενσία εἰς τὴν πρωτεύουσάν αὐτῆς Χάγην, διαμονὴν ἀτερπῆ καὶ δυσχλωδῆ δι' ἐποίει συνεχεῖς ἐκδρομὰς εἰς Παρισίους. Ἐκεῖ δὲ εὐρίσκειτο περὶ τὰ τέλη τοῦ

ἔτους 1809. Ἡ μήτηρ αὐτῆς, αὐτοκράτειρα Ἰωσηφίνη εἶναι περίλυπος. Ἡ μελαψή θεραπαινὶς τῆς εἶχε τελευτήσῃ, ἀντικατέστησε δὲ αὐτὴν ἡ δεσποινὶς Λενορμάνη, ἡ ἐξακολουθούσα τὰς μαντείας τῆς. Ἀλλ' οὔτε τὰ χαρτιά, οὔτε ἡ ὑποστάθμη τοῦ καφέ, οὔδὲ τὸ λεύκωμα τοῦ ὄου ἦσαν εὐδιώνιστα. Ὁ Ναπολέων διανοεῖται τὸ διαζύγιον ἀπὸ τῆς συζύγου του, ὅπερ προσεχῶς ἐκτελεῖται. Τότε δὲ καὶ ὁ Λουδοβίκος ὑποβάλλει αὐτῷ ὡς τῷ προσβυτέρῳ τῆς οἰκογενείας, τὸν ἀπὸ κοίτης καὶ τραπέζης χωρισμόν του ἀπὸ τῆς Ὀρτενσίας. Ἀλλ' ἔλιγον μέλει αὐτῇ τούτο. Ὁ Ναπολέων ἔχει μεγίστην αὐτῆς ἀνάγκην ὥστε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ λυπήσῃ τὴν νύμφην καὶ προγονὴν του. Αὐτὴν ἐπεφόρτισε νὰ προετοιμάσῃ τὴν μητέρα τῆς πρὸς τὴν διάζευξιν. Ἀλλ' ὁ Λουδοβίκος οὐδὲν ἤττον καθίστησι τὴν ῥῆξιν πάνδημον καὶ ὄχι μόνον τούτο, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπισήμου διακηρύξεώς του, δηλοποιεῖ ὅτι εἶναι ἀνεφικτος τοῦ λοιποῦ πάσα μετὰ τῆς συζύγου του συνδιαλλαγῆ. Μετ' οὐ πολὺ ἡ Ὀρτενσία, ἀρῶν ὑπῆρξεν δεσποῖνα πρωτοστάτωρ (*connétable*), μεγαλειοτάτη βασίλισσα τῆς Ὀλλανδίας, ἀποβάλλει τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα. Ἐδοξε τῷ αὐτοκράτορι νὰ ἐνώσῃ εἰς μίαν ἐπικράτειαν τὴν Ὀλλανδίαν μετὰ τῆς Γαλλίας. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως τετραετίας περίπου καταλύεται καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον οὔτε ἡ αὐτοκρατορία. Ὁ Ναπολέων Α' εἶναι ἐξώριστος καὶ ἀγμάλωτος εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἐλβας, ἡ δὲ Ὀρτενσία ἀποσύρεται εἰς τὸ κτήμα αὐτῆς *Saint-Leu-Ravenney*, ἀρχαίαν καὶ ἐρωτικὴν κατοικίαν τῶν Ὀρλεανιδῶν, ἔθνα ἐστὶα τὸς συμμάχους ἡγεμόνας, τοὺς πρὸς κατὰ λυσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐπιδραμόντας, δεχομένη εἶτα, ἐν Παρισίοις, τὰς πλατωνικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Λουδοβίκου III'. Ἐνοεῖται ὅτι εἶχεν ἀποταχθῆ ὀλοτελῶς τοῖς Ναπολεοντιδαίς. Ἀλλὰ τῇ ἔμενεν ὁ υἱός! αὐτὸς δὲ ἐξήγειρεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς τὸ ἐναντιὸν αἶσθημα. Εἰ καὶ δὲν εἶχεν εἰς τὰς φλέβας τῆς οὐδὲ σταγόνα βοναπαρτικοῦ αἵματος, εἰ καὶ ἦν μήτηρ υἱοῦ, ὃν δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ ὁ πατὴρ, εἰ καὶ προδοτικῆ, μηδειασασα πρὸς τοὺς ῥίψαντας τὸν αὐτοκράτορα, ἡ νύμφη καὶ προγονὴ τούτου, ἐγένετο αἴφνης ὑπὲρ τοὺς ἀδελφούς καὶ

τὰς ἀδελφὰς τοῦ Ναπολέοντος, ἡ πλέον ἐνθερμὸς ἀρχηγέτις τοῦ βοναπαρτισμοῦ, ῥιπίσασα ἐπὶ τῶν τελευταίων σπινθήρων αὐτοῦ καὶ ἀναζωπυρήσασα αὐτόν. Ὁ παραδοξότερος δὲ τῶν προσηλῶν τῆς ἦν ὁ υἱὸς αὐτῆς Λουδοβίκος Ναπολέων, ὁ κατὰ τὴν μορφήν, τὸ ἦθος, τὴν ἔκφρασιν, τὸ πνεῦμα ὧν ὁ πάντων τῶν ἀνθρώπων ὀλιγώτερον ναπολεοντίδης. Τῆς παραδόξου μεταμορφώσεως! (ἢ ἐπὶ τὸ βυλευτικώτερον γὰναι, τοῦ μετασχηματισμοῦ), μεταμορφώσεως, ἥτις, ἀπὸ τοῦ κασιγνήτου τούτου τοῦ *Morvù*, τοῦ ἔχοντος καταπληκτικὴν αὐτῷ δημοφιλίαν, κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη τῆς ζωῆς τούτου, ἔπλασε τὴν κατ' ἐξοχὴν ναπολεοντιάδα, ἐδημιούργησε τὸν διάδοχον τοῦ Καίσαρος.

Ἐπολείπεται, κατὰ τὰ φαινόμενα, καὶ ἡ τελευταία ῥαψωδία τῆς Πιλάδος ταύτης τῆς ἀπαισίτου. Μήτηρ Ἰσπανίς προσπαθεῖ νῦν εἰς *Arenenberg* νὰ κατορθώσῃ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τὴν συμβᾶσαν τῷ πατρὶ μεταμόρφωσιν. Ὁ τόπος εἶναι κατὰλληλος, διαμένει ζῶσα ἐν αὐτῷ ἡ ἀάμνησις τῆς βασιλείας Ὀρτενσίας, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ ἀνάμνησις, ἀνάγκη καὶ ἡ μήτηρ νὰ ἦναι Ὀρτενσία· ἐν τῷ ὀνόματι δὲ τούτῳ περιέχεται πᾶν ὅ,τι ῥωμαντικόν, ἔκλυτον καὶ σχεδὸν ποιητικόν. Ἡ Ὀρτενσία ἠγάπα μέχρι τῆς τελευτῆς τῆς (1837) τοὺς ῥεμβασμούς ὑπὸ τὴν λάμπην τῆς σελήνης, τὰς αἰώρας ἐν ἀκατίῳ, τὰς κιθαρωδίας, πᾶν ἐν ἑνὶ ὅ,τι ἀρμόζον εἰς τραγοῦδι (*romance*).

Ἐν ἡλικίᾳ πενήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν, ἡ παραδόξος αὕτη γυνὴ ἐκιθαρώδει ἀκόμη. Ἐσπέραν τινα, μετὰ τὸ πέραν αἰώρας ἐν λέμβῳ, ἡ Ὀρτενσία, ἔχουσα σύμπλον καὶ τὸν δικηγόρον *Mocquard*, ὃν εἶχε μετακαλέσει παρ' ἑαυτῆς ὅπως τὸν συμβουλευθῆ ἐπὶ ὑπόθεσίν τῆς, λαμβάνει τὴν κιθάραν τῆς, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν κωπηλατῶν καὶ λέγει αὐτῷ «Θὰ ψάλλω δι' ὑμᾶς τὸ ἄσμα, ὅπερ σὰς ἀρέσκει, «*Amo te solo*», *Σὲ μόνον ἀγαπῶ*». Ὁ δικηγόρος ἦν ἀνὴρ ἔχων ὠραῖον τὸ ἀάσθημα, ἐκφραστικὸς τοὺς ὀφθαλμούς, μέλαιναν καὶ οὐλὴν τὴν κόμην, ζωηρὰν δὲ τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὴν ἔκφρασιν, ὅσον ζωηρὰν καὶ τὴν ἀντίληψιν.

Ἀλλὰ βιογράφος τῆς Ὀρτενσίας, παρρηρεῖ ὅτι τὸ «*Amo te solo*» δὲν ἦτο τὸ ἀρ-

μόζον αὐτῆς σύμβολον. Οἱ ἐκφραστικοὶ ὀφθαλμοί, αἱ μέλαιναν καὶ οὐλαὶ κόμαι, δικηγόροι, ζωγράφοι, ποιηταί, μουσουργοὶ διεδέχθησαν ἀλλήλους εἰς *Arenenberg* μέχρι τῆς τελευτῆς τῆς πυργοδοσποίνης. Τινὲς τῶν μυστῶν τῶν τελευταίων ἐρωτικῶν ὑμνῶν τῆς Ὀρτενσίας ζῶσιν εἰσέτι, ἐκμυστηρευόμενοι ἀπροκαλύπτως τὰ κατὰ τὴν εἰς *Arenenberg* διαμονὴν τῶν. Εἰς τοιαῦτα ὄντα ἐνεπιστεύοντο ποτε αἱ τύχαι τῶν ἐθνῶν.

B.

EN AMEPHKH.

Νέα Ὑόρκη. Ἀμερικανίδες καὶ Ἀμερικανοί.

Εἰπωμέν τινα περὶ τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων, τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἀμερικῶν καὶ Ἀμερικανίδων, ὡς περιγράφονται ὑπὸ νεωτάτου τινὸς περιηγητοῦ Ἀγγλου. Παρέχουσιν οὐ μικρὸν τὸ διάφορον, διότι πρόκειται περὶ ἔθνος κατὰ πάντα ἀξιοπαρατηρήτου.

Ὁ ἀποβιβάζόμενος εἰς Νέαν Ὑόρκην Εὐρωπαῖος, καταπλήττεται, ἰλυγγιᾷ ἐπὶ τῇ θεᾷ πόλει, ἥτις ἀπὸ μικροτάτης καὶ ἐρήμου τὸ πρὶν, τῷξήθη καὶ αὖξαι ἀνά πᾶσαν στιγμὴν. Κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν τῷ 1633 ἐπὶ μίᾳ ἀκρας τῆς νήσου *Manhattan* ἤδη ἐκτείνεται καὶ εἰς τὸ ἄλλο μέρος ταύτης, πρὸς τὴν πόλιν Νέαν Ἀρλέμην (*New-Harlem*), συγχωνευθησομένην καὶ αὐτὴν προσεχῶς μετὰ τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡδὴ ἐξηπλώθη καὶ ἐπὶ τῶν παρακειμένων νησιδίων, ὑπερέβη τὰ ὄρια τῆς νήσου *Staten-Island* καὶ ἔρριψεν ἓνα βραχίονα αὐτῆς καὶ πέραν τοῦ ποταμοῦ (*Hudson*), ὅπου ἔκτισε, χάριν τοῦ ὑπερπλεονάζοντος πληθυσμοῦ τῆς, τὴν *Jersey-City* καὶ τὴν *Booklyn*, ἧς μόνης οἱ κάτοικοι φθάνουσιν εἰς 300,000.

Ἡ Νέα Ὑόρκη παριστᾷ ἐν ἑαυτῇ πᾶν ὅ,τι

¹ Οἱ πρῶτοι κτίτορες Ὀλλανδοὶ ὀνόμασαν αὐτὴν *Né o n' A m o t e l o d a m o n*, ἥτις δὲ ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Ἀγγλοὶ ἔδωκαν τὸ ὄπερ φέρεται νῦν ὄνομα. Τῷ 1697 εἶχε κατοίκους 4,300, τῷ δὲ 1835 ὑπὲρ τὰς 600000-νῦν ἀριθμεῖ περὶ τὰ δύο ἑκατομ. Παρὰ τὰ ἄλλα ἀξιοσημεῖωτα τῆς πόλεως ταύτης εἶναι ἡ κυριώτερα αὐτῆς ὁδὸς, ἔχουσα μῆκος μίᾳς λέυγης καὶ πλατὸς 80 ποδῶν, ὀμολογουμένως δὲ μία τῶν ὀρασιότερων τῆς γῆς.

κάλλιστον και χειρίστον υπάρχει εν Ἀμερικῇ. Συμφύρατε ὁμοῦ τὴν Τύρον και Σιδῶνα, τὴν Νέα Ἰερουσαλήμ (τὴν πρωτεύουσαν τῶν Μορμόνων), τὰ Σόδομα και τὰ Γόμορρα, ὀλίγον τι τοῦ οὐρανοῦ και ὀλίγον τι τοῦ ἄδου και πάλιν ἔσται ἄχρους ἡ εἰκὼν τῆς Βαβυλῶνος ταύτης τοῦ νέου κόσμου, πόλεως τοῦ εὐδαίμονος ὄλθου και τῆς στυγνῆς ἐνδείας, τῆς ἀρετῆς, τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦ κέντρου τῶν βιβλικῶν ἑταιριῶν και τῆς ἐσχάτης διασθορᾶς. Ἐν αὐτῇ ἰατρὸς πλουτίσας ἐκ τῶν ἐξαμβλώσεων τῶν γυναικῶν, κέκτηται τὸ μεγαλοπρεπέστερον μέγαρον ἐν τῇ Πέμπτῃ Παροδῷ (τῇ λαμπροτέρᾳ πασσῶν), ὃ δὲ ἐγκριτώτερος προσεξάρχων τῶν βιβλικῶν ἑταιριῶν ἔχει ἐν τῇ αὐτῇ ὁδῷ ἑταίραν, κατοικοῦσαν ἀπέναντι τῆς νομίμου συμβίας του.

Πασίγνωστοι ἐγένοντο ἐπ' ἐσχάτων και αἱ φοβεραὶ ἐπὶ χροήμασιν κατχρήσεις και καταδολιεύσεις πρωτεύοντων τινῶν αὐτῶν ἀρχόντων. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν ἐπὶ τούτοις, καθόσον πρόκειται περὶ πόλεως, περιεχοῦσας ἐν τοῖς κόλποις τῆς πανσπερμίας κατοίκων, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγα τὰ ἐξ Εὐρώπης παντοῖα ἐκβράσματα. Οἱ ἐντιμώτεροι τῶν ἐξ Εὐρώπης μεταναστῶν ἀπέρχονται, ζῆ-ήσοντες ἐργασίαν και τέχνην εἰς τὰς ἀνηρότους γαίας τοῦ ἐσωτερικοῦ, παραμένει δὲ ἐν Νέα Ἰόρκῃ ἡ ὑποστάθμη τούτων, ἥ-τοι ὅσοι ἀμαθεῖς, κακοήθεις ἢ και κακοῦργοι. Τὸ στοιχείον τοῦτο ἐξασκεῖ ὑπεροχὴν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως και διὰ τοῦτο ἡ πρωτεύουσα ἐλείνη τόσον κακῶς κυβερνᾶται, εἰ και ἡ τάξις και ἡ ἀσφάλεια δὲν διαταράσσονται. Ὡς ἐκ τῆς συρροῆς ταύτης τῶν ἐξ Εὐρώπης μεταναστῶν, ἡ Νέα Ἰόρκῃ εἶναι ἡ ὀλιγώτερον πασσῶν ἀμερικανὴ πόλις. Γερμανοὶ μόνον ἀριθμοῦνται περὶ τὰς 400, 000, ὅσο δηλαδὴ ἡ συσσωρευμένη και ἐν αὐτῇ τῇ Γερμανίᾳ, δὲν εὐρίσκονται εἰλη εἰς Βιέννην και Βερολίνον. Ἐπίσης οἱ Ἰρλανδοὶ εἰσι παλυπληθεῖς, οἱ δὲ Σκῶτοι περὶ τὰς 20,000. Καὶ ὅμως ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν πόλιν δυσκόλως διακρίνει ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὸν ξένον. Ἀπαντες φέρουσι τὸν αὐτὸν ἀμερικανὸν τύπον και εἶναι ἀξιολύμωστον μεθ' ὀπάτης ταχύτητος οἱ ἄλλοθεν εἰς οὗτοι συγχέονται μετὰ τοῦ τύπου ἐκείνου. Τὸν ἀμε-

ρικανὸν θέλετε γνωρίσει και διακρίνει πανταχοῦ ἐκ τοῦ τρόπου, μεθ' οὗ ὁμιλεῖ, ἐκ τοῦ ἤθους τοῦ εὐχεροῦς ἅμα και μεγαλοπρεποῦς ὅπου ἐμποιεῖται αὐτῷ ἐκ τοῦ μεγαλείου τῆς χώρας του και τῆς ἀτομικῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου του, ἐκ τῶν χαρακτήρων και τῆς κατατομῆς τοῦ προσώπου, και τοῦ ἐπιμήκους αὐτῆς, τοῦ ἀετίου ὀρθαλμοῦ και τοῦ σφηνοειδοῦς τοῦ πώγωνος Ἐν τούτοις μεγάλη ὑπάρχει ἡ διαφορὰ μετὰ τῶν βορείων κατοίκων τῆς συμπολιτείας και τῶν μεσημβρινῶν, ἀλλ' ὅμως κοινὴ τις ἐθνικότης ἐπέθεσεν ἐπὶ πάντων τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῆς σφραγίδα. Αἱ δαπάναι ἐν Νέα Ἰόρκῃ ἰδίως μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰσι λίαν ὑπεροχῆ. Πάντα τὰ εἶδη ὑπερτιμήθησαν ἐπὶ τὸ τετραπλάσιον και πενταπλάσιον. Καὶ τὰ ἐνοίκια εἰσὶν ὑπερβολικά. Οἰκία δι' ἣν ἐπληρύνετο πρὸ ἐκ ἀετίας ἐνοίκιον 1,500 ταλλήρων, σήμερον ἐνοικιάζεται ἀντὶ 12,000 ταλ. Ἡ ὕψους προβαίνει ἐπὶ 1000 δίστηλα κατ' ἔτος. Εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι τὰ ἀμερικανὰ οὐκ ἔματτα ἐν γένει, εἶναι εὐρυχωρότερα, ἀνετώτερα, κομψότερα τῶν εὐρωπαϊκῶν. Ὁ ἀμερικανὸς ἀφιερὸς συνήθως τὸ τρίτον ἢ και τὸ ἥμισυ τῆς ἐτησίης δαπάνης του, εἰς ἐνοίκιον.

Ἄλλ' ἀναλόγως τῶν δαπανῶν τούτων ἔχει τις και τὰ κέρδη. Οὐδέποτε ὁ ἀμερικανὸς ἀπελπίζεται ἢ μένει ἀργός! Τὰ πάντα εἰς χεῖράς του εἶναι ὕλη προσδοκῆς. Αὐτοὶ οἱ τῆς αἰρέσεως Shakers, οἱ φημιζόμενοι ἐπὶ ἀριλοκερδείᾳ, μεταποιοῦσιν εἰς λιπάσματα τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν τῶν. Πολλάκις ὁ ἀμερικανὸς, αἰσθανόμενος ἐν αὐτῷ ἀκάθεκτον δραστηριότητα και δίψαν πλούτου μετέρχεται συγχρόνως πολλὰ ἐπαγγέλματα. Τίς τούτων ἦν ἐν ταύτῳ μαχαιροποιός, πρᾶκτωρ ἀσφαλιστικῆς ἑταιρίας, φαρμακοποιός, σιτέμπορος και διεθνυτῆς ταχυδρομείου. Ἰπάρχουσι δικηγόροι διατηροῦντες ἐμπορικὰ, διευθυνταὶ ἐφημερίδων πωλοῦντες παιγνιδάκια τῶν παιδῶν, ἱερωμένοι και καθηγηταὶ κερδοσκοποῦντες ἐπὶ τῶν μεταλλείων. Πᾶς τις τέλος φρονεῖ ἐκυτὸν ἱκανὸν δι' οἰανδήποτε ἐπιχείρησιν και ἐργασίαν, ὡς παρ' ὁμῖν διὰ θέσεις και ὑπουργεῖα. Ὁ χαίρων δὲ πλείω τῶν ἄλλων τὰ πιστὰ, ἐν τῷ

ἐμπορικῷ κύκλῳ, ἐστὶν ὁ συνεχέστερον χρεωκοπήσας. Ἡ ἀξιώτης αὐτοῦ ἐκτιμᾶται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πτωχεύσεσών του.

Πᾶς Εὐρωπαῖος φθάνει ἐν Ἀμερικῇ μετὰ δεινῆς προκαταλήψεως κατὰ τοῦ γυναικείου φύλου. Ὑποθέτει αὐτὸ ὡς ὃν αὐτόχρομα τὸ θῆλυ ἔκτυπον τῆς ξηραῆς και ψυχραῆς καρδίας, τοῦ δυσκόλου χαρακτήρος, τῆς κοινωνικῆς ἀνυποταξίας. Ἀλλὰ ταχέως ἐννοεῖ τὴν ἀπάτην του. Ἀληθῶς, ἐν Ἀμερικῇ, πλεονάζουν, παρὰ πᾶν ἄλλο μέρος, γυναῖκες μετερχόμεναι ἔργα, ὧν τὸ μονοπώλιον ἔχουσιν, ἐν Εὐρώπῃ, μόνοι οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶναι πάντοτε ἐξαιρέσις.

Ὁ φμίτερος Ἀγγλος περιηγητῆς ἀναφέρει, ὅτι ἔτυχεν εἰς New Jersey γυναῖκα ἰάτερσαν (γιάτραιναν) ἀπολαύουσαν φήμης ἐξόχου ἱκανότητος, ἔχουσαν δὲ τὴν μεγαλειτέραν πελατεῖαν και συνεπῶς τὰ πλεῖστα κέρδη τῆς περιφέρειᾶς τῆς. Εἰς Μασαχουσέτην ἄλλη τις γυνὴ ἐξετέλει χρεὴν ἱερέως, ὡς ἱερεῖά τις, κηρύττουσα ἀπ' ἄμβωνος, βαπτίζουσα, λειτουργοῦσα εἰς τὰς νεκροσίμους ἀκολουθίας, και πρᾶττουσα ἐν ἐνὶ πανθ' ὅσα και ὁ ἱερεύς. Γνωστὸν δὲ ὅτι διδάσκαλοι δι' ἐκότερον τῶν φύλων ἐν τοῖς πλείστοις ἐκπαιδευτηρίοις τῆς συμπολιτείας, εἰσι γυναῖκες, αἵτινες κρίνονται, και δικαίως, αἱ ἀρμοδιώτεραι πρὸς τὸ λεπτόν τοῦτο ἔργον, ὑπάρχουσι ὅμως και γυναῖκες καθηγηταί. Οὕτως εἰς Ἀλβανον, ἐν τῷ προτύπῳ δημοσίῳ διδασκαλεῖῳ, νεαρῶτάτη και μελιχρῶς γυνὴ ἐδίδασκεν ἀπὸ τῆς ἑδρας τὰ μαθηματικά, ἀρωμαμένη σπουδαστοῦ τινος γενειοφόρου και διορθοῦσα αὐτὸν εἰς πᾶν λάθος του. Εἰς Σακάρῳ ἀργυροκόπητος τῆς Δικαστικῆς Ἐφημερίδος ἦν γυνὴ ἄλλη δὲ τις παρεκάθητο ἐν τῷ κυριώτερω σχολεῖῳ τῆς πόλεως ὡς μέλος τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς.

Και ὅμως αἱ Ἀμερικανίδες εἰσὶν ἐξίσου ὠραταί, γλυκεῖαι, ἀγαθαί, ἐράσμιαι και χαρίεσσαί ὅσον και αἱ ἀρισταὶ τῶν Ἀγγλίδων. Ἀλλ' ἡ ὠραιότης τῶν ἔχει διάφορόν τινα τύπον, εἰσι χλωμώτεραι, μᾶλλον αἰθέριαι. Αἱ εὐμορφοὶ αὐτῶν προσεγγίζουσι περισσότερο πρὸς τὸ ἰδανικὸν οἶον κοινῶς πλάττομεν τοῦ ἀγγέλου, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὑπαρκτὸν ὄν. Πρόσωπον ὄχρον, λεπτοτάτης συμμετρίας, χρῶμα λευκοτάτης ἀδρότητος, ὀρθαλμοὶ ἀπαστρέ-

πτοντες ἐκ νοημοσύνης, σῶμα ἐλαφρόν, χαριέστατον, εἰς ἄκρον λεπτοφυῆς συνεχῶς. Ἴδου τίς παρίσταται σοὶ ὀπτασία καλλονῆς ἐν ἀπάσαις σχεδὸν ταῖς αἰθούσαις τῆς Ἀμερικῆς. Οὐδέποτε ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰς ὄψεις σου τοσαῦται θελκτικαὶ μορφαί, οὐδὲ θὰ ἐξεπλήττεσο ἐὰν αἰφνης ἦνοιγον πτέρυγας και ἐπέτων πρὸς τὸ κενόν. Παρὰ τὴν ὠχρότητα ταύτην προστίθεται ἡ μεγίστη ἰσχύνητος και λεπτότης τῶν Ἀμερικανίδων διὰ τοῦτο εἰσὶ σήθη εἰς τὰ ἔθιμα νὰ ζυγίζωνται συνεχῶς και παιδία και κόραι, καθόσον ταύτας ἤρχεισε νὰ θορυβῆ ἡ ὑπέριμετρος αὐτῆ ἰσχύνητος των. Ἄν ἐρωτήσετε νεῖον γνωρίμην σας «Πῶς εἴσθε, ἀρ' ἦς δὲν σὰς εἶδον;» ἡ ἀπάντησις τῆς ἔσεται, «Λαμπρὰ! Ζυγίζω 15 λίτρας περισσότερον» ἢ τὰνάπαλιν. Παρεῖαι ῥοδόχροι εἶναι τι φαινόμενον σπάνιον, ὅπερ οὐδ' εἰς τὰς ὀρεινοτέρας πόλεις ἀπαντᾷ. Ἀποδίδουν τινες τὴν ὠχρότητα ταύτην εἰς τὸ κλίμα, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν μεταφυσικὴν και τὴν γενικὴν ἔξιν τοῦ ἐσθίειν μετὰ ταχύτητος και κατὰ κόρον ἄρτον θερμὸν και παντός εἶδους ζυμαρικά· τούτων γεύονται Ἀμερικανίδες και Ἀμερικανοὶ, γέροντες, γραῖται, μηδ' αὐτῶν τῶν νηπιῶν ἐξαιρουμένων.

Και ἡ μεταφυσικὴ δὲ;

Ἄ Ἐπεσεκέσθη, λέγει ὁ περιηγητῆς ἡμῶν, ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Κονεκτικουτῆς, Ἀμερικανὸν τινα, οὗ αἱ δύο θυγατέρες ἐσπούδαζον χάριν ψυχαγωγίας και διασκεδάσεως τὴν ψυχολογίαν και τὴν ἄλγεβραν, Ὁραταὶ διασκεδάσεις! ἐκλείοντο ἐπὶ τρεῖς ὥρας μετὰ τινος σοφοῦ ἐπισκόπου, διὰ νὰ παραδίδωνται τὰ μαθήματα ἐκεῖνα. Βί και τὸ παράδειγμα τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικόν, ἀλλὰ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ἀμερικανὸς ἐγκέφαλος εἶναι ὀργανον λίαν δραστήριον και ἀναπτύσσεται ἐνωρίτατα και τάχιστα. Ἀναφέρω δὲ και περὶ τινος ἀνωτέρου παρθεναγωγείου, ἐν ᾧ παρὰ τὴν συνήθη διδασκαλίαν, αἱ μαθήτριαι σπουδάζουσι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ψυχολογίαν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν ἄλγεβραν, τὴν ἀνατομίαν, τὴν ὑγιεινὴν και τὰ λατινικά. Προσθέσατε εἰς ταῦτα τὸν ζεστόν ἄρτον και τοὺς πλακούντας και θέλετε ἐννοῆσει διατὶ οὐδὲ εἰς τὰ ὄρη τῆς Μάνης θὰ εὑρετε ῥοδοβαφεῖς παρειάς. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλην τὴν ὠχρότητα και τὰ πλακούντια, αἱ

νεαράι Ἀμερικανίδες εἰσι θελκτικώταται, ἰδίως δὲ ἅπασαι διακρίνονται ἐπὶ τῇ καλῇ ἀγωγῇ των, ὑπερέχουσαι κατὰ πολὺ εἰς τοῦτο αὐτὰς τὰς ἀγγλίδας. Διὸ εἰσὶ καὶ ἐρασιμώταται εἰς τὴν συνδιάλεξιν, ἢ οὐδέποτε ἀφίρουν νὰ μαραίνεταί, ὁμιλοῦσαι περὶ παντός ἀντικειμένου καὶ αὐτοῦ ἔτι ὅπερ ἤθελον ἀγοσεῖ, ἐν ᾧ αἱ ἀγγλίδες—διὰ τὸ περιωρισμένον τοῦ νοός των σιωπῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Καὶ ἄλλο δὲ προτέμνημα διακρίνει τὰς ἀμερικανίδας. Ὁ ἀνόμιζέ τις ὅτι ἔχουσαι τὴν κλίσιν εἰς τὰς τοῦ πνεύματος ἀσχολίας παραμελοῦσαι τὰς οἰκιακὰς. Οὐδὲ γὰρ. Καὶ ἐξ ἀνατροφῆς καὶ ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὴν σπάνιν ὑπηρετιῶν καὶ ὑπηρετῶν, γίνονται ἀρισταὶ οἰκοδόμοι, νοικοκυραῖ. Ὅθεν καὶ μανθάνουσι τὸ στρώνειν κλίνην ὅπως καὶ τὸ λύνειν μαθηματικόν τι πρόβλημα, ὅσκι δὲ αὐτῶν ἐπιθίδουσι περισσώτερον εἰς τὴν θεολογίαν. κάμνουσι καὶ τὰ καλλίτερα πλακούντια.

Ὁ δόκτωρ Σαμουήλ Johnson ἔλεγε ποτε ὅτι προετίμα γυναῖκα ἠξέουσαν τὸ μαγεῖν, ἀπὸ γυναῖκα ἠρωρίζουσαν τὰ ἔλληγνικά, ἀλλὰ δὲν προεμάντευεν ὅτι εὐρεθήσεται τόπος, ὅπου μία γυνὴ θὰ εἶναι συγχρόνως ἀρίστη μάγισρος καὶ ἀριστος ἑλληνιστής ὅπως ἡ κυρία Dacier.

Μετὰ τὸ γυναικεῖον φύλον εἶναι πρόσφρον νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινα καὶ περὶ τῶν Ἀμερικανῶν παιδῶν, διακρινομένων καὶ τούτων κατὰ πολλὰ, ἀπὸ τοὺς τῶν ἄλλων τόπων.

« Ἐκλάμπουσιν, ἐξακολουθεῖ ὁ ἡμέτερος περιηγητής, περὶ ἐμὲ τὰ παιδιά, ὡς αἴγλη τις ἠλιακὴ ἐκ τῆς σιωπηλῆς μνήμης μου ἀναπέμπονται γλυκεῖαι φωναί, πληροῦσαι τὸ κενὸν διὰ μελωδιῶν καὶ ἰλαρῶν γελῶτων. Χαρίεσαι μορφαὶ μὲ περικυκλοῦσαι καὶ μειδιῶσί μοι. Συνέπαιξα, ἠτάκτῃσα μετ' αὐτῶν ὅσον δὲ καὶ ἂν λέγωνται πρῶίμα τὸν νοῦν, ἀλλ' εἰσὶ πάντοτε παιδιά, τουτέστι ἡ χαρμονὴ καὶ ἡ ἀγαθία τοῦ οἴκου».

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι εἰς τὰ τέκνα των, οἱ Ἀμερικανοὶ, ἀπὸ τῆς τρυφερότερης νηπιότητος, δίδουσι ἀφθονον τροφήν. Μήτηρ τις δίδει, αἴφνης, εἰς τετραετῆς παιδίον ῥόφημα (σοῦπαν), μερίδα πουλίου, γαιόμηλα, πουτήγχαν καὶ σταφυλὰς, διὰ πρόγευ-

μα. Διετὲς τέκνον δὲν στέργει πολλάκις νὰ κατακλιθῇ πρὶν φάγη ἐν πεπεροῦγι διάρου. Ἐν τινι ξενοδοχείῳ, παρὰ τὸν καταρράκτην τοῦ Νιαγάρα, εἰδείπει νήπιόν τι, δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, ὑπηρετούμενον ὑπὸ μακροσώμου Μάρου, ὅπερ ἀφῆκε τὴν τράπεζαν μόνον ἀροῦ ἐνέπλησε τὴν κοιλίαν του ἀπὸ ῥόφημα ἐκ γάλακτος, τεμάχιον χοιρομοιρίου, μπηφτέη, ἰχθῦν, καὶ ἰκανὸν μέρος γλυκύσματος ἐκ μομπούτας (ἀλεύρου ἐξ ἀραβοσίτου). Τὸ πολυφάγον ὁμῶς τοῦτο τῶν ἀμερικανῶν παιδῶν οὐ μόνον δὲν καθιστᾷ αὐτὰ δύσνοα, ὡς κοινῶς παρ' ἡμῖν πιστεύεται, διὰ τὰ πολυφάγα τέκνα, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁξύνει φαίνεται τὴν διάνοιαν των. Ἡ ὁξύνισιά των, ἡ κρίσις των διαδηλοῦται ἀπ' αὐτῆς τῆς νηπιότητος των, οὐχὶ οἷα ἡ τῶν παρ' ἡμῖν παιδῶν καὶ τῶν παρισινῶν, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα enfants terribles (τρομερόπαιδα). Διδάκτωρ τις ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν κυρίας, ἥτις μεχρισοῦ τὸν δεχθῆ, ἀπέστειλε τὸ θυγάτριόν της νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ. Μεταξὺ ἄλλων ὁμιλιῶν, ἡ μικρὰ κόρη διηγήθη τῷ διδάκτορι, ὅτι συνέθεσε παρωδιαν τῆς μυθωδίας (ballade) οἱ τρεῖς ἀλιεῖς τοῦ Kingsley, ἀλλ' ὅτι δυστυχῶς τῆς ἔπεσε τὸ χαρτίον εἰς τὸ πῦρ.

— Ὁ δεσποινίς, ὑπελάβεν ὁ θεολόγος, διατὶ νὰ μὴν ἤμην ἐγὼ τὸ πῦρ δὲν θὰ ἄφηναι τὰς φλόγας μου νὰ καύσωσιν οὕτω πολύτιμον χαρτίον.

— Ὁχι, ὄχι, κύριε διδάκτωρ, ἀπήντησεν ἡ παῖς μετ' ἄκρας ἐμβριθείας, δὲν θὰ τὸ καταρθίνετε· οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἰσὶν ἀναλλοίωτοι».

Ὁ διδάκτωρ ἔμεινεν ἀναπολόγητος, διότι ἀφελῶς τῷ ἀπέδειξεν, ὅτι ἔλεγε παραμύθια.

Ἐννεαετῆς παιδίον, καθήμενον εἰς τὴν τράπεζαν ἐπρόλαβε νὰ εἴπῃ τῇ μητρί του,

— Μή με δώσης πολὺ ἀπὸ τὸ ἐκ χυλοῦ γλύκυσμα τοῦτο, διότι θέλω νὰ ἐπιφυλαχθῶ διὰ τὴν πουτήγχαν.

Ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, τὰ ἀμερικανὰ τέκνα ὁμιλοῦν καὶ περὶ πολιτικῶν, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον πάντων εἶναι ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς των ὅλως ἀειμένη συμπεριφορὰ τῶν μικρῶν τούτων πολιτῶν τῆς δημοκρατίας καὶ βλασῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως (self-government).

— Σκέψου μὲ ποῖον ὁμιλεῖς, ἔλεγε πα-

τῆρ ἐν ἀγανακτῆσει πρὸς τὸν ὑπερβαλλόντως ἀτακτοῦντα υἱὸν του. Εἶμαι πατήρ σου.

— Τίς πταίει εἰς τοῦτο; ἀπήντησεν ὁ παῖς, ὄχι, βέβαια ἐγώ.

Τὸ συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω εἶναι, ὅτι καὶ τὰ παιδιά αὐτὰ ἐν Ἀμερικῇ εἰσι δημοκρατικὰ τὸ φρόνημα καὶ θέλουν καὶ αὐτὰ νὰ ὑποτάσσωνται οὐχὶ εἰς πρόσωπα (οἷα καὶ ἂν ᾖσι ταῦτα) ἀλλ' εἰς ἀρχάς, ὅπως παρ' ἡμῖν οἱ βουλευτῆρες, «οἷς λαοὶ ἐπιτετραφῆται καὶ τόσα μέμηλε».

Εὐχῆς ἔργον εἶναι, ἂν καὶ παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης, ἐμιμοῦντο τὸ παράδειγμα τῶν παιδῶν ἐκείνων, οὐχὶ παῖδες, ἅπαγε, ἀλλ' οἱ περιβεβλημένοι τὴν ἀνδρικήν τήβενον.

Τὴν αὐτὴν ἀνεξαρτησίαν δεικνύουσιν, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οἱ οἰκέται. Ὑπηρέτρια ἔχουσα τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ὄψοφυλακείου καὶ λαμβάνουσα κατὰ μῆνα 10—12 τάλληρα, ἔχει παρ' ἑαυτῇ καὶ ὑποτακτικόν, ἥτοι ἀξιόλοθον· ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπουσιάσῃ ἐπὶ μίαν ἢ ἡμίσειαν ἡμέραν, ὡσάκις θελήσῃ, νὰ δέχεται τὰς γνωριμίας της ἐν τῷ ἐντευκτικῷ· οὐδέποτε καθαρίζει τὰ ὑποδήματα, οὐδὲ ὑπάγει ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν, ὡσάκις τὴν κρούουν, ἀναμένουσα νὰ πράξῃ τοῦτο ἄλλος τις ἐκ τῶν τῆς οἰκίας. Δὲν ἔχει δυσκολίαν νὰ ἐρίσῃ πρὸς τὴν κυρίαν της καὶ νὰ φύγῃ, οὔσα βεβαία, ὅτι μετὰ 24 ἢ τὸ πολὺ 48 ὥρας, θέλει εὐρεῖ ἀλλαχού ὁμοίαν ἢ καὶ καλλιτέραν ὑπηρεσίαν. Πληγῆ ἀφόρητος τοῦ ἀμερικανοῦ βίου, μεταδιδόμενη, μετὰ τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν, καὶ ἐν Εὐρώπῃ! Οἱ δημοκράται οὗτοι θεράποντες δὲν ἀνέχονται νὰ ὀνομάζωνται «ὑπηρεταί» ἀλλὰ «βοηθοὶ, σύντροφοι», ὡς καὶ αἱ ὑπηρετρίαι «κυρίαί, ladies», ἐὰν δὲ τύχῃ νὰ ᾖσι μαῦραι ἢ μελαφαί, λαμβάνουσι τὴν προσωνυμίαν τῶν «coulored ladies». Ἐνιοὶ αὐτῶν συντρώγουσι μετὰ τῶν κυρίων των, πάντοτε ὁμῶς ἐκ τῶν αὐτῶν ἐδεσμάτων καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης, ἐφ' ἧς ἔφαγον καὶ οἱ κύριοι των.

Ἡ ἐνδυμασία των δὲν διαφέρει τῆς τῶν κυρίων των, εἰσι πάντοτε εὐστολοὶ καὶ ἐξόχως αἱ θεραπαινίδες, ὧν αἱ χεῖρες εἰσι λευκαὶ ὅσον καὶ αἱ τῶν κυρίων των. Ἐν τισιν οἰκίαις συμβαίνει ὁ ὑπηρετῆς νὰ γινώσκῃ λατινικὰ, ἢ δὲ θεραπαινὶς νὰ παίζῃ τὸ πιάνον. Μία τούτων ἀφεῖσα τὴν οἰκείαν ἠεφῶξε

παρθεναγωγεῖον, καταστᾶν τοῦ συμοῦ!

Καὶ αὐτοὶ οἱ Λουστροὶ ἔχουσι τὸ ἀγέρωχον, τὸ ἀνεξάρτητόν των. Οὐδέποτε προσέρχονται πρὸς σέ, σὺ ὀφείλεις, ἂν θέλῃς νὰ καθαρῶσαι τὰ ὑποδήματά σου, νὰ πλησιάσῃς πρὸς κούτους. Καὶ ἔχουν δίκαιον, δὲν ταπεινοῦσιν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἰσότητά των, τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξιοπρέπειαν. Τοσοῦτον ἀνύψωσαν ἀεῖποτε τὸ φρόνημα καὶ τὸ ἦθος καὶ παρὰ τοῖς ταπεινότεροις ἢ ἰσοπολιτεία!

ΚΩΝΣΤ. ΠΩΠ.

ΜΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΟΔΟΠΟΡΙΑ.¹

Ὁβιδάχ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβενσίνα κατέλιπεν ἐνωρὶς τὸ πρῶν τὰ καράβανια καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ὁδοπορίαν του διὰ τῶν πεδιάδων τοῦ Ἰνδοστάν. Ἦτο ζωηρὸς καὶ ἀκμαῖος ἐκ τῆς ἀναπαύσεως, ἐνεψυχοῦτο ὑπὸ ἐλπίδος, παρωτρύνετο ὑπὸ ἐπιθυμίας, προὔχωρει ταχέως διὰ τῶν κοιλάδων, καὶ ἔβλεπε τοὺς λόφους βαθμηδὸν ἐγειρομένους πρὸ αὐτοῦ. Ἐνῶ διέβαινε τὰ ὄτα του ἐτέρποντο ἐκ τοῦ προῖνου ἄσματος τῶν πτηνῶν τοῦ παραδείσου· ἀνεμίζετο ὑπὸ τῶν τελευταίων κυμάνσεων τοῦ ζεφύρου, κατερραντίζετο ὑπὸ δρόσου ἐκ τῶν ἀλσῶν τῶν ἀρωμάτων. Ποτὲ μὲν ἠτένιζεν τὸ τρομερὸν ὕψος τῆς δρυὸς, μονάρχου τῶν λόφων, ποτὲ δὲ συνέλεγε τὴν χαρίεσσαν τοῦ ἐριανθέως εὐωδίαν, πρὸς τὸ αὐτοῦ τέκνου τῆς ἀνοίξεως. Ἄπασαι αὐτοῦ αἱ αἰσθήσεις τὴν χαριστοῦντο, πᾶσα δὲ φροντὶς ἐξωρίσθη ἀπὸ τῆς καρδίας του.

Οὕτω προὔχωρει μέχρις οὗ ὁ ἥλιος προσήγγιζεν εἰς τὴν μεσημβρίαν, ὁ δ' αὐξανόμενος καύσων κατέβαλλε τὰς δυνάμεις του· τότε ἐζήτησε κύκλω αὐτοῦ καταλληλοτέραν ἀτραπὸν. Εἶδε πρὸς τὰ δεξιὰ ἄλσος τι, ὅπερ ἐφαίνετο κινεῖν τὰς σκιάς του ὡς σμῆτιον προσκλήσεως· εἰσήλθε καὶ εὔρε τὴν δρόσον καὶ τὴν χλόην ἀμέτρος εὐχάριστον. Δὲν ἐπελάθετο ὁμῶς ποῦ ὁδοιπόρει· ἀλλ' εὔρε στενήν τινα ὁδὸν ὑπὸ ἀνθέων περικυκλωμένην ἥτις ἐφαίνετο ἔχουσα τὴν αὐτὴν μετὰ τῆς κυρίας

¹ Ἐν τῇ ἀλληγορίᾳ ταύτῃ παραβάλλεται ἡ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ πρὸς μιᾶς ἡμέρας ὁδοπορίαν. Σημ. Μ.

δοῦ διεύθυνσιν· νύχαρισταίτο δ' ὅτι, διὰ τῆς ἐπιτυχῆς ταύτης ἀποπειράς, εὔρε τὸ μέσον νὰ συνενῆ τὸ ἡδὺ μετὰ τῆς ἐργασίας, καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰς ἀνταμοιβὰς τῆς ἐπιμελείας, χωρὶς νὰ υφίσταται τοὺς πόνους αὐτῆς. Ἐξηκολούθει, λοιπόν, νὰ βραδίῃ εἰσέτι ἐπὶ τινα χρόνον, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐλαττώσεως τοῦ ζήλου του, ἔξαιρετικῶς δὲ μόνον ἐνίοτε ἠναγκάζετο νὰ σταματᾷ ὑπὸ τῆς μουσικῆς τῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ὁ καύσων συνήθιζεν ὑπὸ τὰς σκιὰδας· ἐνίοτε διεσκέδαζε συλλέγων τ' ἄνθη, ἅτινα ἐκάλυπτον τὰς ἐκατέρωθεν πλευράς, ἢ τοὺς ἐπὶ τῶν κλάδων κρεμαμένους καρπούς. Ἡ χλοερὰ τέλος ἀτραπὸς ἤρχισεν ἐκκλίνουσα ἀπὸ τῆς διευθύνσεως αὐτῆς, καὶ περιπλεγμένη μετὰ ξύλοφον καὶ δασῶν, τὰ ὁποῖα ἐδροσίζοντο ὑπὸ κρηνῶν καὶ διὰ τῶν καταρρακτῶν ἐψιθύριζον. Ὁ Ὀβιδάχ ἀνεπαύθη ἐπὶ τινα χρόνον ἐν ταῦθα καὶ ἤρχισε νὰ συλλογίζεται ἂν ἦτο σωτηριώδεστερον νὰ παραιτήσῃ τὴν γνωστὴν καὶ κοινὴν ὁδὸν· ἀλλ' ἐνθυμύμενος, ὅτι ὁ καύσων ἦτο ἤδη ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ ὀρμῇ καὶ ὅτι ἡ πεδιάς ἦτο κοριορτώδης καὶ ἀνώμαλος, ἀπεφάσισε ν' ἀπολουθήσῃ τὴν νέαν ἀτραπὸν, ἣτις ὑπέθετεν, ὅτι μετὰ τῆς μόνον ἐλιγμοῦς ἔνεκα τῆς ποικιλίας τοῦ ἐδάφους ἤθελεν ἐπὶ τέλους λήξει εἰς τὴν κοινὴν ὁδόν.

Καταπραΰνας οὕτω τὴν ταραχὴν τοῦ ἐπανήρχισε τὴν ὁδοιπορίαν αὐτοῦ εἰ καὶ ὑποπέυετο, ὅτι δὲν προὔχωρει. Ἡ ἀνησυχία του αὕτη τοῦ τὸν παρῶμα αὐτὸν νὰ παρατηρῇ πᾶν νέον ἀντικείμενον καὶ τὸν ἠνάγκάζε νὰ ἐνδίδῃ εἰς πᾶν αἰσθημα δυνάμενον νὰ θέλγῃ καὶ διασκεδάσῃ αὐτόν. Ἡ κροᾶτο μετὰ προσοχῆς πᾶσαν ἡχώ ἀνέβαινε πάντα λόφον δι' ὠραῖον τι θέαμα· περιστρέφετο εἰς πάντα καταρρακτὴν καὶ ἐτέρπετο ἐξίγνιαζων τὸν φθον ὠραῖον ποταμοῦ ἐν τοῖς δένδροις βέοντος καὶ δι' ἀναριθμητῶν βρυακίων μέγα γῆς μ' ἴρος ποτίζοντος.

Εἰς τὰς διασκεδάσεις αὐτῆς αἰθεραὶ ἀνεπαίσθητως παρήρχοντο, αἱ ἀποπλανήσεις του ἐτάραττον τὸν νοῦν του, δὲν ἤξευρε δὲ πρὸς ποῖον σημεῖον νὰ ὁδοιπορήσῃ. Σκεπτικὸς καὶ τεταραγμένος ἔστη, φοβούμενος νὰ προχωρήσῃ μήπως πλανηθῇ, εἰ καὶ ἐγίνωσκεν, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς χρονοτρίβης εἶχεν ἤδη παρέλθει.

Ἐνῶ δ' οὕτως ἐν τῇ ἀβεβαιότητι ἐδασανίζετο, ὁ οὐρανὸς ὑπὸ νεφῶν ἐκαλύφθη ἡ ἡμέρα ἐξήφανίσθη πρὸ αὐτοῦ, αἰφνίδιος δὲ τρικυμία περὶ τὴν κεφαλὴν του συνηγείρετο. Ὁ κίνδυνος, ἐν ᾧ εὕρισκετο, διήγειρεν ἐν αὐτῷ ζωηρὰν καὶ λυπηρὰν ἀνάμνησιν τῆς μωρίας του· εἶδε τώρα πῶς ἡ εὐτυχία ἀπόλλυται, ὅταν ἐν ὄψει λαμβάνηται ἡ ἄνεσις· ἐθρήνει ἐπὶ τῇ ἀνάνδρῳ ἀνυπομονησίᾳ ἣτις παρῶμα αὐτὸν νὰ ζητήσκιαν εἰς τὸ δάσος, καὶ ἐμίσει τὴν εὐτελεῆ περιέργειαν τὴν ὁδηγήσασαν αὐτόν ἀπὸ μωρίας εἰς μωρίαν. Ἐνῶ οὕτω διελογίζετο, ὁ ἀήρ ζοφερώτερος ἐγένετο, βροντὴ δὲ κερανοῦ διεκόψε τοὺς διαλογισμοὺς του.

Ἀπεφάσισε τώρα νὰ πράξῃ ὅ,τι ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ ὑπελείπετο, νὰ βραδίῃ πάλιν ἐπὶ τὰ ἔγνη τοῦ ἐδάφους, ὅπερ εἶχε διαβῆ καὶ προσπαθήσῃ νὰ εὔρη ἔξοδόν τινα διὰ τοῦ δάσους εἰς τὴν πεδιάδα. Ἐκλινεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ζωὴν του ἐνεπιστεύθη τῷ Κυρίῳ τῆς φύσεως. Ἡ γέρθη μετὰ πεποιθήσεως καὶ γαλήνης καὶ θαρρούντως προὔχωρει. Τὰ θηρία τῆς ἐρήμου ἦσαν εἰς κίνησιν, πανταχόθεν δ' ἠκούοντο αἱ ἀνάμικτοι κρουαὶ παραφορᾶς καὶ φόβου, διαρπαγῆς καὶ θανάτου. Πάντες οἱ τρόμοι τοῦ σκότους καὶ τῆς ἐρημίας περικύκλων αὐτόν. Οἱ ἄνεμοι ἐσύριζον εἰς τὰ δάση οἱ δὲ χεῖμαρροι κατέπιπτον ἀπὸ τῶν λόφων.

Ἐρχομαι, οὕτω, καὶ ἀθημονῶν περιεπλανᾶτο τὴν ἐρημον μὴ γνωρίζων ποῦ ἐπορεύετο ἢ ἂν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπλησίαζε μᾶλλον εἰς τὴν σωτηρίαν ἢ εἰς τὸν ὄλεθρον. Ἐπὶ τέλους ὅχι ὁ φόβος ἀλλ' ὁ κῆπος ἤρξατο καταβάλλων αὐτόν, ἡ πνοή του ἠλαττώθη τὰ δὲ γόνατα αὐτοῦ ἔτρεμον καὶ ἐπλησίαζε νὰ πέσῃ χαμαὶ ὑποκύπτων εἰς τὴν εἰμαρμένην του, ὅτε διὰ τῶν θάμων διείδε τὸ ἀμυδρὸν φῶς φανοῦ τινος. Προὔχωρησε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ εἶδεν, ὅτι τὸ φῶς προήρχετο ἀπὸ τῆς καλύβης ἐρημίτου τινός, ἔκρουσε ταπεινῶς τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθεν. Ὁ γέρον παρέθεσεν αὐτῷ, ὅσας δι' ἑαυτὸν εἶχε συλλέξει τροφάς, τὰς ὁποίας ὁ Ὀβιδάχ προθύμως καὶ εὐγνωμονῶν ἔφαγε.

Ὅτε τὸ φαγητὸν ἐτελείωσε «εἰπέ μοι» εἶπεν ὁ ἐρημίτης «τίνας ἔνεκεν ἤλθες ἐν ταῦθα! Κατοικῶ εἴκοσι τώρα ἔτη τὴν ἐρημον, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδένα ἄνθρωπον εἶδόν ποτε

πρότερον». Ὁ Ὀβιδάχ τότε διηγήθη τὰς συμφορὰς τῆς ὁδοιπορίας του ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποκορύψεως ἢ προσποιήσεως.

«Γιὰ» εἶπεν ὁ ἐρημίτης «ἀς βυθισθῶσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου αἱ ἀποπλανήσεις καὶ αἱ μωρίαί, οἱ κίνδυνοι καὶ αἱ διαφυγαὶ τῆς ἡμέρας ταύτης. Ἐνθυμοῦ, υἱέ μου, ὅτι ἡ ἀνθρώπινος ζωὴ εἶναι μιᾶς ἡμέρας ὁδοιπορία. Ἐγειρόμεθα ἐν τῇ πρώτῃ τῆς νεότητος πλήρεις δυνάμεις καὶ πλήρεις προσδοκιῶν· προβαίνομεν μετὰ πνεύματος καὶ ἐλπίδος, μετὰ χαρᾶς καὶ σπουδῆς καὶ πορευόμεθα ἐπὶ τινα χρόνον ἐπὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ τῆς εὐσεβείας ἀντιθέτως τῶν τόπων τῆς ἀναπαύσεως. Ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἐλαττοῦμεν τὴν ζέσιν ἡμῶν καὶ προσπαθοῦμεν νὰ εὕρωμεν μετριασμόν τινα τοῦ καθήκοντός μας καὶ εὐκολώτερα μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ. Χαλαροῦμεν λοιπόν τὴν δυνάμιν ἡμῶν καὶ ἀποφασίζομεν νὰ μὴ ταραττώμεθα πλέον πρὸ τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλὰ θαρροῦντες ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ ἡμῶν κινδυνεύομεν νὰ πλησιάσωμεν ὅ,τι ἀπεφασίσασμεν νὰ μὴ ἐγγιζώμεν ποτέ. Οὕτως εἰσερχόμεθα εἰς τὰς σκιὰδας τῆς ἀνέσεως καὶ ἀναπαυόμεθα ὑπὸ τοὺς κλάδους τῆς ἡσυχίας. Ἐν ταῦθα μαλακύνεται ἡ καρδία καὶ ἡ ταραχὴ κατακίθεται. Εἴμεθα τότε πρόθυμοι νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἄλλη τις πρόοδος δὲν δύναται νὰ γείνη, καὶ ἂν δὲν δύναμεθα, τοῦλάχιστον, νὰ στρέψωμεν τοὺς ὀρθαλομοῦς μας ἐπὶ τῶν κήπων τῆς ἡδονῆς. Πλησιάζομεν αὐτοὺς μετ' ἀμφιβολίας καὶ δισταγμοῦ, εἰσερχόμεθα εἰς αὐτούς, ἀλλ' εἰσερχόμεθα περίφοβοι καὶ τρέμοντες, πάντοτε ἐλπίζοντες νὰ διαβῶμεν αὐτούς χωρὶς νὰ ἀπολέσωμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἢν ἐπ' ὀλίγον, ἔχομεν ἐν ὄψει, καὶ πρὸς τὴν ὁποῖαν σκοπεύομεν νὰ ἐπανέλθωμεν. Ἄλλ' ὁ εἰς πειρασμὸς φέρει τὸν ἄλλον, καὶ μία συγκατάθεσις προετοιμάζει ἡμᾶς δι' ἑτέραν προϊόντος τοῦ χρόνου ἀπόλλυμεν τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀθωότητος καὶ διασκεδάζομεν τὰς ἀνησυχίας μας διὰ τρυφηλῶν ἡδονῶν. Παύομεν, βαλμηδὸν, ἐθυμοσύμενοι τὸν ἀρχικὸν ἡμῶν σκοπὸν, καὶ ἐγκαταλείπομεν τὸ μόνον ἄξιον λογικῆς ἐπιθυμίας ἀντικείμενον. Ἀναμιγνύομεθα εἰς ὑποθέσεις, κατακυβιζόμεθα εἰς πολυτέλειαν καὶ περιπλανώμεθα ἐν τοῖς λαβυρίνθοις τῆς ἀστασίας· μέχρις οὗ τὸ ζέφος

τοῦ γήρατος ἀρχίσει ἐνοχλοῦν ἡμᾶς καὶ ἡ ἀσθένεια καὶ ἀγωνία φράττουσι τὴν ὁδὸν μας. Ῥίπτομεν τότε τὰ βλέμματά μας ἐπὶ τοῦ παρελθόντος βίου μας μετὰ τρόμου λύπης καὶ μεταμελείας καὶ εὐχόμεθα, ἀλλὰ πολυλάκις ματαίως εὐχόμεθα νὰ μὴ εἴχομεν παραιτήσει τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Εὐδαίμονες ἐκεῖνοι, υἱέ μου, οἵτινες θὰ διδασθῶσιν ἐκ τοῦ σοῦ παραδείγματος νὰ μὴ ἀπελπίζωνται· ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῶνται, ὅτι ἂν καὶ ἡ ἡμέρα παρήλθῃ καὶ κατεστράφη ἡ δύναμις αὐτῶν, ὑπολείπεται ὅμως ἔτι νὰ γείνη δοκιμὴ τις, ὅτι πιθανὴ εἶναι ἡ ἀναμόρφωσις καὶ ὅτι αἱ εἰλικρινεῖς προσπάθειαι οὐδέποτε μένουσιν ἐγκαταλελειμμένα· ὅτι ὁ περιπλανώμενος δύναται ἐπὶ τέλους μετ' ὅλας τὰς ἀποπλανήσεις του νὰ ἐπανέλθῃ· καὶ ὅτι ὁ ἐπικαλούμενος ἀνωθεν δυνάμιν καὶ θάρρος, θέλει ἰδεῖ τὸν κίνδυνον καὶ τὰς δυσκολίας ὑποχωρούσας πρὸ αὐτοῦ. Ἰταγε τώρα, υἱέ μου, ν' ἀναπαυθῆς· παραδόητι εἰς τὴν φροντίδα τῆς Παντοδυναμίας· καὶ ὅτε ἡ προῖτα σὲ καλεῖ πάλιν εἰς ἐργασίαν, ἄρχις ἐκ νέου τὴν ὁδοιπορίαν σου καὶ τὸν βίον σου».

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν τοῦ Ἰωάννου (Johnson) μεταγλωττισθὲν ἐκ τοῦ Ἀγγλ. κού).

Γ. Β. ΣΑΠΟΥΝΤΖΑΚΗΣ.

Εἰς Περὶητος.

DRAMATION ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ

Εἰς ΠΡΑΞΙΝ ΜΙΑΝ.¹

Τὰ πρόσωπα

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΣΙΑΠΡΑΣ. Η ΚΥΡΙΑ ΣΙΑΠΡΑ.

(Ἡ σκηνὴ ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ κ. Σ.)

Ὁ Κύριος Σ.—(Φορῶν πῖλον, χειρίδας καὶ κρατῶν ῥάβδον, φωνάζει) Εἶς' ἐτοίμη, ἀγάπη μου;

Ἡ Κυρία Σ.—Ἐτοιμοτάτη, θησαυρὸ μου.

Ὁ Κύρ. Σ.—Σὲ περιμένω.

¹ Ἐκ τῆς Γερμανικῆς μὲν, ἀλλὰ καὶ ἀλλοθι οὐχὶ ἐκ τῶν ἀσυνήθων.—Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ἡ παρούσα μου ἐλευθέρᾳ μεταφράσει μετ' ἄλλων ἰδιῶν μου ποιήσεων ἐν τῷ φιλολογικῷ Συλλόγῳ «Βυρῶν».

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἐρθασα.

Ἐ Κύρ. Σ.—(Κάθηται—πάλιν ἐγείρεται—περιπατεῖ τρίς ἄνω καὶ κάτω εἰς τὸ δωμάτιον—βλέπει εἰς τὸν καθρέπτην—ἀναγινώσκει τὴν ἐπὶ τοῦ πύλου τοῦ ἐπιγραφῆν—τὸν εὐτρεπίζει—πάλιν τὴν ῥάβδον ὡς νὰ παλαίῃ πρὸς ἀνεμομύλους—συρίζει τρεῖς πόλλας καὶ ἐν ἄσμα ἐκ τῆς Νόρμας—συνδαυλίζει τὸ πῦρ—ρίπτει βλέμμα ἐκτὸς τοῦ παραθύρου—βλέπει πάλιν εἰς τὸν καθρέπτην—προσκαλεῖ τὸ κανάριον ἐκ τοῦ κλωβίου—θίγει διὰ τοῦ δείκτου ἐναλλάξ κ' ἐν τάχει τὰ πληκτρα τοῦ κλειδοκυμβάλου, καὶ διώκει τὰ εἰς τὸ ποτήριον εὐρισκόμενα χρυσᾶ ἰχθυῖδια διὰ τῆς ῥάβδου του). ὦ! πόσον χρόνον χρειάζοντ' αἱ γυναῖκες ἕως νὰ ἐνδυσθῶσι! (φωνάζει ἐκ νέου) Ἥγαπημένε θησαυρέ μου, τί ἀκόμη σ' ἐμποδίζει;

Ἡ Κυρ. Σ. (Ἐκ τοῦ πλησίον δωματίου) Τί ἄνθρωπος εἶσαι! Τί κάμνεις οὕτω; σοὶ λέγω δὲ ὅτ' εἶμ' ἐτοίμη.

Ἐ Κύρ. Σ.—Λοιπὸν ἔλθε, ἂν ᾗς ἐτοίμη.

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἐφόρσεσες τὸν πύλον σου;

Ἐ Κύρ. Σ.—Ναί.

Ἡ Κυρ. Σ.—Καὶ τὰς χειρίδας;

Ἐ Κύρ. Σ.—Μάλιστα.

Ἡ Κυρ. Σ.—Κ' ἐπῆρες τὴν ῥάβδον σου;

Ἐ Κύρ. Σ.—Ἄ! βέβαια, ναί.

Ἡ Κυρ. Σ.—Κ' ἐλαθάρισες τὸν ἐπενδύτην σου;

Ἐ Κύρ. Σ.—Θεέ μου! . . . ὄλ' αὐτὰ τὰ ἔκαμα ἀφ' ἡμισείας ἡδὴ ὥρας.

Ἡ Κυρ. Σ.—Λοιπὸν περίμεν' ἐν λεπτόν ἀλίμη, νὰ φορέσω τὸν λαίμοδέτην μου.

Ἐ Κύρ. Σ.—(Ῥίπτεται εἰς τὸ ἀνάκλιτρον) Εἶναι νὰ χάσῃ κἀνεὶς τὸν νοῦν του ὄχι τόσο διὰ τὸν χρόνον, ὅσον χρειάζεται νὰ ἐτοιμασθῇ, ὅσον διὰ τὸν ὅσον ἐξοδεύει ἀφ' οὐ πλέον ἐντελῶς ἐτοιμασθῇ. Καὶ θέλω νὰ ἰδῶ πῶσα εἰμυροῦ νὰ μετρήσω ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ. Ἐν—δύω—τρια—(ἀριθμεῖ οὕτω βραδέως ἕως 387).

Ἡ ΚΥΡΙΑ ΣΙΔΗΡΑ (Ἐρχεται).

Κυρ. Σ.—Πῶς, θησαυρέ μου, ἐγὼ ἐθάρορον ὅτ' ᾗς εἶμι; καὶ τί, δι' ὄνομα Θεοῦ, σ' ἐπῆλθε νὰ ἐξαπλωθῆς εἰς τὸ ἀνάκλιτρον;

Ἐ Κύρ. Σ.—(Ἀναπηδῶν) Ἰδοὺ ἀνίστα-

μαι! μόνον ἐμπρός νὰ ἐξέλθωμεν πρὸς Θεοῦ!

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἄλλὰ περίμενε, νὰ σὲ χαρῶ ὀλίγον, ὀλίγον τι ἀκόμη. Διατί βιάζεσαι τόσο; ποῦ εἶναι τὰ κλειδιά;

Ἐ Κύρ. Σ.—Ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν εὐρίσκονται, ἐμπρός σου!

Ἡ Κυρ. Σ.—Τῶ ὄντι! (Λαμβάνει τὰ κλειδιά) Ἄλλὰ τί ἄνθρωπος εἶσαι! δὲν μ' ἔτυχε ποτὲ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἀκόμα! Καὶ ὅμως σὺ εἶσαι πάντοτε τοιοῦτος! Λοιπὸν, ἐν ἀγαπῆς, ἐνσαρκωμένη ἰδιοτροπία; . . . (προχωρεῖ πρὸς τὰ ἔξω).

Ἐ Κύρ. Σ.—Τέλος πάντων, δόξα σοι, ὁ Θεός!

Ἡ Κυρ. Σ.—Νὰ σταθῆς μίαν στιγμὴν, ἐλύθη τὸ ὑπόδημά μου.

Ἐ Κύρ. Σ.—ὦ!—ὦ!—ὦ!—ὦ!

Ἡ Κυρ. Σ.—Καὶ τί ἔχεις σήμερον πρωτῆ, πρωτῆ νὰ ὄ—ὄ—ζῆς, αὐτὸ εἶναι ὅλη ἡ ἀγάπη τὴν ὁποῖαν ἔχεις πρὸς τὴν πτωχὴν τὴν γυναῖκά σου; ἡμεῖς τ' ἀδύνατα πλάσματα, τί δὲν εἴμεθα ἡγαπασμένοι νὰ ὑποφέρωμεν! ἀνοχή, πάντοτε ἀνοχή, ἰδοὺ τὸ πεπρωμένον τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῆς Γῆς!

Ἐ Κύρ. Σ.—Ἄς πηγαίνωμεν, ἀγάπη μου, ἄς πηγαίνωμεν, τέλος πάντων!

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἦθελα νὰ ἤξεύρω, τί σὲ κρατεῖ καὶ σ' ἐμποδίζει, ὥστε νὰ μὴν ἔχωμεν ἀλόγη κινήθη. Κλείσε τὴν ὑελίνην σκευοθήκην καὶ ἔλθε.

Ἐ Κύρ. Σ.—Ἰδοὺ τὸ κλειδίον—καὶ πλέον ἔλα τῶ ὄντι!

Ἡ Κυρ. Σ.—Βεβαίως, ἔφθασα—ὅμως παρ' ὀλίγον νὰ λησμονήσω τι—μόνον ἐν βλέμμα ἄφες με νὰ ρίψω εἰς τὸν καθρέπτην.

Ἐ Κύρ. Σ.—Ἄστραπῆ, βροντῆ νὰ πέσῃ εἰς τὸν καθρέπτην!

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἐντροπή, φίλιτάτῃ μου σύζυγε, θέλεις νὰ μοῦ σπαράξῃς τὴν καρδίαν, καὶ λέγεις τόσο ἀσχήμους λόγους; Ἄχ! ἀγάπη μου! νὰ! ἐλύθη πάλιν ὁ λαίμοδέτης μου! δὲν μοῦ κάμνεις τὴν χάριν νὰ φέρῃς μίαν βελόνην ἐκ τοῦ κοιτῶνός μου,—ἀγαπητέ μου Σιδηρᾶ;

(Ὁ κύρ. Σ.—στενάζει καὶ ἀπέρχεται).

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἄ! αὐτοὺς τοὺς κακοὺς τοὺς ἀνδρας! νὰ ᾗται τόσο ἀνυπόμονοι! (Ἐ Κύρ. Σ. ἐπιστρέφει μὲ μίαν βελόνην!) Τώρα ἀγα-

πητέ μου σύζυγε, προσάρμοσε καὶ ῥάψε τὸν λαίμοδέτην ἐπάνω εἰς τὸ φόρεμά μου' ἤξευρες πῶς—κάτωθεν!

Ἐ Κύρ. Σ.—Ἐ, καὶ θὰ ᾗσαι δὲ τότε πλέον ἐτοίμη;

Ἡ Κυρ. Σ.—Φυσικά, καὶ τί ἄλλο παρ' αὐτό;—ὦ! νὰ εἰπῶ τὴν προκοπὴν σου, σύζυγέ μου! καὶ δὲν εἶμαι δὲ τώρα ἀφ' ἡμισείας ὥρας εἰ, τὰς διαταγὰς σου;

(Ἐ Κύρ. Σ. προσπαθῶν νὰ κάμῃ ὅ,τι τῶ παρήγγειλεν ἡ σύζυγός του, κεντᾷ τὸν δάκτυλόν του) Εἰς τ' ἀνάθεμα!

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἦ Σιδηρᾶ, Σιδηρᾶ, τόσο ἀσεβῆς νὰ ᾗσαι! καὶ ποῦ θὰ καταντήσης λοιπὸν μὲ τοιαύτας προσευχὰς;

Ἐ Κύρ. Σ.—(Μετὰ μεγίστης σφοδρότητος) Τέλος πάντων ἔρχεσαι ἢ δὲν ἔρχεσαι;

Ἡ Κυρ. Σ.—Καλὲ, εἶναι τρόπος αὐτός! τόση βία! ἔλα πλέον, ἔλα σὺ, δύστροπε, κακὲ, ἰδιότροπε, πικρόχολε, ἀντιπαθητικὲ σύζυγε, σὺ!

(Καταβαίνει σιωπηλῶς τὴν κλίμακα μέχρι τῆς πύλης)

Ἐ Κύρ. Σ.—(Ἀνοίγων) Δόξα σοι, ὁ Θεός! τέλος πάντων!

Ἡ Κυρ. Σ.—Ἄχ! θεέ μου—φαντάσου—ἐλησμώνησα μὲ τὴν βίαν τὸ ἀλεξιθρόγιόν μου—σὲ παρακαλῶ, τρέξε φέρε μέτο, ἀγαπητέ μου!

Ἐ Κύρ. Σ.—(Ἐν ἀπελπισίᾳ) ὦ γυνή, γυνή τὸ ὄνομά σου εἶναι κουφότης!

(Ἀναβαίνει τὴν κλίμακα καὶ ἐπιστρέφει μὲ τὸ ἀλεξιθρόγιον).

Ἡ Κυρ. Σ.—Οὕτω, θησαυρέ μου, τώρα ἔλα! πλὴν ἄχ! πόσον ἀδύνατον μνημονικὸν ἔχω! τὸ πτωχόν μου κανάριον! καὶ ἤξευρες μὲ βεβαιότητα ὅτι ἐκλείσεις τὴν θύραν τοῦ δωματίου; Παρακαλῶ, πήγαινε ἐπάνω καὶ ἰδὲ! αὐτὴν ἀκόμα τὴν φορὰν κάμε μοι τὴν χάριν, διότι ἀλλέως ἡ γαλῆ μου τρώγει τὸ ἀγαπητὸν πτηνὸν—τὸ προαισθάνομαι φοβερά!

Ἐ Κύρ. Σ.—(Γελαῖ ἐξ ἀπελπισίας) χὰ, χὰ, χὰ!

(Πάλιν ἀναβαίνει τὴν κλίμακα καὶ ἐπιστρέφει).

Ἐ Κύρ. Σ.—Ἡ θύρα ἦτο κλειστή.

Ἡ Κυρ. Σ.—(Βλέπει ὑψηλὰ) Ἦ Θεέ μου, τί βλέπω; Σιδηρᾶ! ἐκεῖ ἐπάνω τὸ παράθυρον μένει ὄλον ἀνοιχτόν' πῶς εἰμυροῦ νὰ

ᾗσαι τόσο ἀπρόβλεπτος; Πρέπει νὰ τὸ κλείσῃς ἀκόμη καὶ αὐτό.—Τὸ ταλαίπωρόν μου κανάριον εἰμυροῦ θανασίμως νὰ κρούσῃ!

Ἐ Κύρ. Σ.—(Ψιθυρίζει μεταξὺ τῶν ὀδόντων του) Οὐρανὲ καὶ Ἄδῃ! Ὁ Θεὸς νὰ μὲ σώσῃ! (ἀναβαίνει τὴν κλίμακα καὶ πηδᾷ εἰς τοῦ παραθύρου τῆς δευτέρας ὀροφῆς εἰς τὸν λαίμον τῆς κυρίας Σιδηρᾶς—καὶ ἡ κυρία Σιδηρᾶ ἐντρομος ἀναφωνεῖ, καὶ ἡ αὐλαία καταπετάννυται).

Φ. Α. ΟΙΚ.

ΕΝ ΟΝΑΡ ΤΟΥ ΑΡΟΛΔΟΥ¹

(Ῥομαντικὸν πρωτότυπον).

«Εἶδον κατ' ὄναρ τὸν Ἀμλέτον μελαγχολικὸν καὶ σύννου, ὡς τὸν περιγράφει ὁ Σαιξπηρος: Ἐπλανᾶτο εἰς ἀπέραντον νεκροταφεῖον, ἐνθα κατάλευκα μαρμάρια μνημεῖα ἤστραπτον ὑπὸ τὸ μαγικὸν τῆς Ἐκάτης φῶς, καὶ ἀγνοῶ πῶς εὐρέθη κ' ἐγὼ ἐκεῖ καὶ συννητήθημεν. Μοὶ ἔτεινε φιλίως τὴν χεῖρα καὶ εἶπεν.—Ἐταῖρε! Ὅσονδῆποτε παχέα καὶ ὀγκώδη μεσότοιχα καὶ ἂν ἔστις καὶ στήνῃ ὁ κόσμος μεταξὺ ἡμῶν, εἴμεθα πάντοτε ὅμοιοι, συγγενεῖς ψυχαί, σὺ εἶς' ἐν πνεύματι ἀδελφός μου! Ἡ κοινωνία, ὡς ἡδὴ κατήνησεν, εἶναι νεκροταφεῖον τῶν ζώντων οἰκτρὸν νοσοκομεῖον τοῦ πνεύματος, ἐνθα σχεδὸν δι' οὐδένα πλέον ὑπάρχει υγείας ἐλπίς. Αὐτόθι σφύρονται, σφύρονται, ναί, φεῦ! ἐρποῦσιν ἐλεεινῶς ὄντα λογικά, ἐν ᾧ ἔπρεπε ὑψηλὰ νὰ πετῶσι!—Ψυχαὶ πάσχουσαι φοβερωτάτην ἠθικὴν φαγεδαιναν, πολυχρονίους γαγγραινας, σκίρρον, καρκίνον, φθίσιν, βαθύτατα καθυποβόσκοντα τὴν οὐσίαν των, μαρσαμὸν καὶ σήψιν καὶ τελευτὴν διηνεκῆ, χωρὶς ποτ' ἐν τούτοις νὰ τελευτῶσιν ἐντελῶς! . . . Παντοσεῖδῃ ἀνίατα νοσήματα! ὅποια καταδικη, φίλε μου! κἂν ἐδῶ, εἰς τὸ ἀληθὲς νεκροταφεῖον, ἐνθα οὐδεὶς προσποιεῖται τὸν ζῶντα κ' ἐνθα δύνασαι νὰ μὲ συναντῆς δασύς θέλης, ἐδῶ ἔρχου συχνὰ νὰ μελετῶμεν ὁμοῦ τοὺς τάφους! Καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν μαρμάρων των, πιστεύ-

¹ Ἀνεγνώσθη μετὰ καὶ ἄλλων μου ἔργων ἐν τινὶ ἐσπερίδι τοῦ φιλολογ. συλλόγου «Βύρωνος».

σόν μοι, πολλάκις θά εὖρος περισσοτέραν ζώην ἀπροκαλυπτοτέρην ἀλήθειαν καὶ μεγαλητέραν ἢ εἰς τὰ στήθη καὶ τὰ χεῖλη τῶν εἰς τὴν κοινωνίαν ζώντων! Ἐλθε, ἔλθε, ν' ἀναγνώσωμέν τινος ἐπιγραφῆς των, καὶ τὸ πνεῦμά σου θέλει φῶς ἰδεῖ ματαίως εἰς τὸν κόσμον ζητηθέν! Μὲ ὠδήγησε τῷ ὄντι εἰς τινος ἐπιτυμβίου πλάκας καὶ μ' εἶπε: ἀστῆθι καὶ ἀνάγνωθι! τί λέγει ἐδῶ; ἰδὲ!» κα' εὐθὺς ἀνέγνω: «Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους· πρόκειται νὰ νυμφευθῶ ἀπέθανον· εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τοῦ Παντοδυνάμου». Χα—χά—χά! ἐφώνησε μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ὁ σύντροφός μου—τίς οἶδεν ἐξ ὀνύχων ποίου δαίμονος ἐξέσωσε τὸν ταλαίπωρον αὐτὸν ὁ ἐνίοτε πολὺ εὐσπλαγχνικώτερος θάνατος!.. Ἄλλ' ἢ ἐπιγραφήν δὲν ἐτελείωσεν ἀλόγητος ἀναγνώσωμεν περαιτέρω!—κα' ἐξηκολούθησα τὴν ἀνάγνωσιν—«καὶ πρὶν ἀλόγητος γεινώσιν οἱ ἀρραβῶνες, καὶ προτοῦ κἂν ὀπισθεῖν τε νὰ μ' ἴδῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ γνωρίσῃ ἢ μελλονόμενός μου, ἤρχισαν τὰ βράσανά μου καὶ συντόμως ἔλαβον τόσον φοβεράν ἐπιτασίαν, ὡστ' ἐντός ὀλίγων μηνῶν τὸ μαρτυρολόγιόν μου δλόκληρον συνεπληρώθη, ὡς νὰ εἶχον ἤδη συζῆσει μετὰ τοῦ ἀγγέλου μου τοῦλάχιστον πεντήκοντα ἔτη!.. Διὰ τῆς συντονωτάτης ἐνεργείας καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ ἐκτεταμμένου καὶ πολυμελεστάτου συγγενολογίου της (ἐν παρενθέσει εἰρησθῶ ὅτι ἡ οἰκογένεια, μεθ' ἧς πρόκειται ν' ἀπολεύσω τὴν οὕτως ἐκτακτὸν εὐτυχίαν τοῦ νὰ μέλλω νὰ συνδεθῶ, ἀνῆκεν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατίας, οὕσα συνάμα καὶ πολὺ πλουσία) ὄλων τῶν συμφορῶν τὸ σιμῆνος ἐπέπεσε κατὰ τῆς κεφαλῆς μου· ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο, ὡς μ' ἐδόθη μόλις ἐσχάτως νὰ ἐννοήσω, πάλιν ἐξ ὑψηλῆς προνοίας καὶ βλαπτικῆς εὐμενείας τῆς χαριτοθύτου μου καὶ τῶν πολυθελγητῶν συγγενῶν της. Φαντάσθητε! τὰ πάντα ἦσαν μόνον δοκιμὴ ἀπλῆ ἵνα προκληρονομήσωσιν ἂν καὶ κατὰ πόσον θά ἦμ' εὐάγωγος, ἀγαθὸς καὶ ἀνεκτικὸς σύζυγός της, τοῦ τόσον πολυτίμου καὶ ἀνεκτικῆτος θησαυροῦ μου πιστὸς σύντροφος!.. Ἄλλ' ἂν καὶ μόνη ἡ ἀρχὴ τοιαύτης σκληρᾶς δοκιμασίας ἦτον ἱκανὴ ἵσως ἐλατὸν ἄλλοις ἀνθρώπων ὀργανισμούς ἐν ῥιπῇ νὰ καταστρέψῃ τοῦτο οὕτε κἂν νὰ ὀνειρευθῇ ἔφθικε

τὸ μέγα πνεῦμα τῶν δοκιμασιῶν μου! Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, ἀληθῶς, ναί, ἐγκαρδίως εὐχαριστῶ διὰ τοιαύτην εὐτυχίαν. Ἄλλοι ἄς τὴν χαίρωσιν! ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἦμην ἀξίος αὐτῆς. Ἄλλ' εὐχαριστῶ, πρὸ πάντων, βαθύτατα τὸν παντεπόπτην καὶ πανάγαθον θεόν, ὅστις εὐσπλαγχνισθεὶς μ' ἐκεραύνησε καὶ ἀπήλλαξε καὶ τῆς ἰδικῆς του καὶ τῆς τῶν πλασματῶν του ἐκείνων δοκιμασίας, καὶ οὕτως ἤδη εὖρεν ἀνάπαυσιν ἠτεταλαιπωρημένη κόνις μου ἐνταῦθα. Ἐν τούτοις ἐρρωσθε πάντες, χαίρετε! σᾶς εὐχομαι πολὺ καλλιτέραν τύχην, εἰ δυνατόν. Ἐγὼ καὶ νεκρὸς διατελῶ ὁ φίλος τῶν ἀνθρώπων:

Ἡσύχιος Ἀναπαυσιάδης:

Κατὰ πολλοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων μέγας βλάξ. Κατ' ἐμαυτὸν δὲ φρόνιμος, κἂν τέφρας δράξ!»

—Χά! χά! χά! καὶ πάλιν ἐπέλασεν, ὡς πρῶτον, ὁ Ἀμλέτος. Πολὺ ἀρεστικῶς θά ὑπέφερον ὁ δυστυχῆς οὗτος! κρίμα ὅτι ἡ μαρμαρίνη τοῦ τάφου πλάξ δὲν ἔγει καὶ ἄλλην σελίδα ἢ μάλλον, δὲν εἶναι βιβλίον πολυσέλιδον· ἄλλως, πολλὰ, πολλὰ θά εἶγε νὰ μᾶς εἶπη, καὶ Κύριος οἶδε τί θά ἐμκανθάνομεν!.. Ἐν τούτοις ἄς ἴδωμεν καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν· ὅα φωτισθῶμεν πλείοτερον ἀνάγνωθι τὰς ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἐκείνης πλάκας κεχαραγμέναις λέξεσι· εἶναι δύο μόνον. Πόσον σύντομος, τῇ ἀληθείᾳ, καὶ παράδοξος ἐπιγραφή! πόσον ἀντιθετος εἰς τὴν προτέραν! ἄλλ' ὅμως... ἄλλ' ὅμως... ἴσως λέγη πολὺ, πολὺ καὶ ἀσυγκρίτως περισσότερον! ἰδέ!

Καὶ πάλιν κύψας ἀνέγνω:

«Γνώθι σαυτὸν!»

—Ὅποια ἐπιγραφή διὰ τάφον!—ἀνεκράξεν ὁ Ἀμλέτος·

Γνώθι σαυτὸν ἐδῶ τῷ ὄντι, ἄνθρωπε!
Ἐδῶ ἀρμόζει νὰ γνωρίσῃς σεαυτὸν!
Ποῦ εἶν' ἐδῶ ἡ λάμψις ἢ ἐγκόσμιος,
Ἥτις σὲ στέφει στρατηγόν, κατακτητὴν,
Τῆς οἰκουμένης ὅλης βασιλέα, ποῦ;
Ποῦ ἡ χλιδὴ σου καὶ τρυφὴ ἢ ἄπλετος,
Κ' αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγ' οἱ μεγαλοπρεπεῖς;
Ποῦ ἡ ἀλαζονεία κ' αἱ καυχήσεις σου,
Κ' ἡ κομπόρημοσύνη ἢ ὑπέριμτρος,
Καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις σου αἱ πάντολμοι,
Οἱ πόθ', οἱ ὄνειροί σου καὶ τὰ σχέδια,
Τὰ τόσον ἐπληρέζα, ὡς θεὸς τῆς Γῆς;
Ποῦ ἡ μελέτη τοῦ Ἀπείρου, ἢ σοφῆ,
Καὶ βαθύτατη, ἢν ποτε ἐνέειλες

«Pax vobis!..»

«ὦ!—αὐθις εἶπε—τί σοφὸν ἐπίγραμμα, Κ' εἰς μνήμα πόσον, πόσον εἶναι προσφυές! Διδασκαλία πόση περιέχεται Ἐντὸς τῶν δύο τούτων μόνων λέξεων! Πολυσελίδων τόμων ἱκανὴ σειρὰ Δὲν ἐφαρκοῦσι νὰ τὰς ἐρμηνεύσωσιν Ἐν πλήρει ἀκριβείᾳ, κατ' ἐντέλειαν! Εἰς τὰ λατινικὰ πολλὴν ὑπόληψιν Δὲν εἶχον οὐτε ἔχω οὐτε ἐφεξῆς Πολλὴν θά ἔχω· καὶ καθὼς τὴν σήμερον Κατήντησαν νὰ ἦναι ταῦτα μάλιστα, Πολὺ φοβοῦμαι: ἂν δὲν τ' ἀπεστράφησαν Ἀκόμ' οἱ πλείστοι, τάχιστα θ' ἀρχίσωσιν Ὑπερβαλλόντως νὰ τὰ ἀποστρέφονται... —Τῶν Ἰησοῦτων τὴν γλῶσσαν!—ἀλλ' αὐτὰι Αἱ δύο λέξεις ἔχουσι βαθύτατον Καὶ ἀριστον τὸ νόημα «εἰρήν' ὑμῖν!» «εἰρήν' ὑμῖν!» ἐδῶ τῷ ὄντι ἄνθρωποι, Οἱ τάφοι πρεπωδέστατα σᾶς λέγουσιν, Οἱ ὑπὸ τούτους ὅμοιοι πρὸς σᾶς νεκροί! «εἰρήν' ὑμῖν!» ἡμεῖς τὸ πολυκύμαντον Τοῦ ἐπιγείου βίου μέγα τέλαχος Ἐπλεύσαμεν κ' ἐδῶ ἐλιμενίσθημεν· Πλὴν σῆς ἀκόμη, ἀδελφοί, κυμαίνεσθε, Τὸ στάδιον εἰσέτι διατρέχετε, Τὸ πλῆρες φόβου καὶ φροντίδων καὶ δεινῶν! Πρὸς τί τὰ πάθη καὶ πρὸς τί αἱ ἔριδες, Αἱ τὸς ἐπιθυμῶν κ' αἱ σοφοῦν ὄρμαι, Κ' ἡ πύργωσις σχεδίων τόσον ὑψηλῶν; Τί ἀλληλομαχεῖτε, τί περὶ σκιῶν; Περὶ ὀνείρων στιγμιαίων καὶ κενῶν; Ἀλλήλους ἀγαπάτε κ' εἰρηνεύετε! Ἰδοὺ σοφία σύντομος, ἀλλ' ἀληθής! Τὰ πάντα φροῦδα, πάντα, πάντα μάταια! Ἰδοὺ ἐδῶ τὰ πάντα καταλήγουσι Καὶ θησαυροὶ καὶ δόξαι, ἡδοναί, τρυφαί, Τὰ μεγαλεῖα πάντα τὰ ἀνθρώπινα, Δυνάμεις καὶ ἀγῶνες καὶ προσπάθειαι Καὶ χίμαιραι τῆς φαντασίας τῶν βροτῶν. Ἐδῶ ἡ δεινοτάτη τόλμη ναυαγεί, Ἡ τύρθη πᾶσα παύει τῆς ζωῆς ἐδῶ! «εἰρήν' ὑμῖν!» ἡμεῖς κατερινεύσαμεν· Οἱ τάφοι σᾶς προσμένουσιν: «εἰρήν' ὑμῖν!» —Εὐχαριστῶ! Ἀμλέτε, τὸν δέικοφα: ἐκ τοῦ μα- [θήματός σου θά ὠφεληθῶ.— Κ' ἐκεῖνος τότε, ἂν κ' ἐφαίνετο πολλὰ νὰ μ' εἶπη [ἔτι ἔχων, ὅμως μ' ἔνευσε Τὴν κεφαλὴν ἤρεμα κ' ἠφανίσθη, ὡς ἐξαίφνης [ἴσως ὑπ' ἐμοῦ διακοπέσει. Ἐγὼ δ' ἠγέρθην πλήρως συγκινήσεως, ἀναπολῶν [καὶ μελετῶν τοὺς λόγους του. Φ. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.

Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας ἢ ἀκροατάς.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀκροαταὶ ἢ ἀναγνώσται τοῦ παρόντος «ὄνειρου» νὰ συγχωρήσωσι τὸν

Ἐν τῷ πεπερασμένῳ ἐγκεφάλῳ σου;
Ποῦ πάντα ταῦτα, ὡς τὸ θαῦμα τοῦ παντός,
Τῆς κτίσεως ἀπάσης ἀριστούργημα;
Σ' ἐκόσμησεν ἢ φύσις καὶ σὲ ὕψωσεν
Ἡ τύχη, καὶ σ' ἐπρόοικισαν ἀμειότεραι
Διὰ παντὸς εὐχαιροτάτου ἀγαθοῦ!
Τὰ προῖοντα τῆς μιᾶς τ' ἀνάριθμα,
Τῆς ἄλλης τὰ παμποικίλια χαρίσματα,
Τῆς τέχνης τὰ λαμπρὰ κατασκευάσματα,
Τῆς ἐπιστήμης αἱ σοφαὶ ἐπίνοιαι,
Τὰ πάντα, ναί, τὰ πάντα ὑπετάγησαν
Εἰς τὴν ἰσχύν σου, εἰς τὴν ἐξουσίαν σου,
Καὶ τῆς θελήσεώς σου, τῶν νευμάτων σου
Ἐπῆρχον, ὅσφ ἐξῆς, δούλοι πρῶθυμοι.
Τὰ πάντα ἦσαν ἄθυρμά σου, παίγνιον
Τῆς Γῆς τὰ βᾶθη τὰ ἀνεξερῆνητα
Ἡρεύνοντας, ἀβύσσους τοῦ ὠκεανοῦ
Διέπλευσας, διήλθες, διεσέδυσας·
Διέπτης τὸν ἀέρα, κατεμέτρησας
Τὰ ὕψη τῶν αἰθέρων, ἀνεκάλυψας
Ἀπείρους κόσμους, θησαυροὺς παντοδαπούς,
Καὶ ἐξῆσες κ' ἐχάρης κ' ἐνετρύφησας,
Θαυμάζων, ἀπολαύων καὶ ἐνθουσιῶν!
Καὶ ὅμως ὀνειρεύου ἢ ἐμάντευας,
Ἐπώπτευες, εἰπέ μοι, κἂν παντάσῃ
Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δόξης καὶ λαμπρότητος,
Ἐν ᾧ εὐθύμεις καὶ ἠγάλλου ζωηρὸς,
Νεότητος καὶ σθένους πλήρης, ἔρωτος,
Καλῶν παντοίων ἐπιγείων κάτοχος,
Ὅτι τὰ πάντα φροῦδα, μάταια, μηδὲν,
Καὶ σὺ ὀλίγη κόνις μόνον, τέφρας δράξ;
Ἰδοὺ τί εἶσ' ἐν τέλει, πλάσμα ἀλαζόν!
Ὅ μὴ χωρῶν ἐντὸς τοῦ κόσμου πρότερον
—Τοσαύτη ἢ ὑπερψανάει σου, φεῦ!—
Τώρα χωρεῖς ἐντὸς ὀλίγου χώματος·
Ὅ πάντα κατατρώγων, καταδαπανῶν
Πρὶν ἀκορέτως, τῶν σκυλῆγων νῦν βορὰ
Κατέστης, ὕλη σηπομένη οἰκτιστα,
Εἰδεδεσάτη ἢ πρὶν πάγκαλος μορφή!
Τὴν τόσῃν τύρβην τῆς ζωῆς σου ἢ σιγῇ,
Ἡ αἰωνία διεδέχθ', ἢ νεκρικῇ
Τὴν τόσῃν, τόσῃν λάμψιν σκότος, φρίκη νῦν!
Εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν δὲν ἤρμोजε
Τοσοῦτο τὸ σοφώτατον ἐπίγραμμα,
Ὅσον ἐδῶ εἰς τοῦτο τὸ μαντεῖόν σου,
Θνητὲ, τὸν τάφον, εἰς τὴν πλάκα τὴν ψυχράν!
Μαντεῖον τῶν μαντείων ὄντως εἶν' αὐτὴ,
Τῆς τύχης σου μαντεῖον καὶ τοῦ τέλους σου,
Ὡ μέγιστε συνάμα καὶ ἐλάχιστε,
Εὐδαίμων, τλήμων ὑπὲρ ἅπαντα, βροτέ!
Ἰδοὺ τί εἶσαι· συνεῖλου, ταπεινοῦ,
Ἀγάπα τοὺς ὁμοίους σου ὡς σεαυτὸν,
Καὶ ζῆθι μόνον πάντα πάντοτ' εὐποίων!
Γνώθι σαυτὸν ἐδῶ τῷ ὄντι, ἄνθρωπε,
Ἐδῶ ἀρμόζει νὰ γνωρίσῃς σεαυτὸν!»

Μοιᾶειξες καὶ ἄλλοεπιτύμβιον συμπροχωρήσας μετ' ἐμοῦ ὀλίγον ὁ Ἀμλέτος: Στῆθι, ἀνάγνωθι ἐδῶ» μετ' εἶπε· καὶ πάλιν ἔστην καὶ ἀνέγνω:

Ἀμλέτον ἀν αἰφνης, ἐν ᾧ ἐπεζολόγει, παύει τοῦ πεζολογεῖν καὶ ἀρχίζει τὴν γλῶσσαν τῶν ἰάμβων του· εἶναι ἡ γλῶσσα, ἣν τὸν ἐδίδαξε νὰ λαλῇ ὁ δαυμῆσιος ἐκεῖνος φίλος του καὶ ἀναμφιβόλως κοινὸς ἐν αὐτῷ πάντῳ ἡμῶν φίλος, ὁ Σαίξπηρ· καὶ τί φυσικώτερον ἢ νὰ τὴν ἐδιδάχθη τόσο καλῶς παρά τοιοῦτου ἐξόχου διδασκάλου, ὥστε καὶ νεκρὸς νὰ μὴ ἐμπορῇ νὰ τὴν λησμονήσῃ, ἀπὸ μάλιστα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σύντροφόν του Ἀρόλδον δὲν ἔλειψεν, ὡς βλέπετε, ἡ γλῶσσα αὕτη νὰ ἐξασκήσῃ τὴν δεινὴν κολλητικότητά της!—ἴσως τινὲς μάλιστα τὸν εὖρωσι καὶ ἀξιεπαινῶν διὰ τοῦτο, κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν πιστεύω ὅτι θέλω διαφωνῆσαι ἢ πρέπει νὰ διαφωνῆσω πρὸς τοὺς τοιοῦτους, ἀλλ' οὔτε σεῖς πιστεύω ὅτι τὰ πιστεύετε.

Ὁ αὐτός.

Ἐρωσθε.

ΟΙΔΙΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΚΙΩΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Παρά τοῖς Λακεδαιμονίοις αἱ οἰκίαι ἦσαν ἀπειρόκαλοι καὶ ἀνευ παντὸς ἀρχιτεκτονικοῦ κάλλους· ὁ Λυκοῦργος πλὴν τοῦ πελέκειως καὶ τοῦ πρίωνος ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν ἄλλου τινὸς ἐργαλείου πρὸς οἰκοδόμησιν· ἐκ τούτων δὲ δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι κατεσκευάζον καλύβας ἐκ ξύλων, ὡς δηλαδὴ τὰ παρ' ἡμῖν παραπήγματα. Ἡ αὕτη ἐπεκράτει τέχνη καὶ παρά τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας· ἐπὶ Σόλωνος τὸ πρῶτον ἐκτίσαν τοίχον ἐκ λίθων καὶ πλίνθων καὶ ἐστέγασαν διὰ κεράμων. Τὸ ἀπειρόκαλον τοῦτο καὶ ἀπὸς βάρβαρον σχέδιον τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων διετηρήθη, τὸ δὲ εὐγενὲς μεγαλοπρεπὲς, μόνον διὰ τὰ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ τοὺς ναοὺς ἐφυλάττετο. Ἡθελεν εἶσθαι πάλι ἐνδιαφέρον νὰ γνωρίσῃ τις τὸν οἰκιακὸν βίον τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔχομεν περὶ τούτου ἀκριβεῖς γνώσεις. Ὁ Οὐϊτρούβιος¹ πε-

γράφει ἀληθῶς τὸ σχέδιον οἰκίας τινὸς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς του· ἀλλ' ἐπὶ Αὐγούστου τὰ ἦθη δὲν ἦσαν πλεον τὰ αὐτὰ καὶ οἱ Ἑλληνες κατὰ τὴν πολυτέλειαν, ὡς πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν βίον εἶχον ἀκολουθήσει τοὺς Ῥωμαίους, διότι ἡ οἰκία μὲν τοῦ Μηλιτιάδου καὶ Ἀριστείδου δὲν διέφερεν κατ' οὐδὲν τὴν τῶν γειτόνων των, ἀλλ' ἐπὶ Φιλίππου ὁ Δημοσθένης βεβαιοῖ ὅτι ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν ὑπερέβαινε τὴν τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν. Τῷ ὄντι ἡ περιγραφή τοῦ Οὐϊτρούβιου δὲν δύναται νὰ ἐμφανισθῇ εἰμὴ εἰς πλούσιόν τινα Ἑλληνα, ὡς συμπεραίνει τις ἐκ τοῦ πλήθους τῶν οἰκημάτων ἅτινα διέθετε πρὸς ὑποδοχὴν τῶν φίλων του.

Ἡ τοῦ οἰκοδομῆν τέχνη τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὅλος διάφορος τῆς ἡμετέρας, λέγει ὁ Οὐϊτρούβιος, παρ' αὐτοῖς πρόδρομος δὲν ὑπῆρχεν ἀλλὰ διὰ τῆς πρώτης θύρας εἰσῆρχετο τις εἰς διάδρομον οὐχὶ τόσο εὐρὺν, καὶ ἔνθεν μὲν ἦσαν οἱ σταῦλοι ἔνθεν δὲ τὸ θυρωρεῖον εἰς τὰ ἐνδοτάτα δὲ ἡ ἐσωτερικὴ θύρα. Ἐκεῖθεν δὲ ἔβαινε τις εἰς τὴν αὐλὴν περιβεβλημένην ἐκ στοῶν κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς διότι οἱ πρὸς μεσημβρίαν δὲν εἶχε τοιαύτας ἀλλ' ἦσαν δύο παραστάδες ἐφ' ὧν ἔκειντο τὰ ἐπιστύλια καὶ αἱ βάρται· αἱ προωρισμέναι πρὸς στήριξιν τῆς ὀροφῆς. Αὕτη ἡ δίοδος ἐκαλεῖτο προστάς ἢ παραστάς ἢ τις ἐχρησίμευεν ὡς εἰσοδὸς εἰς τὸν γυναικωνῆτιν· καθότι παρά τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι τὸ οἶκημα τῶν γυναικῶν ἦτο κεχωρισμένον τοῦ τῶν ἀνδρῶν, δι' οὗ καὶ διεκρίνοντο ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν οἰκιῶν. «Ἐσώθεν τοῦ τόπου τούτου λέγει ὁ Οὐϊτρούβιος ἦσαν αἰθούσαι εὐρύχωροι ἔνθα αἱ μητέρες τῆς οἰκογενείας νίθουσι μετὰ τῶν ὑπηρετριῶν. Δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστετερόθεν τῆς εἰσοδοῦ ἐκεῖτο ὁ θάλαμος καὶ ὁ ἀμφιθάλαμος. Ὁ θάλαμος ἦτο δωμάτιον τοῦ ὕπνου, ὁ δὲ ἀμφιθάλαμος αἰθούσα, ὅπου ἡ οἰκοδέσποινα δέχεται τὰς ἐπισκέψεις, περὶ ἣν ἦσαν διατεταγμέναι κλίνας. Τὸ οἶκημα τῶν γυναικῶν συμπεριελάμβανε τὸ ἐστιατόριον

Καίσαρα ὡς μηχανικὸς πρὸς κατασκευὴν πολεμικῶν μηχανῶν καὶ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν, ἔγραψε περὶ ἀρχιτεκτονικῆς εἰς δέκα βιβλία ἅτινα εὐγνωμονῶν ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Κλεοπάτραν,

καὶ τὰ παραρτήματα ὡς καὶ τὰ δωμάτια τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν τέκνων, εἰς τὸ ἐστιατόριον τοῦ γυναικωνῆτου ἐγευματίζεε ὁ πατὴρ μετὰ τῆς οἰκογενείας του ὅταν δὲν εἶχε ξένους, διότι ὑπῆρχε ἐπίσης ἐστιατόριον καὶ εἰς τὸ οἶκημα τῶν ἀνδρῶν ἔνθα ὅμως οἱ γυναῖκες δὲν ἦσαν εὐπρόσδεκτοι.

Ἀρχώμεθα τώρα τῆς περιγραφῆς τοῦ ἀνδρωνῆτου κατὰ τὸν Οὐϊτρούβιον. Μὴ λησμονώμεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς οἰκίας χωρικοῦ τινὸς, ἀλλὰ περὶ οἰκίματος πλουσίου. «Τὸ πρῶτον μέρος ἦτο ἐκτενέστερον εἶχε εὐρύτερα περιστύλια, καὶ τοῦ ὁποῦ οἱ τέσσαρες στοαὶ ἦσαν ἰσομήκει· ἐὰν δὲ τὰ περιστύλια ἦσαν μεγαλύτερα τῶν πρὸς μεσημβρίαν ἐκαλοῦντο περιστύλια Ῥώδια. Τὰ ὠραιότερα προπύλαια αἱ μεγαλοπρεπέστεραι αἰθούσαι εἰς τοῦτο τὸ μέρος ὑπῆρχον· αἱ στοαὶ τῶν περιστυλιῶν ἦσαν κεκοσμημέναι ἐξ ἀμμοκονίας καὶ πεφατνωμέναι διὰ λεπτοουργημάτων. Εἰς τὰς μεγάλας στοὰς τὰς πρὸς βορρᾶν ἦτο τὸ ἐστιατόριον τὸ καλούμενον Κυζικητὸν καὶ ἡ πινακοθήκη, πρὸς ἀνατολὰς ἡ βιβλιοθήκη, πρὸς μεσημβρίαν μεγάλα καὶ λίαν εὐρύχωρα τετράγωνα δωμάτια, εἰς ἃ δύνανται νὰ τοποθετηθῶσιν εὐκόλως τέσσαρα τραπέζια τρίκλινα καὶ τὰ παίγνια. Εἰς ταύτας τὰς αἰθούσας ἐγίνοντο τὰ συμπόσια τῶν ἀν-

δρῶν· διότι δὲν ἦτο ἔθος νὰ παρευρίσκωνται καὶ αἱ γυναῖκες των, διὰ τοῦτο τὸ οἶκημα τοῦτο ἐκαλεῖτο ἀνδρωνῆτης διότι μόνον οἱ ἄνδρες κατόκουν χωρὶς νὰ ἐνοχλῶνται ἀπὸ τὰς συζύγους των». Ὡς πρὸς τὴν λέξιν ἐνοχλῶνται πρέπει νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι ὁ Οὐϊτρούβιος ἦτο Ῥωμαῖος καὶ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶναι γνωστοὶ ὡς λεπτοὶ τοὺς τρόπους. Περισσότερον συνάδει μὲ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἵνα μὴ ἐνοχλῶσι τὰς γυναῖκας των ἔτρωγον ἰδιαίτερος, ὅτε προσεκάλουν τοὺς φίλους των, διότι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ὡς καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ αἱ γυναῖκες προτιμῶσιν τὸν ἥσυχον ἐν τῷ δωμάτιῳ τῶν βίον παρά τὰ θορυβώδη συμπόσια.

Ὁ χαρακτὴρ τῶν οἰκιῶν λέγει ὁ σοφὸς ἀρχαιολόγος Μύλλερὸς ἦτο ὅτι αὐταὶ ἦσαν ἀπὸ τῶν ἐξω κεκλεισμέναι καὶ μόνον ὀλίγα τινὰ παράθυρα εἶχεν πολὺ ὑψηλὰ, ὅτι ἦσαν κατεσκευασμέναι περίξ αὐλῆς, τὸ δὲ φῶς ἐδέχοντο διὰ τῶν θυρῶν, ὅταν αὐταὶ ἦσαν ἀνοικταί, καὶ ὅτι τὰ οἶκηματα ἦσαν κεχωρισμένα διὰ παραπετασμάτων, πρὸς δὲ ὅτι τὰ δωμάτια ἐθέρμαινον διὰ σωλῆνων τεθειμένων εἰς τοὺς τοίχους καὶ ὑπὸ τὸ πάτωμα».

Δ. Μ. ΣΒΟΡΩΝΟΣ.

Φιλοσοφία τοῦ Λαοῦ.

Γ'.

Ἐ Ἄθροισις 9 δεκάδων, ἦτοι 10 ἕως 90 ἀνευ ἐπαναλήψεως καὶ εὔρεσις ὧς κεφαλαίου τοῦ ἀριθμοῦ 150 κατὰ διαφόρους τρόπους.

80	10	60	150
30	50	70	
40	90	20	
150	150	150	150

¹ Συγγραφεὺς Ῥωμαῖος ἀκμάσας ἐπὶ τῆς πρώτης μ. Χ. ἑκατονηταετηρίδος ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Αὐγούστου γεννηθεὶς ἐν Βερόνη ὑπῆρξε ὑπὸ τὸν

Δ'.

Ἄλλος τρόπος τοῦ κατατάττειν τοὺς 9 ἀριθμοὺς καὶ εὐρίσκειν ὡς ἀθροισμα τὸν ἀριθμὸν 15, οὐ μόνον ὀρίζοντίως καὶ καθέτως, ἀλλὰ καὶ πλαγίως. (α)

$$\begin{array}{r}
 2 \quad 9 \quad 4 = \\
 7 \quad 5 \quad 3 = \\
 6 \quad 1 \quad 8 = \\
 \hline
 15 \quad 15 \quad 15 \quad 15 \quad 15
 \end{array}$$

Ε'.

Πολλάκις ἠκούσαμεν προτεινόμενον τὸ ἐξῆς πρόβλημα· «πόσαις φοραῖς σημαίνει τὸ μερόνυκτο τὸ ρολόγι τσ' ἀγορᾶς»; — Ἐπειδὴ δὲ νομίζεται σπουδαῖον τὸ πρᾶγμα, ἀπαντῶμεν πρὸς ἡσυχίαν, ὅτι ἐν ὄλῳ σημαίνει τὸ ἡμερο-νύκτιον τὸ ὠρολόγιον 396 φοράς.

Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ.

(α) Τὸν δ. τρόπον ὅρα εἰς τὸ προηγούμενον φυλλάδιον.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΠΥΡΑΜΟΝ ΚΑΙ ΘΙΣΒΗΝ.

(Ἐκ τῶν μεταμορφώσεων Ὁβιδίου βιβλ. Δ'. στιχ. 55—166).

Πύραμος ἄμα καὶ Θίσβη, ὁ μὲν εὐειδέστατος νέος, τῶν νεανίδων ἢ δὲ ἀπασῶν ὑπερέχουσα ὄσας τρέφει ἢ Ἀνατολή, ὁμοτοίχους κατώκουν οἰκίας, ὅπου ἐκ πλίνθων ὀπτῶν ἢ Σεμίραμις λέγεται ὅτι τὴν ὑψηλὴν τῆς πρωτεύουσας εἶχε λαμπρῶς περιζώσῃ. Ἡ γειτονία συνῆψε τοὺς πρώτους βαθμοὺς γνωριμίας καὶ βαθμηδὸν μὲ τὸν χρόνον ὁ ἔρωσ αὐτῶν ἐπηυξήθη. Καὶ ὁ ὑμέβαιος δ' ἔμελλ' αὐτοὺς διαρκῶς νὰ συνδέσῃ ἀλλ' οἱ σκληροὶ τῶν γονεῖς παρεκώλυσαν τοῦτο νὰ γείνη. Ὅπερ πλὴν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσιν εἶνε, ὅτι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κατεφλέγοντο πόθου κ' οἱ δύο. Μάρτυς οὐδεὶς παρευρίσκετο ὅτε αὐτοὶ συνωμίλουν διὰ σημείων κρυπτῶν καὶ νευμάτων, καθόσον δὲ μᾶλλον ἔκρυπτον τόσον τὸ πῦρ τῶν σφοδρότερον ἔφλεγε τούτους. Εἶχέ τι σχίσμα λεπτὸν ὁ μεσότοιχος τῶν δύο οἰκῶν ὅπερ ἀνέκαθεν ἔφερ' ἀφ' ὅτου τὸ πρῶτον ἐκτίσθη. Ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς τὸ ἐλάττωμα τοῦτο τοῦ τοίχου εἶχεν οὐδεὶς ἐννοήσῃ πλὴν τί δὲν αἰσθάνετ' ὁ ἔρωσ; Πρώτιστοι οἱ ἀγαπῶντες ὑμεῖς διεκρίνατε τοῦτο καὶ κατεστήσατε δίοδον τῶν γλυκερῶν σας ρημάτων. Ψιθυρισμοὶ θελκτικὸι δι' αὐτοῦ διεπέρων ἡρέμα. Ὅχι σπανίως ὁ Πύραμος ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἢ Θίσβη ἴσταντο καὶ τὴν ἀλλήλων πνοὴν ἀναπνέουν ἠδέως, κ' ἔλεγον: «βάσκανε τοῖχε πρὸς τί εἰς ἡμᾶς ἐναντίος; » Τί θὰ ἐβλάπτεσο ἂν τόπον ἄφινες νὰ ἐνωθῶμεν » μ' ὄλον τὸ σῶμα; ἢ πολὺ ἂν ἐνόμιζες τοῦτο » κἂν νὰ ἠνοίγεσο τόσον, ὅπόσον ἐπήρκει ἀνέτως » ἐπὶ τοῦ στόματος νὰ φιληθῶμεν· ἀλλ' ὅμως καὶ τώρα » ὄχι ἀγνώμονες πρὸς σε καὶ χάριτας ὁμολογοῦμεν » δίοδον λόγων καθότι παρέσχεσ εἰς φίλια ὦτα.» Διαλεχθέντες τοιαῦτα πολλὰ ἐκατέρωθεν μάτην

εἶπον τὴν νύκτα τὸ «χαῖρε», ἑκάτερος δὲ εἰς τὸ μέρος
τὸ πρὸς αὐτὸν ἐστραμμένον τοῦ τοίχου φιλήματα δίδουν
ἐν τῇ ῥωγμῇ, τὰ ὁποῖα δὲν ἔφθαναν πέρα καὶ πέρα.
Ἡ ἐπιούσα αὐγὴ τῆς νυκτὸς εἶχε σβέση τὰ ἄστρα
τὴν δροσερὰν δὲ ὁ ἥλιος χλόην μ' ἀκτῖνας ξηράνη.
Εἰς τὸν συνήθη αὐτοῖς πάλιν τόπον συνήλθον, ἀφοῦ δὲ
διὰ φωνῆς σιγηλῆς ἐξηγήθησαν τὰ βάσανά των
ἀποφασίζουσιν ὥστε κρυφίως τὴν νύκτα λαθόντες
τοὺς θυρωροὺς, χωριστὰ νὰ ἐξέλθωσι τῶν οἰκιῶν των,
νὰ ὑπεκβῶσι δ' εὐθὺς καὶ αὐτὰς τὰς τῆς πόλεως πύλας.
Ἴνα δὲ μὴ πλανηθῶσιν ἀνὰ τὰ εὐρέα πεδία,
ν' ἀνταμωθῶσι κατόπιν πλησίον τοῦ τύμβου τοῦ Νίνου
καὶ νὰ κρυβῶσιν ὑπὸ τὴν τοῦ δένδρου σκιάν καὶ οἱ δύο.
Δένδρον ὑψοῦτο ἐκεῖ καρπῶν εὐφορον χιονολεούκων,
ἦτο μορέα λευκῆ ὁμοτέρμων πηγῆς καταψύχρου.
Ἦρεσεν ἡ συμφωνία, ὁ Φοῖβος δ' εἰς τούτους ἐφάνη
ὅτι βραδέως χωρεῖ πρὸς τὴν δύσιν, πλὴν ἔφθασε τέλος
νύξ ποθητὴ ἐφαπλώσασα τὰς δυσφεράς πτέρυγας τῆς.
Ἡ πονηρὰ τότε θίσθη τοὺς στρόφιγγας στρέφει τῆς θύρας
ἀψοφητὴ καὶ ἐκβαίνει ἐν μέσῳ τοῦ σκότους κρυφίως.
κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπον δ' ἔχουσα μέχρι τοῦ τάφου
φθάνει καὶ ὑπὸ τὸ δένδρον ἐκάθησε τὸ ὠρισμένον,
τόλμην τῇ ἔδιδ' ὁ ἔρωσ. Πλὴν λέαινα αἰφνης προβαίνει
ἐκ νάου φόνου βοῶν αἰμοφόρυκτον ἔχουσα γνάθον,
ἵνα τὴν δίψαν κορέση μὲ ὕδωρ πηγῆς ἀγγιχρόου.
Ταύτην μακρόθεν ἰδοῦσα ἡ θίσθη ἡ Βαβυλωνία
ὑπὸ τὸ φῶς τὸ ὠχρὸν τῆς σελήνης μὲ τρέμοντα πόδα
φεύγει εἰς ἀντρον βαθὺ σκοτεινόν, εἰς τὸν δρόμον δ' ἐπάνω
ἔπεσε κατολισθήσας ὁ πέπλος αὐτῆς ἐκ τῶν νώτων.
Ἄμα τὴν δίψαν δ' ἡ λέαινα ἔσβεσε μ' ἄφθονον ὕδωρ
καὶ εἰς τὰ δάση ἐπέστρεφεν, εὖρε χαμαὶ κατὰ τύχην
ἀνευ ἐκείνης τὸν πέπλον αὐτῆς τὸν λεπτόν καὶ μὲ στόμα
αἱματομένον, αὐτὸν διασχίζει· ὀλίγω κατόπιν
φθάσας ὁ Πύραμος καὶ κατιδὼν σαφῆ ἵχνη θηρίου
ἐπὶ τοῦ χώματος τότε ὠχρῖα εἰς τὸ πρόσωπον ὄλον·
ἄμα δὲ αἰμοβαφῆ καὶ τὸν πέπλον αὐτῆς ἀνευρίσκει
«Μία νύξ, εἶπε, τοὺς δύο ὁμοῦ ἐραστὰς θ' ἀπολέση,
» ἐκ τῶν ὁποίων ἐκείνη μακροῦ βίου ἦτο ἀξία.
» Πταίω ἐγὼ, ἐγὼ μόνος κακότυχε αἴτιος εἶμαι

» τῆς ἀπωλείας σου ὅστις εἰς τόπους κινδύνων καὶ φόβων
» νύκτα νὰ ἔλθης σ' ἐκέλευσα καὶ δὲν προέλαβον πρῶτος.
» Τὸ ἰδικόν μου σπαράξατε σῶμα καὶ σπλάγγνα κακοῦργα
» καταβροχθίσατε δάκνοντες ἄγριοι λέοντες ὅσοι
» ὑπὸ τὸ σπήλαιον τοῦτο προσέρχεσθε καὶ διαιτᾶσθε.
» Ἄλλὰ δειλοῦ ἀνδρὸς εἶνε νὰ εὐχῆται τὸν θάνατόν του·»
Οὔτω τὸν πέπλον τῆς θίσθης λαμβάνει ἀπὸ τοῦ ἐδάφους
καὶ τὸν κομίζει μαζί του ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς μορέας·
δάκρυα δὲ ἀφοῦ χύνει ἐπ' αὐτοῦ καὶ φιλήματα δίδει·
«Δέξαι καὶ τοῦ ἰδικοῦ μου ῥοὰς τώρα αἵματος» εἶπε,
καὶ εἰς τὰ στήθη ἐμπήγει τὸ φάσγανον ὅπερ ἐκράτει·
ἐκ τῆς θερμῆς του ἀμέσως πληγῆς τὸ ἀπέσυρε θνήσκων,
ὑπτιος δὲ ἐνῶ κεῖτ' ὑψηλὰ ἐξεπήδα τὸ αἷμα,
ἀπαραλλάκτως ὡς ὅταν μολύβδινος ὕδραγωγείου
διαραγῆ τις σωλὴν, ἐκ λεπτῆς δὲ ὀπῆς τὸ συρίζον
ὑδωρ μακρὰν ἀναρρίπτῃ καὶ πλήττῃ σφοδρῶς τὸν ἀέρα.
Οἱ δὲ τοῦ δένδρου καρποὶ ῥαντισθέντες ἐξ αἵματος τότε
μέλαν λαμβάνουσι χρῶμα, κ' ἡ ρίζα μὲ αἷμ' ἀρδευθεῖσα
καὶ τὰ κρεμάμενα μόρα ὁμοῦ βαθυπόρφυρα βάπτει.
Δὲν εἶχεν ἐτι ἐκείνη συνέλθ' ἐντελῶς ἐκ τοῦ φόβου,
ἵνα μὴ ὅμως ἐμβάλῃ τὸν φίλον τῆς σ' ἀνησυχίαν
στρέφει καὶ μὲ προσοχὴν περιβλέπει ζητοῦσα τὸν νέον
κί' ὅσους κινδύνους ἐξέφυγ' εἰς τοῦτον ποθοῦσα νὰ εἴπῃ.
Ἄμα δ' ἐλθοῦσα ἐκεῖ εἶδεν ὄψιν τοῦ δένδρου ἀλλοίαν,
ἐπὶ πολὺ ἀμφιβάλλει ἂν τοῦτο τὸ ἴδιον ἦτο,
τόσον τὸ χρῶμα τῶν μόρων τὸ εἶχεν ἀγνώριστον κάμη.
Τὸν δισταγμὸν δὲ ἐνῶ εἶχεν αἰφνης ἀσπαίροντα μέλη
ἔδαφος αἰμοβαφὲς βλέπει πλήττοντα ἀλλεπαλλήλως·
Πόδα ὀπίσω κινεῖ, κί' ὠχροτέρα τὴν ὄψιν τοῦ πύξου,
ἔφριξεν ὄλη ὡς θάλασσα φρίσσει καθ' ὄν χρόνον θίγει
τὴν ἐπιφάνειαν ταύτης λεπτὴ ὑπερθέουσα αὔρα.
Ὅς δὲ μικρὸν ἐπιστᾶσα ἐγνώρισε τὸν ἐραστὴν τῆς,
ἔτυψε τὰς θωπευμάτων ἀξίας λευκάς αὐτῆς χεῖρας,
τίλλει τὴν κόμην τῆς καὶ περιπτύξασα φίλιον σῶμα
δάκρυ μὲ αἷμα ἐνόησε, δακρύων πληροῖ τὴν πληγὴν του
καὶ τὸ ψυχρὸν πρόσωπόν του φιλεῖ μὲ περίλυπα χεῖλη.
Πύραμε, ἀναφωνεῖ, ἀπ' ἐμοῦ τίς σ' ἀφήρησε τύχη;
Πύραμε δὲν ἀποκρίνεσαι εἰς τὴν φιλότατην σου θίσθην
ἢ τις σὲ ἐξονομάζει; ὦ ἀκουσον, ἀκουσον φίλε,

«ὄρθωσον, ὄρθωσον ὄψιν κειμένην χαμαὶ ἀναξίως».
 εἰς τὸ τῆς Θίσιθης τοῦ ὄνομα ἦνοιξ' ὁ Πύραμος ὄμμα
 βεβαρημένον θανάτῳ, ἰδῶν δ' αὐτὴν πάλιν τὸ κλείει.
 Ἄμα τὸν πέπλον δ' αὐτῆς ἀνεγνώρισε, κ' ἔλεφαντίνην
 θήκην κενὴν ξίφους εἶδε : «ἡ χεὶρ σου κι' ὁ ἔρωσ σου κράζει,
 » ὦ δυστυχῆς, σὲ ἀπώλεσε, πλὴν καὶ ἐγὼ ἔχω χεῖρα
 » μόνον εἰς τοῦτο γενναίαν, καὶ ἔρωτα ἔχω ἐπίσης,
 » οὗτος θὰ δώσῃ σ' ἐμὲ πρὸς πληγὴν ἀναλόγους δυνάμεις.
 » Θ' ἀκολουθήσωσιν ἄπνουν, κι' ἀθλία θὰ λέγωμ' αἰτία
 » καὶ συνοδίτις τῆς μοίρας σου· ὃν δὲ ὁ θάνατος μόνος
 » ν' ἀποχωρήσῃ ἡδύνατ' ἐμοῦ, οὐδ' αὐτὸς τώρα πλέον
 » δύναται νὰ μᾶς χωρήσῃ αὐτὴν τὴν εὐχὴν μας καὶ μόνην
 » ὦ ἀτυχεῖς ἀμφοτέρων γονεῖς ἐπακούσατε ἤδη :
 » Ἴνα οὖς ἔρωσ μακρὸς καὶ οὖς ὁμοῖον ἦνωσε τέλος
 » μὴ τοῖς φρονήσητε κἂν τοῦ αὐτοῦ ν' ἀπολαύσωσι τάφου.
 » Καὶ σὺ δὲ δένδρον μοιραῖον τὸ ὑπὸ τοὺς κλάδους σου στέγον
 » πτῶμα ἑνός, εὐθύς τώρα δὲ μέλλον διπλοῦν νὰ καλύψῃς,
 » αἵματος σύμβολα τήρει, καρποὺς δὲ αἰείποτε φέρε
 » μέλανας καὶ καταλλήλους εἰς πένθος, διπλῆς σφαγῆς μνημα».
 Εἶπε καὶ κάτω τοῦ στήθους ὀξύστομον ἤρμωσε ξίφος
 καὶ ἐστηρίχθ' ἐπ' αὐτοῦ ὅπερ ἤχιζ' ἐκ φόνου προσφάτου.
 Ἄλλ' οἱ θεοὶ κι' οἱ γονεῖς τῶν εἰσήκουσαν εἰς τὰς εὐχὰς τῆς.
 Χρῶμα τῶν μόρων φαιὸν ἀποβαίνει καθὼς ὠριμάσουν,
 ἐκ τῆς πυρᾶς τῶν δὲ ὄση ἀπέμεινε τέφρα ὀλίγη
 ἐν τῇ αὐτῇ ἀναμιξ' νεκρικῇ ἀναπαύεται κάλπῃ.
 Πολυπαθῆς ἀνθρωπότης, δὲν φαίνεται ἄρα ὁμοία
 ἢ τραγικῇ τοῦ βροτείου καθόλου φεῦ δράματος λύσις ;
 πόθοι καὶ μάται' ἐλπίδες, προσκόμματα, παρεξηγήσεις,
 καὶ διαδέχεται λήθη τὰ πάντα ψυχρὰ κι' αἰωνία·
 ὦ ἰδεῶν σχεδιάζοντες κόσμους σοφοὶ σεῖς τῆς σφαίρας,
 εἰς ἀσφαλῆς ἐρευνῶν μέχρι τοῦδε ἐφθάσατε πέρας ;
 Ἄδηλον σκότος τὸ μέλλον, καὶ νύξ ζοφερὰ τῆς ἡμέρας
 πάντοτε εἶναι τὸ τέλος· δὲν εἶνε ποσῶς βλασφημία
 πᾶν ὅ,τι περιπαθῆς αἰσθανθῆ ἔκ βαθέων καρδία

Μ. Κ. ΚΡΙΣΠΗΣ.

ΝΟΥΞ ΚΑΙ ΕΡΩΞ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Πούσκην).

Τρέχων ὁ Δάφνης ἄλλοτε κατόπιν τῆς Δωρίδος,
 «Στῆθι» ἐφώνει «πρὸς στιγμὴν ὠραία μου νεάνις·
 Εἶπε ἐν μόνον «σ' ἀγαπῶ» κι' αὐτὸ καταλαμβάνεις
 Ἄρκεϊ· σοὶ τὸ ὀρκίζομαι σ' τὰ κάλλη τῆς Κυπρίδος.
 «Σιώπα, σιώπα» τῇ λέγει ὁ νοῦς
 Ὅ δ' ἔρωσ «εἶπέ το» κρυφὰ εἰς τὸ οὔς.

Τῆς ποιμενίδος «σ' ἀγαπῶ» ἐψέλλισαν τὰ χεῖλη,
 Ἄν καὶ ἡ λέξις πάραυτα ἀθῶως πως ἐλέχθη
 Ὅμως τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος ἀμέσως ἀνεφλέχθη·
 Καὶ βλέμματα περιπαθῆ ἀντήλλαξαν οἱ φίλοι.
 Πλὴν «φύγε ταχέως» τῇ λέγει ὁ νοῦς,
 Καὶ «μείνε» ὁ ἔρωσ κρυφὰ εἰς τὸ οὔς.

Ἐκείνη ὅμως μείνασα τῷ ἔτεινε τὰς χεῖρας
 Καὶ ὁ ποιμὴν ἐξ ἔρωτος τὰς ἔλαβε μεθῶν
 «Ἴδὲ πῶς περιπτύσσονται» τῇ ἔλεγε δεικνύων
 Ζεῦγος ἐκεῖ περιστερῶν ὑπὸ σκιὰν φιλύρας !
 Πλὴν «φύγε» τῇ λέγει καὶ πάλιν ὁ νοῦς
 Ὅ δ' ἔρωσ «μιμήσου αὐτὰς» εἰς τὸ οὔς.

Τὰ χεῖλη ἐμειδίασαν, ἡ κόρη δὲν ἐλάλει
 Καὶ μὲ φλογώδη βλέμματα ἠτένισεν ἐκεῖνον
 Ὁ Δάφνης τὰς ἀγκάλας τοῦ τῇ ποιμενίδι τείνων
 Περιεπτύχθη ἐμπαθῶς ἡ κόρη συνεστάλῃ.
 Ὁ ἔρωσ «εὐτύχει» τῇ λέγ' εἰς τὸ οὔς
 Δεσμώτης δὲ πλέον ἐσίγα ὁ νοῦς.

Ἐν Πετρούπολει, Αὐγούστος 1874.

Π. ΚΟΡΕΣΗΣ.

(Μετὰφρασις ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ).

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΝ ΤΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΙΓΑΝΤΟΣ ΓΟΛΙΑΘ

ἢ

ΜΙΚΡΟΙ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΙ.

«Der Kleinstemacht den groessten Lärm . . .»

(Γερμανικὴ παροιμία).

Εἶναι λαμπρὰ ἡ θεὰ τοῦ Ἥλιου
 Σφαιρῶν τὴν λάμπην κρύπτοντος τοσοῦτων . . .
 Ἀφέλεια, ἂν ὄγκον μεγαλείου
 Κατανικᾶ καὶ ἔνδεια τὸν πλοῦτον
 Εἶναι πολλὰ τερπνά, κομψά, ὠραῖα,
 Ἐν φύσει, τέχνῃ, πράγματι κ' ἰδέα·
 Οὐδὲν πλὴν τόσον ἄξιον ἐπαίνου
 Καὶ θαυμασμοῦ εὐρίσκω ἐν τῇ Κτίσει,
 Ὅσον ἐὰν κατὰ γεγυμνασμένου
 Καὶ ῥωμαλέου γίγαντος ζητήσῃ
 Ν' ἀντιπαραταχθῇ τολμῶν τεκνίον,
 Κατ' ἐπισήμου καὶ πεφημισμένου,
 Καὶ νὰ κατατροπώσῃ καταντήσῃ
 Τοσοῦτον ἄνδρα ἐν ἀπλοῦν παιδίον . . .

**

Τοιοῦτος ἦτ' ὁ Γολιάθ ἐκεῖνος . . .
 Ὁ ἦρωσ ὁ πολὺς τῶν Φιλισταίων,
 Ὅν τῶν εὐτόλμων ἄλλως Ἰουδαίων
 Ἐχθρῶν του τρέμον ἔφευγε τὸ σμῆνος.
 Καὶ τίς ἐτόλμα νὰ τὸν ἀτενίσῃ;
 Τίς, τίς ἀγῶνα πρὸς αὐτὸν ν' ἀρχίσῃ;
 Ἄλλ' ὁ Δαυὶδ ἀγένειος εἰσέτι,
 Ἄπλοῦς ποιμὴν προβάτων νεανίας,
 Μικρόσωμος, προβαίνει τολμητίας
 Καὶ ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον ἐκθέτει . . .
 Ἀγύμναστος εἰς ὄπλα, τὴν σφενδόνην
 Ἡ χεὶρ του πάλλει μόλις, πάλλει μόνην . . .
 Κατὰ ἐμπείρου ἄπειρος καὶ νέος,

Παῖς, κατ' ἄνδρὸς ἀθλήσαντος γενναίως
 Κατὰ πολλῶν ὁμοῦ κ' ἰσχυροτέρων
 Ἐχθρῶν πολλάκις, ὁ Δαυὶδ σκοπεύει,
 Κ' ἠξεύρετε τὸ τέλος: θριαμβεύει!

**

Μεγάλ' ἡ κολοκύνθη καὶ τὸ μῆλον
 Μικρόν, ἀλλ' ἂν τις ὅμως σ' ἐρωτήσῃ; . . .
 Ποῖον τῶν δύο θέλεις προτιμήσει,
 Ὡς μᾶλλον ἀρεστόν σοι, μᾶλλον φίλον; . . .
 Μεγάλ' ἡ δρυς, ἀλλὰ δρυοβαλάνους
 Δυσμόρφους καὶ δυσχρήστους κάμνει μόνον,
 Κ' ἂν κλάδους ἀνατεῖν' ὑπερηφάνους·
 Μικρὰ εἶν' ἡ ῥοδῆ, πλὴν ῥόδα φέρει
 Ἀγαπητὰ εἰς πάντας ἀπ' αἰῶνων,
 Δι' ὧν ὁσμὴν καὶ θεὰν πᾶς τις χαίρει.
 Εἶν' ὁ ἐλέφας γίγας καὶ ὁ λέων
 Μικρός, ἀλλὰ, ὁπόταν συμπλακῶσι,
 Τίς ἐκ τῶν δύο, λέγεις, θὰ ἐνδώσῃ;
 Ἀλέξανδρος καὶ μέγας Ναπολέων
 Ἦσαν μικροὶ, πλὴν πόσον καὶ μεγάλοι!
 Καὶ πόση των ἡ τόλμη καὶ ἀνδρεία!
 Τὸ μαρτυρεῖ, θαρρῶ, ἡ ἱστορία,
 Διὰ παντὸς ἡ ποίησις τὸ ψάλλει·

**

Ἄλλ' πρὸς τί ποικίλα, τόσα ψαύω;
 Ἐν ἔτι, ἐν παράδειγμα, καὶ παύω:
 Μικρός ἡ μέγας ἦτο ὁ ἐχθρός σου,
 Πατρίς Ἑλλάς; . . . πλὴν καὶ ὁ θρίαμβός σου; . . .

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ.

ΤΩΙ ΠΟΙΗΤΗΙ ΑΧΙΛΛΕΙ ΠΑΡΑΞΩΙ

Εἰς τὸν θάνατον τοῦ μονοετοῦς Αἰμιλίου του.

Μὴ κλαῖς· ἄφες ἀντὶ σοῦ τὸ ὄμμα μου νὰ κλαύσῃ·
 Πολὺ δι' ἄλλων ἐκλαυσεν ὁδύνας ἡ ψυχὴ σου,
 Καὶ βάλασαμον ἐστάλαξε πολλάκις ἡ ὠδὴ σου

Εἰς στήθη, ἄπερ συμφορὰ ὁμοία εἶχε θραύσει.
 Ἄφες ἐγὼ τὴν ὀφειλὴν ἐκείνων ν' ἀποτίσω
 Νὰ μειδιῶ ἀπέμαθον καὶ θέλω νὰ θρηνήσω

Οἰκτρὸς ὠρίσθη, ἄθλιος τῶν ποιητῶν ὁ βίος·
 Μὴ θρήνει, μὴ τὸ δάκρυ σου ματαίως ἀναλίσκης,
 Ἄν πόνον μόνον πανταχοῦ εὐρήκεις καὶ εὐρίσκης
 ὦ, μὴ θρηνήσῃς· ὁ βίος μας δὲν γίνεται ἄλλοις.
 Μὴ ἐξαντλήσῃς τὸ δάκρυ σου, τὴν μοῖραν δὲν μαλάσσεις
 Κ' ἐμμένων εἰς τὴν λύπην σου τὸ στήθος σου σπαράσσεις

ὦ! τὴν ψυχὴν σου, ἐννοῶ, τὸ ἄλγος τὴν βαρύνει·
 Λόγοι παρήγοροι κενοὶ, γνωρίζω, σ' ἐνοχλοῦσι.
 Ἄλλὰ τοιούτους παρ' ἐμοῦ τὸ οὖς σου δὲν θ' ἀκούσῃ·
 Ἐμαθε μόνον στεναγμοὺς ἢ λύρα μου ν' ἀφίνη.
 Λοιπὸν ἀφοῦ δὲν δύναμαι νὰ σὲ παρηγορήσω,
 Ἄφες κἀν, ἄφες ἀντὶ σοῦ τὸ δάκρυ μου νὰ χύσω.

Ἄν εἶσαι ξένος δι' ἐμὲ καὶ ἂν σοὶ εἶμαι ξένη,
 Οὐδὲν σημαίνει· ἀδελφοὺς μᾶς καθιστᾷ ὁ πόνος·
 Σὺ κλαίεις ἄνθος ἀρπαγὲν ὑπὸ πνοῆς χειμῶνος
 Καὶ ἐγὼ θρηνῶ . . . ὦ! ἄφες το ἀπόκρυφον νὰ μένη.
 Εἶναι ἐκ λίθου οἱ πολλοὶ κοί δὲν θὰ μ' ἐννοήσουν·
 Καλλίτερον τὰ χεῖλη μου καὶ πάλιν νὰ σιγήσουν.

Πλὴν πῶς, πῶς παραφέρομαι χωρὶς νὰ τὸ νοήσω,
 Καὶ κλαίω πάλιν ἐμαυτὴν τοὺς ἄλλους λησμονοῦσα,
 Καὶ ἀπελπίς ἀείποτε, ἀείποτε ἀλγοῦσα,
 Χολὴν σταλάζω, βάλαμον ποθοῦσα νὰ ἐγχύσω.
 ὦ! σύγγνωθι τῆς μοίρας μου ἂν θυμὰ τῆς ἀθλίας,
 Τὰς λύπας φίλων λησμονῶ καὶ κλαίω τὰς ἰδίας.

Δὲν λησμονῶ ἢ πρὸς στιγμὴν! ὦ! διὰ πάντας κλαίω.
 Παντὸς θρηνοῦντος ἤθελον τὸ δάκρυ ν' ἀπομάξω,
 Παρηγορίας βάλαμον εἰς πάντας νὰ σταλάξω,
 Καὶ πανταχοῦ μόνον χαρὰν, χαρὰν νὰ διαχέω.
 Ναί ἤθελον τοῦ στήθους μου καλύπτουσα τὸν πόνον
 Τὴν λύραν μου δι' ἄσματα φαιδρὰ νὰ θίγω μόνον.

Καὶ ὅμως! . . . ὅλως πένθιμα τὰ ἄσματα μου εἶναι,
 Καὶ εἶναι πᾶσα λέξις μου κραυγὴ ἀπελπισίας,
 Τὰ πάντα βλέπω ζοφερά, ὑπ' ὄψεις ἀπαισίας,
 Καὶ εἶναι καὶ αἱ σκέψεις μου ἀπαίσιαι κ' ἐκείναι. . .
 Ὑπὸ ψυχῆς κατάστασιν τοιαύτην, ὦ! συγγνώμην,
 Ἄν, γράφουσα, τὸν πόνον μου καὶ πάλιν ἠκροώμην.

Νὰ γράψω ἄλλα ἤθελον καὶ ἄλλα φεῦ! χαράττω . . .
 Ἀκαταπαύστως στρέφεται πρὸς ἓν ὁ λογισμὸς μου . . .
 Καὶ νὰ ἐγκλείσω θέλουσα τὸ ἄλγος μου ἐντός μου . . .
 Τὸ ἐκκαλύπτω ἄκουσα καὶ πόνους νέους πλάττω . . .
 Συγγνώμην ἂν εἰς πλήμμυραν ὀδύνης ἢ ψυχῆ μου . . .
 Ἐμὲ καὶ πάλιν ἐκλαυσε δι' ἄσματος πενθίμου.

ΦΩΤ. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΟΥ.

ΠΡΟΣ ΕΝ ΠΤΗΝΟΝ.

Μικρὸν πτηνόν, τί ψάλλεις ἁρμονικῶς τοσοῦτον;
 Ἀποθαυμάζεις τῶρα τῆς φύσεως τὸν πλοῦτον,
 Τὸ ἔαρ τὸ προβάλλον;
 Ἐνθουσιᾶς εἰς θλάσεις ἀκτίνων καὶ χρωμάτων;
 Μεθύσκεις ἐξ ἠδέων ἀνθέων ἀρωμάτων;
 Ἢ ἄδεις ἔρωτάς σου πρὸς ῥόδον ἀναθάλλον;

Πτηνόν, μὴ, πεπληγμένον τὴν τρυφερὰν καρδίαν,
 Ἄρμονικῶς στενάζον ζητῆς παρηγορίαν,
 Δρόσου τινὸς σταγόνας;
 Ἢ, βλέπον τὴν γῆν ταύτην τὴν ναρκισσοφοροῦσαν,
 Πλὴν ἔμπλεων βασάνων, κακοῦς πλὴν στεφανοῦσαν,
 Πρὶν ἀλλαχοῦ πετάξῃς, ἐκχέης ἀλγηδόνας;

Ἄν οὔτω, — ἀδελφός μου, μικρὸν πτηνόν, σὺ εἶσαι·
 Εἰπέ τὸ ἄσμα ὅλον· ὦ φίλε, μὴ φοβεῖσαι·
 Ἴδου ἐγὼ πλησίον·
 Ἴδου κἀγὼ ἐκχέω καὶ δάκρυα καὶ θρήνους,
 Μὴ βλέπωνεις τοὺς τόπους, οὗς κάμνει εὐφροσύνης
 Τὸ ἔαρ, ἢ κοιλάδα κατὰ πλεων θηρίων.

Θηρίων ἀπανθρώπων, πολὺ ἀγριωτέρων
 Τῶν μελανῶν κι' ἀγρίων θηρίων τῶν νερτέρων,
 —Θηρίων κοινωνίας...
 Ὡ φίλτατον πτηνόν μου, κλαῖε πικρῶς καὶ θρήνει·
 Ἐπὶ τῆς ἥβης πέπλον ὁ θάνατος ἐκτείνει,
 Μέσω βρενθυομένης σατανικῆς κακίας.

Ἄς φύγωμεν πτηνόν μου· ἡ γῆ αὐτὴ φονεύει
 Ἡ ἀρετὴ ἐνταῦθα παντὸς ἀθλίου χλεύη,
 Τοῦ Κάτωνος ἡ λέξις!
 Τί πάθος μὴ ἀνάσσω μετὰ ἀναλγησίας;
 Σπαράσσονται τὰ βάρη τῆς εὐγενοῦς καρδίας,
 —Θεραΐτου τινὸς πρέπει τὸν στέφανον νὰ πλέξῃς!

Μακρὰν ἄς πετασθῶμεν, ἄς φύγωμεν πτηνόν μου·
 Ἐν σοὶ θὰ ἔχω φίλον, συχνὰ παρήγορόν μου,
 Θὰ ἦμ' ὁ σὸς προστάτης.
 Ὅμοῦ τὴν ἡσυχίαν θὰ εὐρωμεν ἐν τέλει
 Εἰς χώραν ἐνθα ἄλλη ζωὴ τις ἐπιτέλλει,
 Ἐν ἧ ἡ φύσις λάμπει μὲ τόσα θέλγητρά της.

Ἄς φύγωμεν, πτηνόν μου, πρὸς γῆν εὐγενεστέραν,
 Πρὸς εὐγενῶν καὶ πόθων καὶ χαρμοσύνης σφαῖραν,
 Πρὸς σφαῖραν εὐτυχίας...
 Ἐκεῖ τὰ ἄσματά μας οὐράνια θὰ ἦναι,
 Ἄφου θὰ τὰ ἐμπνέουν ὠραῖαι δύο κρῆναι :
 Ὁρησκεία μετ' ἀγάπης, ἐλπίς μετ' εὐσπλαγχνίας!

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΛΑΠΠΑΖΟΓΛΗΣ.

ΑΠΟΚΡΗΑΤΙΚΟΣ.

Ὅσοι στὸν χορὸν κρατεῖτε
 φηκρασθῆτε μου νὰ ζῆτε,
 νὰ σᾶς πῶ τὰ βάσανά μου
 ν' ἀλαφρύνω τὴν καρδιά μου·
 Τὰ δεινά μου φηκρασθῆτε
 ὅλοι νὰ μὲ λυπηθῆτε.

Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ
 κάτι ἤξιζα κ' ἐγώ,
 Καὶ μοῦ μπῆκε μιὰ στὸ μάτι
 νέα ῥοδοπροσωπάτη.
 Ἦτανε κοντὴ κοντοῦλα
 εὐμορφή κ' ἀρχοντοπούλα·
 ἔκανε πῶς μ' ἀγαποῦσε
 ὄλο μου γλυκογελοῦσε.
 Μοῦλεγε πῶς θὰ ποθάνη
 πῶς γιὰ μὲ τὸν νοῦν της χάνει
 Πῶς ποτέ της σὰν κ' ἐμένα
 δὲν ἠγάπησε κανένα,
 Κι' ἄλλα ποῦ νὰ σᾶς τὰ λέγω,
 ἀπὸ τὰ συνειθισμένα.
 Ὑποσχέσεις, λόγια χίλια,
 καὶ λαγούς μὲ πετραχήλια.
 Ποῦ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἤμην
 κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου,
 γιὰτ' ἐφούντωσε τὸ νοῦ μου.
 Καὶ μ' ἐγέλαγ' ἡ μαργιόλα
 ποῦ νὰ τῆνε νοιώσης κιόλα.
 Θάρουν πῶς ὁ ἑαυτός μου
 εἶν' ὁ πγιο φτυχῆς τοῦ κόσμου.
 Χάσης μ' εὔρης μ' ἀποκάτω
 στὸ μπουντί της τὸ δροσάτο·
 Μὲ βροχαῖς καὶ μὲ τὸ χιόνι
 ἀπὸ κάτω στὸ μπαλκόνι.
 Ἐτρεμα σὰν τὸ κουλοῦκι,
 καὶ μ' ἐλέγανε σουρτούκι.
 Μύριοι δρόμοι τὴν ἡμέρα
 μύριοι δρόμοι τὴν ἑσπέρα.
 Μὲ τὸ κρῦο τραγουδοῦσα
 στὸ κρεβάτι τὴν ξυπνοῦσα.
 Μιὰν ἡμέρα κακὴ μέρα
 μοῦ κατάφερε μιὰ φιέρα·
 Ποῦ θενὰ τὴν ἐνθυμοῦμαι
 ξυπνητὸς κιόταν κοιμοῦμαι.
 Μοναχὴ σαββάτο βράδυ
 στρέφονταν ἀπτὸ λιβάδι·

Ήτανε κοντὰ στὴ σάλα
 μὲ τὰ μάτι τὰ μεγάλα,
 Μιὰ σταλιά ξεστηθιασμένη
 καὶ κοκκινοφορεμένη.
 Φαίνεται ἦτανε γραφτό μου
 γιὰ νὰ βρῶ τὸ διάβολό μου,
 Μ' ἐσκανδάλισε κομμάτι
 μὲ αὐτὴ τὴ ντυμασιά της
 Μὲ τὸ νοῦρι ποῦ ἐκράτει
 σ' ὄλη τὴν κορμостаσιά της·
 Ἡ κατάρρα σὰν τὸ φέρη
 τί νὰ πῆ κάνεις δὲν ξέρει:
 κι' ὡς καθὼς τὴν ἀνταμόνω
 μὲ τὸ θάρρος τὴν ζυγόνω.
 Καὶ στὰ κοραλλένια χεῖλη
 ἀσπασμὸν θερμὸν τῆς δόνω.
 Τοῦτο μόνον—καὶ ἐκείνη
 θάλασσ' ἄγρια ἐγίνη.
 Ταῖς φωναῖς ἀμέσως σέρνει
 καὶ τ' ἀδέλφια τσ' ὄλα φέρνει·
 Κατεβῆκαν μὲ στειλιάρια
 πέντε, δέκα παλληκάρια.
 Κ' ἦταν ὅλοι θυμωμένοι
 ἀγριομουστακωμένοι
 Δὸς του μιὰ καὶ δὸς του κιᾶλλη
 μ' ἔφεραν σὲ κακὸ χάλι.
 Καὶ μοῦ νοῖξαν τὸ κεφάλι
 τόσο ποῦπιασέ με ζάλη,
 Τὸ πτωχό μου τὸ κεφάλι
 ποῦ αὐτὸ τᾶπταιε πάλι.
 Κι' ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ «βάρει»
 μοῦσπασαν τὸ κατηνάρι.
 Τόσαις τὰ σκυλιὰ νὰ δώσουν
 τοὺς ἐβάσταξ' ἡ ψυχὴ των,
 ποῦ νὰ βλέπης συχαινόσουν
 τὴν κατάστασιν ποῦ ἦτον
 Τὸ ἐλεεινὸ κορμί μου
 ἀπὸ τὸ πολὺ ραβδί,
 ποῦ στὰ δόντια τῆ ψυχῆ μου

ἐκρατοῦσα μὴ μοῦ βγῆ.
 Εἶδα κ' ἔπαθα συρτόντας,
 τοῖχο, τοῖχο πορπατῶντας
 Στὸν ὄντᾶ μου νὰ γυρίσω
 δίχως κίχι νὰ μιλήσω,
 καὶ τὰ αἵματα σουρόναν
 καὶ μὲ κατακουκουλόναν.
 Ἐξε μῆνες στὸ κρεββάτι
 μὲ μελανιασμένη πλάτη·
 Ἀπὸ τότε τὴν τρομάζω,
 σὰν τὴν δῶ τὸν δρόμ' ἀλλάζω,
 Νὰ μὴ δῶ ποτὲ γυναῖκα
 ἄς πᾶ' νᾶχη σπίτια δέκα
 Κοπελλιὰ μὴν μοῦ τὴν δόνης
 ὅσο κιᾶν μοῦ τὴν χρυσόνης,
 Μηδὲ καὶ ζωγραφιστὴ
 ὅποια θέλει ἄς εἶν' αὐτὴ.
 Φίλον σου νὰ μ' ἔχης θές
 γιὰ γυναῖκες μὴ μοῦ λές.
 Γιαυτὸ πγιά ἐνόσω ζήσω
 νὰ μὴ φθάσω ν' ἀγαπήσω.
 Ὡς που μοῦ κρατεῖ νερό
 μὲς τὸ μάτι, καὶ θωρῶ
 Στολισμέναις κοπελλιαῖς
 θὰ θυμοῦμαι ταῖς ξυλιαῖς.

Μ. Κ. ΚΡΙΣΠΗΣ.

ΞΥΛΛΟΓΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ.

(Συνέχ. ἀπὸ Ἄνατολ. Ἐπιθεωρ. τόμ. α. σελ. 406—407. τόμ. β'.
 σελ. 31—32. 79—80, 144).

1

Ὁ Μιαούλης.

Τρίτη τετάρτη μιὰ βραδιά
 βγαίν' ὁ Μιαούλης 'σ νὰ πανιά
 τὴν πέμπτην ξημερόνει
 τὸν Ἀμιλτῶν ζυγόνει.

- 5 —πές μου νὰ ζήσης Ἄμιλτων
 ποῦν ἡ ἀρμάτα τῶν Τουρκῶν
 σ' τὸν Τσαλιαντὰ ἀραμένη
 καλὰ φουνταρισμένη.
 Ὅρκο θὰ κάμω 'ς τὸ σταυρὸ
- 10 ὅ,τι καράβι καὶ ν'αὐρῶ
 ἢ βρίκη ἢ φεργάδα
 ἢ οὖλη τὴν ἀρμάδα
 καὶ μιὰ φεργάδα τρομερὴ
 κ' ἐκείνη τοῦ Μεχμέτ Ἄλῃ
- 15 σὰ πάπια κολουπάει
 τὸ στόλο κυνηγάει
 καὶ οἱ Γραικοὶ σὰν τὴν θωροῦν
 δυὸ μπουρλότα τῆς κολουῦν
 κὴ εὐθὺς φωτειὰ ἐπῆρε
- 20 σ' τὸ διάβολο ἐπῆγε
 κ' οἱ καυμένοι ναυτικοὶ
 φωνάζανε σὰ βαρθακοὶ
 ἀλάχ ἀλάχ φωνάζουν
- 25 κὴ ὁ καπετάνιος τὸ σκυλι
 πετάκτηκε σὰν τὸ πουλι
 καὶ 'ς τοὺς Γραικοὺς εὐρέθη
 κ' ἐκεῖ ἐσυντροφεύθη
 —Τί νὰ σὰς κάμω βρὲ παιδιὰ
- 30 δὲν εἶχα ναύταις τακτικούς
 τριακόσιους γεμιτζίδαις
 ἀπὸ τοὺς Τσαμεσλίδαις.
 μὲ τὴν φεργάδα ποῦχα ἄγῶ
 ὅλα τὰ ἔθνη πολεμῶ
- 35 Ἄγγλία καὶ Γαλλία
 καὶ ὅλη τὴ Γραικιά